INTERNATIONAL Bestseller

Rupert Butler

GESTAPO

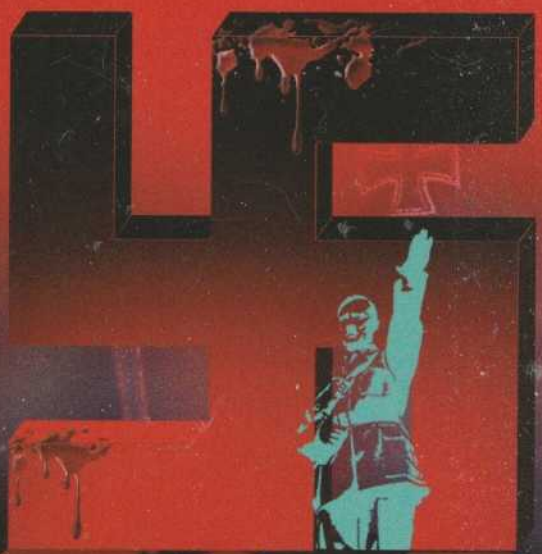

ISTORIA POLIȚIEI SECRETE A LUI Hitler

LITERA®

Săptămâna Financiară

Rupert Butler

GESTAPO

ISTORIA POLIȚIEI SECRETE A LUI HITLER

The Gestapo,
A History of Hitler's Secret Police 1933–1945,
de Rupert Butler
Copyright © 2004 Amber Books Ltd
Documentare fotografii: Natasha Jones
Traducere apărută cu acordul Amber Books Ltd.

LITERA®

Editura Litera
O. P. 53; C. P. 212, sector 4, București, România
tel.: 031 4251619; e-mail: comenzi@litera.ro

Ne puteți vizita pe
www.litera.ro

Copyright © 2010, Editura Litera
pentru versiunea în limba română
Toate drepturile rezervate

Traducere din limba engleză:
Radu Cristian Pop

Editor: Vidrașcu și fiii
Copertă: Ionuț Broștianu
Redactor: Teodora Pavel
Tehnoredactare și prepress: Ofelia Coșman

Tipărit la G Canale, București

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
BUTLER, RUPERT
Gestapo / Rupert Butler ; trad.: Aurelia Ulici. - București :
Litera Internațional, 2010
ISBN 978-973-675-863-8
I. Ulici, Aurelia (trad.)
351.746.1(430) Gestapo

Cuprins

1. Începuturile 7
2. Rivalitatea 25
3. Heydrich preia comanda 39
4. Se strânge lațul 55
5. Începe războiul 79
6. Teritoriile ocupate 109
7. Înăbușirea Rezistenței 135
8. Sfârșitul Reichului 171

Anexe 200
Glosar 203
Bibliografie 205
Mulțumiri 207
Credite foto 208
Index 209

1

Începuturile

Înfrângerea germanilor în Primul Război Mondial prevestea Republica de la Weimar, un regim înăsprit de cinism şi care a dus la violenţe stradale. Dar, odată cu venirea lui Hitler la putere, se năştea speranţa într-un nou început.

CU TOATE CĂ GESTAPOUL, CA POLIŢIE secretă de stat închinată susţinerii regimului naţional-socialist, a pierit odată cu nazismul, în 1945, mare parte a influenţei şi puterii sale a supravieţuit până la căderea comunismului. La cinci ani de la încheierea celui de-Al Doilea Război Mondial, infamul *Ministerium für Staatssicherheit* (Stasi) a fost înfiinţat în Germania de Est, acesta folosind metodele care erau deja familiare pentru mulţi germani: controlarea presei, o vastă reţea de informatori care să înăbuşe acţiunile subversive, încurajarea membrilor familiei de a se spiona unii pe alţii prin ameninţări fizice şi şantaj. Până la finele anilor '80, Stasi, care deţinea mai bine de 90 000 de agenţi în uniformă sau civili, avea în jur de 175 000 de informatori oficiali în dosare – circa unul din fiecare o sută de oameni. Mulţi dintre cei mai experimentaţi angajaţi de la început fuseseră foşti membri Gestapo.

Existenţa Stasi era o aducere-aminte, deşi destul de brutală, a faptului că ordinea tuturor guvernelor, indiferent de culoarea politică, se bazează, într-o formă sau alta, pe sprijinul unor organe secrete ale legii, utilizând metode dintre cele mai variate pentru a dezvălui posibile conspiraţii împotriva statului şi ameninţări la adresa orânduirii stabilite. Cu cât guvernul în cauză este mai autoritar, cu atât metodele folosite ajung să fie mai aspre.

Membrii Ohranei, spre exemplu, ca slujitori ai autocraţiei ruseşti imperiale, efectuau arestări în masă şi torturau adversarii politici între anii 1881 şi 1917. După Revoluţia din Octombrie 1917, au fost urmaţi de CEKA (Comisia Extraordinară pentru Combaterea Sabotajului şi Contrarevoluţiei), care a preluat multe dintre caracteristicile predecesoarei sale ţariste, folosindu-se de agenţi de infiltrare şi de agenţi provocatori. Organizaţiile înfiinţate mai târziu

Stânga: Aflat de doi ani la putere, Adolf Hitler, alături de unii dintre cei mai apropiaţi parteneri, printre care Joseph Göbbels, Rudolf Hess şi Hermann Göring, participă la o ceremonie la Opera de Stat din Berlin. Sunt de faţă reprezentanţi ai armatei, având locuri de onoare, în propria lojă, dar este limpede unde se află adevărata autoritate.

Adolf Hitler alături de preşedintele von Hindenburg, la 30 ianuarie 1933, ziua în care a devenit cancelar. Hindenburg, aproape senil, cu mai puţin de un an înainte de moarte, declarase cu ceva timp în urmă: „Nu am timp pentru acel caporal din Boemia."

de comunişti, Serviciul Sovietic de Informaţii Militare (OGPU) şi Comisia Securităţii Statului (KGB), aveau o reţea largă de departamente speciale care vegheau forţele armate, industria şi toate instituţiile guvernamentale majore chiar din interior. Ca în toate regimurile dictatoriale, agenţii acestora recrutau un număr mare de informatori a căror sarcină era să asigure respectarea regulilor de securitate şi să monitorizeze activitatea angajaţilor. Toate se bazau în proporţii diferite pe teroare şi intimidare. Nimeni nu ştie cu exactitate câţi oameni au fost trimişi în lagăre în timpul epurărilor staliniste, dar se estimează că între patru şi cinci milioane de oameni au fost arestaţi înainte şi după cel de-Al Doilea Război Mondial.

Primele metode sofisticate ale poliţiei secrete în Germania au luat ca model activitatea lui Napoleon Bonaparte, care organizase spionajul ca parte integrantă a sistemului său de operaţiuni militare. Karl Stieber din Saxonia, un fost avocat şi socialist convertit, a lucrat sub acoperire la ordinele regelui Prusiei. A obţinut funcţia de *Polizeirath*, care îi oferea independenţă faţă de controlul poliţiei obişnuite şi echipament pentru a crea un sistem de informaţii cuprinzător ai cărui agenţi aveau rolul de a dezvălui duşmanii statului. Fundamentul sistemului conceput de Stieber a rămas mai mult sau mai puţin intact până la înfrângerea Germaniei din 1918.

VECHEA ORDINE

Republica de la Weimar din perioada interbelică era caracterizată de loialităţile politice schimbătoare, sprijinite de un val de violenţe stradale. Cu toate că era în vigoare o interdicţie oficială a oricăror forţe de poliţie în întregime germane, un astfel de organism a fost înfiinţat în Berlin, cu o putere mereu crescândă, apt „să împiedice şi să judece (...) toate infracţiunile cu caracter politic." Aşadar, exista deja o bază de putere şi personal suficient pentru funcţionarea Gestapoului, la înfiinţarea sa în Prusia. Până atunci, acesta se supusese Codului Penal, dar această stare de fapt avea să se schimbe în câţiva ani.

Agonia Republicii de la Weimar era de multă vreme evidentă observatorilor din afara Germaniei, dar abia la 30 ianuarie 1933, când preşedintele şi *Generalfeldmarschall*-ul Paul von Beneckendorf und von Hindenburg, simbolul vârstnic al vechii orânduiri, a avut o întâlnire cu Adolf Hitler, agitatorul populist austriac din Partidul Naţional-Socialist al Muncitorilor din Germania (NSDAP), soarta lumii pentru următorii 15 ani a fost în sfârşit hotărâtă. Hitler a obţinut funcţia de cancelar al Reichului, în ciuda declaraţiei dispreţuitoare anterioare făcute de von Hindenburg, că „acel caporal austriac" abia dacă era capabil să fie ministrul Poştelor.

REPUBLICA DE LA WEIMAR

Republica de la Weimar, renăscută din cenuşa înfrângerii germane în 1919 şi vieţuind până la naşterea Reichului, în 1933, a purtat numele unui oraş, situat la 240 de km sud-vest de Berlin, unde semnatarii unei Adunări Naţionale au acceptat Tratatul de la Versailles. Acesta cerea Germaniei să îşi reducă teritoriul şi să se dezarmeze, deşi armata, alături de funcţionarii publici, a fost menţinută în mare parte.

Intenţia fusese ca noua Republică să aibă ca model de Constituţie succesele democraţiilor stabile – împărţirea guvernului în cabinete, precum în Marea Britanie şi Franţa, alegerea unui preşedinte după modelul american şi, acolo unde era necesar, utilizarea referendumului, ca în Elveţia. Aceasta urma să se materializeze în expresii elegante, care păreau ireproşabile: „Puterea politică emană de la popor. (...) Toţi germanii sunt egali în faţa legii. (...) Toţi locuitorii Reichului se bucură de completă libertate a credinţei şi a conştiinţei."

Dar aceste aspiraţii înalte au fost adumbrite de Tratatul de la Versailles, potrivnic atât armatei, cât şi politicienilor conservatori, care îl refuzau atât pe acesta, ca Tratat de Pace, cât şi Republica ce l-a ratificat. Opoziţia faţă de regimul de la Weimar a devenit mai acută odată cu deprecierea mărcii, care prevestea o inflaţie dezastruoasă şi devalorizarea monedei germane. O pledoarie din partea Germaniei pentru suspendarea plăţilor printr-un moratoriu a fost respinsă, iar trupele franceze au ocupat bazinul Ruhr, secţionând artera principală a economiei ţării. Marea masă a populaţiei, împovărată de o monedă nefolositoare, şi-a îndreptat mânia către arhitecţii Republicii de la Weimar, în cea mai mare parte sub forma violenţelor stradale.

Doi poliţişti în mijlocul dărâmăturilor Reichstagului german, la 27 februarie 1933. Identitatea făptaşului rămâne un mister. Indiscutabil este însă că, în urma incendiului, libertăţile cetăţeneşti s-au stins laolaltă cu flăcările, deschizând drumul spre opresiunea nazistă.

PRELUAREA PUTERII

Exploatarea nazistă a propagandei prin intermediul teatrului de stradă, excepţional regizat, a fost spectaculos demonstrată la Berlin în seara numirii lui Hitler. Un marş triumfal a şerpuit pe sub Poarta Brandenburg, într-o procesiune luminată de mii de torţe. Istoria Germaniei vechi era reamintită prin cântec: triumfurile regilor bavarezi, ale lui Frederic cel Mare al Prusiei şi Bismarck. Vocea unei noi Germanii putea fi, de asemenea, auzită, în cântecele celor din *Schutzstaffel* (SS, „Eşalonul de protecţie"), înveşmântaţi în negru şi argintiu.

În 24 februarie, în prima lună de guvernare nazistă şi la scurt timp după anunţarea noilor alegeri, detaşamente prusace de poliţie au efectuat un raid fulger la Karl-Liebknecht-Haus, sediul comuniştilor din Berlin. Hermann Göring, şeful poliţiei, a anunţat descoperirea documentelor incriminatoare, „dovedind" că aceşti comunişti erau pe punctul de a declanşa o revoluţie de mult planificată. Acesta şi-a sprijinit ipotezele pe un comunicat oficial al guvernului Prusiei, conform căruia „clădiri ale guvernului, muzee, reşedinţe şi uzine strategice urmau să fie arse. Femei şi copii aveau să fie trimişi înaintea grupurilor de teroriştii..." Puţin a contat că nici o dovadă a acestor afirmaţii

nu a ieşit la lumină. Suspecţii au fost ridicaţi cu camioane militare, în timp ce, la orele dimineţii, pe străzi şuierau maşini din care se revărsa un torent de agenţi în faţa caselor particulare şi a blocurilor de apartamente. Însă nu doar actorii principali ai stângii au fost lichidaţi. Familiile suspecţilor erau şi ele ridicate şi conduse în beciurile de la Columbia-Haus din Columbiadamm, care erau cunoscute printre membrii Gestapoului după macabra poreclă de „Barul Columbia".

Oricât de satisfăcut ar fi fost Göring de raidul de la Karl-Liebknecht-Haus, un eveniment spectaculos avea să-i sprijine cauza, trei zile mai târziu. În acea seară, puţin după ora nouă, un om care traversa piaţa din faţa impunătoarei clădiri parlamentare a Reichstagului a auzit dintr-odată zgomote de sticlă spartă. A îngheţat pentru un moment la vederea unei siluete la balconul de la primul etaj, agitând o torţă aprinsă, după care a alergat după ajutor. Până să vină pompierii, însă, restaurantul şi vasta Sală de Şedinţe ale clădirii distruse ajunseseră un infern. Trei poliţişti s-au apropiat, cu pistoalele în mâini, de un individ, gol până la brâu, care a apărut din fundul sălii, predându-se umil. Unul dintre ei i-a urlat în faţă: „De ce-ai făcut asta?", primind ca replică murmurată: „În semn de protest". La fix 24 de minute după ce incendiul a fost descoperit, Marinus van der Lubbe, în vârstă de 24 de ani, din Leiden, Olanda, era condus afară din clădire.

„PENTRU PROTECŢIA POPULAŢIEI"

Göring a ajuns la faţa locului imediat, denunţându-i pe comunişti pentru comiterea incendiului şi acuzându-l pe van der Lubbe cel slab de înger, un comunist idealist şi confuz, că ar fi agentul acestora. Scos din fire, Göring a răcnit: „Acesta este începutul revoluţiei comuniste! Nu trebuie să mai aşteptăm nici un minut. Nu vom arăta nici un pic de milă. Fiecare oficial comunist trebuie împuşcat." La sosirea sa, Hitler a fost condus prin coridoarele care erau încă accesibile, profitând de ocazie pentru a exclama: „Acesta este un semn de la Dumnezeu. Nimeni nu ne mai poate opri acum să îi zdrobim pe comuniştii cu un pumn înmănuşat în zale."

Regimul de teroare din Berlin a început în noaptea incendiului. Până şi cei mai puţin virulenţi antinazişti au fost arestaţi şi aruncaţi în închisoare. La ordinele lui Hitler, preşedintele von Hindenburg a fost convins să semneze un decret „Pentru protecţia populaţiei şi a Statului", gândit ca „o măsură defensivă împotriva actelor de violenţă ale comuniştilor, ce pun în pericol statul." Decretul prevedea că: „Restricţiile cu privire la libertatea personală, la dreptul de liberă exprimare a opiniei, incluzând libertatea presei, cu privire la dreptul de întrunire şi asociere; violarea intimităţii comunicărilor poştale, telegrafice şi telefonice; mandatele de percheziţie la domiciliu, ordinele de confiscare, precum şi restricţiile de proprietate sunt, de asemenea, permise

dincolo de limitele legale altminteri prescrise." Un număr de lideri comunişti au fost reţinuţi laolaltă cu van der Lubbe, dar, în final, numai olandezul a fost condamnat şi dus la eşafod la începutul lunii ianuarie.

Adevărul întreg cu privire la incendiul de la Reichstag nu va fi niciodată cunoscut, şi nici dacă van der Lubbe a fost singurul vinovat; istoricii din ultima perioadă înclină spre această variantă, indicând faptul că încercase să dea foc şi altor clădiri, fără succes. Ceea ce este cert este că incendiul a marcat începutul războiului lui Göring împotriva comuniştilor, oferind un pretext de folos.

Era doar începutul. În primele zile din luna mai, titlurile din ziarul *Deutsche Allgemeine Zeitung* susţineau că „Naţional-socialismul preia sindicatele / Liderii arestaţi / Agitaţie pe tot cuprinsul Reichului". Contingente din poliţia prusacă s-au năpustit asupra sediilor sindicale, fluturând decrete oficiale semnate de Hermann Göring. În mod semnificativ, poliţia opera încă de atunci sub noul nume de Gestapo (*Geheime Staatspolizei*, „Poliţia secretă de stat"). Aceştia erau însoţiţi de bătăuşii celui de-Al Treilea Reich, membri ai *Sturmabteilung* (SA, „Batalioanele de asalt"), cunoscuţi drept „Cămăşile brune" şi care se trăgeau din trupele paramilitare naţionaliste de după război, *Freikorps* („Trupele libere"). Liderul SA era Ernst Röhm, cel cu faţa plină de cicatrici, a cărui apartenenţă la Partidul Nazist data încă din primele zile. Dar faptul că Gestapo şi SA lucrau împreună cu această ocazie nu era indiciul unei alianţe armonioase, după cum urma să se vadă.

Ascensiunea naziştilor la putere a fost o şansă pentru tot felul de persoane ambiţioase, însetate de putere, unele dintre ele luptând în Primul Război Mondial, şi cărora le era greu să se adapteze la viaţa civilă.

ASCENSIUNEA LUI GÖRING

Hermann Göring era fiul guvernatorului colonial din Africa de Sud-Vest şi s-a născut în Rosenheim, Bavaria Superioară. Dobândise o uimitoare reputaţie în aviaţie ca pilot de vânătoare, devenind în 1918 comandantul cunoscutului grup de piloţi de luptă „Circul Zburător", ajuns faimos datorită baronului Manfred von Richthofen. Göring fusese distins după Primul Război Mondial cu medalia *Pour le Mérite* şi Crucea de Fier (clasa întâi). După o restrângere a activităţii companiei aeronautice Fokker, acesta a devenit consilier al guvernului danez, pilot de acrobaţii şi ulterior pilot comercial pentru compania suedeză Svenska Lufttraffik. Chiar şi atunci, ambiţiile sale măreţe îl aduseseră în atenţia legaţiei germane de la Stockholm, care a raportat la Berlin că Göring se descria pe sine drept „un candidat la postul de preşedinte al Reichului."

Dar Göring nu avea bani, şi nici calificarea minimă pentru câştigarea traiului în afara aviaţiei şi a armatei. Soarta s-a întors în favoarea sa prin mariajul cu Carin von Kantzow, o suedeză divorţată, al cărei prim soţ îi lăsase o moştenire generoasă. Cuplul s-a mutat într-o cabană vânătorească la

Hochkreuth, în Alpii Bavarezi, la vreo 80 km distanţă de München. În acest moment, Göring a încercat, şovăitor, să-şi completeze educaţia înscriindu-se la un curs de ştiinţe politice şi istorie, la Universitatea din München, dovedindu-se însă un temperament prea agitat şi lipsit de răbdare pentru orice formă de disciplină academică. În schimb, a fost atras de München, un oraş care, la fel ca şi restul Bavariei, îmbrăţişa naţionalismul extrem, manifestat prin demonstraţii împotriva nedreptăţilor dureroase comise de învingători, care reduseseră Germania la impotenţă militară şi economică în 1918. Vina aparţinea, după vorbele agitatorilor, celor responsabili de încheierea armistiţiului din 11 noiembrie 1918, pe care i-au numit *Novemberverbrecher* („criminalii din noiembrie").

Grupări politice virulente răsăreau precum ciupercile, dar puţine păreau capabile de a concepe o strategie coerentă în politică. Excepţie făcea o forţă militantă de nemulţumiţi care se constituise sub numele de *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiter Partei* (NSDAP, „Partidul Naţional-Socialist al Muncitorilor din Germania"). Această grupare avea un dispreţ ardent pentru cei care apărau schimbarea graduală, iar cererile sale erau clare: o revoluţie violentă, un nou stat, o societate drastic schimbată. Nu era aproape nimeni

Într-o zi din vara lui 1929, *Sturmführer* Horst Wessel conducea *Sturmabteilung* (SA, „Detaşamentul de reacţie rapidă") pe străzile din Nürnberg. Fiul unui capelan protestant, Wessel, cunoscut luptător de stradă, a fost ucis mai târziu într-o încăierare. Lăsând în urmă versurile pentru „Horst Wessel Lied" (cântecul lui Horst Wessel), acesta a fost ridicat la rangul de erou naţional.

în München căruia, în 1922, să nu-i fie cunoscut cel mai volubil exponent al NSDAP-ului. Mai târziu, în cursul aceluiaşi an, Göring avea să îl vadă pentru prima oară pe Adolf Hitler în mijlocul unei demonstraţii împotriva ordinelor fostei Antante referitoare la extrădarea liderilor militari germani; Hitler, care considera acest protest în sine un balon de săpun, fără sprijin puternic, a refuzat să vorbească. Ulterior, cei doi aveau să se întâlnească faţă în faţă, cu ajutorul cunoştinţelor lui Carin Göring din rândul figurilor centrale ale NSDAP-ului.

Despre această întâlnire, Göring avea să-şi amintească: „Hitler a vorbit despre demonstraţie, despre Versailles (...) şi respingerea Tratatului (...) Convingerile

FREIKORPS

În climatul postbelic febril din Germania învinsă, grupuri paramilitare de voluntari nemulţumiţi, cunoscuţi sub numele de *Freikorps*, au jucat un rol scurt, dar important în viaţa politică a ţării. Constituiţi la Berlin, influenţa lor a fost resimţită de la abdicarea kaiserului Wilhelm al II-lea, în 1918, şi până la eşecul Puciului de la berărie din 1923. Numele *Freikorps* a fost adoptat ca un tribut adus lui Ludwig Freiherr von Lützow, care în 1813 organizase o grupare voluntară, ca punct central al unei armate destinate eliberării de sub Napoleon.

Membrii noului *Freikorps* erau foşti ofiţeri, soldaţi demobilizaţi, militari aventurieri, naţionalişti înfierbântaţi şi tineri fără loc de muncă, toţi dornici să-i strivească pe cei văzuţi de ei ca trădători ai patriei prin acceptarea Tratatului de la Versailles. *Freikorps*, o mişcare ilegală cu orientare politică de dreapta, îi învinovăţea pe social-democraţi şi pe evrei pentru demoralizarea Germaniei. Unul dintre promotori a fost căpitanul (mai târziu generalul) Kurt von Schleicher, viitorul cancelar german, care a lucrat cu departamentul politic al *Reichswehr*, armata de 100 000 de soldaţi permişi Republicii Germane prin Tratatul de la Versailles. *Reichswehr*-ul era responsabil cu înarmarea secretă şi cu plata unităţilor *Freikorps*, iniţial pentru protecţia frontierei de est a ţării, apoi pentru a înăbuşi revoluţia pe plan intern. Aceste unităţi erau duşmani de moarte ai rigidei structuri ierarhice a vechii armate germane.

Una dintre ţintele-cheie ale *Freikorps* în Germania a fost guvernul de stânga al Bavariei, care a fost strivit de aproximativ 3000 de partizani în 1919, sub comanda lui Franz Xaver Ritter von Epp. Din moment ce *Freikorps* cuprindea în cea mai mare parte unităţi mici, autonome, în locul unor formaţiuni militare subordonate unui lanţ ierarhic, forţele sale nu aveau o disciplină consecventă şi erau dificil de controlat. Acest lucru s-a adeverit mai ales în Bavaria, unde susţinătorii guvernului au fost târâţi în închisori şi bătuţi cu paturile puştilor înaintea măcelului. În timpul luptelor cu un grup de 350 de comunişti, 21 de infirmieri au fost capturaţi şi ucişi.

Zilele *Freikorps*-ului erau, însă, numărate. Adolf Hitler îşi stabilise centrul de comandă în mijlocul dezordinii politice a Münchenului. Odată cu formarea *Sturmabteilung* (SA, „Detaşamentul de reacţie rapidă") în cadrul proaspăt denumitului *Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei* (NSDAP, „Partidul Naţional-Socialist al Muncitorilor din Germania"), unităţile *Freikorps* au început să se destrame. Mulţi dintre membrii săi au fost recrutaţi de către SA.

Freikorps a fost dizolvat oficial în 1921, iar ultimii descendenţi au fost eliberaţi din funcţie în cadrul unei ceremonii la München în noiembrie 1933, care marca cea de-a zecea aniversare a Puciului de la berărie.

În Berlin, în timpul lunii martie 1919, un grup disparat de *Freikorps*, în mare măsură tineri, se adună cu un aruncător de flăcări înaintea unui tanc blindat Erhardt, înaintea unei lupte cu spartaciştii, premergătorii Partidului Comunist German din timpul Republicii de la Weimar.

lui păreau scoase cuvânt cu cuvânt din adâncul propriului meu suflet. Într-una din zilele următoare, am mers la biroul de afaceri al NSDAP (...). La început voiam doar să vorbesc cu el, pentru a vedea dacă i-aş putea fi în vreun fel de ajutor. M-a primit de îndată şi, după ce m-am prezentat, a spus că întâlnirea noastră este o potrivire extraordinară a sorţii (...). Căuta de mult timp un lider care să se fi remarcat în ultimul război (...), astfel încât să aibă autoritatea necesară. Acum îi părea un mare noroc faptul că tocmai eu, ultimul Comandant al Escadrilei Richthofen, mă pun la dispoziţia lui."

Întâlnirea se poate să-l fi uimit pe Göring, dar Hitler, eternul oportunist cinic, s-a destăinuit colegilor: „Excelent pentru propagandă! În plus, are avere şi nu mă costă nici măcar un sfanţ." Magnetismul personal aparte al lui Göring aducea un chip respectabil Partidului Nazist. Până în ianuarie anul următor, după prima sa întâlnire cu Hitler, Göring a fost numit comandant suprem al trupelor SA. Sarcina sa era, în mod explicit, aceea de a transforma dezordinea violentă a SA-ului în ceva asemănător unei armate personale disciplinate.

Membrii SA nu au fost nici pe departe încântaţi de Göring. Cei mai duri indivizi, mulţi dintre ei foşti soldaţi, momentan şomeri, îl percepeau ca fiind legat de trecut, îl asociau cu parada privilegiilor burgheze, cu plutocraţia şi cu ofiţerii. Mulţi dintre membri considerau că SA-ul trebuia să fie în avangarda unei revoluţii adevărate – înainte de toate, suficient de socialistă pentru

a înlătura vechea orânduire. Sub Göring, dar fără nici o încântare pentru această poziţie, se afla Ernst Röhm, un fanfaron obez, ciuruit de cicatrici, rumen la faţă şi cu o slăbiciune pentru bărbaţii tineri. Pentru Röhm, oamenii erau împărţiţi în categorii clar delimitate: soldaţi sau civili, prieteni sau duşmani. Acesta susţinea: „Din moment ce sunt un om imatur şi viclean, războiul şi neliniştea îmi sunt mai plăcute decât ordinea burgheză." Atras de oratoria lui Hitler, acesta devenise unul dintre primii membri ai Partidului Nazist şi un prieten apropiat al presupusului Führer („conducător"), pentru a cărui apărare Röhm a alcătuit o bandă pestriţă, din care făceau parte la început un vânzător, un luptător amator, un ceasornicar şi un paznic de berărie. Noua gardă de corp a fost denumită *Stosstrupp* (Brigăzile de asalt) şi a fost anexată SA-ului condus de Röhm, cu un efectiv numărând 2000 de oameni, urmând să fie înlocuită de *Stabswache*, sau Garda Cartierului General, care a pus bazele *Schutzstaffel*, SS.

PUCIUL DE LA BERĂRIE

În ultimele luni ale lui 1923, o criză majoră ameninţa nu numai statul bavarez, ci şi întreaga Republică Germană. Cancelarul Gustav Stresemann, un conservator cu simpatii monarhiste, anunţa sfârşitul politicii de rezistenţă pasivă din zona Ruhr, centrul industrial al Germaniei, aflat sub ocupaţie franceză. Pe lângă aceasta, a declarat că trebuie să fie scăzute daunele plătite

Luptele de stradă erau parte a peisajului politic şi social din oraşele germane până la preluarea puterii de către naziştii, în ianuarie 1933. Muncitorii, încurajaţi de comunişti să se opună Republicii, pot fi văzuţi aici în luna martie a anului anterior, înfruntând bastoanele poliţiei din München.

învingătorilor: a explicat că, dacă Germania avea să fie salvată şi alunecarea spre anarhie avea să fie stăvilită, era necesară o înţelegere cu Aliaţii care să ofere Republicii o gură de aer înainte ca aceasta să-şi recapete puterea economică. Streseman a reuşit, după inevitabile împotriviri, să-l convingă pe preşedintele Friedrich Ebert să declare starea de urgenţă. Bavaria era pe punctul de a cădea în isterie, naţionaliştii şi comuniştii unindu-se într-o renegare feroce a Republicii. Pentru Hitler, aceasta era o mană cerească. Cea mai mare şansă de a obţine putere politică, socotea el, stătea în alianţa dintre partidul său şi dreapta bavareză, în urma căreia va lansa un marş către Berlin. Cu toate acestea, Hitler şi acoliţii săi naziști, în mare parte bătăuşi SA, duceau în mod vădit lipsa unui chip respectabil. Hitler considera că acela ar fi generalul Erich Ludendorff, erou militar şi susţinător al extremei drepte. Un astfel de aliat ar fi nepreţuit alături de triumviratul conducător al Bavariei: Comisarul de Stat Gustav Ritter von Kahr, Comandantul Forţelor Armate, generalul Otto von Lossow şi Şeful Poliţiei de Stat Bavareze, colonelul Hans von Seisser. Ordinele de la Berlin erau imperios ignorate de von Kahr, în ciuda avertismentului că orice revoltă avea să fie îngenuncheată prin forţă.

În acest portret retuşat, Hermann Göring – fostul as al *Luftwaffe* care a devenit în 1918 comandantul „Circului Zburător", făcut celebru de baronul Manfred von Richthoften – apare purtând decoraţia *Pour le Mérite*. Până la finalul Primului Război Mondial, câştigase o popularitate incontestabilă ca îndrăzneţ cavaler al aerului.

Grăbindu-se mai mult decât ar fi fost cazul, Hitler a distribuit un afiş prin care se declara: „Proclamaţie către poporul german! Regimul criminalilor din noiembrie este astăzi răsturnat. S-a format un guvern naţional german provizoriu." Semnătura aparţinea lui Hitler şi triumviratului. La 8 noiembrie 1923, Hitler a dat lovitura, alegându-şi ca bază de operaţiuni berăria Burgerbraukeller, un loc cochet de întâlnire de la periferia Münchenului, unde von Kahr conducea o adunare patriotică. Cu ajutorul lui Göring şi a găştii pestriţe a SA-ului lui Röhm, pivniţa a fost încercuită, iar Hitler a năvălit peste adunare, a trântit o halbă de bere şi a tras în tavan un glonţ din Browningul său, strigând: „Revoluţia naţională a început. Clădirea este încercuită de 600 de bărbaţi bine înarmaţi şi nimeni nu poate ieşi de aici. Guvernul bavarez şi guvernul Reichului au fost răsturnate şi un guvern provizoriu al Reichului va fi format."

Von Kahr şi ceilalţi au fost forţaţi să se retragă într-o cameră din spate, cerându-li-se cooperarea. Într-o încercare disperată de a câştiga timp, von Kahr

a fost de acord să nu-şi retragă sprijinul; cu toate acestea, curajul triumviratului slăbea. Atunci Hitler a comis greşeala de a permite oamenilor să părăsească berăria. Nu după mult timp, aceştia au încercat să fugă. Von Lossow nu a pierdut nici o clipă şi a ordonat prin telefon întăriri armate. Încă şi mai rău, mandate de arestare au fost emise pentru fugarii Hitler, Ludendorff şi pentru ceilalţi implicaţi în puci, care se dovedise a fi un eşec.

Totuşi, Hitler, încrezător în sprijinul din partea lui Ludendorff, nu era pregătit să renunţe. În ziua următoare, alături de un detaşament al SA şi de *Stosstroop*, cu puştile aruncate peste umeri, adunarea s-a îndreptat spre centrul Münchenului. Când au ajuns la Odeonsplatz, în apropiere de Felden Halle, aproximativ o sută de poliţişti au deschis focul asupra a 3 000 de nazişti. În câteva secunde, 16 nazişti şi trei poliţişti au murit. Hitler s-a trântit cu repeziciune la pământ, în timp ce Göring, mai puţin norocos, a fost împuşcat în coapsă. Neabătut, Ludendorff a continuat să mărşăluiască, trecând printre rândurile poliţiştilor care, într-un gest de respect faţă de bătrânul erou de război, puneau armele jos.

În mijlocul agitaţiei, Hitler a dispărut într-o maşină, iar Göring a primit primul ajutor de la un proprietar evreu al unei bănci din apropiere, fiind apoi trecut în secret peste graniţă. Îl aşteptau patru ani de exil în Austria, Italia şi în final Suedia, în compania lui Carin. Durerea cauzată de rană era insuportabilă şi a trebuit să recurgă la doze din ce în ce mai mari de morfină. Efectele deveniseră alarmante. Nu numai că ajunsese obez, dar trecuse şi prin uimitoare schimbări de personalitate ce nu prevesteau nimic bun pentru oricine îi stătea în cale.

„DEŢINUT DE ONOARE"

Hitler, alături de Ludendorff şi Röhm, al cărui SA fusese în prim-planul tentativei de puci, a fost într-un final arestat şi adus în faţa unei curţi de justiţie care, conform martorilor, întreţinea o atmosferă de bună înţelegere între acuzare şi apărare. Hitler a profitat de ocazie pentru a domina tribunalul, afirmând: „Iau asupra mea întreaga responsabilitate. Dar nu sunt un criminal din cauza asta (...). Nu există înaltă trădare faţă de trădătorii de la 1918 (...). Trăiesc cu credinţa că, într-o bună zi, masele, care sunt astăzi în stradă purtând stindardul svasticii noastre, se vor uni cu cei care trag asupra lor." A lăsat să se înţeleagă clar că el era singurul care dispunea de curajul şi voinţa necesare pentru a conduce lupta împotriva „republicii evreieşti". A fost condamnat la cinci ani închisoare, ca „deţinut de onoare", cu înţelegerea că va fi eliberat condiţionat după un an. Röhm a fost încarcerat la închisoarea Stadelheim, iar Ludendorff a fost achitat. NSDAP a devenit ilegal în Bavaria.

Unul dintre acoliţii energici de la puci ai lui Ernst Röhm a trecut aproape neobservat în acel moment. S-a păstrat o fotografie a unui individ cu ochelari

Susţinători ai SA pe baricade, în timpul Puciului de la berărie din München, din noiembrie 1923. Al doilea din stânga imaginii este Rudolf Hess, tras la faţă, iar conducătorul SA Ernst Röhm este al treilea din stânga. Lângă el, purtând stindardul imperial şi cu ochelari, este Heinrich Himmler, viitorul şef SS.

şi figură de bufniţă, privind pe deasupra baricadelor instabile, înfăşurate în sârmă ghimpată. Singura implicare câtuşi de puţin notabilă a lui Heinrich Himmler în desfăşurarea evenimentelor a fost purtarea stindardului tradiţional imperial. Locul lui în ascensiunea spre putere a nazismului avea să apară mai târziu.

Înainte de proces şi detenţie, Hitler şi-a recunoscut eroarea tactică de a încerca o revoluţie prin acţiune directă, în loc să facă eforturi pentru a câştiga de partea sa masele şi, odată cu ele, sprijinul financiar ca să-şi asigure drumul spre supremaţie politică prin mijloace legale. Cu toate acestea, puciul era departe de a fi fost un fiasco total deoarece acest proces adusese mişcarea nazistă, până atunci cu totul obscură, în atenţia presei din mai multe ţări. Chiar şi în timp ce moralul Partidului Nazist era, probabil, la nivelul său cel mai scăzut de până atunci, atenţia îndreptându-se spre grupările de stânga, Hitler era dispus să aibă răbdare, cel puţin pentru moment. A insistat să păstreze tăcerea în public până când interdicţia asupra partidului său a fost ridicată. La finele lui februarie 1925, la două luni după eliberarea sa din castelul Landsberg, a ţinut primul discurs. Alegerea locului a fost un act de sfidare calculată: o cuvântare

Nu numai că Göring ajunsese obez, dar trecuse şi prin schimbări uimitoare de personalitate ce nu prevesteau nimic bun pentru oricine îi stătea în cale.

electrizantă la Burgerbraukeller, cerând unirea partidelor. În urmărirea ţelului său, era foarte dispus să se târguiască, încheind înţelegeri de culise cu forţele de dreapta şi de centru în aşteptarea ocaziei perfecte.

ÎN SFÂRŞIT LA PUTERE

Ultima fază a luptei pentru putere a naziştilor s-a desfăşurat în ziua de 30 mai 1932, când von Hindenburg l-a numit în postul de cancelar pe Franz von Papen. Un patrician care făcuse parte din extrema dreaptă a Partidului Catolic de Centru, von Papen încercase să obţină sprijinul armatei (*Reichswehr*-ul) şi al baronilor industriali. Era, însă, trecut la categoria uşoară, André-François Poncet, ambasadorul francez la Berlin, declarând că numirea „a fost primită cu îndoială şi cu uimire. Toată lumea zâmbea. Von Papen pur şi simplu nu-i poate face nici pe prieteni, nici pe duşmani să-l ia întru totul în serios. Poartă amprenta frivolităţii." Dar această frivolitate ascundea un caracter lipsit de scrupule. Văzut de mulţi ca un cal troian al naziştilor, se afla la conducere de nici două săptămâni când a ridicat interdicţia asupra SA-ului şi a uniformelor naziste, care fusese formulată de înaintaşul său, Heinrich Brüning. Von Papen

Hitler, în timpul celor nouă luni executate din sentinţa de cinci ani pentru plănuirea Puciului de la berărie, alături de asociaţii săi, în confortabila închisoare Landsberg, unde îi erau permise întrunirile cu ceilalţi 40 de naziști închişi în acelaşi loc. Printre aceştia se număra şi Rudolf Hess (al doilea din dreapta), care a scris, după dictarea lui Hitler, cea mai mare parte din *Mein Kampf* şi a devenit, ulterior, adjunctul Führerului.

a continuat cu demiterea guvernelor din diferite provincii şi, confruntat cu protestele administraţiei prusace, a preluat controlul din poziţia de Comisar al Reichului. Şi-a exprimat sprijinul pentru Hitler printr-o promisiune de a asigura puterea financiară a industriaşilor din Renania.

Toate aceste măsuri i-au ajutat foarte mult pe naziști, care mergeau pe creasta valului. La alegerile din iulie 1932, naţional-socialiştii au ocupat 230 de locuri şi au devenit cel mai puternic partid din Germania. S-a dovedit că mandatul de cancelar al lui von Papen a fost unul scurt. Locul său a fost luat de Kurt von Schleicher, fost ministru al Apărării, expert în conspiraţii, care şi-a oferit sprijinul unui guvern naţional-socialist cu condiţia ca Hitler să-l includă în cabinet şi să-i ofere controlul asupra *Reichswehr*-ului. Intrigile lui au fost spulberate odată cu numirea lui Hitler în postul de cancelar şi a lui von Papen în cea de vicecancelar, de către Hindenburg.

Göring se întorsese din exil după ce terminase un tratament pentru dependenţa de morfină şi după o internare într-un spital de psihiatrie, unde fusese diagnosticat cu tendinţe schizofrenice exprimate în episoade de sentimentalitate lacrimogenă şi de furie necontrolată. Având o energie inepuizabilă, posibil alimentată de efectele morfinei, s-a dedicat în întregime politicii, ceea ce l-a ajutat să depăşească moartea tragică a lui Carin, de tuberculoză. În 1928, fusese unul dintre primii naziști aleşi în Reichstag, fiind reales doi ani mai târziu în funcţia de agent politic al lui Hitler la Berlin; ulterior, a primit postul de preşedinte al Reichstagului. Alţi ofiţeri au fost atraşi cu repeziciune: ministrul Reichului, fără portofoliu, Comisarul pentru Aviaţie al Reichului, prim-ministrul Prusiei şi ministrul de Interne al Prusiei. În plus, a căutat un cocon protector pentru SA-ul lui Röhm. Totuşi, prioritatea sa era poliţia prusacă şi nu a pierdut prea mult timp până să găsească un aliat din interiorul acesteia, un individ care se va afla în centrul puterii în Berlin.

DIELS PE PRIMUL PLAN

Pe când studia medicina şi dreptul la universităţile Giessen şi Marburg, Rudolf Diels, fiul unui latifundiar important, îşi petrecea mare parte din timp evitând îndatoririle academice în favoarea beţiilor-monstru în compania unor membri dintr-un corp de duelişti. Ca dovadă au rămas cicatricile palide de pe obraji. La vârsta de 30 de ani, a intrat în Ministerul Afacerilor Interne din Prusia, ca specialist în comunism. Purtând indicele 1A şi având ca scop siguranţa statului, era de fapt un minister mărunt, ce ducea lipsă de personal şi de fonduri, incapabil de a ţine piept unui Partid Comunist German care în 1930 avea 250 000 de membri şi 4 000 de celule politice.

Pentru Göring, impulsionat de viziunea unei revoluţii de stânga în Germania, asemănătoare celei care pusese stăpânire pe Rusia în 1917, venise vremea reformei, iar Diels avea promisiunea unui post-cheie. A devenit evident

Rudolf Diels, marele supraviețuitor. La început membru de frunte al Ministerului de Interne al Prusiei, a ajuns liderul unei noi ramuri a poliției politice secrete, cunoscută mai târziu ca Gestapo. A fost eliberat din funcție în urma luptei pentru putere dintre Göring și Himmler. Acuzat de lipsa loialității, Diels a fost arestat după atentatul cu bombă din iulie 1944, dar a supraviețuit prăbușirii celui de-Al Treilea Reich și, după război, a fost din nou angajat într-un guvern local.

pentru Göring că, în ciuda limitărilor, obținerea sediului poliției din Berlin reprezenta o mină de aur, piesa de rezistență fiind dosarele detaliate ale diferitor personalități. Pe baza acestor documente, a fost pornită fără întârziere o epurare agresivă, începând chiar din interiorul poliției prusace, unde ofițerii din timpul vechii Republici au fost imediat îndepărtați și înlocuiți cu naziști deghizați. Principala campanie de interogare și teroare a fost, însă, îndreptată asupra comuniștilor.

La 26 aprilie 1933, Göring a stabilit printr-un decret ca *Geheime Staatspolizeiamt* (Gestapo, „Secția de Poliție Secretă a Statului") să fie redenumită *Geheime Staatspolizei* (Gestapo). Cuvintele jurnalistului britanic Douglas Reed descria cu precizie viața a numeroși cetățeni ai Germaniei lui Hitler, mulți dintre ei puțin sau deloc interesați de politică o[illegible]tă cu ridicarea Gestapoului la rangul de organism oficial: „Când Germania s-a trezit, casa unui om nu îi mai oferea siguranță. Putea fi arestat de semenii lui, nu putea cere ajutorul poliției, putea fi reținut pe termen nedefinit fără vreo acuzație; proprietatea sa putea fi sechestrată, comunicările verbale și scrise îi puteau fi ascultate și cercetate; nu mai avea dreptul adunării alături de conaționalii săi, iar ziarele lui nu îi mai exprimau întru totul opiniile."

Acest lucru sublinia ceea ce se petrecuse în luna martie a anului precedent, în urma alegerilor în timpul cărora, în ciuda atmosferei de teroare și represiune, naziștii abia își câștigaseră majoritatea cu ajutorul Partidului Național-Socialist. Deși comuniștii adunaseră în jur de cinci milioane de voturi, le era interzis să-și ocupe locurile. Înainte ca membrii Reichstagului să se adune la Opera Kroll, Hitler a deschis o dezbatere cu privire la Legea de Împuternicire, care a reprezentat baza constituțională pentru dictatura nazistă și a redus Republica de la Weimar la un capitol în cărțile de istorie. Aprobarea parlamentară nu mai era necesară, iar cei mai mulți dintre cei care ar fi respins-o erau deja în închisoare. Naziștii făcuseră un mare pas înainte: din stăpâni ai străzilor deveniseră stăpâni ai statului.

LEGEA DE ÎMPUTERNICIRE

În câteva luni de la primirea funcției de cancelar, la 30 ianuarie 1923, Adolf Hitler transformase fragila democrație germană într-o dictatură impusă printr-o combinație de teroare, intimidare și propagandă abilă. La alegeri, naziștii obținuseră 288 de locuri, iar aliații lor naționaliști 52. Împreună, cele două partide câștigaseră mai mult de jumătate din voturi, iar după ce comuniștii au fost interziși, fiind acuzați de incendierea clădirii Reichstagului, naziștii dețineau majoritatea netă. Oamenii își puteau face deja o imagine despre viitorul Germaniei la 23 martie, când deputații noi aleși soseau la Opera Kroll, locul de întâlnire al Reichstagului după incendiu, făcându-și loc printre cordoanele strânse de SS-iști și Cămăși Brune din SA. Desfășurarea de forțe și-a atins scopul. Având două treimi din voturi, deputații naziști și naționaliști au aprobat o Lege de Împuternicire care îi oferea lui Hitler puterea dictatorială de a conduce statul fără consultarea Reichstagului.

Legea de Împuternicire (*Gesetz zur Erhebung der Not von Volk und Reich*, „Legea pentru înlăturarea suferințelor poporului și ale statului") a pus temeliile dictaturii, modificând în punctele esențiale Constituția de la Weimar. În cinci paragrafe scurte, puterea legislativă, semnarea tratatelor cu țările străine și modificarea Constituției au fost separate de Parlament și puse sub autoritatea consiliului Reichului.

Până la 7 aprilie, Hitler numise guvernatorii Reichului *(Reichstatthälter)* în toate statele, dându-le aprobare pentru punerea și scoaterea din funcție a membrilor guvernelor locale, pentru dizolvarea Dietei și controlul numirii și demiterii oficialilor de stat. Cu toate acestea, puterea acestor noi guvernatori a fost controlată sever, pentru că li se cerea să ducă la bun sfârșit „politica generală descrisă de cancelarul Reichului".

Hitler a sărbătorit primul an la putere prin promulgarea „Legii pentru reconstrucția Reichului". În cazul acesta, prin „reconstrucție" se înțelegea dizolvarea puterilor suverane ale statelor, care erau transferate Reichului, cu toate guvernele de stat subordonate Ministerului de Interne al Reichului. Legea de Împuternicire a fost reînnoită de trei ori, în anii 1937, 1939 și 1942. De fiecare dată, puterea parlamentară era și mai mult slăbită, Reichstagul devenind o ficțiune constituțională care s-a întrunit doar de câteva ori până în 1939; singura sa voce era cea a lui Adolf Hitler și a conducerii naziste.

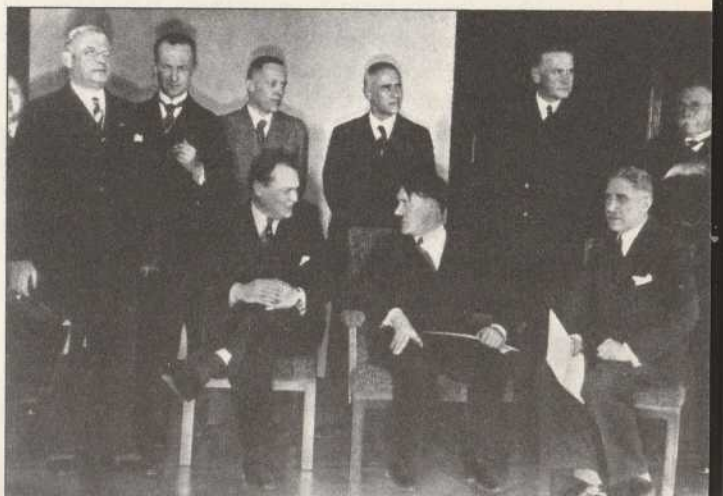

ul cabinet al lui Hitler
a obținerea puterii a
o alianță cu spectru
. În afară de Hitler
și, mai erau doi alți
iști, Hermann Göring,
rul *Reichsmarschall*, și
helm Frick, numit
istru de Interne al
hului. Cabinetul a
enit o fantoșă pentru
tica nazistă, ultima sa
unire având loc în
uarie 1938.

Puterea Gestapoului, limitată anterior la oraşul Berlin, a fost extinsă asupra tuturor secţiilor de poliţie din Prusia. Deşi se părea că, pentru scurtă vreme, comuniştii fuseseră neutralizaţi, Göring ardea de nerăbdare să-şi lărgească imperiul. Postul său nu era însă nici pe departe asigurat, întrucât SA-ul lui Ernst Röhm îşi mărise considerabil puterea: puteau fi mobilizaţi acum trei milioane de oameni. Erau, în plus, 300 000 de membri ai *Stahlhelm* („Casca de oţel"), organizaţia foştilor soldaţi. Violenţele acestor acoliţi ai SA-ului se înteţiseră, crescând odată cu valoarea numerică, şi arătau că scăpaseră de sub control. Dar, după cum s-a dovedit, se prefigura o rectificare sinistră şi violentă.

2

Rivalitatea

După ce naziştii au luat în stăpânire Germania, Göring şi Himmler şi-au urmărit principalul ţel: controlul asupra unei poliţii secrete ale cărei tentacule să se întindă peste tot Reichul şi chiar mai departe.

HEINRICH HIMMLER, NECUNOSCUTUL cu ochelari care a avut un rol marginal în farsa Puciului de la berărie, privea acum cu ochi înfometaţi la puterea crescândă a SS-ului şi Gestapoului în Berlin. Îi fusese oferit rangul de şef interimar al Poliţiei, cu care nu se putea mulţumi, chiar şi după adăugarea grandiosului titlu de *Reichsführer-SS*. Himmler, fiul unui respectat director de şcoală bavarez, fost vânzător de îngrăşăminte, se înrolase iniţial în SS cu numărul matricol 168. Activitatea militară neimpresionantă din timpul războiului i-a adus postul de caporal de cancelarie; şi-a însuşit în această perioadă o reputaţie de om viclean, ascuns, înregistrând cu aviditate slăbiciunile şi indiscreţiile colegilor săi. Dar toate acestea erau doar o parte din personalitatea cuiva care credea cu tărie în pseudo-mistica rasială a naţional-socialismului şi care absorbea cu entuziasm teoriile prost înţelese ale lui Friedrich Nietzsche despre supraom, pe lângă legendele antice teutone despre o Germanie împădurită, locuită de vânători ce supravieţuiau doar prin sabie şi pumnal.

Aşa cum scria răposatul istoric britanic, Hugh Trevor-Roper: „...pentru Himmler, fiecare crâmpei din aceste lucruri era adevărul arian pur, care îl face pe cel ce nu îi păstrează puritatea şi integritatea să piară pentru totdeauna. Cu o asemenea pedanterie şi o astfel de gândire învechită, gotică, a studiat Himmler detaliile acestor idioţenii jalnice." Cei care lucrau cu Himmler aveau aceeaşi părere: Albert Krebs, spre exemplu, în timpul mandatului său de *Gauleiter* al Hamburgului, a fost la un moment dat într-o călătorie lungă cu trenul împreună cu Himmler şi a suportat un monolog plicticos, descris în memoriile de după război ale lui Krebs ca „aberaţii politice" şi „trăncăneală stupidă şi lipsită de conţinut". Aceste deliruri şi fantezii nordice erau alimentate şi de goana teribilă după putere – înainte de orice, de ambiţia de a obţine controlul absolut asupra uniformelor negre a trupelor SS.

ASCENSIUNEA LUI REINHARD HEYDRICH

În urma numirii lui von Schleicher în funcţia de cancelar al Reichului, interdicţia de până atunci asupra SA-ului şi SS-ului a fost ridicată, ceea ce a dus la un val de violenţe care a stârnit panică în rândurile afaceriştilor conservatori, al căror sprijin era vital naziştilor. Himmler a început pregătirile pentru ceea ce va deveni războiul civil al Germaniei – iar inamicul său era SA-ul. Începuse căutarea subordonaţilor de valoare. Dintre aceştia, ieşea în evidenţă Reinhard Eugen Tristan Heydrich, din Halle an der Salle, în Saxonia, a cărui numire ca adjunct era legată şi de constituţia sa atletică şi de părul blond, ce îl făceau să pară modelul rasei nordice adorate de Himmler.

Heydrich, al cărui tată, muzician de carieră, fondase Prima Aulă a Conservatorului, fusese în marina germană. Ceea ce părea a fi o carieră promiţătoare şi-a găsit sfârşitul la Curtea Marţială, unde a fost lăsat la vatră în 1931 din cauza conduitei dezonorante. Nu a rămas nici o însemnare a acuzaţiei; numeroasele zvonuri pomeneau cel mai probabil o aventură cu fiica unui ofiţer în portul din Hamburg. Nici chiar Heydrich nu era gata să dea vreo lămurire. A contribuit cu o propoziţie la dosarul său de la SS, în care spunea: „La sfârşitul lui aprilie 1931, am fost lăsat la vatră pe temeiuri ce nu ţineau de armată prin decizia preşedintelui Reichului, în ciuda sugestiilor superiorilor mei."

Heydrich era pe atunci logodit cu Lina von Olsen, fiica blondă a unui director de şcoală rurală din insula baltică Fehmarn. Familia Olsen şi tânărul Reinhard împărtăşeau un devotament aprins faţă de naţionalism. Fratele Linei, Jürgen, fusese captivat de vraja lui Hitler în 1928, după ce îl ascultase vorbind, iar Lina însăşi intrase într-o grupare a femeilor naţional-socialiste. Părea că un post în NSDAP putea fi creat pentru Heydrich, dar iniţial el nu fusese încântat de idee, judecându-i pe nazişti după imaginea cruzimii SA-ului. S-a dovedit, însă, că familia lui Heydrich a grăbit procesul prin relaţiile cu baronul Karl von Eberstein, pe atunci *SS-Oberführer,* care avea acces la Himmler şi a pus la cale o întâlnire.

***SS-Gruppenführer*-ul Reinhard Heydrich, care a ajuns să conducă întreg Departamentul de securitate al SS-ului. Un carierist lipsit de scrupule, Heydrich era temut de nazişti şi de adversari deopotrivă.**

Stânga: La 20 aprilie 1934, Himmler – printr-o strângere formală de mână – preia de la Göring conducerea Secţiei de Poliţie Secretă de Stat, din care făcea parte Gestapoul. Acest lucru a condus la o creştere a puterii lui Himmler, care răspundea numai în faţa lui Göring, în calitatea lui de prim-ministru al Prusiei şi ministru de Interne.

Această fotografie timpurie a membrilor SS cuprinde multe figuri importante. Heinrich Himmler (primul rând, în centru) a devenit *Reichsführer-SS* şi a controlat la început doar 280 de oameni. În stânga lui Himmler se află Kurt Daluege, care a făcut iniţial parte din SA, după care a devenit ofiţer senior SS în 1928. În fotografie mai apar tânărul Reinhard Heydrich (al treilea rând, al doilea din dreapta), viitorul şef SD, şi Josef („Sepp") Dietrich, viitorul *Waffen-SS* şi comandant al detaşamentelor Panzer.

Nu putea fi un contrast mai mare între limitarea insipidă a lui Himmler, docil şi ochelarist, şi Heydrich, incomparabil mai strălucit, lingvist şi violonist talentat, înalt, impresionant, cu o gură senzuală şi ochi sfredelitori. În mod ironic, întâlnirea, conform unor mărturii ulterioare, avusese loc din cauza unei neînţelegeri: Heydrich avusese în armată rangul de *Nachrichtenoffizier* (ofiţer de radiocomunicaţii), termen confundat atât de von Eberstein, cât şi de Himmler cu *Nachrichtendienstoffizier* (ofiţer de informaţii). Himmler îşi dorea cel mai mult să ocupe cea de-a doua funcţie. După ce reuşise cu dificultate să finalizeze întrevederea în favoarea sa, Heydrich nu găsea că este potrivit să-i înşele încrederea *Reichsführer*-ului SS.

Himmler i-a acordat doar 20 de minute pentru a prezenta în scris modul în care plănuia să organizeze un serviciu de informaţii pentru SS. Heydrich s-a folosit de puţinele cunoştinţe acumulate la seminariile despre spionajul de marină şi de amintirile rămase din cărţile citite pentru a-şi trece vremea pe mare, în cea mai mare măsură romane de suspans. Pentru veridicitate, a inclus ceea ce spera să fie exemple corecte şi potrivite de terminologie specifică. Himmler s-a declarat satisfăcut după analiza rezultatului. Heydrich a primit

LUMEA LUI HIMMLER

În spatele zidurilor castelului Wewelsburg, în pădurile din apropierea oraşului Paderborn, din vechea Westfalie, Heinrich Himmler şi-a clădit propria lume. Aceasta nu era în grija pedantului birocrat cu pince-nez, ci a romanticului Himmler, creator al unui altar dedicat ritualurilor francmasoneriei, cu toate uniformele şi însemnele puterii.

Cumpărat de Himmler în vara lui 1934, Wewelsburg era propriul său Camelot, fiind dovada unei citiri aprofundate a legendei regelui Arthur şi a celor 12 cavaleri ai Mesei Rotunde – transformaţi în 12 *Obergruppenführers*, aleşi pe sprânceană şi numiţi „o aristocraţie a sângelui şi a spiritului". Aceşti *Obergruppenführers* aleşi se adunau regulat la o masă mare din lemn de stejar, într-una din sălile de mese. Aici Himmler putea să vorbească despre crezurile sale dobândite în anii '20, când făcuse parte din societatea Thule, o organizaţie care credea în măreţia istoriei germane, ajungând până în secolul al IX-lea, când triburile teutonice învinseseră armata romană, dovedind superioritatea rasei ariene a europenilor nordici. Pericolul venea acum, după spusele lui, dinspre est, de la slavii detestaţi, parte a unei prolifice conspiraţii iudeo-bolşevice.

Într-un colţ al castelului se afla o cameră aleasă pentru a găzdui Sfântul Graal, un simbol sacru despre care Himmler credea că fusese furat de creştini de la o religie ariană mult mai veche şi pe care el credea că trebuie să-l găsească. Cripta avea 12 piedestaluri din piatră în care cenuşa „cavalerilor" din prezent avea să fie depusă, alături de pumnalele lor SS şi de armele proprii.

Colecţia cuprinzătoare de arme şi biblioteca vastă a lui Himmler erau dedicate regelui Heinrich I („Heinrich Păsărarul"), fondatorul primului Reich german, din care Himmler credea cu tărie că se trage. Atunci când bătea miezul nopţii la aniversarea morţii eroului său, Himmler se unea cu Păsărarul în tăcere.

În 1935, Himmler a înfiinţat o nouă divizie a SS, *Das Ahnenerbe* („Societatea pentru Cercetarea Învăţăturilor Strămoşilor"), din care făceau parte academicieni nazişti de rang înalt. Aceşti oameni aveau misiunea de a organiza expediţii în numeroase zone geografice – în Islanda în căutarea Graalului sau în Iran pentru a dezgropa dovezi ale strămoşilor de sânge arian pur. După trei ani, SS a desfăşurat în Tibet cea mai ambiţioasă expediţie a sa. Filmările de atunci s-au păstrat; acestea arată cum trupurile tibetanilor erau măsurate şi examinate pentru indicatori vitali ai identităţii rasiale.

Mulţi au fost indulgenţi faţă de obsesiile ocultiste ale lui Himmler, dar, după cum au dovedit evenimentele ulterioare, în spatele acestei indulgenţe se ascundea un ţel sinistru – întipărirea unor convingeri rasiste înverşunate despre superioritatea raselor ariene în mintea celor din SS. Era un preludiu al genocidului programat al raselor aşa-zis inferioare.

postul şi i s-a spus să se pregătească pentru plecarea spre München de la casa lui din Hamburg. La 14 iulie 1931, Reinhard Heydrich, ce avea pe atunci gradul modest de *Rottenführer,* s-a înrolat în SS Hamburg, care cuprindea în mare parte tineri neadaptaţi luaţi pe sus din districtul roşu al oraşului şi din pivniţele berăriilor. Această ucenicie nu a durat mult. Sediul partidului din Hamburg a fost alertat de un mesaj de la München în 5 octombrie: „Membrul de partid Reinhard Heydrich, număr matricol 544 916, este numit, cu începere din luna octombrie, anul curent, prin puterea Partidului, membru al statului-major al *Reichsführer*-ului SS." Transferul în capitala

La trei ani după ce Hitler a acaparat puterea, Himmler, ce avea pe atunci rangul de *Reichsführer-SS*, deţinea controlul asupra întregului dispozitiv de poliţie german, inclusiv conducerea lagărelor de concentrare. Toate acţiunile sale erau alimentate de visul creării unei elite ariene la nivel global. În 1944, atinsese apogeul puterii alături de naziști, asumându-şi statutul de militar, iniţial pe post de comandant-şef al Armatei de Rezervă.

bavareză a însemnat promovarea la rangul de *Sturmbannführer* sau plutonier, dar Heydrich era suficient de realist pentru a înţelege că SS-ul din Bavaria număra mai puţin de 1 000 de oameni şi abia dacă era cunoscut în afara statului. Salariul său de 180 de mărci era modest, iar infrastructura trebuia să conducă un serviciu de informaţii aproape inexistent. În apartamentul înghesuit de la etajul patru al unui imobil de pe Turfkenstrasse 23, în München, Heydrich lucra cu o echipă din care făcea parte Frau Heydrich, ca secretară, alături de trei asistenţi.

MUNCĂ GREA

Încă de la început, Heydrich a dovedit că avea forţa a trei oameni, muncind ca un sclav zi şi noapte, efortul fiind o imagine în oglindă a celui depus de Göring la Berlin – iar cu ajutorul arhivelor SS existente, a pus la punct un sistem de fişete, matricea oricărei dictaturi, în care erau înregistrate detaliile intime ale membrilor SS şi ale tuturor celor care puteau reprezenta o ameninţare oricât de mică. Rezultatul acestei munci a fost *Sicherheitsdienst des Reichsführers SS* (SD), Serviciul de Securitate al lui Heinrich Himmler, condus de fapt de Heydrich.

Câţiva dintre cei ce au observat entuziasmul lui Heydrich faţă de serviciu, care părea să fi devenit obsesia lui, nu au crezut că acest lucru se datorează numai devotamentului său mărturisit faţă de naţional-socialism. Începuse să circule un zvon în unele dintre cercurile naziste conform căruia Heydrich încerca disperat să se elibereze de o parte a trecutului său, să scape, se spunea, de o genealogie pătată de sânge evreiesc. Un articol dintr-un lexicon muzical îl prezenta pe tatăl său ca „Heydrich, Bruno, născut Süss", posibil un nume evreiesc. Însă argumentul era neîntemeiat. Al doilea soţ al bunicii lui Heydrich din partea mamei, Ernestine Wilhelmine Heydrich, născută Lindner, fusese un lăcătuş pe nume Gustav Robert Süss. Ca mamă a unei familii numeroase din partea primului soţ, Reinhold Heydrich, a ales de multe ori să-şi spună „Süss-Heydrich". Genealogistul nazist dr. Achim Gercke a desfiinţat acuzarea în mod decisiv, atrăgând atenţia asupra faptului că Gustav Süss nu avea, „în orice caz...

origine evreiască". Zvonurile au ajuns până la Hitler, care, cu cinism, a replicat că adevărul acestor spuse nu ar face decât să asigure loialitatea lui Heydrich şi ar fi un bun instrument pentru un eventual şantaj. Murdăria, aşa cum o vedea acesta, avea să rămână lipită de el tot restul scurtei sale vieţi, atrăgând speculaţii din partea biografilor şi istoricilor conform cărora de aici ar fi izvorât şi ura lui sălbatică faţă de evrei.

Din fericire pentru Heydrich, zvonul şi-a pierdut din importanţă în momentul în care lucruri importante au început să se petreacă. După desemnarea lui Hitler în postul de cancelar, instituţiile cele mai preţuite ale Germaniei şi-au început capitularea în faţa naziştilor. Numeroasele regiuni autonome ale ţării *(Länder)*, care îşi păstraseră cu dârzenie independenţa de-a lungul generaţiilor, au început să se dizolve fără împotrivire. O excepţie demnă de a fi menţionată a fost Bavaria, pe care Hitler intenţiona să o încredinţeze generalului Franz Xaver Ritter von Epp, originar din München. Acesta fusese unul dintre membrii cei mai de seamă ai unei facţiuni de jefuitori din cadrul mişcării de dreapta *Freikorps*. La începutul anilor '20, fusese comandant regional al SA-ului.

Prizonieri politici aşteaptă să fie transportaţi la Dachau, primul lagăr de concentrare nazist, înfiinţat în 1933 şi situat la câţiva kilometri distanţă de München. Lagărul era condus şi operat de SS-işti voluntari, care formau unităţile „Cap de Mort", cunoscuţi prin însemnele de pe chipiu, un craniu şi două oase încrucişate. Gestapoul nu avea un cuvânt prea greu de spus în ceea ce priveşte conducerea lagărelor. Avea însă putere decizională în cazul trimiterii în lagărele de concentrare a celor pe care îi arestau şi interogau.

În seara de 9 martie, la nu mai puţin de două luni de la acapararea puterii de către naziști, Ernst Röhm, sprijinit de cohorte de trupe SA, defilând prin faţa Cancelariei de Stat, a revendicat cedarea puterii lui von Epp şi numirea acestuia în funcţia de comisar general al Bavariei. Consiliul Bavarez de Miniştri a respins solicitarea, negând că ar fi primit vreo confirmare scrisă a numirii lui von Epp. Aceasta fusese, însă, semnată şi ştampilată la Berlin, iar o telegramă de confirmare a ajuns de la Berlin la oficiul telegrafic din München. Un detaşament SS de sub comanda lui Reinhard Heydrich a fost prezent pentru a se asigura că nu există nici o tentativă de a distruge firele de telegraf. Heydrich, fără a mai pierde vremea, a intrat cu forţa în birou şi a luat telegrama cu pistolul în mână. Aceasta a fost prima sa misiune îndeplinită în public pentru partid şi, în Bavaria reorganizată, a adus carierei sale numai beneficii.

Un membru al unităţilor de poliţie nazistă auxiliare – porecliţi „Câini în lanţuri" *(Kettenhunde)* – patrulând pe o stradă din Berlin alături de un membru SA. Amândoi au datoria de a păstra ordinea în ziua alegerilor din 5 martie 1933, care au adus naziştilor un procent de 44 % şi 228 de locuri în Parlament.

CONSOLIDAREA BAVARIEI

Între timp, Himmler era preocupat de ascensiunea lui la putere. La 1 aprilie, Adolf Wagner, ministru de Interne şi vicepremier al Bavariei, a făcut publică o directivă care spunea că: „(...) îl numesc pe Heinrich Himmler (...) comandant al Poliţiei Politice din Bavaria. În acelaşi timp, îi las în grijă aplicarea tuturor măsurilor şi emiterea tuturor ordinelor, după consultarea autorităţilor competente din statul bavarez, care sunt necesare înfiinţării unui Birou al Comandantului Poliţiei Politice în Bavaria." Directiva continua cu enumerarea unităţilor de poliţie care intrau în subordinea lui Himmler, acestea incluzând, în mod semnificativ, „lagărele de concentrare, atât cele existente, cât şi cele ce urmează a fi construite". Acest lucru reflecta hotărârea lui Himmler de a urma şi de a depăşi, într-un final, planul Gestapoului lui Göring de a înfiinţa lagăre la Berlin sub conducerea lui Rudolf Diels.

Programul din Bavaria a fost demarat în noaptea de 9 martie 1933, când au fost luate măsuri împotriva tuturor adversarilor cunoscuţi sau posibili,

pe baza raporturilor „experţilor în spionaj" ai partidului. Printre cei arestaţi se numărau comunişti, membri ai Partidului Social-Democrat German, ai *Stalheim*-ului, oameni cu diverse profesii, printre ei aflându-se, inevitabil, evrei. Aceştia au fost duşi în penitenciarele din regiune şi în temniţele magistraţilor de la sediul poliţiei. La scurt timp, acestea au intrat în criză de spaţiu. După trei zile, Wagner, ce avea funcţia de ministru de Interne bavarez, a scris ministrului Justiţiei german, dr. Hans Frank, informându-l că „(...) numărul de arestări făcute de poliţie este probabil să crească. Dacă închisorile de care autorităţile judiciare dispun se vor dovedi insuficiente, recomand folosirea unor metode care au mai fost aplicate, în cazul arestărilor în masă ale membrilor Partidului Naţional-Socialist al Muncitorilor din Germania. Se va şti că aceştia au fost întemniţaţi într-o dărăpănătură ca oricare alta şi că nimănui nu i-a păsat dacă prizonierii au fost sau nu lăsaţi pradă intemperiilor."

Himmler, în schimb, prefera locuri mai îngrijite, dar cu siguranţă nu se lipsea de brutalitate, rechiziţionând o centrală electrică dezafectată din Dachau, situată la 19 km nord-vest faţă de München. Iniţial aceasta a servit drept centru de detenţie pentru cei arestaţi ca „suspecţi de activităţi contra statului", dar a devenit nucleul sistemului de lagăre de concentrare de pe teritoriul Reichului – numite eufemistic „instituţii de reeducare". În plus, Himmler şi-a concentrat atenţia asupra a două

1933: ANUL CRUCIAL

30 ianuarie: Numirea lui Adolf Hitler în postul de cancelar
22 februarie: 40 000 de membri SA şi SS depun jurământul ca poliţişti auxiliari.
27 februarie: Incendiul de la Reichstag
28 februarie: Hitler primeşte împuterniciri de urgenţă prin decret prezidenţial.
5 martie: Alegeri la Reichstag – 288 deputaţi naziști aleşi dintr-un total de 647
9 martie: Himmler devine conducătorul poliţiei din München.
13 martie: Göbbels este numit ministrul Reichului pentru Iluminarea Poporului şi Propagandă.
17 martie: Formarea SS-*Leibstandarte* Adolf Hitler sub comanda lui Josef (Sepp) Dietrich
21 martie: Deputaţilor comunişti li se iau locurile în noul Reichstag.
24 martie: Adoptarea Legii de Împuternicire („Legea pentru înlăturarea suferinţelor poporului şi ale statului")
31 martie: Statele autonome ale Reichului îşi pierd independenţa.
1 aprilie: Boicot la nivel naţional al afaceriştilor şi profesioniştilor evrei
21 aprilie: Rudolf Hess este numit adjunctul Führerului
26 aprilie: Formarea Gestapoului
2 mai: Dizolvarea sindicatelor muncitoreşti
10 mai: Arderea cărţilor pe teritoriul Germaniei
17 mai: Se interzic grevele
9 iunie: SD devine singura organizaţie politică şi de contraspionaj a Partidului Nazist.
14 iulie: Emiterea unei legi cu privire la formarea de noi partide
20 iulie: Semnarea concordatului dintre Reich şi Vatican la Roma
22 septembrie: Göbbels pune bazele Camerei de Cultură a Reichului.
24 octombrie: Germania se retrage din Liga Naţiunilor.
12 noiembrie: Alegeri pentru Reichstag – 93% din voturi în favoarea NSDAP

piedici în calea creării unui stat condus de SS: SA-ul ce părea de neclintit şi rolul lui Göring ca prim-ministru al Prusiei. Cel din urmă îl numise pe Kurt Daluege, un alt veteran *Freikorps* şi carierist convins, într-un post de decizie în cadrul *Ordnungspolizei* (Orpo, „poliţiştii în uniformă"), promovându-l ulterior la rangul de *Gruppenführer der Polizei* în SS, în ciuda reputaţiei lui Daluege de persoană violentă şi a poreclei lui de „Dummi-Dummi" („prostănac"), date de numeroşii săi duşmani. Daluege, o adevărată namilă, nu a încercat să-şi ascundă în vreun fel dispreţul faţă de Himmler, pe care îl considera un pedant plictisitor. Himmler, perfect conştient de această antipatie, a devenit din ce în ce mai decis să stabilească împreună cu Göring cine deţine conducerea SS-ului.

Göring se putea baza, pe lângă eforturile lui Rudolf Diels de a înfiinţa Gestapoul, pe funcţionarii de stat profesionişti din perioada prehitleristă, dar şi pe poliţişti şi pe oameni din administraţie cu experienţă. Existau nouă birouri în activitate, ocupându-se de o mulţime de domenii care solicitau atenţia poliţiei politice, dar accentul era pus pe toate organizaţiile de stânga. Himmler nutrea vise de control suprem al operaţiunilor şi a pornit, astfel, o campanie. Heydrich, sclipitor în uniforma sa de *SS-Standartenführer,* a fost detaşat la Berlin, cu ordine să se întâlnească cu Daluege, care a refuzat să-l primească. Apelurile telefonice către Ministerul de Interne prusac, unde se afla ţinta lui Heydrich, au fost ignorate. De la baza sa de operaţiuni, la Hotelul Savoy, în apropierea Grădinii Zoologice din Berlin, Heydrich i-a scris lui Daluege un bilet exasperat, dar având în vedere superioritatea omului lui Göring, care deţinea rangul de *Gruppenführer,* adopta un ton servil: „Încă de joi încerc fără succes să pătrund prin «stratul protector». Am telefonat de cel puţin şase ori. Din moment ce astăzi trebuie să mă întorc acasă, mă rog de dumneavoastră să primiţi aceste rânduri ca pe un semn al vizitei mele şi sper să se ivească oportunitatea unei alte vizite peste vreo zece zile. Vă rămân cel mai umil şi ascultător supus, R. Heydrich. Heil Hitler!"

Himmler şi Heydrich nu puteau, astfel, să nu fie mulţumiţi de măsurile care le lărgeau puterea asupra Bavariei. La 9 martie 1933, un grup de SS-işti şi SA-işti conduşi de Heydrich au luat comanda asupra unei clădiri a Poliţiei Municipale din München. Era vorba despre o epurare generală a funcţionarilor publici. În München, Heydrich, pe lângă conducerea SD-ului, a primit şefia Biroului Politic al *Abteilung VI* („Departamentul VI") al Poliţiei Criminaliste.

HEINRICH MÜLLER

Existau locuri potrivite pentru poliţişti de carieră, mulţi dintre ei fiind preocupaţi, înainte de orice, să-şi păstreze posturile, şi aceştia aveau un interes neglijabil pentru Partidul Naţional-Socialist şi pentru politică în general. Printre ei se număra Heinrich Müller, un inspector al poliţiei criminaliste, spătos, cu ceafa groasă, care fusese membru al poliţiei müncheneze şi condusese biroul

anticomunist al secţiei politice. Müller a fost, deci, pus să lucreze împreună cu Heydrich, pentru a înlătura membrii Partidului Comunist din Germania (KPD) şi pentru a se familiariza cu metodele sovietice de infiltrare. Într-o anchetă oficială despre caracterul lui Müller, efectuată pentru dosarele SS, se declara: „Este un tip dur. Nu tolerează pe nimeni care i-ar putea sta în cale. Ştie cum să-şi demonstreze eficienţa."

În martie 1933, oamenii lui Müller au percheziţionat o casă aparţinând unui cuplu münchenez şi au găsit pliante comuniste ce descriau în detaliu lagărele de concentrare şi centrele de primire. Simpla deţinere a acestor materiale, după cum afirma Müller, constituia „înaltă trădare" şi atrăgea după sine, în cel mai bun caz, încarcerarea. Dar, conform legii de dinainte de 1933, încă în vigoare, înalta trădare nu exista decât în cazul dezvăluirii secretelor militare. Manifestele găsite de Müller nu conţineau nimic care ar fi sprijinit definiţia de înaltă trădare sau pentru care acuzaţia ar fi fost potrivită. În acest caz, şi-a recunoscut înfrângerea, dar în curând a găsit o modalitate de a închide cercul, asigurându-se că denunţurile despre condiţiile din lagăre se încadrau în noua definiţie a înaltei trădări. Penitenciarele se umpleau până la refuz cu „prizonieri aflaţi în arest preventiv", din ce în ce mai mulţi fiind comunişti şi socialişti.

Heinrich Müller, şeful Gestapoului, a ieşit din buncărul lui Hitler la 29 aprilie 1945 şi a dispărut. Începându-şi cariera ca un poliţist energic din München, a dovedit un puternic instinct de autoconservare – intuind bine momentele potrivite pentru a părăsi taberele sau pentru a le schimba. Chiar şi ca ofiţer Gestapo, în 1939 avea vederi de stânga şi se crede că a avut legături cu Uniunea Sovietică, unde s-a şi stabilit în final.

PROTEJAREA FÜHRERULUI

Progresele înregistrate cu privire la dobândirea puterii în Berlin nu erau accesibile Gestapoului din Bavaria, aşa că Himmler şi Heydrich şi-au concentrat eforturile pentru a-i atrage atenţia lui Hitler cu privire la ceea ce ei susţineau că ar fi atentate la viaţa şi regimul său. Spre exemplu, atunci când s-a descoperit o provizie de arme furate, Hitler a fost cu uşurinţă convins că se întâmplase din vina SA-ului, care le ascunsese în speranţa unei insurecţii viitoare. La scurt timp au apărut zvonuri potrivit cărora agenţi ai Uniunii Sovietice pândeau la fiecare colţ de stradă şi că asasinarea unor căpetenii naziste era plănuită de oameni din interior. De fiecare dată când intra în clădire, Führerul îşi aţintea neliniştit privirea asupra detaşamentelor

Oriunde călătorea, Führerul se afla sub protecţia gărzilor de corp îmbrăcate în negru, dar şi sub a *SS-Leibstandarte* Adolf Hitler, constituită sub acest nume în noiembrie 1933. *Leibstandarte* avea statutul de trupe de elită, conduse cu numele de Himmler, dar aflate de fapt sub controlul direct al lui Hitler însuşi.

Reichswehr care făceau de pază la porţile Cancelariei Reichului. Într-o asemenea atmosferă, Hitler a devenit foarte receptiv la ideea ca paza lui să fie încredinţată trupelor SS. Rezultatul a fost formarea unei unităţi de 120 de soldaţi de elită, cu denumirea *SS-Leibstandarte* Adolf Hitler (Garda de Corp a lui Adolf Hitler), pe care Himmler o privea ca pe un triumf al SS-ului, al cărui scop era „să servească protejării Führerului". Prin decret, raza sa de acţiune avea să fie lărgită spre a include securitatea internă a Reichului, ceea ce a sporit astfel puterea lui Himmler.

Toate aceste schimbări se desfăşurau pe fundalul unor violenţe stradale din ce în ce mai acerbe, în Berlin şi pe teritoriul Prusiei, în mare măsură opera Cămăşilor brune. Au apărut protestele în cadrul cabinetului, cele mai notabile aparţinând lui von Papen, care l-a provocat pe Hitler să dea cu pumnul în masă şi să promită oprirea „porcăriilor" (*Schweinereien*) trupelor SA. Himmler, văzând această nouă oportunitate, l-a pus pe Heydrich la muncă, instruindu-l să dea de înţeles Berlinului că un „complot troţkist" de asasinare a lui Göring a fost descoperit. Afirmaţia, fie ea adevărată sau falsă, a fost însoţită de o întrebare evidentă: dacă era adevărat, de ce Gestapoul din Berlin, unde Rudolf Diels se ocupa de asemenea lucruri, nu a descoperit această

ameninţare majoră? Având în vedere acest precedent, era cu siguranţă (conform spuselor lui Himmler) „justă, oportună şi necesară folosirea acestei maniere de vânare a inamicului pe tot cuprinsul Reichului."

Era nevoie de un ţap ispăşitor pentru scăpările Gestapoului berlinez. Un dosar în care se descriau detaliat problemele lui Diels cu alcoolul, infidelităţile conjugale şi alte asemenea excese a ajuns la preşedintele von Hindenburg. Diels a fost eliberat din post, fiind numit, în chip de consolare, director adjunct al poliţiei din Berlin. Dar continua lui circumspecţie s-a dovedit justificată. În timp ce se îndrepta cu maşina spre serviciu, a observat doi aghiotanţi în faţa Ministerului de Justiţie care l-au oprit pentru a-l avertiza că sediul din Prinz-Albrecht-Strasse 8 a fost ocupat de contingente SS şi SD, iar biroul său a fost percheziţionat, au fost găsite documente incriminatoare şi s-a emis un mandat de arestare. S-a retras în cea mai mare grabă şi, în compania unei prietene, s-a refugiat în staţiunea Karlovy Vary din Cehoslovacia.

Göring l-a numit ca succesor al lui Diels pe un nazist din garda veche, într-un gest ce părea o adevărată farsă. Paul Hinkler, fostul preşedinte al poliţiei naziste din Altona, s-a dovedit în scurt timp a fi un alcoolic cu un trecut de instabilitate mentală şi a fost concediat după 30 de zile de incompetenţă însoţită de ebrietate. Diels a fost găsit şi repus în funcţie, cu acordul său. Dar postul nu putea fi decât unul temporar, întrucât îndepărtarea lui finală a venit odată cu sosirea lui Himmler şi Heydrich în Berlin. Ulterior, lui Diels i s-a încredinţat postul de *Regierungspräsident* („Şef al Guvernului Regional") în Köln. Göring ajunsese la capăt de drum ca şef al Gestapoului în Prusia, lăsând controlul în seama lui Himmler, care a acceptat sarcina pe 20 aprilie 1934, după ce căpătase înainte titlul de şef interimar al Gestapoului prusac.

FÜHRERUL

Führer („conducător") era titlul folosit de Hitler pentru a desemna rolul său de şef suprem al celui de-Al Treilea Reich, echivalent cu nume precum *Il Duce*, care îl desemna pe Benito Mussolini ca lider suprem al Italiei fasciste; *Caudillo*, folosit de generalul Francisco Franco pentru a se proclama şef al statului spaniol şi conducător al armatei, şi *Generalissimo*, titlu însuşit de Iosif Stalin, în calitate de comandant suprem al armatei sovietice.

La sfârşitul lui iulie, SS-ul a devenit independent de SA, primind binecuvântarea lui Göring, ca prim-ministru şi ministru de Interne; decretul lui enunţa că „Himmler va fi în totalitate responsabil şi va da socoteală doar în faţa mea". Himmler urma să aibă sediul în Prinz-Albrecht-Strasse 8, aflându-se la conducerea poliţiei politice, inclusiv a Gestapoului. SS-ul număra trei batalioane, la care s-au adăugat forţele SD-ului lui Heydrich. Bazele unui adevărat stat naţional poliţienesc fuseseră puse.

3

Heydrich preia comanda

Cruzimea lui Heydrich în ceea ce priveşte distrugerea SA-ului lui Röhm şi neutralizarea adversarilor din vechile structuri militare i-au oferit lui Hitler libertatea de a se ocupa de pregătirile pentru război.

BERLINUL DIN VARA LUI 1934 ERA UN ORAŞ CE FORFOTEA de zvonuri, dintre care nu cel mai neînsemnat era acela că Ernst Röhm se afla în fruntea unei conspiraţii pentru acapararea puterii. Armata, al cărei sprijin îi era absolut necesar lui Hitler, susţinea că deţine informaţii conform cărora Röhm ar fi intenţionat să unească SA-ul cu *Reichswehr*-ul, pentru a crea o „armată populară" de stânga. Cu toate acestea, Führerul, loial vechilor parteneri de partid, părea că stă intenţionat cu mâinile în sân. La începutul anului, mulţumise liderului SA pentru „serviciile nepreţuite pe care le-a adus mişcării naţional-socialiste şi poporului german."

Încercând să înlăture diferenţele dintre armată şi Cămăşile brune, Hitler s-a confruntat cu un posibil compromis. General-colonelul Werner von Blomberg, ministrul Apărării Naţionale, şi Röhm, ca şef al SA-ului, au fost convinşi să semneze un pact care proclama *Reichswehr*-ul drept „singura organizaţie armată oficială a celui de-Al Treilea Reich." SA-ul avea să funcţioneze în continuare, dar i se atribuia un rol subordonat, de apărare. La recepţia de dinaintea unei ceremonii muzicale, Röhm a criticat aspru această strategie. Ameţit de băutură, a denunţat zgomotos „armata şi bancherii", lansând în acelaşi timp o diatribă la adresa preocupărilor rasiale ale lui Himmler. Hitler a fost şi el demonizat pentru trădarea revoluţiei; Germania avea, după declaraţiile lui Röhm, nevoie de un stat socialist.

Această izbucnire era exact ceea ce aşteptaseră Heydrich şi locotenenţii săi după atâtea căutări neîncetate, timp în care cercetaseră dosarele după orice ar putea să semene cu o subversiune. Ascultarea telefoanelor era domeniul de activitate al unei unităţi speciale, recunoscută după uniformele verzi,

Stânga: Un portret oficial al *SS-Obergruppenführer* Reinhard Heydrich, trimis tuturor birourilor Gestapo, unde afişarea lui era obligatorie. Heydrich a ajuns la acest rang în 1941, în acel moment fiind deja şef al SD-ului şi organizând *Einsatzgruppen*, detaşamentele ucigaşe ale SS-ului care au însoţit trupele germane în Uniunea Sovietică.

Ernst Röhm, şeful SA-ului, fusese iniţial unul dintre cei mai devotaţi sprijinitori ai lui Hitler. În momentul în care Hitler a devenit cancelar, Röhm a cerut de îndată recompensa puterii, dar crezurile sale revoluţionare l-au îndepărtat de naziști. La 30 iunie 1934, Röhm a fost arestat şi, după două zile, ucis în celula sa din închisoarea Stadelheim.

Landespolizeigruppe General Göring, păstrată de Göring pentru propria protecţie, cu sediul la Şcoala Militară din Lichterfelde; unitatea număra câteva mii de membri. O ameninţare neaşteptată o reprezenta Franz von Papen, care ţinuse, ca vicecancelar, un discurs polemic în faţa studenţilor din orăşelul universitar Marburg. Acesta susţinuse că, în Germania, existau indivizi foarte tulburaţi de acţiunile şi ameninţările naziştilor – persecuţiile, arestările arbitrare şi desfiinţarea alegerilor libere. A continuat prin condamnarea „lipsei egoiste de caracter, a neadevărului, vulgarităţii şi aroganţei ce se ascundea sub mantia revoluţiei germane."

Trimiterea în faţa justiţiei a unei figuri atât de proeminente ca von Papen ar fi adus cu sine indignarea vechiului său prieten, von Hindenburg, iar acest lucru ar fi fost o imprudenţă în situaţia în care Germania ar fi căutat o doză de respect dincolo de graniţele sale. Heydrich avea nevoie de o alternativă. Gestapoul a descoperit curând că discursul jignitor fusese redactat de Edgar Jung, un tânăr scriitor care era cunoscut pentru viziunile sale conservatoare şi reuşise să atragă un public mic, dar cu potenţial subversiv. A urmat reacţia rapidă la discursul de la Marburg. Jung a fost răpit din apartamentul său münchenez, singurul indiciu asupra făptaşilor fiind cuvântul „Gestapo" scris

cu spumă de bărbierit pe oglinda sa din baie. La 30 iunie, trupul său mutilat a fost descoperit într-un şanţ din afara Berlinului, pe drumul spre Oranienburg.

DISTRUGEREA SA-ULUI

În luna iunie, în Berlin, temperaturile au urcat la cote alarmante. Cupluri se plimbau pe sub teii şi castanii de pe strada Unter den Linden, cei mai puţin rezistenţi stingându-şi setea pe terasele cafenelelor. La un moment dat, activitatea s-a concentrat în jurul unei reşedinţe masive de pe colţul Tiergartenstrasse, sediul Berlin-Brandenburg SA, unde o parte a membrilor acesteia, îmbrăcaţi în uniforme cafenii, au ieşit în stradă cu mâinile ridicate şi au fost împinşi în spatele unor dube de poliţie, sub ameninţarea carabinelor şi puştilor automate.

La sfârşitul lunii, *Reichswehr*-ul a intrat în alertă din cauza unui articol în *Völkischer Beobachter,* ziarul partidului, semnat de general-colonelul Werner Freiherr von Fritsch, comandantul suprem, care afirma că „Armata (...) îl sprijină pe Adolf Hitler (...) care rămâne unul dintre ai noştri (...). Soldatul german este conştient că este implicat în viaţa politică a unei ţări dezbinate." Aceasta era o declaraţie codată a faptului că armata avea să fie la dispoziţia Reichului în toate domeniile, nu doar în cel militar.

Hitler încă îşi păstra speranţa în Röhm, susţinând într-un discurs în faţa Reichstagului, la Opera Kroll, că „la începutul lui iunie, am făcut un ultim efort pentru Röhm. L-am chemat în biroul meu şi am vorbit împreună vreme de aproape cinci ore." Într-o încercare de a calma spiritele, SA-ul a primit o permisie de o lună începând de la 1 iulie, iar în această perioadă, uniformele au fost interzise. Decizia a fost primită cu stupoare de Heydrich, Himmler, Göring şi generalul Walther von Reichenau, şeful statului-major al lui Blomberg, care îşi dăduse acordul pentru o revoltă armată împotriva SA-ului.

O victimă a epurării lui Röhm – Noaptea Cuţitelor Lungi – în care Hitler a ordonat uciderea duşmanilor săi din SA, dintre care cei mai mulţi au fost împuşcaţi fără ezitare. Numărul real al victimelor epurării SA-ului nu a fost aflat cu certitudine, dar cifra finală se presupune că depăşeşte o mie de morţi.

Kurt von Schleicher, ultimul cancelar al Republicii de la Weimar care, împreună cu soţia sa, au fost asasinaţi în timpul epurării lui Röhm, la îndemnul lui Göring, în urma bănuielilor că ar fi complotat pentru răsturnarea lui Hitler.

Întrebarea care se punea era cum avea Röhm să fie eliminat, dacă SA-ul era în permisie.

După câteva zile, ciorna textului unei cuvântări din partea lui Röhm şi a conducerii SA, menită să fie publicată în ziarul *National Zeitung*, a ajuns în mâinile agenţilor lui Heydrich şi a fost considerat de mulţi ca exprimarea directă a intenţiilor lui Röhm: „Sper că la 1 august, SA-ul odihnit, plin de energie, va fi pregătit să îşi ducă la capăt misiunea glorioasă, pentru popor şi patrie. Dacă duşmanii SA-ului cred că membrii ei nu se vor întoarce din permisie sau se vor întoarce doar o parte, lăsaţi-i să se bucure de iluzie cât încă mai pot."

Când Hitler a zburat în Westfalia, pentru a participa la nunta unui vechi prieten, Himmler a luat iniţiativa, trăgând un semnal de alarmă cu privire la revolta iminentă din Berlin, condusă de Karl Ernst, unul dintre apropiaţii lui Röhm. *Reichsführer*-ul şi agenţii săi au menţinut tensiunea printr-o avalanşă de comunicate către Hitler, care raportau planuri pentru o revoltă în München. Hitler s-a decis cu repeziciune. A pornit către Bad Wiessee, la sud de München, unde Röhm era instalat la pensiunea Hanslbauer alături de nişte tineri chipeşi din SA. Aici a început epurarea. Mărturiile diferă, cele mai multe căzând de acord doar asupra rezultatului sângeros. Röhm, care dormea buştean, a fost târât din pat şi azvârlit în închisoarea Stadelheim. După două zile, i s-a dat o armă, alături de cererea de a face ceea ce era „onorabil". La refuzul său, un grup de asasini l-au împuşcat. În Berlin, sub conducerea lui Himmler şi Göring, în jur de 150 de lideri SA au fost adunaţi şi lichidaţi de plutoane de execuţie la Şcoala Militară din Lichterfelde.

Mărturiile diferă, cele mai multe căzând de acord doar asupra rezultatului sângeros. Röhm, care dormea buştean, a fost târât din pat şi azvârlit în închisoarea Stadelheim.

Un caz notoriu de implicare a lui Göring în morţile violente în timpul evenimentelor ce aveau să fie cunoscute ca Noaptea Cuţitelor Lungi a fost uciderea cu sânge rece a lui Kurt von Schleicher şi a soţiei sale, cu care era căsătorit de abia 18 luni, în casa lor de la periferia Berlinului. Göring avea să susţină că uciderea a fost un accident, că un grup de *Landespolizei* neautorizaţi fusese responsabil de crimă. Cu toate acestea nu a părut să aibă remuşcări la o conferinţă de presă ulterioară, unde şi-a

contrazis afirmaţiile. Răspunzând la întrebarea unui jurnalist străin, a spus: „Generalul von Schleicher complota împotriva regimului. Am dat ordin pentru arestarea lui. A făcut greşeala de a încerca să se opună. Acum este mort."

Agenţii SD-ului condus de Heydrich erau peste tot, inclusiv ca spioni infiltraţi printre angajaţii hotelului Adlon din Berlin, un loc cochet de întâlnire pentru politicieni. Se reglau vechi conturi, cu motivaţia simplei răzbunări. Hans Bernd Gisevius, care lucrase pentru Gestapo la începuturi şi devenise martor în procesele postbelice din Nürnberg, a mărturisit că toate documentele ce aveau legătură cu epurarea lui Röhm au fost ulterior distruse. Gisevius era un observator atent al acţiunilor lui Heydrich din centrul său de pe Prinz-Albrecht-Strasse 8 şi a descris cum ordinele erau transmise fără încetare. Heydrich se afla în posesia unor liste ale victimelor următoare, la care se făcea referire prin numerele adăugate numelor acestora. Un şuvoi de telegrame de pe întreg teritoriul Reichului ofereau informaţii de tipul: „Nr. 8 a ajuns. Nr. 17, 35, 68 şi 84 au fost arestaţi. Nr. 32, 43, 47 şi 59 au fost împuşcaţi."

MOARTEA LUI STRASSER

Nu s-au păstrat prea multe documente care să dovedească implicarea lui Heydrich în crimele din timpul epurării, dar legătura existentă poate fi dovedită printr-un incident important. Gregor Strasser fusese un rival al lui

Un contingent Gestapo este văzut în faţa sediului de pe Prinz-Albrecht-Strasse 8 în iunie 1934. Însuşi numele străzii părea a fi sinonim cu o organizaţie care inspira teamă germanului de rând. Părţi mari din clădire au fost distruse de bombardamentele Aliaţilor. Un muzeu, Fundaţia Topografia Terorii, se află în acest loc în zilele noastre.

Hitler din vremea luptei pentru conducerea Partidului Naţional-Socialist. Alături de fratele său Otto, a rămas fidel „principiilor socialiste nediluate", o poziţie care nu a făcut decât să-l irite pe Hitler, în efortul lui de câştigare a industriaşilor de partea sa. Era începutul sfârşitului. Viitorul ministru al Propagandei, dr. Paul Josef Göbbels, odinioară protejatul lui Strasser, în calitate de editor al buletinului informativ *NS-Brief,* a simţit că balanţa puterii se înclina în favoarea lui Hitler şi a fost suficient de prudent încât să schimbe taberele. Şi relaţiile cu Führerul – un titlu pe care, din întâmplare, Strasser a refuzat să îl folosească – s-au deteriorat, iar sugestia lui von Schleicher – pe atunci cancelar – ca Strasser să fie numit vicecancelar şi premier al Prusiei în mod cert nu a îmbunătăţit situaţia. Legătura cu predecesorul lui Hitler i-a fost de ajuns pentru a fi condamnat, soarta lui fiind evidenţiată de fraza succintă din jurnalul lui Göbbels: „Un om mort".

Cariera politică a lui Strasser a rămas în suspensie până în momentul epurării, când a fost arestat şi închis într-o celulă de pe Prinz-Albrecht-Strasse, bătut de propriii gardieni SS şi împuşcat. În memoriile sale, *Bis zum bitteren Ende* („Până la cruntul sfârşit"), Gisevius a relatat mărturia unui alt deţinut: „Prizonierul a auzit un sunet puternic de paşi pe coridor şi ordine lătrate. Gardienii şi-au pocnit călcâiele. Apoi prizonierul l-a auzit pe Heydrich întrebând:

Hitler şi Göring, împreună cu feldmareşalul Werner von Blomberg (stânga), comandantul suprem al nou-înfiinţatului *Wehrmacht* şi general-colonelul Werner von Fritsch, comandantul suprem al forţelor armate (dreapta). Ambii ofiţeri s-au opus intenţiilor lui Hitler de expansiune a Reichului prin forţă şi dominaţiei crescânde a SS-ului.

«N-a murit încă? Lăsaţi-l pe porc să sângereze până la moarte.» Pata de sânge de pe peretele celulei a rămas neatinsă săptămâni întregi. Era mândria detaşamentului SS, un fel de piesă de muzeu."

După două zile şi multe alte execuţii, Hitler a încetat vărsarea de sânge, crezând că îşi atinsese scopul. Supravieţuitorii au avut ori un noroc imens, ori, în cazul lui Rudolf Diels, sprijin din partea lui Göring, care i-a păstrat o loialitate statornică vechiului partener. La ora 7 dimineaţa, la data de 2 iulie, o notă informativă a fost emisă „tuturor secţiilor de poliţie: toate documentele cu privire la acţiunile din ultimele două zile vor fi arse, din ordinele comandamentului. Un raport al executării ordinului va fi întocmit imediat." Când totul s-a terminat, dovezile tentativei de puci au fost dificil de recuperat, deşi s-a vorbit mult despre presupusele planuri ale lui Röhm de a uni cu forţa armata şi SA-ul, pentru a justifica evenimentele recente.

Gregor Strasser, un nazist radical şi priceput organizator al partidului în timpul alegerilor pentru Reichstag, avea înainte un viitor strălucit în cadrul partidului. Dar crezul său socialist, ce contravenea marilor interese, i-a adus dușmănia lui Hitler, şi au început să circule unele zvonuri că plănuia împreună cu Ernst Röhm răsturnarea Führerului. Aceste acuzaţii au dus la arestarea şi executarea sa.

EXPANSIUNEA REICHULUI

Eliberaţi de povara reprezentată de SA, Himmler şi Heydrich nu mai puteau fi opriţi din cursa lor pentru putere. În vara lui 1936, Himmler ajunsese la conducerea Poliţiei Germane, o expresie formală ce însemna „conducerea SS-ului". Dar structura aparatului de securitate nu era singura grijă a liderilor de la Berlin. Hitler avea un plan mai elaborat. La 5 noiembrie 1937, trei ani după ce moartea lui von Hindenburg eliminase unul dintre puţinii supravieţuitori din vechea orânduire, încrederea în sine a Führerului era atât de mare, încât acesta a convocat o adunare secretă a Cancelariei Reichului. Au fost prezenţi ministrul de Război, ministrul de Externe şi conducătorii celor

trei comandamente. Führerul a susţinut o şedinţă mai lungă de patru ore; din discursuri se putea trage o singură concluzie asupra situaţiei Germaniei – ţara avea nevoie de mai mult spaţiu vital, iar problema nu putea fi rezolvată „decât prin forţă". Ţintele, conform declaraţiilor sale, aveau să fie Austria, ţara sa de origine, urmată de Cehoslovacia şi Polonia. Pregătirile trebuiau făcute până la 1938, anul următor, iar operaţiunile trebuiau să se termine cel mai târziu până în 1943–1945. Deşi nu a existat nici o împotrivire vehementă în timpul întâlnirii, rezervele tuturor au fost împărtăşite ulterior lui Hitler, dar acesta nu avea nici un fel de interes pentru cei care-l dezaprobau. Însă cea mai serioasă opoziţie pe care a întâmpinat-o politica sa a fost cea a cercurilor înalte ale armatei (*Oberschicht* sau „pătura superioară"), cu precădere din partea lui von Blomberg, ministrul de Război, şi a comandantului suprem, general-colonelul Werner Freiherr von Fritsch.

AFACEREA BLOMBERG-FRITSCH

Ocazia perfectă de a-l elimina pe von Blomberg s-a ivit în data de 12 ianuarie 1938, odată cu anunţarea în presa germană a căsătoriei sale cu *Fräulein* Erna Gruhn, la Berlin, o nuntă la care Adolf Hitler şi Hermann Göring au jucat

O scenă din filmul *Salon Kitty*, din 1975, bazat pe întâmplările din bordelul omonim, înfiinţat de Heydrich şi finanţat de SD în speranţa că, ademeniţi de amabilitatea damelor de companie şi de ambianţa luxoasă, clienţii vor dezvălui informaţii importante. Heydrich însuşi beneficia de serviciile acestui local.

SALONUL KITTY

Una dintre cele mai bizare stratageme ale lui Reinhard Heydrich a fost înfiinţarea, în anul 1939, a unui bordel finanţat de SD, numit Salonul Kitty. Scopul acestuia era de a oferi plăceri discrete diverşilor diplomaţi, funcţionari publici şi oameni de afaceri atât din interiorul Reichului, cât şi din afara sa. Heydrich considerase că, în compania unei femei suficient de atrăgătoare, până şi cei mai prudenţi indivizi puteau, relaxaţi, să dezvăluie informaţii folositoare. O vilă impozantă, cu patru etaje, dintr-un cartier select al Berlinului, a fost aleasă ca sediu. Au fost instalate numeroase microfoane în pereţii dubli special construiţi, acestea fiind conectate ulterior la magnetofoane. Astfel se înregistra orice cuvânt rostit în interiorul clădirii.

Instrucţiunile menţionau cu stricteţe că nimeni nu trebuie să ştie cui aparţinea cu adevărat Salonul Kitty, mai ales damele de companie demimondene alese pe sprânceană de Artur Nebe, şeful Kripoului. Presupusul proprietar al casei dispunea de un personal foarte experimentat în domeniul culinar, care servea băuturi şi mâncăruri de înaltă clasă la preţuri pe măsură.

Din rândurile clientelei făcea parte contele Galeazzo Ciano, ministrul italian al Afacerilor Externe, care aducea aici frecvent grupuri de diplomaţi din Roma. Spre încântarea nedisimulată a lui Heydrich, un alt client fidel era Joachim von Ribbentrop, ministrul de Externe al Reichului. Heydrich însuşi vizita ocazional Salonul Kitty, timp în care, bineînţeles, microfoanele erau oprite. Până la urmă, s-a convins totuşi de lipsa de valoare a bordelului, iar stratagema a fost abandonată deoarece, după cum i-a mărturisit unui coleg: „Sunt surprins de cât de puţine lucruri au ieşit la suprafaţă. Poate că este doar un mit faptul că secretele se destăinuie în pat."

Salon Kitty, un film strălucitor despre cele petrecute în bordel şi bazat, la rândul său, pe un roman al lui Peter Norden, a fost realizat în 1975, de regizorul italian Tinto Brass.

rolul de martori. Cel de-al doilea fusese atenţionat cu privire la faptul că fostul iubit al viitoarei doamne von Blomberg era evreu, iar Göring l-a convins să fugă din ţară. Dar lucrurile nu erau chiar atât de roz: poliţia berlineză i-a adus lui Göring un dosar şi o serie de fotografii care dovedeau că Erna von Blomberg lucrase ca prostituată şi pozase pentru materiale pornografice; dacă era necesar, Heydrich putea aduce completări dosarului. Von Blomberg a fost forţat să-şi dea demisia, retrăgându-se, alături de soţie, la Capri. O ultimă întorsătură de situaţie a fost dezvăluită, se pare, după 38 de ani în biografia lui Heydrich, scrisă de jurnalistul veteran Edouard Calic, care afirma că o intervievase pe văduva lui von Blomberg. Aceasta susţinea că Heydrich aranjase ca un set de fotografii să fie trucate de un apropiat al Gestapoului, suprapunând capul ei peste corpul unei femei surprinse în posturi indecente.

În plus, un caz de expunere indecentă i-a fost înscenat lui von Fritsch cu ocazia arestării de către Gestapo a unui şantajist şi proxenet homosexual, pe nume Hans Schmidt; acesta a afirmat că îl văzuse pe von Fritsch implicat într-un act homosexual împreună cu un copil, în gara Potsdam. Au apărut zvonuri conform cărora von Fritsch, holtei declarat, avea tendinţe homosexuale, dar a fost achitat de o curte de onoare a Armatei. În ciuda acestei achitări,

cariera sa a fost distrusă. Permiţându-i-se într-un final întoarcerea în armată, von Fritsch a fost detaşat în Polonia în clipa izbucnirii războiului şi, după spusele ofiţerilor care-l întovărăşeau, s-a avut grijă să fie ucis cât mai repede.

PREGĂTIRILE DE RĂZBOI

După căderea celor doi, Hitler a preluat funcţia de comandant suprem de la von Blomberg şi a dizolvat Ministerul de Război, instituind în locul lui Înaltul Comandament al Forţelor Armate *(Oberkommando der Wehrmacht*, OKW). Ca subaltern l-a numit pe docilul Wilhelm Keitel, care a rămas în post până la sfârşitul războiului. Postul lui von Fritsch i-a fost atribuit generalului Walther von Brauchitsch, privit cu ochi buni de regim. Diferiţi alţi generali au fost eliminaţi prin transferuri şi pensionări, până ce clica de snobi a *Oberschicht*-ului a fost, în final, îndepărtată. Hitler considera că nu are nici un motiv pentru a întârzia punerea în aplicare a planurilor pentru o Germanie Mare.

Alfred Naujocks, un fost luptător de stradă al SA-ului, a fost unul dintre oamenii de încredere ai lui Heydrich după intrarea în SS, în 1932. Un supravieţuitor înnăscut, protagonistul incidentului de la Glewitz a fost până la urmă concediat de SD pentru insubordonare şi s-a alăturat *Waffen-SS* în 1943, unde s-a ocupat de uciderea membrilor Rezistenţei daneze.

Semne ale pregătirilor de război existau pretutindeni. Austria fusese anexată în martie 1938, iar în octombrie, anul următor, i-au urmat regiunile germanofone din Cehoslovacia. Vara următoare, Hitler planificase Congresul anual de la Nürnberg, dar acesta a fost anulat din senin; s-au iscat nenumărate zvonuri despre mişcări masive de trupe. Planurile de a muta Cartierul General al Armatei la Zossen, la est de Berlin, erau în plină desfăşurare. La 15 august 1939, crucişătoarele *Graf Spee* şi *Deutschland*, alături de 21 de submarine, au fost lansate în apele Atlanticului.

OPERAŢIUNI CLANDESTINE

În tot acest răstimp, Heydrich a rămas la biroul său din Prinz-Albrecht-Strasse, îngropat în dosarele trimise fără încetare de reţeaua de agenţi ai Gestapoului. Unul dintre aceştia era Alfred Naujocks, un fost student la inginerie al Universităţii Kiel, pe care reporterul şi comentatorul american William Shirer îl numise un produs tipic al Gestapoului – „un fel de gangster intelectual" – care intrase în SD în 1934. După un an de ucenicie, Naujocks a dat de urma lui Rudolf Formis, un fost inginer radiotehnist care se refugiase în Cehoslovacia ca asociat al fratelui lui Gregor Strasser, Otto. Formis transmitea mesaje antinaziste pentru mişcarea de disidenţă a lui Otto Strasser, *Schwarze Front* („Frontul negru"). Pornind de la Himmler, ordinele lui Heydrich pentru Naujocks şi un partener al său au fost de a-l răpi pe Formis şi a-i distruge aparatura de transmisie. Operaţiunea a fost dusă la îndeplinire rapid şi cu minim de violenţă, pentru a reduce riscul unor probleme cu autorităţile cehoslovace. Cu toate acestea, planul de a-l ameţi pe Formis cu cloroform şi de a desfiinţa transmiţătorul cu ajutorul fosforului a eşuat. Formis a scos un pistol şi l-a împuşcat pe Naujocks în trei locuri. Un însoţitor, Gert Grothe, membru SD, a tras şi el, ucigându-l pe Formis. Fuga lor pe una dintre ferestrele hotelului a stârnit haos în zonă. Cu toate că operatorul radio fusese eliminat, activităţile SD-ului ieşiseră la iveală. În acest timp, la Berlin, Heydrich era furios din cauza a ceea ce el numea o misiune îndeplinită de mântuială, „ca în filmele cu gangsteri". Dar temerile lui de a-şi atrage mânia lui Himmler erau nefondate, întrucât Hitler avusese o viziune mai largă; atâta vreme cât inamicul important fusese eliminat, orice complicaţii erau neînsemnate. Exerciţiul dovedise că SD-ul putea activa cu un succes mai mic sau mai mare în afara graniţelor germane, iar Himmler i-a specificat lui Heydrich că aparatul de spionaj SS trebuia să-şi dovedească încă şi mai mult valoarea.

Următoarea sarcină a SD-ului era de a înscena o serie de incidente care să poată fi folosite de Germania pentru a începe războiul. Cel mai cunoscut a fost atacul regizat al trupelor „poloneze" asupra unui post de radio din Gleiwitz (astăzi Gliwice), foarte apropiat de graniţa Germaniei cu Polonia. Naujocks a mărturisit, sub jurământ, în cadrul Procesului de la Nürnberg, că „la data sau în jurul datei de 10 august 1939, şeful Sipo şi al SD-ului, Heydrich, mi-a ordonat personal să simulez un atac asupra postului de radio (...) şi să fac în aşa fel încât să pară că atacatorii sunt polonezi. Heydrich a spus că «e nevoie de

RAIDUL DE LA GLEIWITZ (OPERAŢIUNEA HIMMLER)

În seara de dinaintea invaziei germane asupra Poloniei, pe 1 septembrie 1939, trupe aşa-zis „poloneze" au desfăşurat un atac simulat asupra unui post de radio german. În luna anterioară, şeful Gestapo Reinhard Heydrich îl instruise pe Alfred Helmut Naujocks cu privire la detaliile unui atac polonez înscenat asupra unui mic post de radio german, la Gleiwitz, la doar 16 km distanţă de graniţa cu Polonia. Scopul era să lase impresia că atacatorii ar fi polonezi. Naujocks, la conducerea unor comandouri SS în uniforme poloneze, a intrat cu forţa în clădirea postului, a tras o rafală de împuşcături şi a lovit angajaţii cu paturile pistoalelor. O transmisiune radio falsă, într-o poloneză perfectă, îndemna polonezii „să se unească şi să strivească orice german, pe toţi germanii". A doua zi, un Hitler înfierbântat informa poporul german că se află în război cu Polonia, aducând în atenţie „atacul trupelor poloneze asupra staţiei de radio din Gleiwitz".

dovezi palpabile ale acestor atacuri ale polonezilor pentru presa străină şi pentru propaganda germană.» Mi s-a ordonat să merg la Gleiwitz împreună cu cinci sau şase membri SD şi să aştept acolo până ce primesc codul de la Heydrich pentru a demara atacul." Instrucţiunile lui erau să preia controlul asupra postului de radio şi să îl păstreze suficient cât să permită unui german vorbitor de poloneză să transmită un discurs agitator, instigând Polonia la o confruntare cu Germania şi îndemnându-i pe polonezi să se manifeste cât mai repede. Acesta avea să fie preludiul atacului german iminent asupra Poloniei.

Naujocks a pornit spre teatrul de operaţiuni, unde a luat contact cu Heinrich Müller, care era implicat într-un alt incident la graniţă, în urmă căruia trebuia să rezulte că trupele poloneze atacau soldaţii germani. Mărturia lui Naujocks de la Nürnberg continuă astfel: „Urma să fie folosită o companie de trupe germane. Müller a afirmat că are 12 sau 13 criminali condamnaţi care urma să fie îmbrăcaţi în uniforme poloneze, ucişi, iar cadavrele lor lăsate să zacă pe pământ, în zona aceea, pentru a arăta că au fost omorâţi în timp ce atacau. În acest scop, urmau să li se administreze injecţii letale, de către un doctor angajat de Heydrich, pentru ca apoi să fie împuşcaţi. După atac, membri ai presei şi alte persoane urma să fie conduse la locul incidentului. A fost pregătit şi un raport al poliţiei." Heydrich îi spusese lui Naujocks să reţină unul dintre cadavre – denumite toate, codat, „cutii de conserve" – pentru a da veridicitate propriei întâmplări. Naujocks s-a ocupat de cadavru în apropierea postului de radio. „L-am luat în primire pe acest bărbat şi l-am aşezat în dreptul intrării (...). Era încă viu, dar complet inconştient. Am încercat să-i deschid ochii. Nu mi-am dat seama după ochi dacă era viu, dar respira. Nu am văzut urmele de gloanţe, dar era mult sânge."

ATACUL

Împreună cu doi colegi, Karl, tehnicianul radio, şi Heinrich, care urma să facă transmisiunea decisivă, Naujocks a atacat intrarea din faţă, cât timp ceilalţi forţau intrarea laterală. Înaintarea lor a fost blocată de un agent de securitate îmbrăcat în uniformă albastră. Heinrich a sărit pe el, împingându-l şi lovindu-i cu putere capul de pereţi. Într-un birou de pe coridor, un bărbat care se apleca deasupra unui fişet a primit în plin o lovitură în moalele capului cu ţeava unui pistol. Trupul său s-a răsturnat cu o bufnitură, trântind în cădere un scaun şi un cuier peste fişetul metalic. În drumul celor trei se afla o uşă pe care stătea scris „Linişte". Odată ajunşi în studio, Heinrich a înşfăcat microfonul, căutând în buzunar discursul pregătit, şi i-a denunţat plin de patos pe liderii Germaniei, care conduceau Europa înspre război, conduşi de un bătăuş care era pregătit să sacrifice o ţară mică pentru ambiţia lui lipsită de scrupule. Adăugând culoare discursului, Naujocks a scos pistolul şi a tras trei focuri de armă, urlând din toţi rărunchii. I-a făcut apoi semn lui Karl să oprească

transmisiunea. Toţi trei s-au întâlnit apoi cu restul echipei şi, fără să piardă nici o clipă, s-au făcut nevăzuţi.

În oficiosul de partid, *Völkischer Beobachter*, a apărut a doua zi un articol cu titlul „Postul de radio Gleiwitz atacat": „Un grup de soldaţi polonezi a luat cu asalt sediul radiodifuziunii din Gleiwitz noaptea trecută, puţin după ora opt. Numai o parte din personal era de serviciu la acea oră. Este evident că atacatorii polonezi cunoşteau în detaliu incinta. I-au atacat pe angajaţi şi au pătrums cu forţa în studio, lăsându-i inconştienţi pe toţi cei pe care i-au întâlnit. Agresorii (...) au citit la microfon un discurs de propagandă pregătit dinainte, în poloneză şi germană. Aceştia au afirmat că oraşul şi postul de radio se află în mâinile polonezilor, care insultaseră Germania, aducând în discuţie un «Breslau polonez» şi «Danzig polonez». Ascultătorii, luaţi iniţial prin surprindere, au anunţat poliţia, care a sosit după câteva minute. Agresorii au deschis focul asupra poliţiştilor, dar după câteva minute au fost cu toţii luaţi prizonieri. În timpul luptelor, un polonez a fost ucis."

Asaltul Wehrmachtului asupra Poloniei a început la ora 4:45 dimineaţa, pe 1 septembrie 1939; cinci armate germane au atacat din nord, din vest şi din sud. Naujocks şi camarazii săi din SD împliniseră dorinţa lui Heydrich de a juca un rol în afara graniţelor Germaniei.

TENTATIVA DE ASASINAT

Nu era timp pentru vreun răgaz: Hitler era încă în căutarea unor pretexte pentru înaintarea în interiorul Europei. Acţiunile sale urmau să se concentreze asupra Marii Britanii şi Olandei. La 8 noiembrie 1939, a călătorit de la Berlin la München, ca să ia parte la o adunare festivă, pentru a marca cea de-a şaisprezecea aniversare a puciului eşuat din 1923, folosindu-se de ocazie pentru a lansa o diatribă antibritanică. Führerul, niciodată înclinat spre discursuri scurte, a părăsit scena după doar opt minute, fapt cu totul neobişnuit, având ca scuză o conferinţă militară la nivel înalt de la Berlin. Nici nu părăsise bine încăperea, când explozia unei bombe a prăbuşit acoperişul peste audienţă, şapte oameni fiind ucişi şi alţi 63 răniţi. *Völkischer Beobachter* a dat vina pe serviciile secrete britanice pentru incident. Himmler s-a folosit de ocazie pentru a aresta câteva persoane incomode şi a oferi recompense substanţiale pentru orice informaţie legată de capturarea celor responsabili. Omul care a fost până la urmă găsit vinovat pentru atentatul cu bombă şi închis în lagărul de concentrare Sachsenhausen, un simpatizant comunist în vârstă de 36 de ani, pe nume Johann Georg Elser, a declarat ulterior că anumiţi oameni, susţinând că erau duşmani ai lui Hitler şi, după ce i-au oferit bani şi i-au redat libertatea, au aranjat ca el să construiască şi să plaseze bomba artizanală. Oricum, nu toată lumea a fost convinsă de pretinsele intrigi britanice. Spre exemplu, William Shirer a scris în jurnalul său: „Toată afacerea aceasta îmi este

În fiecare an, Hitler ţinea o cuvântare la Burgerbraukeller, în München, unde, în noiembrie 1939, a explodat o bombă cu ceas. Cu toate că Elser a fost acuzat că primise bani de la britanici, un alt prizonier de la Dachau a mărturisit că îi fusese întinsă o capcană de către SS. Elser a fost împuşcat din ordinele lui Himmler, iar întregul episod rămâne învăluit în mister până în ziua de azi.

suspectă (...). Ceea ce urmăreau Himmler şi clica lui era convingerea naivului public german că guvernul britanic încerca să câştige războiul prin uciderea lui Hitler şi a oamenilor săi de încredere."

INCIDENTUL DE LA VENLO

O altă melodramă a avut loc în ziua arestării lui Ensler, când SD-ul şi Gestapoul au răpit doi spioni britanici care fuseseră atraşi dincolo de graniţa olandezo-germană la Venlo şi acuzaţi că încurajau în Germania mişcarea de rezistenţă împotriva lui Hitler. Faptul că explozia din München şi incidentul de la Venlo au fost atât de apropiate în timp a sărit în ochii multor observatori din afară ca fiind prea oportun pentru a fi convingător. Rolul lui Heydrich în planificarea răpirilor a fost descris după război de către una din figurile sale centrale, care urma să devină actorul principal şi personajul responsabil cu contraspionajul din Gestapo în Germania şi, ulterior, în ţările ocupate. La fel ca şi mulţi dintre contemporanii săi, în momentul acaparării puterii de către nazişti, Walter Schellenberg era un tânăr de 22 de ani în căutarea unei slujbe.

Trei ani de studiu la Universitatea din Bonn, în timpul cărora s-a reorientat de la medicină spre drept, i-au lăsat un număr redus de calificări şi nici un sfanţ. La fel ca mii de alţi studenţi germani, Schellenberg trebuia să fie descurcăreţ, pentru că slujbele decente se găseau cu mare dificultate.

Ambiţiosul Schellenberg a pus ochii pe SD şi a intrat în atenţia lui Heydrich. Atracţia era uşor de înţeles: amândoi erau tineri, dornici de afirmare. Pentru operaţiunea Venlo, Heydrich l-a pus pe Schellenberg în echipă cu un alt tânăr talent al SD-ului, Helmut Knochen, care avea responsabilitatea creării unei reţele de spionaj în afara ţării. A primit ordin de la Heydrich să se dea drept un anume căpitan Schaemmel, un ofiţer real care fusese, în mod prudent, transferat. A câştigat, apoi, încrederea a doi agenţi britanici, căpitanul S. Payne Best şi maiorul R.H. Stevens, pe care îi cunoscuse în timpul unor întâlniri la Arhnhem şi Haga, convingându-i că exista un grup de rezistenţă de oarecare forţă în Germania. Sub identitatea lui Schaemmel, Schellenberg s-a dat drept reprezentantul acesteia, implorând să fie tratat cu seriozitate la Londra. A recunoscut, totuşi, că lucrurile trebuiau să fie finalizate cât mai repede pentru că, în mod firesc, Payne Best şi Stevens aşteptau propuneri concrete de la oameni pe care „Schaemmel" pretindea că îi reprezintă.

Partidul Nazist era o cale sigură spre succes; convingerile ideologice erau irelevante. În cuvintele lui Schellenberg, „te puteai întâlni cu lumea bună."

Sosirea unui chip familiar avea să grăbească pasul. Încă o dată, Alfred Naujocks se pregătea să intre în acţiune, adunând un grup de oameni din SD pentru un atac frontal asupra cafenelei din Venlo unde „Schaemmel" şi englezii conveniseră să se întâlnească. Payne Best şi Stevens ajunseseră în dreptul cafenelei într-un Buick mare, însoţiţi de locotenentul Coppins, şi au fost primiţi

În urma unui discurs de la Reichstag despre obţinerea postului de cancelar, Hitler şi-a adunat cei mai apropiaţi colaboratori pe balconul Cancelariei din Berlin. Heinrich Himmler poate fi văzut în capătul din stânga, în timp ce Göring, primul şef al Gestapoului şi viitorul *Reichsmarshall*, este plasat în stânga lui Hitler.

cu o ploaie de gloanţe dintr-o maşină SS, ocupată de oamenii lui Naujocks. Ofiţerii englezi au fost luaţi de germani şi duşi în viteză peste graniţă, unde au fost ţinuţi prizonieri pe tot parcursul războiului. Cea mai nefericită victimă a întregii afaceri a fost „locotenentul Coppins", care era în realitate un ofiţer al statului-major olandez, pe nume Klop. A murit într-un spital din Düsseldorf în urma rănilor căpătate la Venlo.

Incidentul de la Venlo a lăsat în urmă multe întrebări fără răspuns. În memoriile sale, Schellenberg pretindea că decizia de a-i ţine captivi pe Payne Best şi Stevens a fost luată abia după detonarea bombei de la München, dar s-a descoperit ulterior că echipa lui Naujocks era pe poziţii încă din 7 noiembrie, ziua de dinaintea exploziei. O posibilă şi foarte tentantă concluzie a fost aceea că ambele evenimente porneau din aceeaşi sursă. Pe 27 noiembrie, Himmler a anunţat că îl găsise şi îl arestase pe Georg Elser, care colaborase cu cei doi agenţi britanici. Oricare ar fi adevărul, Hitler obţinuse pretextul pentru a ataca vestul, mai cu seamă Ţările de Jos – cu scuza perfectă a toleranţei olandezilor neutri faţă de trădătorii Reichului de pe teritoriul lor. Gestapoul pregătise terenul pentru extinderea triumfătoare a războiului înspre est, pregătind de asemenea atacul iminent înspre vest. Pe tot parcursul evenimentelor, forţele lui Himmler şi Heydrich deveneau tot mai sufocante pentru germani.

ERA NESPUS DE AMBIŢIOS...

„La scurt timp după ce mi-am început lucrul la Sediu, am fost chemat pentru prima întrevedere cu Heydrich, formidabilul şef SD. Am mers cu mare teamă înspre clădirea Gestapo unde acesta îşi avea biroul (...).

Heydrich se afla în spatele biroului său. Era un personaj înalt, impresionant, cu o frunte lată, neobişnuit de înaltă, ochi mici şi neliniştiţi, şireţi precum ai unui animal şi nespus de pătrunzători, un nas lung, de prădător, şi gura lată, cu buze cărnoase. Mâinile îi erau zvelte şi poate prea lungi – duceau cu gândul la picioarele unui păianjen. Chipul lui splendid era umbrit de lăţimea şoldurilor sale, de un efect tulburător de feminin, care îl făcea să pară chiar mai sinistru. Vocea îi era mult prea ascuţită pentru o asemenea statură, iar vorbirea îi era agitată şi sacadată (...).

Când am ajuns să îl cunosc pe Heydrich în decursul anilor care au urmat, nu mi-am schimbat prima impresie. Bărbatul acesta era pivotul ascuns în jurul căruia se învârtea întregul regim nazist. Dezvoltarea unei naţiuni întregi era ghidată indirect de caracterul său puternic. Era cu mult superior partenerilor săi politici şi îi controla pe aceştia la fel cum controla vastul mecanism de informaţii al SD-ului (...). Era nespus de ambiţios. Se purta în permanenţă de parcă s-ar fi aflat într-o haită de lupi sălbatici, unde trebuia mereu să se dovedească a fi cel mai puternic şi să preia conducerea. Trebuia să fie primul, cel mai bun, în orice, indiferent de mijloace, fie prin înşelăciune, trădare sau violenţă. Neatins de nici o mustrare de conştiinţă şi ajutat de o inteligenţă rece, putea duce nedreptatea până la limita cruzimii extreme."

Fragment din Walter Schellenberg, *Memoriile lui Schellenberg*

4

Se strânge laţul

Campaniile lui Hitler în Austria şi Cehoslovacia au creat condiţii pentru artizanul suprem al Holocaustului, Adolf Eichmann, care a pus la punct deportarea evreilor de pe tot teritoriul Europei.

DE-A LUNGUL EXISTENŢEI CELUI DE-AL TREILEA REICH, viitorul a mii de germani a fost hotărât într-o zonă din Berlin cuprinsă între Prinz-Albrecht-Strasse (astăzi Niederkirchnerstrasse), Wilhelmstrasse şi Anhalterstrasse, unde se constituise fieful tuturor serviciilor de informaţii ale regimului. Dar cea mai sinistră reputaţie o avea Prinz-Albrecht-Strasse 8, sediul puterii absolute a Gestapoului. Himmler, ca şef al întregii poliţii germane şi *Reichsführer-SS*, era la conducerea unui imperiu de mare întindere.

În luna septembrie a anului 1939, diversele sale secţii au fost reunite sub un singur instrument de teroare, extrem de eficient, creat de Reinhard Heydrich. Este vorba despre *Reichssicherheitshauptamt* (RSHA, „Biroul Central de Securitate al Reichului"). Conform spuselor istoricului Alan Bullock, „acesta concentra în mâinile a doar şase oameni (...) toată puterea spionajului şi a serviciului de informaţii, interogatoriile şi arestările, torturile şi execuţiile pe care dictatura se baza, în ultimă instanţă."

Patru dintre cele şapte secţii se ocupau în mod particular de probleme ale poliţiei şi de spionaj. *Amt III* se ocupa cu serviciul de informaţii de pe teritoriul Germaniei şi, ulterior, al ţărilor ocupate; contrapartea sa, care se ocupa de spionajul în ţările străine, era *Amt VI*. Gestapoul, sub titulatura *Amt IV*, s-a îndreptat, după cum am văzut, sub Heinrich Müller, spre „lupta împotriva duşmanilor statului". Avea multe ramificaţii, cea mai notabilă fiind ramura secundară *Amt IV E*, care se ocupa de contraspionaj şi de ţările ocupate.

În plus, exista SD-ul, supus autorităţii lui Heydrich, care deţinea rangul de *Grüppenführer*. *Amt V* cuprindea Poliţia criminalistă (Kripo), însărcinată cu combaterea criminalităţii.

„GESTAPOUL ESTE PRETUTINDENI"

Gestapoul, în ciuda destinaţiei lui iniţiale, nu era o entitate separată, ci era supus observaţiei SD-ului. Acest lucru se aplica tuturor secţiilor şi subsecţiilor aparatului de poliţie şi era sursa unei puternice rivalităţi interne. Principala

sa atribuţie era scoaterea din vizuină a duşmanilor statului, un termen larg care îl putea include şi pe cel mai inofensiv contestatar. Arestările, interogatoriile şi percheziţiile erau duse la îndeplinire de membrii Gestapo îmbrăcaţi în civil, ce îşi recrutau informatorii din rândul portarilor de imobil (*Blockwarten*), vânzătorilor sau funcţionarilor publici, toţi recrutaţi în urma unor ameninţări sălbatice la adresa familiei lor, în situaţia în care aceştia se arătau reticenţi. Au existat cazuri de copii îndoctrinaţi în şcoli şi convinşi să raporteze despre comentariile pe care părinţii, care se considerau apăraţi în interiorul căminului lor, le făceau împotriva regimului.

Sloganul lui Heinrich Müller, „Gestapoul este pretutindeni", avea menirea de a inspira o teamă generală, dar nu era întru totul adevărat. Erau anumite zone din Reich în care agenţii săi erau puţini la număr. Dar asta nu i-a oprit pe informatorii zeloşi să contacteze Berlinul din orice colţ al Germaniei. Actul de a vorbi în sine putea fi periculos; conştienţi de acest lucru, mulţi germani îşi găseau defularea în *Flusterwitze* („glume pe la spate"), precum: „Ştiai că, în viitor, dinţii or să fie scoşi pe nas? «De ce?» «Pentru că nimeni n-o să îndrăznească să-şi deschidă gura»".

Müller, preocupat mai ales de probleme poliţieneşti, era sâcâit de tot felul de iniţiative ale lui Heydrich, veşnic neliniştit şi mânat de dorinţa de a-şi

STRUCTURILE DE SECURITATE

Structura RSHA („Biroul Principal de Securitate al Reichului") încă de la fondare, a fost următoarea:

BIROUL (AMT) I: Recrutare şi repartizare pentru întregul RSHA.
BIROUL (AMT) II: Suport logistic – exclusiv pentru SD.
BIROUL (AMT) III: SD-ul, având responsabilitatea spionajului intern din Germania.
BIROUL (AMT) IV: Gestapoul, poliţia politică secretă, având capacitatea incontestabilă de a face arestări.
BIROUL (AMT) V: Kripo (Poliţia criminalistă), cu atribuţiile poliţieneşti obişnuite.
BIROUL (AMT) VI: Personalul SD care se ocupa de spionajul internaţional.
SD-ul (*Sicherheitsdienst*, „Serviciul de Securitate"): Ramura de spionaj a SS-ului, aflată sub conducerea lui Reinhard Heydrich, responsabilă de securitatea lui Hitler, a organigramei naziste, a Partidului Naţional-Socialist şi a celui de-Al Treilea Reich.
GESTAPO: O forţă de poliţie secretă al cărei rol era de a proteja regimul naţional-socialist, oferind celui de-Al Treilea Reich protecţie prin intermediul unei poliţii politice care urmărea şi elimina toţi disidenţii. În cea mai mare parte, membrii Gestapo erau îmbrăcaţi în civil.

Totuşi, nu s-a ajuns la vreo concluzie netă cu privire la funcţiile precise ale SD-ului şi Gestapoului, dat fiind că fiecare se amesteca în mod constant în treburile celeilalte.

Stânga: Heinrich Himmler (stânga), împreună cu şeful personalului său, Karl Wolff (centru) şi Reinhard Heydrich, pe drumul spre o proiecţie de film la Congresul Partidului Nazist de la Nürnberg, din 1935

Bestseller

îmbunătăţi reputaţia. O propunere în faţa lui Himmler ca SS-ul să aibă o gazetă proprie a fost acceptată cu entuziasm. Postul de editor i-a revenit unui jurnalist populist şiret, pe nume Gunther d'Alquen, care a lansat tabloidul *Das Schwarze Korps* („Compania Neagră"). D'Alquen se afla în fruntea unei echipe de şase oameni care îşi aveau centrul de operaţiuni în Zimmerstrasse 88, în Berlin. După doi ani, *Das Schwarze Korps* ajunsese să vândă 189 317 exemplare pe săptămână, iar cifra a crescut, în timpul războiului, la 750 000. Himmler ţinea ca ziarul să conţină o cantitate însemnată de propagandă nazistă, dar d'Alquen considera că aceasta nu era o reţetă bună pentru a vinde. Articolele erau înţesate de subiecte comune tabloidelor, printre care bănuieli de şantaj între feţele bisericeşti şi cazuri de homosexualitate dezlănţuită în mănăstiri. Dar gazeta era mult mai mult decât un organ de propagandă cu tendinţe populiste. D'Alquen îi invita pe cititori să dea glas oricărei critici a regimului prin intermediul paginii de corespondenţă. Cei suficient de naivi încât să intre în capcană s-au trezit în scurt timp sub privirea atentă a lui Müller.

Iscoadele aveau muncă de teren. Un berlinez abil, pe nume Paul Koch, a scris despre un măcelar, Gustav Schiewek, că avea obiceiul de a oferi „clienţilor săi marfa împachetată în hârtie pe care apăreau reclame pentru firmele evreieşti". Reclamele de hârtie au adus informaţii în plus Gestapoului. Oricine era măcar suspectat că asculta transmisiuni radio străine risca enorm. Apăreau

Câinii aveau un rol esenţial în supravegherea făcută de SS şi însoţeau invariabil o poteră a Gestapoului în timpul raidurilor fulger asupra caselor şi proprietăţilor. În imagine, câinii sunt dresaţi la Şcoala de Spionaj Canin a Gestapoului, de la Rontengal.

Bestseller

anunţuri de vânzare-cumpărare false, în care se ofereau aparate de radio puternice, la mâna a doua, dotate cu căşti. Cei care încercau să le cumpere erau arestaţi rapid şi intrau pe lista „persoanelor suspecte". Mulţi dintre ei erau plimbaţi pe străzi de agenţi Gestapo, ce arătau trecătorilor radiourile împricinate.

Deşi era născut catolic, mama sa dând dovadă de o credinţă aproape de fanatism, Heydrich avea o ură acerbă pentru orice formă de religie organizată. Datorită puternicei lui încurajări, Gestapoul şi-a concentrat atenţia asupra tuturor instituţiilor religioase şi membrilor acestora. Însemnătatea acestui fapt a fost adusă dur în atenţia capelanului Otto Graf, un învăţător din Freiburg im Breisgau, care a spus elevilor unei clase că, „în ceea ce priveşte caracteristicile fundamentale, toţi oamenii sunt la fel, şi există un punct de vedere care face iubirea şi respectul reciproc posibil între oameni. Acest lucru este valabil chiar şi pentru evrei." Cuvintele sale au fost pe larg mediatizate în presă, aducând după sine o ripostă promptă din partea ministrului Cultelor, care l-a acuzat pe capelanul Graf de „folosirea greşită" a învăţăturii religioase pentru a exprima opinii politice. „Observaţiile sale aveau scopul de a stârni îndoieli în minţile elevilor săi cu privire la adevărul fundamental al ideologiei naţional-socialiste, a teoriilor sale rasiale, a principiului Führerului şi a doctrinei sale de supunere totală în faţa statului." Întâmplarea s-a soldat cu o vizită din partea Gestapoului, cu o mustrare aspră şi cu pierderea slujbei.

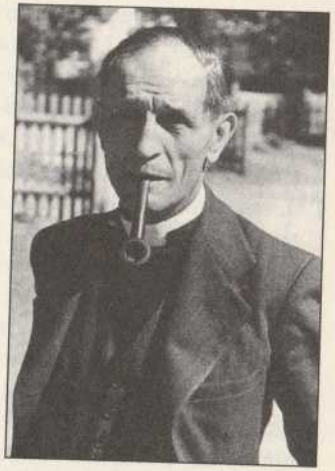

Reverendul Martin Niemöller, care era privit de enoriaşi ca un fel de erou popular, a atras asupra sa furia lui Hitler. Führerul a ordonat arestarea lui, declarând că Niemöller avea „să stea închis până o să se sature". Pastorul luteran a supravieţuit războiului şi, în 1946, a recunoscut vina germanilor în război, într-un discurs la Geneva.

DISENSIUNI INTERNE

În toamna lui 1938, figura cea mai cunoscută a rebeliunii a fost reverendul Martin Niemöller, un comandant de submarin din Primul Război Mondial. La început, acesta îi simpatizase pe naziştii, pe care îi considera artizanii „renaşterii naţionale" în Germania, după ce ţara îndurase 15 ani regimul unei republici schimbătoare, dezrădăcinate. Deziluzia a venit odată cu declaraţia lui Hitler conform căreia statul deţinea supremaţia asupra bisericii, iar creştinismul nu era decât un stadiu de tranziţie spre respingerea catolicismului şi protestantismului. În urma acestei declaraţii, o mulţime de

organizaţii bisericeşti de provincie au fost suspendate după ce Gestapoul a arestat membrii recalcitranţi ai clerului şi le-a cerut să depună un jurământ de supunere faţă de Hitler. S-a spus că „viziunea naţional-socialistă asupra lumii este învăţătura politică şi naţională care determină şi caracterizează bărbăţia germană. Aşadar, adoptarea ei este obligatorie pentru creştinii germani." O predică deschisă în faţa enoriaşilor săi din cartierul berlinez Dahlem, contrazicând această declaraţie, a dus la arestarea lui Niemöller la 1 iulie 1937 şi închiderea lui în temniţa Moabit. După opt luni în temniţă, a fost adus în faţa unui *Sondergericht*, un „tribunal special" care se ocupa de crimele împotriva statului, a fost amendat cu 2 000 de mărci şi condamnat la încă şapte luni închisoare pentru „abuz de puterea amvonului". Deoarece îşi îndeplinise deja sentinţa, a fost eliberat, fără să ia în considerare Gestapoul, ai cărui agenţi l-au luat în primire de cum a ieşit din sala de judecată. Îl aşteptau opt ani în lagărele de concentrare de la Sachsenhausen şi Dachau, înaintea eliberării, într-un final, de către trupele aliate.

SUPRAVEGHEREA

Supravegherea rămânea prioritară pentru Heydrich şi reprezenta una dintre responsabilităţile SD-ului *Amt II (Inland)*, care era în strânsă colaborare cu departamentele corespunzătoare ale Gestapoului. SD *Amt III (Ausland)* avea aceeaşi importanţă, cu mulţimea sa de agenţi străini şi de contraspionaj. Acest lucru l-a pus în mod inevitabil în contact cu amiralul Wilhelm Canaris, conducătorul Abwehrului („Serviciul militar de informaţii"), un personaj obscur, enigmatic, pe care Heydrich l-a întâlnit pentru prima oară în timp ce era înrolat în marină. O altă legătură dintre cei doi a scos la iveală o faţetă a personalităţii complexe a lui Heydrich: era un violonist excepţional, fapt ce o fascina pe soţia lui Canaris, Erika, ea însăşi o mare amatoare de muzică, iar cele două familii petreceau uneori serile împreună. Acest lucru nu l-a împiedicat totuşi pe Heydrich să simtă o anume rivalitate faţă de Canaris, considerând Abwehrul drept un simbol al gândirii retrograde, populat de un număr considerabil de „reacţionari" care puteau reprezenta un obstacol în calea ducerii la îndeplinire a revoluţiei naziste.

Dar puterea Abwehrului în domeniul spionajului nu putea fi ignorată; o relaţie de cooperare trebuia să se înfiripe. Rezultatul au fost aşa-numitele „Zece Porunci" care, cel puţin pe hârtie, defineau graniţa dintre cele două servicii de informaţii ale Wehrmachtului şi SS-ului. Gestapoul avea să se concentreze asupra faptelor de trădare, Abwehrului revenindu-i rolul principal în ceea ce priveşte spionajul şi contraspionajul. Totul părea bine conturat şi echitabil, dar pentru oricine îl cunoştea pe Heydrich, era clar că înţelegerea fusese deja încălcată. Încet, dar sigur, SD-ul şi-a extins atenţia asupra tuturor inamicilor statului, acest lucru însemnând inclusiv supravegherea Abwehrului. Suspectând pe toată lumea şi păzindu-şi întotdeauna spatele, Heydrich nu a

făcut vreo excepţie în cazul lui Canaris, ordonând deschiderea unui dosar al Gestapoului pe numele lui, mai ales datorită faptului că în 1939 s-a descoperit că şeful Abwehrului încercase nişte gesturi de pace cu Vaticanul, faţă de care avea o mare admiraţie. Numele de cod al dosarului era tipic lui Heydrich: *Schwarze Kapelle* („Capela neagră"). Existenţa acestuia însemna că în orice clipă putea fi scos la iveală, ceea ce ar fi atras după sine căderea lui Canaris.

PERSECUTAREA EVREILOR

Între timp, conducătorul SD-ului nu îngăduia nici pentru sine, nici pentru alţii vreun moment de linişte. Existau alţi demoni ideologici ce îi solicitau atenţia – prezenţa jignitoare a evreilor, masonilor, bolşevicilor. Deasupra tuturor, erau evreii. La început, părea că evreii din Germania vor avea o viaţă uşoară. *Gleichschaltung* („unirea") – nazificarea totală a Germaniei – trebuia să fie înfăptuită astfel încât SS-ul să aibă certitudinea că nu va răspunde în faţa nimănui. După ce acest obiectiv a fost atins, perioada de linişte a luat sfârşit. Aflat în cea de-a doua lună în funcţia de cancelar, Hitler a iniţiat un boicot asupra produselor şi magazinelor evreieşti. Cu strigăte de „Judah verrecke!" („Să piară Iuda"), SA-ul şi SS-ul se dezlănţuiau în oraşe, instigând mulţimile să ia la bătaie orice evreu întâlnit în cale şi jefuind magazinele şi restaurantele evreieşti.

Nenorocirea a căzut apoi asupra firmelor evreieşti şi a celor care făceau afaceri cu acestea. La 1 august 1937, biroul Gestapoului din München raporta: „S-au făcut investigaţii în câteva districte guvernamentale cu scopul de a afla care dintre ţărani sunt încă în contact cu negustorii evrei, mai ales cu vânzătorii de vite. Aceste investigaţii au scos la iveală rezultate şocante. Au arătat că o mare parte dintre ţărani încă încheiau afaceri cu evreii. S-a stabilit, deci, că numai în *Regierungsbezirk* [regiunea guvernamentală] Schwaben-Neuberg, peste 1 500 de săteni au avut legături comerciale cu vânzătorii de vite evrei în decursul anilor 1936–1937. Se pare că motivul din spatele acestei deplorabile stări de fapt este lipsa de negustori de vite arieni, demni de încredere, cu capital în zona rurală, din această cauză ţăranii fiind obligaţi să încheie afaceri cu evrei. Aşadar, spre exemplu, între 80 şi 90 la sută din vânzările şi cumpărările de animale de pe piaţa Nördlingen se află în mâinile evreilor (...). Din cauza instrucţiunilor Reichului şi al Ministerului prusac al Agriculturii, Gestapoul nu poate face nimic pentru a controla această năpastă. Motivul mai profund, însă, stă în atitudinea ţăranilor care arată o totală lipsă de interes faţă de problema rasei. Investigaţiile, care nu sunt încă finalizate, deja demonstrează că, în special în acele districte unde catolicismul politic este încă la putere, ţăranii sunt atât de infectaţi de învăţăturile agresive ale acestuia încât sunt surzi la discuţiile cu privire la problema rasială. Situaţia indică în continuare faptul că majoritatea ţăranilor sunt complet imuni la

Cu strigăte de „Judah verrecke!" („Să piară Iuda"), SA-ul şi SS-ul se dezlănţuiau în oraşe, instigând mulţimile să ia la bătaie orice evreu întâlnit în cale şi jefuind magazinele şi restaurantele evreieşti.

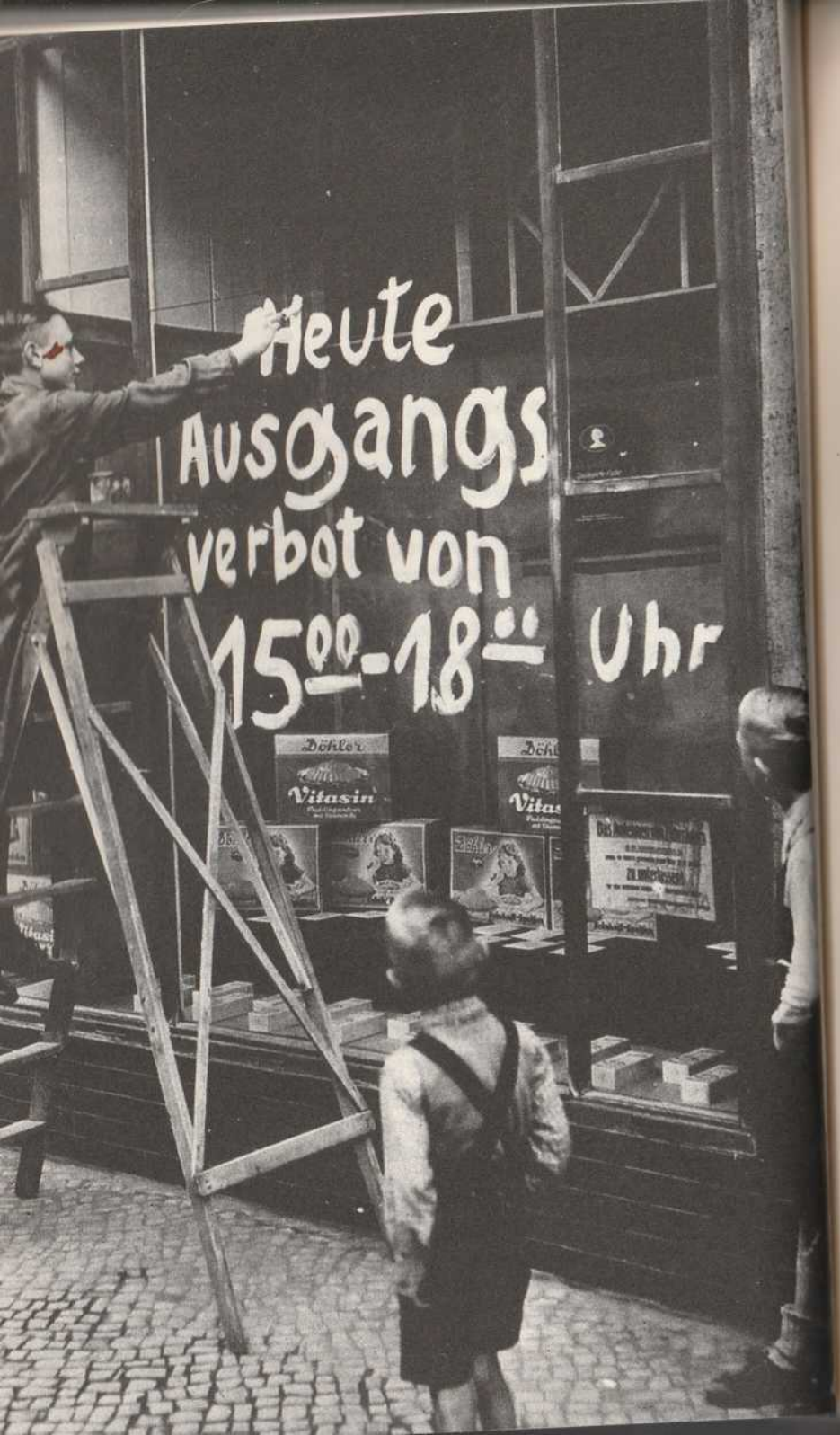

Un magazin evreiesc distrus şi jefuit pe Friedrichstrasse, în Berlin, un singur exemplu al orgiilor devastatoare care au urmat dezlănţuirii din *Kristallnacht*. Trecătorii îşi afişau aprobarea ori, interesaţi doar de autoconservare, se făceau că nu văd şi treceau mai departe.

învăţăturile ideologice ale naţional-socialismului şi că doar dezavantajele materiale îi obligă să intre în relaţii de afaceri cu negustorii arieni. Organizaţia de stat a ţăranilor bavarezi din cadrul Administraţiei Agricole a Reichului a fost înştiinţată cu privire la toţi ţăranii despre care se ştie că fac comerţ cu evrei, pentru ca toate privilegiile Administraţiei Agricole a Reichului să le fie retrase.

KRISTALLNACHT

Într-un mod şi mai dramatic, chinurile viitoare ale evreilor au fost anticipate în noaptea de 9 septembrie 1938, odată cu lansarea operaţiunii ce avea să fie cunoscută sub denumirea de *Kristallnacht* („Noaptea de cristal" sau „Noaptea sticlei sparte"), când au fost săvârşite o serie de atacuri teroriste

Stânga: În urma unui ordin emis de Himmler în 1939, libertatea de mişcare a locuitorilor oraşelor din ţările ocupate a fost restricţionată. În imagine, pe o vitrină a fost vopsit un anunţ cu privire la un interval orar specificat, în care ieşitul pe stradă era strict interzis. La început, aceste măsuri au fost relativ moderate, dar au devenit din ce în ce mai draconice, în special în lunile de după *Kristallnacht*, atunci când sinagogile şi magazinele evreieşti au început să fie atacate.

asupra sinagogilor şi magazinelor evreieşti. Firul acestor evenimente pornea de la un ordin al lui Himmler de deportare a 17 000 de evrei polonezi, dintre care cei mai mulţi emigraseră în Germania la sfârşitul Primului Război Mondial. Guvernul polonez nu dorea să îi primească şi a răspuns prin închiderea graniţelor şi aducerea unor trupe armate. Acest lucru a însemnat că mii de evrei au rămas nu numai apatrizi, dar şi constrânşi să rătăcească din loc în loc, lipsiţi de adăpost şi de hrană. Printre aceştia se afla şi Zindel Gryszpan, un croitor polonez din Hanovra ale cărui bunuri fuseseră confiscate. Vestea greutăţilor sale a ajuns până la fiul său de 17 ani, Herschel, stabilit în Paris. Pe 7 noiembrie 1938, adolescentul, înarmat cu un revolver, a apelat la ambasada germană. Motivul său precis rămâne neclar, dar se crede că ţinta lui era ambasadorul, contele Johannes von Welczeck. La cererea sa a răspuns, în schimb, un secretar de rangul trei, pe nume Ernst vom Rath, care a primit în plin cele cinci gloanţe. Victima, după câte se pare, a fost o alegere nefericită, întrucât vom Rath era un antinazist convins, aflat sub supravegherea Gestapoului.

Lea Grundig, artista care a ilustrat cartea *Sub semnul svasticii,* scrie: „O casă ca milioane de alte case, undeva în Germania. Oameni simpli, ca mine şi ca tine, trăiesc în această casă: aceşti oameni trăiesc cu frică. Nu întrebaţi de ce le este frică: se tem de Gestapo, desigur. Îi sperie denunţurile (...). Teama lor este omniprezentă: uşile se deschid pe furiş şi locatarii intimidaţi strecoară o privire afară pentru a vedea cine este arestat."

Răzbunarea naziştilor a fost imediată. S-a emis un ordin pentru distrugerea tuturor lăcaşurilor de cult evreieşti din Germania şi Austria anexată: în numai 15 ore, 101 sinagogi au fost incendiate şi 76 demolate. În jur de 7 500 de magazine sub conducere evreiască au fost distruse. În mod previzibil, *Das Schwarze Korps* şi-a jucat rolul, devenind din ce în ce mai agitat în zilele de după *Kristallnacht*; la 24 noiembrie, tabloidul declara: „Nici un german nu ar trebui forţat să locuiască sub acelaşi acoperiş cu un evreu (...) trebuie să-i alungăm din casele şi de pe străzile noastre... Planul este clar: înlăturare completă, separare completă!" Responsabilitatea cea mai mare pentru lansarea operaţiunii *Kristallnacht* i-a aparţinut, conform descoperirilor ulterioare, lui Joseph Göbbels, ministrul Reichului pentru propagandă, care a afirmat că uciderea lui vom Rath fusese o conspiraţie. Rolul Gestapoului era acela de a transmite, pe 9 noiembrie, la miezul nopţii, un mesaj esenţial din partea lui Heinrich Müller, aflat la Berlin. Sub atenţionarea „urgent şi secret", textul acestuia cuprindea următoarele: „Acţiunile împotriva evreilor, în special împotriva sinagogilor, se vor declanşa pe tot cuprinsul Reichului în scurt timp (...). Din moment ce există materiale de arhivă importante în sinagogi, această problemă va fi rezolvată prin măsuri imediate (...). Se vor face pregătiri pentru arestarea unui număr de 20 000–30 000 de evrei din Reich. Mai presus de toate, vor fi aleşi evreii înstăriţi. Instrucţiuni detaliate vor fi difuzate în timpul nopţii."

Ulterior au ieşit la suprafaţă dovezi despre implicarea Gestapoului chiar înainte de lansarea operaţiunii *Kristallnacht*. Joe Rose, un artist comercial evreu, din Sudenburg, în apropiere de Magdeburg, îşi aminteşte: „Doi membri ai Gestapoului s-au apropiat de Nosseck, un bun prieten de-al meu, care era de asemenea evreu şi deţinea un magazin de îmbrăcăminte bărbătească. Politicos, dar pe un ton care nu lăsa nici o îndoială cu privire la autoritatea lor, i-au cerut să-şi vopsească numele pe faţada magazinului. Erau foarte precişi. Scrisul trebuia să fie la nivelul ochilor, cu litere identice, cu înălţimea de doisprezece centimetri şi lăţimea de un centimetru. Nosseck mi-a cerut mie să duc sarcina la îndeplinire. I-am perceput o taxă oarecare, încântat de faptul că banii veneau indirect, prin intermediul Gestapoului. Până la urmă, am făcut destul de mulţi bani. Şi alţi proprietari de magazine care primiseră aceleaşi ordine au venit la mine şi am fost asaltat de oferte de muncă. Ne-am gândit că era vorba doar de birocraţie locală şi nu am făcut legătura cu uciderea lui vom Rath. Abia după *Kristallnacht* a ieşit la suprafaţă adevăratul motiv."

Ura faţă de evrei era numai prima parte a poveştii. Au fost multe cazuri în care pura lăcomie a depăşit în importanţă ideologia – naziştii furau în mod legal toate averile comunităţii evreieşti. Evreii au primit o amendă colectivă de un miliard de mărci. Afacerile evreieşti au ajuns pe „mâini ariene", argintăria şi bijuteriile personale şi-au schimbat proprietarii. Drept compensaţie, bărbaţii evrei luaţi prizonieri de către Gestapo au fost ulterior eliberaţi. Lipsiţi de bunurile materiale şi de averi, emigrarea era posibilă pentru cei care puteau obţine un permis, după cum a descoperit familia Heinrich. În punctul culminant al masacrului, Joseph Heinrich, în vârstă de 13 ani, din Frankfurt am Main, al cărui tată, proprietar de magazin, era un simpatizant sionist, stătea la fereastra casei sale, privind incendierea sinagogii de peste drum: „Börneplatz era plină până la refuz de mii de spectatori care făceau din toată afacerea asta un circ. După care mulţimea a năvălit din senin în casa noastră, cu securi şi răngi, şi au început să distrugă totul. Am reuşit să fugim până la cea mai apropiată secţie de poliţie, dar asta nu ne-a ajutat cu nimic. Nu au făcut decât să se holbeze la noi şi să râdă. Apoi am căutat adăpost la nişte prieteni, dar nu eram nici acolo în siguranţă, aşa că am luat un taxi până la casa mătuşii. Aceea era joia în care au fost arestări toată ziua. Seara următoare,

s-a auzit o bătaie în uşă. Veniseră să-l aresteze pe unchiul meu. Tatăl meu a protestat: «N-o să-l lăsăm singur.» Unul dintre ei a ridicat din umeri: «Bine, poţi să vii şi tu.» I-au luat pe amândoi. După câteva ore, sora mea şi cu mine am mers la secţia de poliţie, să întrebăm de tata. Ne-au spus doar să ne cărăm. După câteva zile, mama, sora mea mai mică Lorle, fratele meu mai mic Asher şi cu mine am fost urcaţi într-un tren către Olanda. Am mers împreună cu un grup de vreo 25 de copii, organizat de nişte femei evreice. Când am ajuns la graniţa olandeză, doi oameni ai SS-ului ne-au dat jos din tren şi ne-au dus într-o sală de aşteptare. Din moment ce eram evrei, trebuia să fim separaţi de călătorii germani. Nu am avut acces la toaletă, nici la apă potabilă, ceea ce i-a făcut pe Lorle şi pe Asher să izbucnească în plâns. Abia seara am ajuns într-un alt tren, rapidul Rheingold. Am trecut graniţa în Olanda unde am fost întâmpinaţi de o puzderie de jurnalişti şi fotografi care ne-au întrebat cum mergeau lucrurile în Germania. Îmi amintesc că am avut nişte sentimente confuze. Eram copil şi părea că sunt într-o mare aventură. Ştiu că nu îmi era teamă. Dar apoi mi-am dat seama că ceva s-a stricat ireversibil şi am început să mă întreb ce ne aştepta în continuare."

Fraţii Heinrich au fost îngrijiţi de o familie olandeză care se asigura că aceştia scriau acasă în fiecare săptămână. Joseph a aflat că tatăl său era închis în lagărul de concentrare Buchenwald, care nu devenise încă un centru de exterminare. A reuşit să-şi câştige libertatea printr-un permis obţinut prin intermediul unui alt membru al familiei. Încurajat de soţie şi sub ameninţarea unei alte arestări, a pornit spre Anglia. „Dar mama nu avea un astfel de permis şi nu am mai revăzut-o", îşi aminteşte Joseph. „Tata s-a aflat în ultimul tren civil care a trecut graniţa cu Olanda şi apoi pe ultimul vapor spre Anglia. La sosire, a fost imediat internat în lagăr."

PRINZ-ALBRECHT-STRASSE

Cei mai înţelepţi au părăsit Reichul. Dar în nici un caz nu au fost cu toţii atât de norocoşi; pentru cei incapabili să îşi cumpere libertatea urma încarcerarea la Prinz-Albrecht-Strasse 8. Aici, numărul evreilor a fost îngroşat de prizonierii politici, oamenii de stânga şi de toţi criticii declaraţi ai naţionalsocialismului. Clădirea mare, impunătoare, avea o suprafaţă de aproape 62 000 de metri pătraţi. Birourile administrative şi cele pentru interogatorii se aflau la etajele superioare, în timp ce la parter se afla o celulă comună unde puteau fi înghesuiţi 50 de prizonieri. Celulele aveau lumină electrică slabă şi depindeau de lumina zilei, filtrată prin zăbrelele grilajului de deasupra. Celulele erau păzite îndeaproape de membri SS, care contribuiau la sentimentul de izolare şi împiedicau orice contact uman; mâncarea era dată printr-o vizetă în uşă.

La nefericirea prizonierilor se adăuga şi conştiinţa faptului că, în mod aproape sigur, destinaţia fiecăruia dintre ei avea să fie ori un lagăr de concentrare, ori un alt centru de tortură din reţeaua berlineză. Reputaţia sinistră a locului data încă din zilele luptei pentru putere dintre SA şi SS. Rudolf Diels nu depăşise încă stadiul smulgerii prizonierilor de sub controlul Cămăşilor brune şi transportarea lor în Prinz-Albrecht-Strasse. Interogatoriile erau adeseori brutale. Politicianul comunist Ernst Thälmann, de exemplu, a fost arestat în ziua de după incendiul de la Reichstag şi a fost, în final, trimis la moarte în lagărul Buchenwald. A fost interogat fără încetare. Bătăile l-au costat pierderea a patru dinţi, iar unul dintre capii Gestapo l-a bătut peste fund cu un bici împletit din piele de hipopotam, care i-a rănit şi faţa, pieptul şi spatele. Wolfgang Szepanszky, un artist polonezo-lituanian, era un simpatizant şi activist comunist care fusese arestat împreună cu alţi 15 după lupte de stradă şi adus apoi la Prinz-Albrecht-Strasse: „La sosire, un bărbat îmbrăcat în civil, atât de scund încât abia dacă ajungea să mă lovească peste cap, mi-a trântit un bocanc în testicule, cu faţa schimonosită de furie. Presupun că în loc de bună ziua. Este o tortură în sine să aştepţi într-o celulă pentru interogatoriu şi apoi, să ştii că or să vină şi or să te bată, poate chiar până la moarte. Speri că uşa n-o să se deschidă, speri că n-or să te strige pe nume, speri c-or să te lase acolo. (...) Unul dintre cei 15 a fost bătut ore în şir. Zbura efectiv dintr-un colţ în altul al camerei. Făceau schimb între ei şi a durat ore întregi. Este o tortură de nedescris să priveşti neputincios cum unul dintre tovarăşii tăi este bătut. Tortura devine încă şi mai rea. Foloseau menghine pentru mâini şi pentru picioare, băteau cuie sub unghii şi alte lucruri pe care nu mi le-aş fi imaginat dacă nu le-aş fi văzut cu ochii mei."

Ernst Thälmann, care fusese liderul Partidului Comunist German şi un stalinist înflăcărat, a devenit ulterior membru al Reichstagului. Desemnat de Hitler pentru a fi eliminat, a fost arestat în urma incendiului de la Reichstag şi, după torturi atroce din partea Gestapoului, împuşcat.

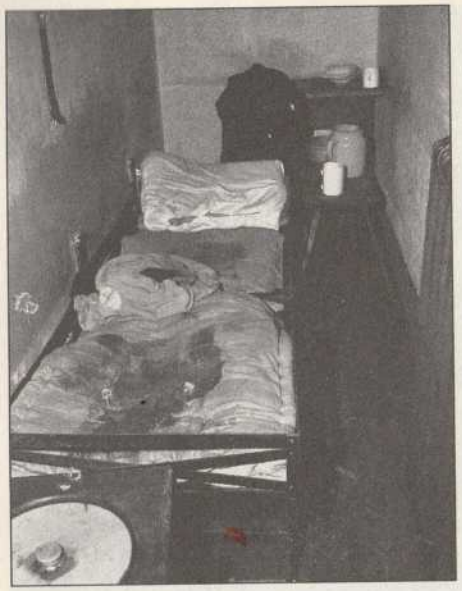

Condiţiile din înghesuitele închisori Gestapo erau dure şi umilitoare, după cum arată această celulă din Köln. Temniţele erau invariabil pline ochi, iar prizonierii, ţinuţi în picioare cu orele înainte să li se repartizeze o celulă, puteau fi târâţi afară în orice clipă pentru interogatorii şi bătăi.

Ocazional, lumea din afară afla câte ceva despre ce se întâmplă în Prinz-Albrecht-Strasse. La 2 august 1934, un ziar englez, *Manchester Guardian*, a publicat un articol despre tratamentul deţinuţilor politici din Germania, unul dintre aceştia descriind interogatoriul astfel: „Am fost dus într-o cameră unde am fost percheziţionat, luându-mi-se agenda şi câteva scrisori. Se afla o masă în mijlocul camerei şi un birou în plan îndepărtat. Cinci funcţionari erau aşezaţi în jurul mesei. Mi s-a cerut şi mie să mă aşez. Am fost anchetat în detaliu despre persoanele ale căror nume şi adrese fuseseră găsite între lucrurile mele (în acest timp, casa îmi era percheziţionată, dar nu s-a găsit nimic în afară de câteva scrisori inofensive). Întrebările se succedau cu mare rapiditate, ore în şir. Abia după miezul nopţii cei care mă interogau au început să mă lovească odată cu întrebările. Mă durea capul. În jur de două sau trei dimineaţa, unul dintre ei a citit cu voce tare o declaraţie, pe care m-a pus s-o semnez. Eram gata s-o fac, înainte să-mi dau seama că foaia de hârtie fusese împăturită cu măiestrie, marginile îndoiturii fiind foarte apropiate şi abia vizibile – atunci când se despăturea, lăsa un loc liber care putea fi umplut cu cuvinte care nu-mi aparţineau dar erau, totuşi, semnate de mine. Cinci perechi de ochi se holbau la mine. Am pus stiloul jos şi am spus: «Îmi pare rău, nu pot să semnez o astfel de declaraţie.» «Atunci nu suntem norocoşi», a spus unul dintre funcţionari cu o voce seacă, fără intonaţie. Am fost dus jos, în pivniţă, şi închis într-o celulă. Eram mort de oboseală şi am adormit prăbuşit peste nişte fân."

Interogatoriul şi acuzaţiile – potrivit cărora, printre altele, deţinutul încercase să adune probe care să ateste că SS-ul şi SA-ul erau înarmate şi organizate împotriva Tratatului de la Versailles – au fost reluate ziua următoare. „Un funcţionar mi-a spus: «Deci tu nu ştii nimic, nu-i aşa?» şi m-a lovit peste cap cu atâta putere încât camera a început să se învârtă cu mine şi am căzut. Am fost lovit cu picioarele în timp ce mă târam pe podea. «Ridică-te!» mi-a strigat unul dintre ei. M-am chinuit destul de mult să mă ridic. Mi-au fost puse aceleaşi întrebări şi am fost din nou lovit peste cap până ce m-am prăbuşit, apoi din nou lovit cu picioarele. Acestea s-au repetat de câteva ori. M-au dus după aceea înapoi în pivniţă. M-am aşezat pe banchetă, alături de ceilalţi prizonieri, bărbaţi şi femei. Unii abia sosiseră, alţii fuseseră interogaţi şi erau plini de sânge şi de vânătăi. Tuşeam încontinuu şi scuipam sânge. Aveam dureri îngrozitoare."

A sosit şi momentul în care celulele din Prinz-Albrecht-Strasse au devenit neîncăpătoare. Cei care se aflau în eufemisticul „arest preventiv" s-au trezit în închisoarea de poliţie de la Alexanderplatz, mult mai rea decât Columbia-Haus, situată în apropiere de aeroportul Tempelhof şi care servise iniţial drept închisoare militară. Kurt Hiller, un jurnalist de la săptămânalul nonconformist *Die Weltbühne*, era evreu şi se afla, deci, în atenţia Gestapoului. După o bătaie zdravănă în Prinz-Albrecht-Strasse, în timpul căreia nasul i-a fost rupt, a fost trimis la Columbia-Haus, unde a fost dus în beci. Patru membri

BIROURILE GESTAPO

„L-ar putea interesa pe cititor în acest punct să arunce o privire asupra biroului pe care l-am avut ca şef al Departamentului de Externe din Serviciile Secrete Germane. La intrarea în încăperea spaţioasă, mobilată cu gust şi cu un covor gros; de lux, vizitatorului îi vor cădea ochii asupra biroului meu din lemn de mahon. Cea mai preţioasă piesă de mobilier din încăpere era un dulap mare, de modă veche, în care se afla biblioteca personală. La stânga biroului era o masă pe rotiţe, plină de telefoane şi microfoane conectate direct la Cancelariei lui Hitler şi la alte obiective importante, firul unuia dintre telefoane ducând direct la casa mea din Berlin şi la casa de vacanţă, din Herzberg. Microfoanele erau ascunse peste tot, în pereţi, sub birou, chiar şi într-una dintre lămpi, astfel că fiecare conversaţie şi fiecare sunet din încăpere erau înregistrate în mod automat.

Ferestrele erau acoperite de o reţea de cabluri. Acesta era un dispozitiv electric de siguranţă, care era pornit în timpul nopţii şi făcea parte dintr-un sistem de celule fotoelectrice ce porneau alarma dacă se apropia cineva de ferestre, uşi, seif sau pur şi simplu era prea aproape de orice parte a birourilor mele. În 30 de secunde, un echipaj de gardieni înarmaţi ar fi încercuit întreaga zonă.

Masa mea de scris era ca o mică fortăreaţă. Avea încorporate două arme automate care puteau ciurui pereţii de gloanţe. Aceste arme erau îndreptate asupra vizitatorului şi îi urmăreau înaintarea înspre birou. Tot ce trebuia să fac în eventualitatea unei situaţii de urgenţă era să apăs pe un buton pentru ca ambele arme să tragă simultan. În acelaşi timp, puteam apăsa un alt buton care pornea o sirenă, chemând gardienii care înconjurau clădirea şi blocau orice ieşire (...).

Oricând eram plecat peste hotare, în misiune, aveam ordine speciale să-mi implantez un dinte artificial care conţinea suficientă otravă cât să mă ucidă în 30 de secunde dacă se întâmpla să fiu capturat de inamic. Pentru o dublă asigurare, purtam un inel cu sigiliu în care, sub piatra preţioasă de culoare albastră, era ascunsă o capsulă aurită care conţinea cianură".

Fragmente din Walter Schellenberg, *Memoriile lui Schellenberg*

SS din echipa de gardieni l-au prins de încheieturile mâinilor şi ale picioarelor, l-au aşezat pe o masă şi l-au biciuit de 25 de ori în semn de „bun-venit".

ADOLF EICHMANN

Până atunci, grozăvia atrocităţilor săvârşite de naziştii împotriva evreilor nu depăşise graniţele Germaniei şi pe cele ale Austriei şi Cehoslovaciei, aflate sub ocupaţie militară. Dar Karl Adolf Eichmann abia aştepta să o extindă, ura lui pentru evrei având rădăcini timpurii. S-a născut în 19 martie 1906 şi a crescut în orăşelul austriac Linz. Rămas orfan de mamă de la o vârstă fragedă, era înclinat spre o solitudine melancolică. Tatăl său, lipsit de ambiţie, aproape tot timpul şomer, îl privea cu indiferenţă. Brunet şi cu o înfăţişare aproape semitică, tânărul Adolf a trebuit să îşi suporte colegii care îl strigau *„Der kleine Jude"* („micul evreu"). Când a venit momentul să-şi câştige traiul, a încercat o mare varietate de slujbe, dintre care cea mai însemnată a fost, probabil, cea de vânzător ambulant pentru Compania petrolieră Vacuum SA, acoperind Austria Superioară, Salzburgul şi Tirolul de Nord. Slujba îi asigura o motocicletă cu care făcea călătorii între Linz şi Viena şi, apoi, într-o Germanie ce clocotea de mitinguri, cămăşi brune şi svastici.

Adolf Eichmann a călătorit pe teritoriile europene ocupate pentru a se asigura că efortul diferitelor ministere naziste responsabile cu arestarea, transportul şi exterminarea evreilor era dus la bun sfârşit. Un birocrat eficient, fără sentimente; cei peste cinci milioane de morţi ca urmare a Soluţiei Finale au fost victimele ordinelor sale.

Atracţia a fost instantanee. Acasă, a intrat în Partidul Naţional-Socialist Austriac şi în rândurile a ceea ce urma să fie propriul său SS, deja repetând papagaliceşte dorinţa lui Hitler pentru *Anschluss* (alipirea la Germania). Concediat din serviciu din cauza apartenenţei lui la partid, şi-a permis să caute un post cu normă întreagă alături de naziştii austrieci. Ulterior, contactul cu un alt austriac, ambiţiosul avocat Ernst Kaltenbrunner, care nu îşi ascundea deloc setea de putere şi era oricând pregătit pentru un iminent *Anschluss* s-a dovedit util. Eichmann a avut o întâlnire încă şi mai valoroasă cu Heinrich Himmler, care, în timpul unei inspecţii a celui din urmă, l-a introdus sub jurământ în SS-ul Austriei Superioare. În februarie 1933, cu cinci ani înainte de *Anschluss*, autorităţile austriece nu aveau nici o simpatie pentru naziști. Deja îl ştiau pe Eichmann ca fiind pus pe scandal şi, cu poliţia bătându-i literalmente la uşă, a pornit spre graniţa cu Germania şi a luat legătura cu

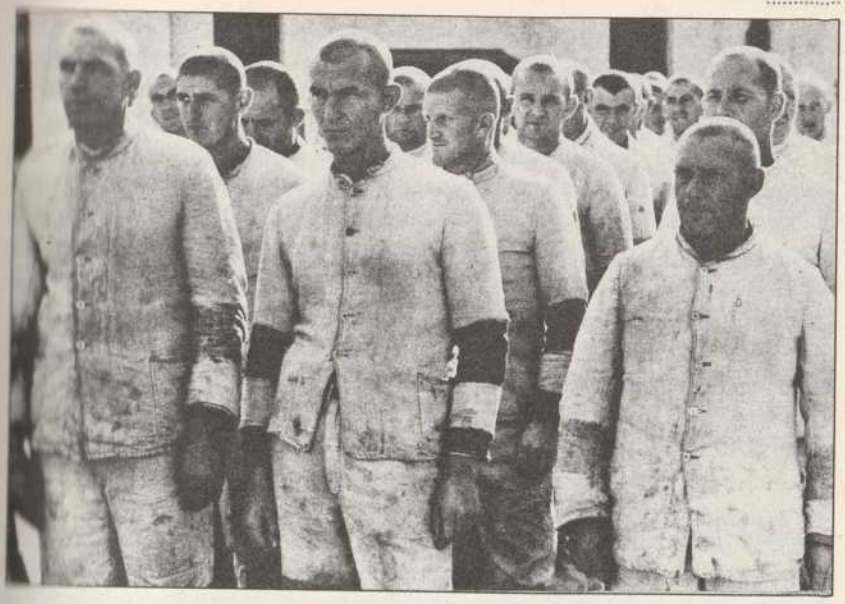

Această fotografie făcută la Dachau a apărut în gazeta nazistă *Illustrierte Beobachter*. Subtitlul său spunea că aceşti prizonieri erau „un grup de recidivişti politici – persoane care nu au încetat propaganda şi activitatea subversivă împotriva statului nici după o încarcerare anterioară."

o ramură a SS-ului, căreia îi fusese recomandat. A intrat într-un stagiu de pregătire militară la Lechfeld bei Passau, lângă graniţa austro-germană, urmat de angajarea cu rangul neimportant de *Rottenführer* (fruntaş) în lagărul de concentrare de la Dachau.

La 27 de ani, cererea lui Eichmann de înrolare în SD a fost răsplătită printr-un post la departamentul care se ocupa de clasificarea fişelor, unde i se cerea să dactilografieze datele personale ale francmasonilor, un grup considerat periculos din cauza crezului lor în ideile liberale democratice. Munca în sine nu era inutilă, dar nici nu promitea vreo promovare spectaculoasă. Era însă valoroasă pentru Eichmann fiindcă îi oferea posibilitatea observării procedurilor SD-ului. În maniera şefilor mărunţi ambiţioşi de pretutindeni care încearcă să urce în ierarhie, Eichmann nu a pierdut nici o secundă, căutând mereu superiori cărora să le fie de un real folos. Din proprie iniţiativă, ori de câte ori venea în contact cu un ofiţer SS superior, devenea brusc foarte atent, neuitând să salute pocnind din călcâie.

Era, de asemenea, suficient de viclean încât să ia decizii cu privire la un subiect special în cadrul SD-ului, care fusese până atunci neglijat şi pe care simţise instinctiv că şi-l poate însuşi. A optat pentru „chestiunea evreiască" şi, încă de timpuriu, a lăsat să se înţeleagă clar că soluţionarea acesteia devenise

scopul vieţii sale în cel de-Al Treilea Reich, luându-şi obligaţia studierii întregii structuri sociale evreieşti, atât în Germania, cât şi în celelalte ţări europene, precum şi a organizării sionismului. A luat chiar şi lecţii de idiş şi ebraică. Rezultatul a fost găsirea unui loc potrivit în Secţia II 112 a SD-ului, Biroul ce se ocupa de organizaţia sionistă. Statutul lui de expert pe probleme iudaice a devenit atât de cunoscut încât Eichmann a făcut parte dintr-o delegaţie trimisă în Palestina în 1937 pentru a discuta cu liderii arabi posibilitatea unei imigrări la scară mare a evreilor în Orientul Mijlociu, ca parte a expulzării lor generale din Reich. Agenţii britanici din Palestina, teritoriu aflat sub mandatul Marii Britanii, i-au spionat pe germani în timpul vizitei lor, iar aceştia au fost deportaţi. Misiunea s-a dovedit a fi un eşec – dar nu şi în ochii lui Reinhard Heydrich, pentru care Eichmann a rămas atât antisemitul devotat, cât şi activul *Beamte*, birocratul de încredere. În semn de recunoştinţă, Eichmann a fost înaintat la rangul de *Untersturmführer,* având autoritate de conducere.

ANSCHLUSS-UL

Evenimentele din Europa se derulau cu repeziciune. Războiul era iminent, după *Anschluss*-ul austriac şi predarea Cehoslovaciei. Austria la care visa Hitler fusese conturată în *Mein Kampf (Lupta mea,* 1925–1926), programul politic la care începuse lucrul în închisoare, după eşecul Puciului de la berărie. În acesta, Hitler insista că *Anschluss*-ul dintre Germania şi Austria era „o sarcină ce trebuie dusă la îndeplinire cu orice preţ." După ce Führerul a cucerit puterea în 1933, s-a crezut că politica Berlinului faţă de Austria va rămâne cu siguranţă neschimbată. Cancelarul austriac, Engelbert Dollfuss, care a fost numit în post în mai 1932, a prevăzut ameninţarea întruchipată de naziştii atât pentru Germania, cât şi pentru Austria. Naziştii austrieci, cu încurajarea Berlinului, au dezlănţuit un regim de teroare în care susţinătorii guvernului erau ucişi. La 25 iulie 1934, un detaşament al SS *Standarte 89,* îmbrăcaţi în uniforme austriece, a năvălit în biroul Cancelariei federale; Dollfuss a fost împuşcat în gât şi a murit din cauza hemoragiei. Ceea ce se voia un puci a fost, însă, prost organizat şi făcut de mântuială. Spre furia lui Hitler, forţele loiale cancelarului sub conducerea Dr. Kurt Schuschnigg, succesorul lui Dollfuss, au preluat controlul. *Anschluss-ul* mai avea de aşteptat.

La 25 iulie 1934, un detaşament al SS *Standarte 89,* îmbrăcaţi în uniforme austriece, a năvălit în biroul Cancelariei federale; Dollfuss a fost împuşcat în gât şi a murit din cauza hemoragiei.

Cu toate acestea, Hitler şi-a păstrat hotărârea. Momentul-cheie a venit în februarie 1938, când Schuschnigg a fost convins de Hitler să îl viziteze la cabana sa de munte, de la Berchtesgaden. Führerul, proferând ameninţări grave, a cerut să se facă concesii în favoarea naziştilor austrieci. Schuschnigg a fost prezentat celor trei generali care erau prezenţi acolo „din întâmplare": Wilhelm Keitel, şeful OKW (*Oberkommando der Wehrmacht*, Forţele Armate Germane), Walter Reichenau, comandantul Forţelor Germane de la graniţa austro-bavareză, şi Hugo Sperrle, general *Luftwaffe* al zonei de graniţă. Nici un indiciu nu putea fi mai clar – dacă Schuschnigg nu renunţa în faţa lui Hitler, singura soluţie rămânea forţa brută. Independenţa Austriei era în joc. Procesul-verbal al întâlnirii a fost păstrat. Într-o ieşire violentă, Hitler dă tonul discuţiilor: „Vă spun că am să rezolv aşa-numita problemă austriacă într-un fel sau altul (...). Ascultă, chiar crezi că poţi să mişti o singură piatră în Austria fără ca eu să nu aud despre ea a doua zi? Trebuie să dau doar un singur ordin şi într-o singură noapte, toate mecanismele tale ridicole de apărare or să fie făcute praf (...). După armată, SA-ul meu şi Legiunea Austriacă vor interveni şi nimeni nu îi va mai putea împiedica să se răzbune – nici măcar eu".

Acasă, Schuschnigg a încercat să dobândească un avantaj asupra lui Hitler anunţând un plebiscit. Dar acesta a fost urmat de ordine de mobilizare pentru trei corpuri de armată ale Wehrmachtului. În dimineaţa zilei de 11 martie, Heinrich Himmler, cu uniforma sa de *Reichsführer* prevăzută cu două grenade de asalt ce îi atârnau la centură, a părăsit Prinz-Albrecht-Strasse flancat de aghiotanţi şi a fost primit la aeroportul Tempelhof de fruntaşii SD-ului, conduşi de Heydrich. Adolf Eichmann era de departe cel mai mic în grad dintre cei prezenţi, dar îl aştepta un rol semnificativ odată ce delegaţia urma să ajungă

Trupe la paradă pe şoseaua de centură a Vienei, în timpul *Anschluss*-ului din 1938. Ofiţerul care salută este feldmareşalul Fedor von Bock, aflat la comanda trupelor ce intră în Austria. În dreapta lui este Arthur Seyss-Inquart, care a devenit ulterior *Reichsstatthälter* („guvernator regional") al redenumitei Ostmark.

După anexarea Austriei, ura naziştilor s-a îndreptat asupra evreilor, care erau siliţi să spele străzile Vienei, multe dintre ele fiind cu bună ştiinţă stropite cu acid.

în Austria. Odată ajuns, s-a grăbit să înfiinţeze un Birou Central pentru Emigrarea Evreilor, subordonat lui Heydrich. Deţinea unica autoritate de a oferi permise evreilor ce încercau cu disperare să părăsească Austria. Din moment ce Germania era nerăbdătoare să-şi asigure venitul, atitudinea lui Eichmann faţă de evreii cei mai bogaţi era uneori împăciuitoare, permiţând păstrarea sinagogilor deschise şi sărbătorirea Yom Kippurului. Dar Biroul Central avea o altă faţetă.

Era în acelaşi timp secţia Gestapoului care se ocupa de duşmanii religioşi ai statului, printre care se numărau evreii pe care încă nu apucase să îi jefuiască de bani. După două luni de arest la domiciliu, Schuschnigg a fost dus la Hotel Metropole, în Viena, unde era sediul Gestapoului. Închis într-o încăpere minusculă de la primul etaj, a fost forţat de gardienii SS să le cureţe camerele, inclusiv chiuvetele, coşurile de gunoi şi latrinele. Aceasta nu era decât o avanpremieră a vieţii sale din vremea războiului, care urma să cuprindă perioade de timp petrecute în lagărele de concentrare de la Dachau şi Sachsenhausen.

Oloff de Wett, născut în Marea Britanie, care urma să devină agent al Rezistenţei franceze, a rămas blocat în Austria în timpul *Anschluss*-ului şi a fost prins, fiind suspectat de legături cu antinaziştii. Şi el a ajuns la Hotel Metropole, unde a fost pus faţă în faţă cu o namilă de agent, pe nume

Federmann. În ciuda poverii interogatoriului, De Wett a încercat iniţial să tragă de timp. Federmann a făcut un semn din cap acolitului său, care a luat un ciocan din cauciuc şi l-a lovit brutal pe deţinut peste ceafă, la baza craniului; acesta a simţit o durere ascuţită în urechi, iar „în interiorul craniului, o durere malefică ce se măreşte şi se contractă odată cu loviturile". În tot acest timp, Federmann, fumând fără oprire, sufla fumul direct în faţa lui De Wett. „Suflă în vârful arzând al ţigării până ce devine roşu şi incandescent, apropie vârful de mâna mea pentru o secundă, îşi trage în jos colţurile gurii şi apasă încet ţigara pe pielea mea (...). Când îndepărtează mucul stins şi scutură cu mâna scrumul, rămâne în urmă un mic semn bine conturat, alb, ca de lepră, care în jumătate de oră se umflă până ce devine o minusculă emisferă lucioasă. Atunci când d-l Federmann face trei astfel de semne la rând, nu arată prea diferit de trei boabe de mazăre galben-trandifirii, până ce le loveşte cu o riglă, şi se sparg, şi atunci dosul palmei mele este mânjit cu lichidul dinăuntrul lor."

În altă parte, Gestapoul îndeplinea ceea ce avea să devină rolul său obişnuit – arestarea adversarilor politici şi selectarea celor care urmau să fie trimişi în lagăre de concentrare. În *Tagesrapport*-ul (raportul zilnic) nr. 8 din 7-8 noiembrie 1938 de la *Geheime Staatspolizei* ce ţinea de *Staatspolizeileitstelle* din Viena, se spunea: „Conform unei afirmaţii făcute la 6.00 p.m., pe 6 noiembrie 1938, 6 547 de evrei au fost închişi în timpul operaţiunii *Judenaktion* din Viena. Dintre aceştia, 3 700 de evrei au fost trimişi la *Konzentrationslager* Dachau, 1865 au fost puşi pe lista de aşteptare şi 982 au fost eliberaţi. Două mii de evrei rămaşi în urmă după inspectarea celor trimişi la Dachau au fost consideraţi de un medic ca fiind prea bolnavi pentru a fi de vreun folos în lagăr."

OCUPAREA REGIUNII SUDEŢILOR

Anschluss-ul şi subjugarea opoziţiei din Austria a lăsat cale liberă lui Hitler pentru a-şi găsi următorul pretext pentru cucerire. Într-un discurs de la Reichstag, şi-a îndreptat mânia către Cehoslovacia, cu haosul său etnografic, ce cuprindea cehi, slovaci, ruteni, polonezi şi germani. Poporul german nu mai voia să tolereze situaţia în care milioane de fraţi ai lor trăiau subjugaţi, mai ales cei care locuiau în regiunea de lângă graniţa cu Germania, cunoscută ca

CURSA PENTRU CASTELUL HRADÇANY

Walter Schellenberg a observat ambiţia lui Hitler de a ajunge la Hradçany, zona istorică a castelului din Praga, cât mai repede cu putinţă. „Hitler, alături de anturajul său şi de gardieni SS, gonea pe drumurile îngheţate cu o viteză infernală, depăşind coloanele germane întâlnite în cale. Când am ajuns la destinaţie a trebuit să aleg birouri şi *Lebensraum* [„spaţii de locuit"] adecvate pentru Hitler în castel." SD-ul şi Poliţia Germană au preluat imediat controlul asupra poliţiei, colaborând însă strâns cu colegii lor cehi. „Poliţia cehă era o organizaţie excepţională, cu oameni aleşi pe sprânceană şi antrenaţi exemplar. Aceasta l-a impresionat profund pe Himmler. «Material uman de excepţie!» a exclamat el, «am să-i iau pe toţi în *Waffen-SS*.»"

MEIN KAMPF

Mein Kampf (Lupta mea), care întruchipează filosofia politică a lui Hitler, a fost publicată în două volume. Primul a fost scris în temnița Landsberg am Lech din Bavaria, în timp ce Hitler își ispășea condamnarea de cinci ani pentru rolul său din Puciul de la berărie. În realitate, el nu a fost închis decât nouă luni în condiții confortabile, având suficient timp la îndemână pentru a-și dicta cartea discipolului său loial, Rudolph Hess. Primul volum a fost publicat în 1925 și a fost vândut în 9 400 de exemplare. Până în momentul în care Hitler a devenit cancelar, în 1933, au fost vândute peste un milion de exemplare din cartea adăugită (publicată într-un singur volum în 1930).

Teza sa, în mare parte rasistă, spunea că germanii aveau datoria de a se purta ca o rasă pură, arieni superiori care, odată revigorați, trebuia să-și sporească numărul pentru a-și putea duce la îndeplinire destinul: supremația asupra planetei. Înainte, erau nevoiți să se lupte împotriva unei conspirații evreiești ce voia să distrugă puritatea ariană prin corcire. Într-un pasaj adeseori citat, el își exprimă crezul că „spiritul iudaic" conspira pentru ruinarea Germaniei: „Tânărul evreu, cu părul negru, așteaptă ore în șir, cu o bucurie satanică în ochi, după fetele [ariene] neatente, pe care le întinează cu sângele lui și jefuiește, astfel, națiunea (...) El caută să distrugă caracteristicile rasiale ale germanilor prin toate mijloacele de care dispune (...). Evreii au fost cei care i-au adus pe negri la Rin, întotdeauna cu același gând și cu un scop clar întipărit în minte – distrugerea detestatelor rase albe prin «bastardizare», prăbușirea lor de pe culmile culturale și politice."

Hitler descria mai departe remediul său pentru acest „bacil". Un stat național arian puternic avea să fie creat prin suprimarea tuturor partidelor disidente, exilarea tuturor evreilor și unificarea tuturor popoarelor germanice. Expansiunea va avea loc prin cuceriri de noi teritorii ale „slavilor mai puțin importanți" și așezarea țăranilor germani în Europa Estică și Ucraina. Alianța cu Marea Britanie și Italia va fi necesară pentru distrugerea Franței, care era privită ca „fortăreața iudaismului internațional". Teoriile sale economice sprijineau autosuficiența națională și independența economică în locul comerțului internațional.

Intenționase ca titlul cărții să fie *Patru ani și jumătate de luptă împotriva minciunii, prostiei și lașității*. Editorul, Max Aman, care luptase alături de Hitler în Primul Război Mondial, a adoptat titlul mai comercial de *Mein Kampf*. Cu un tact admirabil, Aman l-a convins pe Hitler că volumul, scris într-un stil foarte bombastic, uneori greu de înțeles, avea neapărată nevoie de mâna unui editor. Rezultatul a fost pe măsură.

Regiunea Sudeților, ce înconjura aproape complet Boemia și Moravia. Adevăratul țel al lui Hitler era, însă, eliminarea statului ceh, iar pregătirile pentru această acțiune erau în derulare încă din 1933, când Konrad Henlein a fondat *Sudetendeutsche Heimatfront* („Frontul Patriotic Sudeto-German"), redenumit *Sudetendeutsche Partei* (SDP) în 1935, finanțat de SS. La ordinele expansivului SD-ului din Berlin, care își depășea din ce în ce mai mult atribuțiile, naziștii sudeți și-au făcut loc în organizațiile regionale și locale, recrutând industriași de frunte și oameni de afaceri.

Prim-ministrul britanic, Neville Chamberlain, a zburat către Bad Godesberg la 22 septembrie 1938, iar conferința care s-a desfășurat la München în

săptămâna următoare a hotărât soarta Cehoslovaciei, în timp ce trupele germane mărșăluiau în Regiunea Sudeților, la 1 octombrie. În luna martie a anului următor, Jozef Tiso, premierul slovac, a anunțat întemeierea Republicii Slovace autonome, acceptând de la început protectoratul german. Trupele germane, fără nici un avertisment, au invadat și restul Cehoslovaciei, unde toată rezistența fusese paralizată.

Prin decret, s-a înființat Protectoratul Boemiei și al Moraviei, încorporat în Reichul german. Cehii își păstrau parlamentul și președintele, dar exista un protector al Reichului, rol îndeplinit de Konstantin Freiherr von Neurath, fost ministru de Externe german între 1932 și februarie 1938. Henlein și-a primit recompensa din partea lui Hitler: un post la conducerea Administrației Publice a Boemiei și Moraviei. Puterea supremă în Praga era în mâinile *SS-Gruppenführerului* Karl-Hermann Frank, un librar cu un singur ochi din Karlovy Vary (ce avea acum din nou numele său german, Karlsbad), care aderase la mișcarea radicală a lui Henlein, dorind unirea cu Reichul și supremația rasei germane, dominată de o ură adânc înrădăcinată față de cehi. Gestapoul a intrat sub comanda directă a *SS-Gruppenführerului* Franz Walter Stahlecker, cunoscut deja pentru brutalitatea sa.

Coloana lui Hitler pătrunde triumfătoare în Praga, la 15 martie 1939. Înainte de a părăsi Berlinul, Führerul a anunțat poporul german că „Cehoslovacia a încetat să existe." Inițiative din partea SD-ului și Gestapoului au urmat la scurt timp. Un comunicat comun afirma că „SD-ul va urma, oriunde este posibil, trupele ce avansează și va duce la îndeplinire sarcini similare cu cele din Reich, privind siguranța vieții politice și (...) toate acțiunile necesare economiei naționale."

Arestarea fiului unui politician ceh de frunte a fost observată de un jurnalist care, dându-se drept german, reuşise să pătrundă în Palatul Petschek din Praga, ce devenise un loc de tortură notoriu. Prizonierul era întâi lovit peste ambii obraji, apoi îmbrâncit în colţ şi silit să-şi ţină mâinile ridicate la începutul interogatoriului, întrerupt doar de lovituri când acesta se plângea de crampe musculare. Jurnalistul şi-a trimis reportajul ziarului britanic *Yorkshire Post*: „Stahlecker (...) a intrat în încăpere şi a început să ancheteze deţinutul, însoţindu-şi vorbele de palme şi pumni, alături de insulte faţă de naţiunea cehă. La finalul examinării, prizonierul a fost dus în subsolul palatului (...) şi aruncat laolaltă cu alţi 20 de prizonieri neraşi, cu feţele palide şi îmbrăcaţi doar în cămaşă şi pantaloni. Mi-am întrebat ghidul despre soarta acelui tânăr, iar el mi-a răspuns: «O să primească o bătaie soră cu moartea.» A adăugat că, dacă prizonierul avea noroc, va fi eliberat după 16 zile şi cu siguranţă că nu va ajunge în închisoare pentru că nu mai erau locuri." Gestapoul făcea arestări în masă, atât de multe, încât lagărele şi închisorile nu mai făceau faţă; aceia care erau luaţi în custodie erau forţaţi să stea în picioare zile şi nopţi în şir pe coridoarele Palàtului Petschek.

Erau prezente, din Germania, şi contingente *Einsatzgruppen* („Grupele de intervenţie" ale SS-ului) – comandouri ale morţii a căror datorie era să anihileze evrei şi alţi disidenţi. După război, fostele SD şi Gestapo au protestat, spunând că echipele de acţiune nu îi priveau pe ei şi operau independent. Documentele găsite din această perioadă nu fac nici o menţiune cu privire la *Einsatzgruppen,* dar având în vedere evenimentele ulterioare, intenţiile lor erau clare. O astfel de fişă de instrucţiuni SD recomanda: „SD-ul se va pregăti pentru începerea activităţii în cazul unor complicaţii apărute între Reichul german şi Cehoslovacia (...) Măsurile luate în regiunile ocupate vor fi duse la îndeplinire sub conducerea ofiţerilor superiori ai SD-ului. Reprezentanţii Gestapo sunt repartizaţi în echipe operative." Adevărul era că poporul ceh urma să intre într-o perioadă de suferinţă apocaliptică, la o anvergură care nu putea fi nici măcar intuită în acel moment. În ceea ce priveşte forţele lui Heydrich, şarada de la Gleiwitz şi invadarea Poloniei erau iminente. Lumea se pregătea de război.

5

Începe războiul

La conferinţa de la Wannsee, în ianuarie 1942, Heydrich a vestit viitorul întunecat al evreilor, deportările fiind înlocuite de camerele de gazare şi de plutoanele de execuţie ale *Einsatzgruppen*.

DUPĂ CE HITLER CUCERISE POLONIA, intenţiile sale nu mai purtau nici o urmă de îndoială. Generalul Franz Halder, şeful Statului-Major General al Wehrmachtului, a rezumat în jurnalul său de pe 18 octombrie 1939 o conversaţie cu Eduard Wagner, viitorul intendent general. Celui din urmă, proaspăt ieşit dintr-o întâlnire de război cu Führerul, i s-a spus: „Nu avem nici o intenţie de a reconstrui Polonia. Intelectualitatea polonă nu trebuie lăsată să se coaguleze într-o clasă conducătoare. Trebuie păstrat un nivel de trai scăzut. Trebuie să instaurăm dezorganizarea totală." Chiar şi înainte de această întâlnire, Wagner cunoştea scopurile lui Hitler. Reinhard Heydrich fusese trimis de Himmler la Înaltul Comandament al Forţelor Armate pentru a-i transmite lui Wagner că printre priorităţi se număra un program de „curăţenie generală" – nici mai mult nici mai puţin decât lichidare. Heydrich ajunsese chiar să specifice „evreii polonezi, intelectualii, clerul şi nobilimea". Primul stadiu avea să fie selectarea evreilor ce vor fi strămutaţi în ghetouri.

Invazia în sine avusese loc la răsăritul soarelui, pe 1 septembrie, sub forma unui atac simultan, din trei direcţii. Din nord, generalul Fedor von Bock lansase Armata a IV-a din Pomerania înspre vest şi Armata a III-a din Prusia Răsăriteană într-o mişcare de încercuire. Prada lor era baza coridorului polonez, întinderea de pământ polonez dintre cele două teritorii germane. Această zonă reprezentase sursa unor mari neplăceri între Polonia şi Germania. Hitler nu putea tolera faptul că Prusia Răsăriteană, provincie germană lângă Marea Baltică, era separată de restul Reichului printr-o fâşie de pământ ce oferea Poloniei unica ieşire la mare prin oraşul liber Danzig (Gdansk) şi noul port Gdynia. Acesta intensificase somaţiile ca Danzigul să fie cedat Germaniei, oferind germanilor posibilitatea de a construi o legătură rutieră şi feroviară către Prusia Răsăriteană, de-a lungul teritoriului polonez. Polonezii refuzaseră, iar acum îşi primeau pedeapsa. Mai spre sud, sub comanda generalului Gerd von Rundstedt, Armatele a VIII-a şi a X-a atacau în est Varşovia dinspre Silezia,

în timp ce Cracovia (Kraków) şi Lvovul (astăzi un oraş aparţinând Ucrainei şi cunoscut germanilor sub numele de Lemberg) erau ţinta Armatei a XIV-a.

Suferinţa polonezilor, neobişnuiţi cu *Blitzkrieg* („războiul fulger"), era cumplită. Fusese timp pentru mobilizarea a doar 35 de divizii, dintre care majoritatea au fost strivite în timpul încercuirii. În decursul a 48 de ore, flota aeriană poloneză fusese decimată, cea mai mare parte a aparatelor de zbor fiind distruse înainte de a apuca să decoleze. Înaintarea fusese atât de rapidă încât ruşii, care semnaseră anterior un Pact de Neagresiune cu Germania pe 10 ani, în care fuseseră de acord să împartă Polonia, abia au reuşit să ţină pasul, înainte să intervină pentru a-şi ocupa teritoriul din partea estică a ţării. Germania încorporase în Reich acele zone de frontieră pe care le revendicase înainte. Teritoriilor rămase din sud-est le-a fost atribuit un *Generalgouvernement* sub oblăduirea guvernatorului său general, Hans Frank, un veteran din *Freikorps* şi fost consilier legal al Partidului Nazist. La 23 septembrie, Polonia a capitulat, iar a doua zi, Ribbentrop şi omologul său, Viaceslav Molotov, au semnat un tratat de vecinătate şi prietenie germano-sovietică şi o serie de protocoluri secrete, declarând că „se puseseră bazele unei păci de durată în Europa de Răsărit." La începutul lui octombrie, Hitler a semnat un decret, care purta şi semnăturile lui Göring şi Keitel, atribuindu-i o putere încă şi mai mare lui Himmler, care devenise Comisar al Reichului cu sarcina de a „germaniza" Polonia. Primise ordine să îi readucă în Reich pe „adevăraţii germani" ce trăiau peste hotare. Scopul era acela de a elimina „influenţa sinistră" a segmentelor de origine străină ale populaţiei, ce reprezentau un pericol pentru siguranţa Reichului şi a comunităţii germane, în vederea formării unor noi colonii.

„GERMANIZAREA" RĂSĂRITULUI

Revendicările lui Hitler pentru „germanizarea" Poloniei au fost interpretate de Reichsführerul SS în virtutea a ceea ce el considera principiile rasiale ale SS-ului: „Nu este de datoria noastră să germanizăm Răsăritul în sensul învechit al termenului, ceea ce ar însemna pentru popor învăţarea limbii şi a legilor germane, ci să înţelegem că numai oamenii cu sânge pur german trăiesc în est (...). Eliminarea raselor străine din afara teritoriilor anexate este una dintre ţintele principale ale germanilor din Est." A impus, apoi, „măsuri adecvate" pentru împiedicarea dezvoltării elitei intelectuale poloneze. După lichidarea fermelor poloneze, pământurile eliberate aveau să fie împărţite germanilor.

Stânga: Hitler salută triumfător în Varşovia, la 5 octombrie 1939. Armatele germane copleşiseră forţele polonezilor, în timp ce sovieticii pătrundeau dinspre Răsărit. Polonezii vorbitori de limbă germană au fost primiţi în Reich, pe când cei rămaşi, incorporaţi în ceea ce se numea *Generalgouvernement*, erau trataţi ca rasă inferioară.

Hans Frank, guvernatorul general al Poloniei, fotografiat la Cracovia, în 1941. Cu sediul la castelul Wawel, situat în apropiere, una dintre cele mai cunoscute acţiuni ale sale a fost internarea în lagăr sau uciderea întregului corp profesoral al Universităţii din Cracovia. La îndemnul lui Frank, lagărele de concentrare au fost umplute până la refuz cu evrei şi intelectuali, transformând Polonia într-un „deşert intelectual."

Uciderea evreilor polonezi era o politică a stăpânitorilor naziști. Theodor Eicke, aflat la comanda diviziei *Waffen-SS Totenkopf* pentru invadarea Poloniei, avea responsabilitatea de a mări numărul execuţiilor în masă, precum aceasta, în cea mai mare parte duse la îndeplinire de *Einsatzgruppen*, care au însoţit Wehrmachtul în Polonia.

Acesta nu era nici pe departe sfârşitul activităţii lui Himmler. Printr-un decret din 12 decembrie 1940, el a pus la punct un „registru rasial" în care „germanii cu sânge pur" urmau a fi educaţi şi regermanizaţi. Cei care se împotriveau unui astfel de tratament erau trimişi în lagărele de concentrare. În oraşele mai mari, evreilor li se permitea să constituie consilii evreieşti (*Judenräte*) pentru a-şi administra comunităţile sub îndrumarea germanilor.

GHETOURILE

Înfiinţarea ghetourilor din Polonia aflată sub ocupaţie a început în Varşovia, după înfiinţarea unui *Judenrät*, primul consiliu evreiesc constituit sau ales pentru a duce la îndeplinire ordinele naziştilor. La 4 noiembrie 1939, ofiţeri Gestapo înarmaţi au adunat membrii *Judenrät*-ului şi le-au citit un decret prin care se ordona strămutarea evreilor din Varşovia într-o zonă desemnată ca ghetou. Decretul, emis de guvernatorul general Hans Frank, specifica faptul că *Judenrät*-ul era obligat să accepte şi să îndeplinească toate ordinele din partea germanilor. Până în decembrie, *Judenrät*-ul fusese silit să instaleze pancarte mari, din lemn, pe care scria „Pericol: zonă de epidemie" la 34 de colţuri de stradă din centrul cartierului evreiesc. Zona a fost închisă pentru a izola aproape jumătate de milion de evrei. Pedeapsa pentru cei care părăseau „cartierele rezidenţiale evreieşti" sau pentru complicii acestora era moartea.

Ghetourile s-au înmulţit pe teritoriul Poloniei. În Lodz, mai mult de 160 000 de evrei au fost izolaţi, iar cele din Cracovia au fost împrejmuite cu pereţi înalţi din piatră. În ghetoul din Vilna, oamenilor li s-au desfiinţat telefoanele din propriile case. Corespondenţa primită era aspru cenzurată sau chiar reţinută. Telegramele nu puteau fi trimise decât prin *Judenrät* şi cu aprobarea Gestapoului.

Ghetourile erau situate intenţionat în zone dărăpănate, iar toţi evreii din afară erau înghesuiţi acolo. După câteva luni, casele au început să se năruie; salubrizarea străzilor a încetat odată cu facilităţile sanitare şi cu serviciile de canalizare. Dizenteria, tuberculoza şi tifosul făceau ravagii. Raţiile alimentare pentru evreii din Varşovia au fost drastic reduse, aceştia primind jumătate din cantitatea maximă săptămânală, exprimată în grame, destinată „unei populaţii care nu face vreo muncă demnă de menţionat". În mod inevitabil, rata infracţionalităţii a urcat, hoţii furând mâncarea din case şi din magazine.

Pentru Himmler, existenţa evreilor în Polonia, fie ei închişi sau nu în ghetouri, era intolerabilă. În vara anului 1942, a ordonat ca evreii din Varşovia să fie lichidaţi cu totul „din motive de securitate". Până în octombrie, mai mult de 310 000 de oameni au fost transportaţi în lagărele de exterminare – cei mai mulţi la Treblinka – pentru a fi gazaţi.

În altă parte a Varşoviei, o armată semită clandestină a reuşit treptat să facă rost de arme, deschizând focul asupra Wehrmachtului şi trupelor SS care, la 19 aprilie 1943, veniseră pentru a distruge ghetoul. Polonezii au rezistat câteva săptămâni, în timp ce germanii făceau ghetoul una cu pământul. În jur de 70 de luptători evrei au scăpat prin canalizare pentru a se alătura partizanilor polonezi. Dar abia la 17 ianuarie 1945 germanii s-au retras sub presiunea dublă a Armatei Roşii şi a Primei Armate Poloneze, finanţată de sovietici.

Distrugerea definitivă a ghetourilor, la sfârşitul războiului, a lăsat un gust amar, nu doar din cauza germanilor, ci şi a anumitor membri din *Judenrät*. Unii erau de părere că aceştia trădaseră evreii, supunându-se autorităţilor naziste, în timp ce alţii susţineau că ei câştigaseră timp pentru a permite salvarea cât mai multor persoane.

Aceşti evrei din Varşovia se numără printre cei înghesuiţi în ghetoul oraşului, înfiinţat în 1940 pentru aproape jumătate de milion de evrei. Doi ani mai târziu, au început deportările, de până la 6000 de oameni pe zi. Această fotografie şi multe altele au fost clasate în arhivele SS din ordinul lui Himmler.

În cadrul acestor consilii, puterea aparţinea guvernatorului general Frank. Urmările acestor fapte au fost descrise de Lucy Dawidowicz, o femeie-istoric de origine evreiască adeseori citată, din familia căreia doi membri au murit în ghetoul din Varşovia şi la Treblinka. „Eveilor li se cerea să poarte banderole de identificare pe braţ; puteau fi trimişi la muncă forţată în lagăre şi în alte locuri înfiinţate de germani. Nu le era permis accesul în anumite zone ale oraşului; aveau raţii alimentare mai mici decât restul populaţiei poloneze. Erau supuşi terorii şi violenţei arbitrare; majoritatea sinagogilor au fost distruse; mii de evrei au fost ucişi la întâmplare."

Evenimentele din Polonia au trecut pe planul al doilea atunci când, la 10 mai 1940, armatele germane au atacat înspre vest, invadând Olanda, Belgia şi Franţa. Atenţia lumii fiind îndreptată în altă parte, Frank, cu sprijin total din partea RSHA şi a Gestapoului, a luat hotărârea să se ocupe de intelectualitatea poloneză şi i-a convocat pe secretarul de stat Arthur Seyss-Inquart, un avocat născut în Austria, şi pe Joseph Bühler pentru a pune la punct proiectul a ceea ce urma să fie AB-Aktion *(Ausserordentliche Befriedigungsaktion,* adică „acţiunea extraordinară de pacificare"). Aceasta era îndreptată asupra celor suspectaţi că încurajau revoltele periculoase pentru siguranţa armatei de ocupaţie.

Directivele AB-Aktion erau duse la îndeplinire, în fapt, de membrii *Amt I* din RSHA, sub comanda *SS-Brigadeführer*-ului Bruno Strechenbach, un fost

fruntaş din Gestapoul hamburghez, acum deţinând şi comanda poliţiei de securitate pentru *Generalgouvernement,* şi de cei din *Amt IV*, Gestapoul, care nu se mai bucurase până atunci de o asemenea putere. Acei intelectuali capturaţi, printre care se număra o bună parte a corpului profesoral al Universităţii din Cracovia, au fost judecaţi de curţi prezidate de Gestapo. Nu intra în discuţie vreo formă de apărare în justiţie sau vreo amânare a sentinţelor de execuţie sumară date de SS. Frank, într-o informare concisă scrisă la data de 30 mai 1940, afirma că procesele erau „o simplă operaţiune de pacificare, care era necesară şi trebuia îndeplinită în afara procedurii obişnuite". Execuţiile de acest tip asociate AB-Aktion erau îndeplinite de cinci *Einsatzgruppen* formate la repezeală de către Heydrich pentru campania poloneză. Fiecare membru purta uniforma de serviciu a *SS-Verfügungstruppe,* denumită ulterior *Waffen-SS* („SS-ul înarmat"), care avea cusută pe mâneca stângă emblema SD în formă de romb.

OCUPAREA ŢĂRILOR DE JOS

În timpul celor şase luni de după cucerirea Poloniei, se părea că eficienta maşină de război germană se oprise. În mod oficial, Europa era în război, dar un război ireal – un „război ciudat" pentru Marea Britanie, iar pentru Germania, un „război din fotoliu" *(Sitzkrieg)*. Această inerţie avea să înceteze curând. Până pe 14 mai, bombardierele lui Hitler au lovit Rotterdamul şi Haga,

În imagine se desfăşoară o execuţie sumară a 64 de polonezi la Bochnia, în apropiere de Cracovia, în decembrie 1939. Naziştii nu au încercat în nici un moment să ascundă atrocităţile comise, astfel încât multe dovezi incriminatoare au rămas pentru procesele de după război.

După ce a fost numit adjunctul lui Hans Frank în *Generalgouvernement*-ul polonez, Arthur Seyss-Inquart a deţinut funcţia de *Reichskommissar* al Olandei, unde şi-a atras ura poporului olandez. Căinţa declarată după război nu a împiedicat cu nimic condamnarea sa la moarte prin spânzurare, la Nürnberg, în octombrie 1946.

avioanele Stuka făcând înaintarea Diviziei a 9-a Panzer de neoprit.

Atât în Olanda, cât şi în Belgia, urmările cuceririi au fost la început de mică amploare. Nu păreau să fie prea multe schimbări în primele luni de ocupaţie. Presa se bucura, după toate aparenţele, de libertate totală: principalul ziar din Amsterdam, *De Telegraaf,* nu trecuse prin schimbări dramatice, în afară de afişarea specială a ratei de schimb dintre marca germană şi gulden. Restaurantele, cafenelele şi cinematografele au fost redeschise, iar interdicţia cu privire la alcool a fost ridicată.

Arthur Seyss-Inquart, fostul arhitect al AB-Aktion, a preluat comanda ca *Reichskommissar*. Felul lui de a fi, deşi ferm, era cordial. Discursul lui cu ocazia numirii a fost blând: „De astăzi, am preluat cea mai înaltă autoritate publică în Olanda. Mărinimia Führerului şi forţa armatei germane au făcut posibilă repunerea în ordine a vieţii publice în numai câteva zile. Anumite măsuri vor fi luate, dar numai în circumstanţele care le vor face necesare (...). Cu toţii ştim că scopul suprem al Führerului este pacea şi ordinea pentru toţi cei care sunt de bună-credinţă." Apoi, a urmat şi lovitura: „Se aşteaptă ca populaţia să-şi arate aprecierea pentru aceste dovezi de bunăvoinţă prin bună purtare."

De la început, *Reichskommissar*-ul s-a bucurat din plin de postul său. Discursul său inaugural a fost rostit la Haga în decorul impunător al vechiului Ridderzaal (Sala Cavalerilor), unde regina Wilhelmina obişnuia să deschidă sesiunea de iarnă a guvernului printr-o ceremonie solemnă. Pentru a sublinia şi mai mult schimbarea de situaţie, Seyss-Inquart a invitat Orchestra Radiofonică din Köln. Pentru o vreme, relaţiile bune au părut să dureze. A fost permisă o administraţie olandeză alături de cea germană. Din moment ce regina şi guvernul olandez fugiseră în Marea Britanie, unde înfiinţaseră un guvern în exil, secretariatele principale ale ministerelor din Haga au format cea mai înaltă autoritate olandeză din ţară. Acestea aveau întâlniri regulate, purtându-se ca şi cum ar fi fost un fel de cabinet. Câtă vreme acestea erau o simplă faţadă, germanii le tolerau; de-a lungul timpului, însă, membrii lor au fost înlocuiţi cu germani.

Când venea vorba despre impunerea voinţei puterii de ocupaţie, cel mai potrivit om era *Brigadeführer* Hanns Albin Rauter, un austriac din Klagenfurt, ale cărui legături cu mişcările extremiste datau încă din anii '20, când acesta era membru al *Steierische Heimatschutz* („Frontul Apărării din Stiria"), o organizaţie paramilitară fanatic antisemită, a cărei platformă ideologică pangermană i-a modelat viitorul.

În Olanda, Rauter a fost numit *Generalkommissar für des Sichersheitswesen* („Comisar General pentru Siguranţă Publică"). Purta, de asemenea, şi titlul de *Höhere SS und Polizeiführer Nordwest* (HSSPF, „Înalt conducător al SS-ului şi al Poliţiei") – *Nordwest* fiind titlul pangerman pentru Olanda. Această denumire era extrem de semnificativă şi însemna că Rauter era locotenentul personal al lui Hitler şi, din această poziţie, comanda toate organizaţiile SS din Olanda, inclusiv *Ordnungspolizei* („Poliţia de Securitate"), SD-ul şi Gestapoul, alături de întreaga forţă de poliţie olandeză.

PERSECUŢIILE

Rauter nu a pierdut nici o secundă şi şi-a îndreptat atenţia asupra evreilor din ţară. La 7 august 1940, sacrificarea rituală a animalelor a fost interzisă cu desăvârşire: vitele nu mai erau ucise prin secţionarea arterelor. Singurele metode acceptate erau împuşcarea şi lovirea. Următorul stadiu a fost separarea măcelarilor arieni de cei evrei. Evreii nu mai aveau voie să servească restul populaţiei; peste noapte, măcelarii evrei au pierdut 85% din clientelă. Un decret ulterior din aceeaşi lună a fost îndreptat împotriva afacerilor care aveau vreo legătură cu populaţia semitică, indiferent cât de neînsemnate. Efectul a fost catastrofal asupra celor în jur de 140 000 de evrei care trăiau în Olanda, dintre care 60% în Amsterdam, întrucât jumătate din ei erau implicaţi în comerţ, pornind de la industria diamantelor şi manufactură, până la comerţul de stradă şi la mâna a doua.

Pentru un timp, represiunea brutală a fost menţinută la un nivel scăzut, până ce ocupanţii au avut de-a face cu demonstraţii de protest în vechiul cartier evreiesc din Amsterdam. Rauter a demarcat zona, convocându-i pe bătrânii cartierului şi cerând constituirea a ceea ce urma să fie *Joodsche Raad* („Consiliul evreiesc"). Au urmat şi mai multe revolte în zona mai prosperă din sudul Amsterdamului, unde o confruntare cu patrulele Kripo a dus la arestări în masă. În jur de 400 de evrei cu vârste cuprinse între 20 şi 35 de ani au fost adunaţi şi trimişi în cele din urmă în lagărul de concentrare de la Mauthausen. De atunci, persecuţiile s-au înmulţit, următoarea etapă fiind privarea economică, după cum relata după război doamna Alfred B. Spanjaard, o evreică din Amsterdam care a trăit doi ani în lagărele de concentrare: „Zilnic erau emise noi decrete. Nu aveam voie să mergem pe anumite străzi. Nu puteam urca în tramvaie, telefoanele şi aparatele de radio ne fuseseră luate, puteam

face cumpărături doar între orele 3 şi 5 după-masă şi trebuia să fim în case până la ora 8 seara. Toţi evreii aveau ordin să-şi depună banii, bijuteriile şi poliţele de asigurare la Banca Lippmann şi Rosenthal din Sarphatistraat, unde germanii preluaseră controlul. Acolo trebuia să ne facem o contabilitate completă a fondurilor şi lucrurilor de valoare. Aveam voie să ţinem doar 250 de guldeni şi nu aveam voie să cheltuim mai mult de 100 de guldeni pe lună pe chirie, haine, mâncare şi medicamente. Nu conta că doar chiria costa mai mult decât atât – acelea erau ordinele. După ce erau cheltuiţi cei 250 de guldeni, trebuia să ne descurcăm cu ce mai rămăsese în contul de la bancă. Dacă nu mai aveam nimic, fie eram întreţinuţi de comunitatea evreiască, fie muream."

Interdicţiile se extinseseră şi asupra serviciului public. Posturile de funcţionari publici erau interzise atât populaţiei semite, cât şi neevreilor căsătoriţi cu evrei. Această măsură l-a determinat pe Rauter să cerceteze trecutul tuturor funcţionarilor publici, inclusiv al membrilor partidelor politice de dinainte de război. Gestapoul şi subordonaţii săi au continuat să facă arestări, raiduri în masă, deportări, acţiuni împotriva greviştilor şi execuţii. Au avut pentru toate acestea sprijinul macabru al agenţilor trădători olandezi sub acoperire, cunoscuţi ca *Veteranensmänner* („Oamenii V"). Aceştia erau destul de numeroşi. Înaintea războiului, Partidul Naţional-Socialist din Olanda (*Nationaal Socialistische Beweging*, NSB) atrăsese puţini adepţi, dar fondatorul său, Anton Mussert, un director de şcoală de la sat, nu a fost descurajat.

Cei opt locuitori ai adăpostului secret din Amsterdam, printre care se numărau membrii familiei Frank, au fost duşi la Auschwitz. Pentru Anne Frank (în imagine) şi sora sa Margot, destinaţia finală era Bergen-Belsen. Cele două fete s-au îmbolnăvit de tifos şi au murit în martie 1945.

Viaţa păruse destul de sigură pentru cei 90 000 de evrei din Belgia învecinată. Ca şi în Olanda, existau suficiente locuri de muncă în comerţul cu haine şi în alte afaceri mărunte, în timp ce Antwerpen rămânea centrul comerţului cu diamante. În mai puţin de şase luni, sentimentul fals de siguranţă s-a evaporat în totalitate. Odată cu sosirea germanilor, tragedia deportărilor belgiene a început. Şi aici a fost înfiinţat un consiliu evreiesc, ai cărui membri răspundeau direct în faţa Gestapoului. Cădea în sarcina liderilor negocierea pentru eliberarea individuală a evreilor, şi era clar că Gestapoul avea să fie îngăduitor – cu preţul a 25 000 de franci pentru fiecare individ transportat în

ANNE FRANK

În Olanda aflată sub ocupaţie, măsuri draconice antisemite au fost emise de la sediul Gestapo din Amsterdam, având drept urmare deportările în masă.

La 4 august 1944, *Grune Polizei* („Poliţia de Securitate"), la ordinele Gestapoului, a năvălit într-o ascunzătoare secretă din spatele unui depozit, aflat în apropierea canalului Prinsengracht din Amsterdam. Au arestat opt persoane care se ascunseseră acolo timp de aproape doi ani, printre acestea aflându-se familia evreiască Frank. Toţi au fost trădaţi de informatori şi deportaţi.

În răstimpul petrecut în ascunzătoare, Anne Frank, fiica adolescentă a familiei, a ţinut un jurnal în care îşi descria anii critici ai adolescenţei şi greutăţile oamenilor în faţa foamei, a plictiselii şi grijile inevitabile provocate de ocupaţie. Jurnalul a fost aruncat pe podea de unul dintre agenţii din echipa de arestare şi a fost recuperat după război, în mod aproape miraculos, de către tatăl Annei, Otto, singurul supravieţuitor. Anne însăşi a murit în lagărul de concentrare Bergen-Belsen la vârsta de 15 ani.

Jurnalul a fost în cele din urmă tradus în peste 30 de limbi şi a emoţionat oameni din toate colţurile lumii. O frază a fost de multe ori citată: „În ciuda a tot ce se întâmplă, îmi păstrez credinţa că oamenii sunt cu adevărat buni la suflet". În Amsterdam, ascunzătoarea a fost conservată şi este vizitată zilnic de sute de oameni. În fiecare an, tineri germani vin la Belsen ca să se roage pentru sufletul Annei Frank.

Elveţia de Crucea Roşie Belgiană. Scrisori de încurajare au apărut din partea celor care făcuseră călătoria cu succes, ca dovadă că aceste aranjamente erau posibile. Consiliul elibera zeci de evrei, care plăteau Gestapoului sau intermediarilor angajaţi suma hotărâtă după care se pregăteau, plini de speranţă, pentru drum, de cele mai multe ori fiind obligaţi să-şi lase în urmă bijuteriile şi bunurile. Mulţi nu au ajuns mai departe de centrul de deportare de la Mechelen, o haltă în lunga călătorie către est. Prezenţa colaboraţioniştilor a fost confirmată de Tos Haaker, un evreu locuitor al Amsterdamului, care a scris: „Localnicii evrei erau târâţi afară şi maltrataţi. Li se dădeau zece minute să-şi adune nişte haine. Mulţi dintre ei, aproape morţi de frică, sufereau ei înşişi pentru că erau luaţi fără a apuca să spună un cuvânt (...) camion după camion erau umplute până la refuz şi apoi plecau. Nu se făcea nici o distincţie: bătrân sau tânăr, bolnav sau sănătos, toată lumea era târâtă afară, mulţi îmbrăcaţi doar pe jumătate. Întâi, victimele erau duse la Gestapo, unde rămâneau o zi întreagă fără nimic de mâncare sau de băut. Apoi veneau camioanele mari de mobilă, încuiate (...). Vitele umane erau suite în ele (...). Raidurile au continuat cu regularitate."

> „(...) mulţi compatrioţi laşi erau dispuşi să arate cu degetul casele unde locuiau evrei sau locurile unde mulţi dintre aceştia se ascundeau."
>
> Tos Haaker,
> locuitor al Amsterdamului

CĂDEREA FRANŢEI

Până pe 10 iunie, germanii trecuseră Loara, iar Rouen căzuse. Fără vreo împotrivire, guvernul francez a părăsit Parisul şi s-a mutat la Tours, apoi la Bordeaux. Patru zile mai târziu, Wehrmachtul triumfător şi-a făcut intrarea în Paris, iar stindardul svasticii naziste flutura de pe Turnul Eiffel. La 20 iunie, mareşalul Pétain, care fusese erou naţional în timpul Primului Război Mondial, a trimis o delegaţie pentru a negocia cu germanii. Termenii armistiţiului semnat două zile mai târziu satisfăceau ura profundă a lui Hitler pentru francezi, transformând Franţa într-o naţiune trunchiată: germanii urma să ocupe toate zonele din nord şi din vest, câtă vreme lui Pétain i se permitea să guverneze din oraşul balnear sudic Vichy, menit a fi reşedinţa colaboraţionismului.

Cu toate acestea, lui Hitler nu i s-au îndeplinit toate dorinţele. Mulţi comandanţi ai Wehrmachtului, puşi faţă în faţă cu planul de operaţiuni al lui Hitler în vest, protestaseră energic încă de la început cu privire la activitatea SS-ului şi mai precis a trupelor *Einsatzgruppen* pe teritoriul Poloniei. Pentru prima dată, Hitler se confrunta cu o opoziţie coerentă şi a recunoscut că, pentru succesul ocupaţiei, trebuia să facă un compromis. S-a decis ca nici o unitate de poliţie sau *Einsatzkommando SD* să nu însoţească armata care înainta în Franţa. Toate unităţile de poliţie urma să se supună controlului militar.

După cum era de aşteptat, aceste măsuri nu erau pe placul lui Himmler şi Heydrich. Cel din urmă, însă, a văzut o cale de a ocoli problema. Printre forţele Wehrmachtului ce se îndreptau spre capitala franceză se afla un grup de bărbaţi, purtând uniforma *Geheime Feldpolizei* (GFP, „Poliţia Secretă Militară"), care au pătruns în Paris în vehicule uşoare, înarmate slab, cu numere de înmatriculare militare. Abia dacă au fost observaţi. Pe post de cal troian, ei erau membri ai unui *Sonderkommando* (un comando independent), special format, care, la ordinele lui Himmler, urma să se instaleze discret şi să pregătească drumul pentru Gestapo.

Într-adevăr, Gestapoul, ascuns în Rue des Saussaies, a păstrat la început tăcerea. Reprezentantul lui Müller era un vechi camarad, Carl Bömelberg, un poliţist cu experienţă care avea avantajul dublu de a fi lucrat în Franţa şi de a vorbi fluent limba. Contactele sale anterioare cu poliţia pariziană, în special cu Prefectura, s-au dovedit a fi nepreţuite. Aici, el şi colegii săi puteau, fără mari dificultăţi, să pună mâna pe dosarele complete ale emigranţilor germani şi ale evreilor. Helmut Knochen, care se remarcase în ochii lui Heydrich prin implicarea în afacerea Venlo, era reprezentantul lui Heydrich la locul acţiunii, având misiunea de a se împrieteni cu un Wehrmacht adeseori recalcitrant. Cel mai destoinic adversar al său era generalul Otto von Stülpnagel, şeful *Militärbefehlshaber* („Comandamentul Militar"), cu sediul pe Avenue Kléber, care nu avea nici o intenţie de a-şi ascunde dispreţul faţă de Himmler, Heydrich şi agenţii acestora. Gelos pe faima armatei de ocupaţie, nu dorea să permită oamenilor lui Heydrich s-o pună în pericol. Mai mult de atât, a refuzat orice cooperare, indicând faptul că *Sonderkommando*-ul se amesteca în treburile de securitate şi de spionaj militar, sfera de activitate a *Militärbefehlshaber* şi a Abwehrului, având şi ele sediul la Paris.

Felul în care erau trataţi evreii olandezi era foarte aspru, iar raidurile celor din *Feldgendarmerie*, care pe lângă sarcinile obişnuite de poliţie, erau responsabili cu supravegherea şi controlul populaţiei civile, erau la ordinea zilei. În jur de 110 000 de evrei au fost deportaţi la Auschwitz, Sobibor sau în alte lagăre. Circa 75% dintre evreii olandezi au pierit în război.

Confruntat cu o asemenea intransigenţă, Knochen s-a străduit din răsputeri pentru a fi conciliant şi pentru a accentua faptul că nu avea nici o intenţie să eclipseze armata de ocupaţie. În acelaşi timp, îşi urmărea propriile planuri, care implicau curtarea neîncetată a mişcărilor secrete înfiinţate de simpatizanţii naziştii. Aceste tactici au început să fie puse în practică eficient în cel de-al doilea an de ocupaţie. Dintre aceste grupuri s-a remarcat *Mouvement Social Révolutionnaire* (MSR), cunoscută pentru antisemitism, despre ai cărei lideri se ştia că erau din ce în ce mai iritaţi de întârzierea aplicării măsurilor antiiudaice din cauza birocraţiei. Astfel de măsuri, susţineau aceştia, ar trebui să fie drastice, având pe post de capete de lance atacurile asupra sinagogilor, fundamentul religiei iudaice.

Cele mai violente atacuri au avut loc în decursul lunii octombrie 1941, începând cu o serie de explozii asurzitoare care au zguduit străzile Parisului, distrugând sinagogile din zonele Rue Notre-Dame-de-Nazareth şi Rue de la Victoire. Von Stülpnagel a reacţionat dur la ceea ce el considera o dovadă făţişă de iresponsabilitate şi şi-a îndreptat furia asupra *SS Brigadeführer* dr. Thomas, supraveghetorul *Sonderkommando*. I-a atacat, de asemenea, pe Knochen şi pe *Obersturmführer* Hans Sommer din secţia *Amt VI* a RSHA, Heydrich solicitându-i celui din urmă să ia legătura cu MSR şi să organizeze asaltul asupra

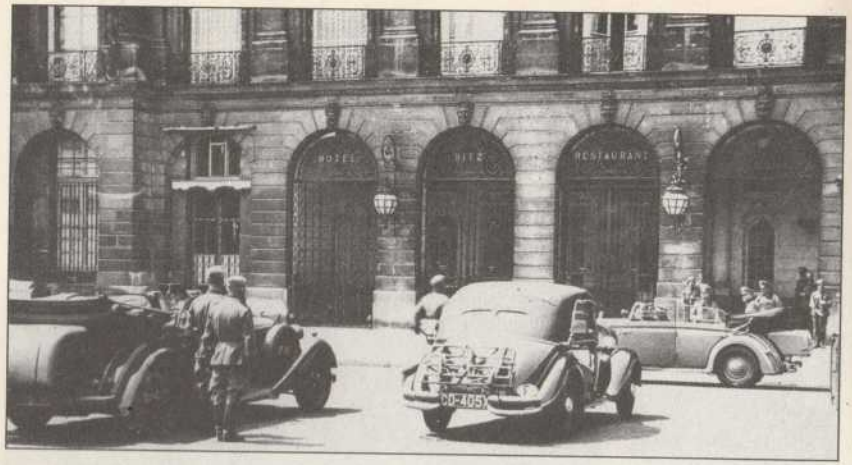

Membri ai SS-ului şi Gestapoului se adună în faţa hotelului Ritz din Paris, folosind în mod deliberat maşini civile. Deşi au pledat cu hotărâre în favoarea expansiunii, SS-ul şi ramificaţiile sale au căutat iniţial să fie discreţi în Franţa, confruntaţi cu acuzaţii de amestec în treburile interne din partea unei armate de ocupaţie dispreţuitoare.

sinagogilor. După cum von Stülpnagel i-a scris lui Heydrich, „Înaltul Comandament al Armatei Germane solicită demiterea *SS-Brigadeführer*-ului Thomas. OKW consideră de la sine înţeles acordul autorităţilor berlineze ca dr. Knochen şi *SS-Obersturmführer* Sommer să nu mai ocupe vreun post în teritoriile ocupate." Ignorând certurile dintre RSHA şi armată, Heydrich a făcut o singură concesie. În câteva zile, *Brigadeführer* Thomas ceruse să fie „eliberat din funcţie" şi fusese detaşat în teritoriile nou ocupate din jurul Kievului, pe post de şef al Sipo-SD; Knochen şi Sommer şi-au păstrat posturile. Thomas a fost înlocuit de Theo Dannecker, un fost avocat de 27 de ani, lipsit de personalitate, care se afla sub comanda lui Knochen, în calitate de şef al *Amt IV AB* în Franţa. De fapt, această directivă venea de mai sus în ierarhia RSHA, de la Adolf Eichmann, care nu a ezitat să tragă sforile marionetei sale. La 22 august 1941 a fost emis decretul prin care toţi francezii închişi erau consideraţi din acel moment ostatici şi puteau fi împuşcaţi „în concordanţă cu gravitatea faptelor acestora".

CĂTRE „SOLUŢIA FINALĂ"

Eichmann, ajuns deja în funcţia de *SS-Sturmbannführer,* avea alte preocupări: un plan elaborat pentru deportarea populaţiei evreieşti din Europa, ale cărui detalii au fost transmise lui Himmler, prin intermediul lui Müller şi Heydrich. Iniţial Palestina era considerată destinaţia ideală, dar a fost respinsă de Himmler, „întrucât aparţinea creştinilor şi musulmanilor". Aşadar, a fost

planificată trimiterea a 40 000 de evrei în insula Madagascar, o colonie franceză aflată la aproximativ 400 km depărtare de coasta Africii şi administrată la acel moment de către guvernul de la Vichy. Planul prevedea ca Franţa să cedeze colonia în favoarea Germaniei printr-un tratat. Finanţarea pentru proiect a venit din partea unei bănci evreieşti internaţionale, care avea să preia bunurile evreilor deportaţi, aceştia fiind ostatici doar cu numele şi fiind transportaţi pe insulă de marina germană. Se dorea ca, până în primăvara lui 1941, ultimii evrei să fi părăsit deja continentul european.

Hitler pariase pe sfârşitul rapid al războiului, astfel încât planurile lui Eichmann să fie puse în practică fără întârziere. Desfăşurarea acţiunii a schimbat însă socotelile. Operaţiunea „Leul de Mare", invadarea Angliei programată iniţial pentru septembrie 1940, fusese amânată pe termen nelimitat. *Luftwaffe*, mândria lui Göring, nu reuşise să subjuge aviaţia britanică (Forţele Aeriene Regale) în timpul pregătirilor pentru invazie, iar britanicii nu dădeau vreun semn că ar renunţa la luptă după înfrângerea suferită de Franţa. Găsirea unor modalităţi de transport pe calea apei în vreme de război al numărului mare de evrei către Madagascar s-a dovedit imposibilă. Pentru Himmler şi Heydrich rămăsese o singură alternativă – ceea ce avea să rămână în istorie ca *Endlösung* („soluţia finală"), exterminarea fizică a poporului evreu.

Cu toate că prestigiul lui Hermann Göring avusese de suferit în urma nereuşitei de a dobândi un avantaj în Bătălia pentru Anglia, a rămas totuşi un personaj important în ochii publicului german, datorită staturii sale impunătoare şi energiei sale aparent nelimitate; se bucura de o viaţă de huzur în vârful ierarhiei Partidului Naţional-Socialist, a doua soţie a sa, Emmy Sonnemann, o fostă actriţă de provincie, jucând rolul consoartei. Cu toată bonomia sa de suprafaţă, Göring se agăţa de putere în orice mod şi se folosea de ea fără mustrări de conştiinţă. La finele lui iulie 1941, considerând că cea mai importantă funcţie a sa era aceea de comisar pe probleme evreieşti, i-a dat ordin lui Heydrich să ia toate măsurile necesare „cu privire la aspectele organizatorice şi financiare ale aplicării soluţiei finale pentru chestiunea evreiască în sfera de influenţă europeană a Germaniei. În plus, te însărcinez să îmi predai cât mai curând un document care să prezinte toate măsurile deja puse în practică pentru ducerea la îndeplinire a Soluţiei Finale a chestiunii evreieşti."

Instrumentul acestei directive avea să fie Adolf Eichmann, pe post de lider al *Amt IV B2* din RSHA. La sfârşitul lui mai 1941 a anunţat că emigrarea din Franţa şi Belgia era interzisă. Era doar primul pas. Demararea Operaţiunii Barbarossa, invadarea Uniunii Sovietice la 22 iunie, însemna o expansiune dramatică a *IV B2* ca anexă a Gestapoului, care câştigase acum statutul de Departament de Stat, cu responsabilităţi în fiecare ţară ocupată de nazişti. Eichmann nu şi-a permis nici un răgaz. A fost trimisă o delegaţie în Boemia şi Moravia, care fuseseră transformate în Protectorat, pentru a proclama „autonomia şi autoadministrarea" cehilor. În practică, aceştia erau întru totul supuşi voinţei germanilor, evreii aflându-se sub jurisdicţie germană.

PÉTAIN ŞI REGIMUL DE LA VICHY

În Franţa, opinia publică încă nu este decisă dacă Henri Philippe Pétain ar trebui privit de istorie ca trădător sau ca patriot, cu toate că activitatea lui eroică din Primul Război Mondial rămâne incontestabilă. Născut în 1856 dintr-o familie de ţărani la Cauchy-à-la-Tour, Pas de Calais, şi-a îndeplinit datoria cu demnitate, la comanda unui regiment de infanterie şi a fost promovat mai întâi la comanda unei brigăzi, apoi la cea a unei divizii. În mai 1915, a străpuns, în fruntea trupelor sale, apărarea germană în apropiere de Arras şi, în luna februarie a anului următor, a primit însărcinarea de a opri înaintarea kaiserului la Verdun, o misiune pe care a îndeplinit-o energic cu ajutorul abilităţilor sale organizatorice. A urmat apoi promovarea la rangul de comandant suprem al armatelor franceze de pe front. La vârsta de 61 de ani, locul său ca mare erou francez părea asigurat.

La mijlocul anului 1940, reputaţia sa era distrusă. În acel an, devenise adjunctul premierului Franţei, Paul Reynaud, preluându-i funcţia după demisia acestuia din 16 iunie. Până la acel moment, el crezuse cu tărie că înfrângerea era inevitabilă, încurajând capitularea imediată pentru ca Franţa să-şi asigure cei mai buni termeni de negociere cu Hitler. La 19 iunie i-a informat pe germani că formase un cabinet şi îi cerea lui Hitler un armistiţiu. Cel din urmă i-a oferit o zonă neocupată din sud în care era în mod aparent liber să guverneze.

Lui Pétain i s-a permis asumarea titlului de şef al statului. Împreună cu Pierre Laval, care a devenit mai întâi vicepremier, apoi ministru de externe, Pétain a abolit constituţia republicană şi a instaurat dictatura în Franţa cucerită. La 10 iulie 1940, Adunarea Constituantă, reunită la Vichy, i-a oferit un mandat de guvernare autoritară în cadrul zonei neocupate.

Atunci când trupele germane au cotropit Franţa, în noiembrie 1942, după aterizarea trupelor aliate în Africa de Nord, Pétain a devenit practic marioneta germanilor. Puterea i-a fost trecută lui Laval, care la ordinele lui Hitler, a fost numit premier. Acesta a colaborat cu entuziasm, încurajând deportările francezilor în Germania pentru muncă silnică.

Pe măsură ce se apropia sfârşitul războiului, Pétain a fost forţat să părăsească Vichy-ul şi să-i însoţească pe germani în fuga lor spre est. În aprilie 1945, s-a întors voit în Franţa, unde a fost arestat. Cea mai mare parte a francezilor a ajuns să-l urască, deşi el a susţinut ideea că a colaborat cu naziştii pentru a-şi salva ţara de la o soartă încă şi mai sumbră. Judecat pentru trădare de Înalta Curte franceză, a primit o condamnare la moarte, care a fost amânată de generalul Charles de Gaulle. Pétain a fost exilat în Ile d'Yeu şi, după ce a fost eliberat din motive umanitare, a murit acolo, în Port-Joinville, pe 23 iulie 1951, la vârsta de 95 de ani.

Pierre Laval nu s-a bucurat însă de aceeaşi înţelegere. După arestarea sa de către trupele americane la Innsbruck, a fost supus unui proces încărcat de emoţii puternice, fiind abuzat de spectatori şi chiar şi de juriu. În ziua execuţiei sale, care a avut loc pe 15 octombrie 1945, a luat otravă, pe care doctorii i-au eliminat-o cu repeziciune din organism. Chinuit de convulsii şi cerând cu disperare apă, a fost târât către plutonul de execuţie în faţa căruia se spune că a murit cu demnitate.

Următoarea etapă a fost înfiinţarea unui ghetou la Theresienstadt, fosta garnizoană cehă Terezín, de unde evreii cehi aveau să fie deportaţi în Polonia.

Eichmann i-a încredinţat un rol-cheie unui fost camarad de dinaintea războiului, Dieter Wisliceny, care era activ în Slovacia. Acolo se putuse baza pe influenţa germană puternică, mai ales printre cei 130 000 de oameni care

Colaborare intenţionată sau defetism al unui om bătrân şi obosit în faţa unui inamic mai puternic? Simpatizanţii lui Pétain au accentuat faptul că el a fost singurul supravieţuitor de la Vichy care s-a întors în Franţa pentru a se supune justiţiei. În imagine, se află în compania neliniştitoare a lui Hermann Göring; Pétain şi-a justificat toate gesturile ca fiind îndreptate spre binele Franţei.

erau înregistraţi ca aparţinând rasei germane (*Volksdeutsche*). Cel mai promiţător material se găsea în rândurile Gărzii Klika, în uniforme negre, trupe autoproclamate de elită ce aveau pretenţia de a se compara cu SS-ul. Până în septembrie 1941, guvernul slovac fusese presat să promulge o legislaţie antisemită, conţinând 270 de articole ce redefineau evreii ca grup rasial, solicitându-se purtarea stelei lui David, care îi făcea pasibili de muncă silnică şi evacuare din anumite oraşe şi cartiere. Generalii Wehrmachtului din Europa vestică se opuneau cu totul implicării SS-ului, spre deosebire de omologii lor balcanici. De exemplu, general-locotenentul Kurt von Krenzki, comandant suprem al zonei Salonic-Marea Egee, nu a ezitat să lovească în cei 55 000 de evrei din zona de ocupaţie germană şi i-a forţat să lucreze la fortificaţii, pentru a fi ulterior trimişi la Auschwitz.

ORDINUL PENTRU COMISARI

Relaţiile tensionate dintre *Oberkommando der Heeres* (OKH, „Înaltul Comandament al Forţelor Armate") şi cohortele comandate de Heydrich nu prezentau absolut nici un interes pentru Hitler. În martie, înaintea demarării operaţiunii Barbarossa, Führerul a adunat 200 de ofiţeri superiori ai Wehrmachtului în Cancelaria Reichului şi le-a ţinut o cuvântare, declarând sus şi tare că „trebuie să abandonăm orice perspectivă de camaraderie militară. Comisarii şi membrii OGPU sunt criminali şi trebuie trataţi ca atare." Aceasta este originea faimosului *Kommissarbefehl* („Ordinul pentru comisari"), care îi obliga pe comandanţii de formaţiuni militare să-i considere criminali pe ofiţerii politici capturaţi ai Armatei Roşii şi să-i lichideze sau să-i lase, pentru execuţie, în seama *Sicherheitspolizei*. Heinz Höhne, în cartea sa *Der Orden unter dem Totenkopf,* („Ordinul Cap de Mort") indica succint faptul că, din moment ce „nici măcar un singur general nu era în stare să se împotrivească activ ordinului dat de Hitler, tentaţia de a lăsa îndeplinirea sarcinii în seama poliţiei lui Himmler era foarte puternică."

„Ordinul pentru comisari" abia fusese schiţat, iar Heydrich a şi primit proiectul unui acord cu privire la rolul *Einsatzgruppen* din cadrul SS. În zonele din spatele liniei întâi a frontului, se propunea ca armata să aibă rolul de

Execuţiile luptătorilor din Rezistenţa sovietică şi ale disidenţilor, precum cele din imagine, desfăşurate la Minsk, erau caracterizate de o cruzime extremă. Ştreangurile improvizate nu aveau furci, ceea ce însemna că victimele mureau lent, strangulate.

EINSATZGRUPPEN

Detaşamentele ucigaşe *Einsatzgruppen*, organizate de Himmler şi Heydrich, erau pregătite să însoţească armatele germane în Polonia în 1939. Odată ajunse acolo, aveau ordine să îi adune pe evrei şi să-i închidă în ghetouri. Până în 1941, în ajunul invadării Rusiei sovietice, acea sarcină fusese lărgită. La 2 iulie, o circulară adresată şefilor *Sicherheitspolizei*, ce reunea poliţia de stat, politică şi criminalistă, expunea noile îndatoriri ale acestora:

„Scopul imediat îl reprezintă pacificarea de către poliţia de securitate în zonele nou ocupate (...). Toate măsurile de percheziţie şi execuţie care contribuie la pacificarea politică a zonelor ocupate vor fi puse în aplicare. Următorii vor fi executaţi: oficialii Cominternului, alături de politicienii comunişti profesionişti în general; oficialii de nivel mediu şi înalt şi oficialii radicali de rang mai mic ai Partidului; Comisarii poporului; evreii din Partid şi şomerii, alături de alte elemente radicale – sabotori, propagandişti, lunetişti, asasini, instigatori etc., în măsura în care aceştia nu prezintă vreo importanţă economică pentru reconstrucţia teritoriilor ocupate."

Fiecare *Einsatzgruppe* şi detaşamentul său individual, *Einsatzkommando*, avea o compoziţie variată. În Uniunea Sovietică, patru *Einsatzgruppen* erau în mod oficial implicate, fiecare cu un efectiv ce cuprindea între 1000 şi 1200 de oameni. Sferele lor de activitate erau Grupul A, statele baltice; Grupul B, Smolensk şi Moscova; Grupul C, regiunea Kievului; şi Grupul D, sudul Ucrainei. În ceea ce priveşte *Einsatzkommando*-urile, din aproape 1000 de oameni, 350 puteau fi membri *Waffen-SS*, alături de 150 de şoferi şi mecanici, şi poate 100 de agenţi Gestapo. În plus, aveau să fie prezente forţe auxiliare de poliţie din partea *Ordnungspolizei* (Orpo), Kripo şi SD. Fiecare *Einsatzgruppe* intra în acţiune alături de propriul organ executiv – un birou mobil de interpreţi, operatori radio, telegrafişti, copişti şi secretare.

Cel puţin pe hârtie, fiecare grup se afla sub comanda forţelor Wehrmachtului active pe teritoriul respectiv. Acest lucru i-a determinat pe unii acuzaţi din tribunalele Aliaţilor de după război să se lepede de orice rol în SD sau Gestapo. Cu toate că se comunica foarte mult cu membrii comandamentului militar, instrucţiunile particulare pentru fiecare operaţiune erau date de Heydrich, iar armata susţinea că nu le cunoştea conţinutul.

autoritate „cu privire la mişcarea trupelor, raţii şi adăpost", şi nu se putea opune SS-ului decât în zonele unde activităţile acestora afectau operaţiunile militare. Cel mai semnificativ pasaj al proiectului nu i-a scăpat lui Heydrich: „*Sonderkommandos* ori *Einsatzgruppen* sunt autorizate, în cadrul sarcinilor şi responsabilităţilor proprii, să ia măsurile necesare care ar putea afecta populaţia civilă." Proiectul a fost aprobat de Heydrich, oferind *Einsatzgruppen* libertate aproape deplină în rolul pe care urmau să-l joace în Uniunea Sovietică.

Fiecare *Einsatzkommando* din cadrul unei *Einsatzgruppe* a fost repartizat unui corp de armată anume, alături de care înainta, însoţit de alte formaţiuni ale *Waffen-SS*. Următorul raport, oferit ca probă la Tribunalul de la Nürnberg, descria acţiunile unei unităţi: „Conducătorul unei colective agricole, în apropiere de Bobruisk, a fost arestat fiindcă dezorganizase intenţionat producţia ordonând ţăranilor să se oprească din muncă şi instruindu-i să ascundă recolta în pădure. În total 600 de persoane au fost arestate în Bobruisk şi în

Un grup de evrei speriaţi şi dezorientaţi sunt urcaţi într-un vagon de vite, având ca destinaţie lagărele de concentrare şi moartea aproape sigură. Deportările înspre est erau pregătite cu grijă, astfel încât victimele credeau că sunt trimise acolo doar pentru a lucra.

împrejurimi de către detaşamentul *Einsatzkommando 8*. Dintre acestea, 407 persoane au fost lichidate. Printre cei executaţi se numără, pe lângă cei enumeraţi anterior, evrei şi alţi indivizi care îşi manifestaseră împotrivirea faţă de ordinele emise de autorităţile de ocupaţie germane sau incitaseră deschis populaţia la acte de sabotaj (...). O acţiune pe scară largă împotriva evreilor a fost dusă la îndeplinire în satul Lachoisk. În decursul acestei acţiuni, 920 de evrei au fost executaţi cu sprijinul unui *Kommando* al Diviziei SS Reich. Satul poate fi considerat «eliberat de evrei».“

PROTECTOR DIN PARTEA REICHULUI

Adolf Hitler era presat în acel moment de noi griji, cu privire la aşa-numitul Protectorat ceh al Boemiei şi Moraviei, care, alături de Germania însăşi, reprezenta centrul industriei de armament a Reichului. Până la invadarea Rusiei, rezistenţa din cadrul Protectoratului era redusă ca intensitate. Operaţiunea Barbarossa a adus însă o importantă schimbare, iar Moscova şi-a jucat foarte bine rolul. Un congres panslav a fost organizat în Moscova, bucurându-se de o publicitate considerabilă. Toţi slavii erau încurajaţi să-şi

submineze asupritorii ori de câte ori aveau ocazia. Metodele ce aveau să devină obişnuite după ce soarta războiului se va întoarce împotriva Germaniei erau acum adoptate: liniile telefonice şi telegrafice erau tăiate, iar trenurile deraiate; utilajele din fabrici încetau să funcţioneze, având căderi „temporare“ din cauze inexplicabile; aveau loc explozii minore în depozitele de materiale şi apăreau erori nejustificate în planurile şi în proiectele pentru instrumente de lucru. Trenurile încărcate cu provizii pentru trupele de ocupaţie au avut întârzieri neaşteptate. Într-un „accident“, un membru SS a fost rănit de un fragment dintr-o cornişă care a căzut în mod misterios de la fereastra unui magazin. În cadrul Protectoratului propriu-zis, propaganda îşi sporise puterea, nu doar prin intermediul circulaţiei largi a literaturii comuniste, ci şi prin publicarea de poeme ceheşti patriotice. Se evoca spiritul lui Jan Hus, martirul şi reformatorul religios din Boemia.

Unul dintre cei care observau îndeaproape situaţia era Heydrich, a cărui atenţie se îndrepta în primul rând asupra soartei din ce în ce mai nefericite a Protectorului din partea Reichului. Era ştiut faptul că Freiherr Konstantin von Neurath era privit de Hitler ca fiind prea blând, iar procesul subminării sale nu era deloc unul anevoios. Acesta avea un adversar formidabil în persoana *Gruppenführerului* Karl-Hermann Frank, care pusese ochii pe postul de Protector din partea Reichului, adunând rapid sprijin din cele mai influente cercuri ale SS-ului şi ale poliţiei. Critica împotriva lui von Neurath se înăsprea. Karl Böhme, comandantul Sipo şi SD din Praga, a fost chemat la o întâlnire cu Hitler la cartierul general al acestuia, *Führerhauptquartier* din Rastenburg (astăzi Ketrzyn) în Prusia Răsăriteană, în care acesta a descris pe larg succesele Rezistenţei împotriva conducerii naziste a Protectoratului şi eşecul evident al lui von Neurath în a le combate. Demisia lui von Neurath a urmat la scurt timp. Cu toate că noul deţinător al postului, Reinhard Heydrich, avea să fie numit doar „Protector interimar din partea Reichului“, reacţia lui Frank a fost una înăcrită, întrucât el nu a primit nimic. Era în mod cert momentul lui Heydrich.

După sosirea lui la Praga din 27 decembrie 1941, telegraful ultrasecret din Berlin bătuse un mesaj urgent către Hitler, care se afla pe frontul rusesc: *„Mein Führer,* raportez că în această după-amiază, conform decretului de astăzi al Führerului, am preluat Conducerea interimară, în funcţia de Protector din partea Reichului pentru Boemia şi Moravia. Investirea oficială va avea loc mâine la ora 11, centrul de operaţiuni stabilindu-se la Hradschin [Hradçany]. Toate rapoartele politice şi mesajele vă vor parveni prin *Reichsleiter* Bormann. *Heil mein Führer!* (semnat) Heydrich, *SS-Obergruppenführer“*. Mesajul fusese expediat într-o stare de euforie, dar Heydrich şi-a temperat cu precauţie entuziasmul. În fiecare etapă a vieţii sale politice, privise peste umăr, dintr-un gest reflex. Pericolele veneau de la sine

Heydrich s-a asigurat că toate legăturile sale cu RSHA rămâneau active şi că avea la îndemână comunicaţiile şi transportul către Berlin.

împreună cu noua funcţie, iar el era conştient de ele. Cei rămaşi la Berlin îi erau pe potrivă în ce priveşte intrigile şi nu ar fi ezitat să profite din plin de absenţele sale de la Praga pentru a încerca să-l înlocuiască.

Heydrich nici nu s-a instalat bine la castelul praghez că a şi lansat un atac dublu. Prima victimă a fost prim-ministrul ceh, generalul Alois Eliás, despre care se ştia că păstra legătura cu guvernul ceh exilat din Londra al lui Edvard Benes. Faptul că fusese un protejat al proaspăt demisului von Neurath era suficient. Eliás a fost predat Gestapoului, care au scos de la el o mărturisire în câteva ore, după care a fost târât în faţa unui tribunal german pentru a fi condamnat la moarte. Execuţia a fost la început amânată, iar el a fost ţinut ostatic pentru buna purtare a populaţiei cehe; a fost în cele din urmă executat pe 19 iunie 1942.

MĂCELARUL DIN PRAGA

Următoarea mişcare a Gestapoului a fost îndreptată împotriva centrelor Rezistenţei, în urma infiltrării lor de către agenţi sub acoperire ai SD-ului. Heydrich ocolea frecvent procedurile legale şi preda prizonierii pentru execuţie imediată, în unele cazuri chiar publică. Un exemplu cunoscut a avut loc pe 15 decembrie 1941, în piaţa de lângă Catedrala din Praga, acoperită încă de la răsărit de o pătură albă şi pufoasă de zăpadă. În mod normal, acesta ar fi fost decorul pentru o felicitare de Crăciun, cu excepţia mitralierei montate pe un podium scund, îndreptată asupra pieţei. Fusese montat şi un pavilion din lemn drapat cu pânză, care adăpostea cinci scaune bogat sculptate. Steagul svasticii flutura pe acoperiş. Cei aleşi pentru a viziona drama zilei urma să privească într-o piaţă împrejmuită cu sfori roşii, negre şi albe. Fiecare colţ al cordonului era dominat de un medalion gigantic pe care era sculptat vulturul cu svastică al celui de-Al Treilea Reich. Pe sol, fuseseră vopsite o sută de cercuri galbene; unui muncitor de la Administraţia Drumurilor îi fusese dată o mătură şi sarcina de a ţine zăpada departe de ele.

La cârma evenimentelor din acea zi se afla *Obergruppenführer* Kurt Schact-Isserlis, căruia Heydrich îi cedase peste o sută de dosare ale persoanelor pe care Gestapoul şi SD-ul le investigau de la începutul invadării Cehoslovaciei. Conţinutul era bazat pe rapoartele unei reţele de informatori plasaţi în case, apartamente, fabrici şi birouri încă din clipa în care cehii au devenit vasali ai germanilor. Schact-Isserlis, al cărui proces-verbal detaliat al zilei respective avea să ajungă în mâinile Aliaţilor la sfârşitul războiului, a fost în stare să-şi amintească de mulţi dintre cei care fuseseră condamnaţi la moarte de curţile de justiţie încropite şi care erau acum pe punctul de a fi lichidaţi, în mijlocul pieţei. Evenimentul avea să bucure de prezenţa lui Himmler, al cărui Mercedes flancat de motociclişti se afla în fruntea detaşamentului care se îndrepta înspre pavilion.

Reinhard Heydrich, Măcelarul din Praga, a ajuns în capitala Cehiei în funcţia de Protector interimar din partea Reichului. Alături de Karl Frank (aflat la stânga lui), Heydrich salută la intrarea în castelul Hradçany în timp ce este arborat steagul SS.

Venise atunci rândul celor ce aveau să fie ucişi să intre în piaţă: un grup eterogen de femei casnice, muncitori, funcţionari şi studenţi. Schact-Isserlis a aşteptat până ce fiecare dintre cei condamnaţi s-a aşezat pe un disc galben. Pe măsură ce gloanţele măturau neîntrerupt grupul lipsit de apărare, s-a întâmplat ceva neprevăzut: Himmler a leşinat, afundându-se în scaunul său. Heydrich a fost cel care a salvat situaţia, după cum avea să-şi amintească Schact-Isserlis: „Pe figura lui Heydrich se întipărise o privire dispreţuitoare. Împreună cu şeful poliţiei, l-a prins de umeri pe Himmler, aşezându-l cu capul între genunchi. Ochelarii i-au căzut, iar sunetul pe care l-au făcut s-a suprapus peste sunetul scos de mitraliera pe care călăul o plimba de la stânga la dreapta, apoi de la dreapta la stânga (...)." Imediat, execuţia a fost oprită. Himmler, ameţit şi palid de moarte, sprijinit de Heydrich, a fost escortat la Mercedesul personal, unde a cerut, murmurând, „ceva de care să se sprijine". Ulterior, cordonul a fost dezasamblat, iar cadavrele au fost urcate în camioane de prizonierii evrei din Regiunea Sudeţilor, desemnaţi pentru această sarcină, care au fost la rândul lor lichidaţi după aceea.

Însuşi numele lui Reinhard Heydrich era suficient pentru a inspira ură şi teamă; din acel moment a fost cunoscut ca „Măcelarul din Praga".

La 29 noiembrie 1941, Himmler, aflat în vizită la Praga, şi-a exprimat îngrijorarea cu privire la aroganţa lui Heydrich şi la dispreţul său pentru paza personală. Era o atitudine arogantă care avea să-l coste pe cel din urmă viaţa.

Devotamentul lui Himmler pentru membrii rasei ariene pure şi dispreţul pentru ceea ce el considera bacilul iudaismului era, poate, total, dar aceste convingeri au fost întotdeauna privite cu cinism de Heydrich. Acest fapt a dus la un oarecare conflict între cei doi bărbaţi cu privire la desfăşurarea represiunii din interiorul Protectoratului. Heydrich recunoştea adevărul sec al faptului că progresul eforturilor războinice ale Reichului depindea de puterea industrială: producţia marilor uzine de armament Skoda trebuia să se menţină. Problema era că mişcarea de rezistenţă era concentrată acolo; orice arestare însemna o scădere a forţei de muncă.

Această dilemă l-a forţat pe Heydrich să răstoarne cu 180 de grade politica de până atunci. A anunţat faptul că, în afară de cazurile de extremă provocare, persecuţiile politice aveau să se rărească; sabotorii, însă, trebuiau împuşcaţi fără ezitare. Raţiile de untură au fost mărite pentru două milioane de cehi din sectorul industrial. Hotelurile din staţiunile de lux, precum Karlsbad, erau rechiziţionate pe post de case de vacanţă. Soţia lui Heydrich, Lina, fusese presată să devină gazda perfectă, primind un şuvoi de vizitatori la castelul Czernín. În mod inevitabil, ştirile despre schimbarea politicii au ajuns până la guvernul în exil din Marea Britanie, care a reacţionat alarmat, în special atunci când agenţii lor au raportat că rezistenţa cehă slăbise considerabil. Londra a început să-şi pună planurile în aplicare.

WANNSEE

Între timp, poziţia de Protector din partea Reichului absorbea cu totul timpul lui Heydrich, şi rămânea vechea teamă că postul lui la şefia RSHA ar putea fi periclitat în timpul absenţei sale din Germania. Nevoia de a-şi redovedi autoritatea a fost unul dintre motivele pentru care a organizat o conferinţă la 20 ianuarie 1942 într-o vilă confortabilă şi accesibilă, fostul sediu al Interpolului din Grossen-Wannsee, o suburbie plăcută din sud-vestul Berlinului. La început, se dorise ca această conferinţă să aibă loc pe 8 decembrie, dar în ultimul moment, a fost amânată din cauza atacului japonez de la Pearl Harbor şi invadării teritoriilor aliate din Asia de sud-est, care îi surprinseseră şi pe Aliaţi, şi pe germani deopotrivă. Scopul conferinţei – cea mai mare parte a proceselor-verbale supravieţuind războiului – era o trecere în revistă a ceea ce se făcuse până în acel moment în legătură cu problema evreiască şi stabilirea unor termene pentru viitor, influenţate mai ales de directiva lui Göring din luna iulie a anului precedent.

Asemenea unui funcţionar public cu vechime, care nu vede cu ochi buni decât datele statistice, Heydrich, care ordonase ca întâlnirea să fie una scurtă, s-a adresat celor de la conducerea Ministerului Teritoriilor Ocupate, aflat pe atunci sub autoritatea teoreticianului pe probleme rasiale Alfred Rosenberg.

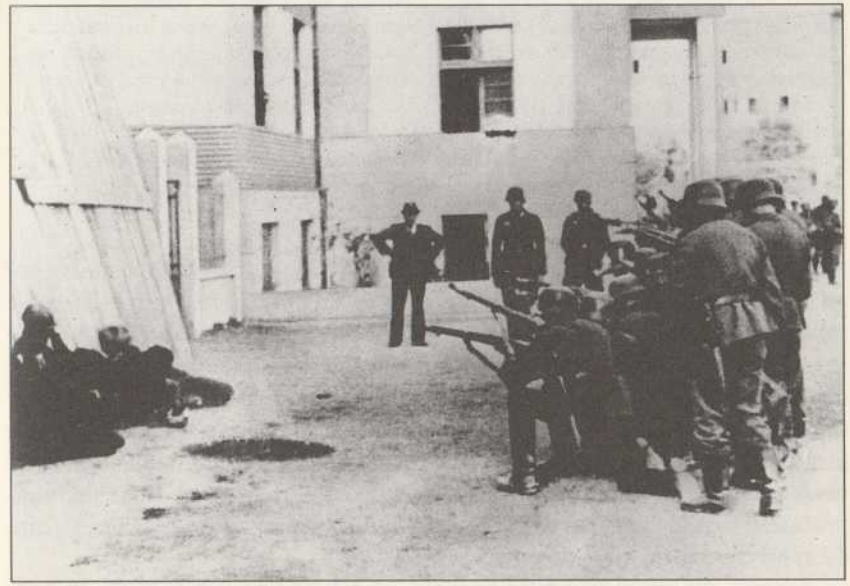

Câţiva dintre cei suspectaţi că ar face parte din Rezistenţă sunt executaţi de un pluton *Einsatzgruppen*. Aceste execuţii au fost săvârşite în timpul anului 1942 în Moravia, care, împreună cu Boemia, constituia Protectoratul lui Heydrich.

SOLUȚIA FINALĂ

„Un principiu suprem trebuie să fie literă de lege pentru oamenii SS-ului: trebuie să fim cinstiți, amabili, loiali și întru totul prietenoși cu cei de același sânge cu noi și cu nimeni altcineva. Ceea ce i se întâmplă unui rus sau unui ceh nu mă interesează câtuși de puțin. Ceea ce pot aceste națiuni să ne ofere, ca populație cu sânge neamestecat, vom lua, dacă este cazul, chiar prin răpirea copiilor și creșterea lor în sânul nostru. Dacă națiunile trăiesc în belșug sau mor de foame mă interesează doar în măsura în care locuitorii acestora sunt necesari pe post de sclavi pentru cultura noastră: altminteri, chestiunea nu are nici o importanță pentru mine. Dacă 10 000 de rusoaice leșină epuizate în timp ce sapă o tranșee antitanc pentru Germania mă interesează doar în măsura în care tranșeea antitanc pentru Germania este sau nu terminată. Niciodată nu vom fi duri și nemiloși atunci când nu este necesar, asta este clar. Noi, germanii, care suntem singurul popor din lume care se poartă cum trebuie față de animale, ne vom purta cum trebuie față de aceste animale omenești. Dar este o crimă împotriva sângelui nostru să ne îngrijorăm cu privire la ei sau să le oferim idealuri, dând astfel mai multe bătăi de cap fiilor și nepoților noștri (...). Putem fi indiferenți față de tot restul. Sper că SS-ul va adopta această atitudine cu privire la toate popoarele negermanice, în special cu privire la ruși.

Mă refer la evacuarea poporului evreu; exterminarea seminției evreiești. Este un lucru pe care mulți îl rostesc cu ușurință. Orice membru de partid v-ar spune: „Vom lichida rasa evreiască". Este normal, face parte din programul de guvernare al partidului. Îi vom elimina. Mare lucru. Pe urmă, 80 de milioane de germani de rasă bună vor veni cu câte un evreu cumsecade. Bineînțeles că toți ceilalți sunt niște porci, dar acesta este un evreu excepțional. Nici unul dintre cei care vorbesc astfel nu a urmărit ce s-a petrecut, nici unul nu s-a confruntat cu situația. Cei mai mulți dintre voi știu cum arată o sută de cadavre aruncate unul lângă altul. A ne confrunta cu situația și, în același timp – în afară de slăbiciunile omenești – a rămâne indivizi decenți, este ceea ce ne-a întărit pe noi. Aceasta este o pagină glorioasă din istoria noastră, care nu a mai fost scrisă și nu va mai fi scrisă vreodată.

Discurs al lui Heinrich Himmler,
4 octombrie 1943

Heydrich a dezvăluit faptul că nu mai rămăseseră decât 131 800 de evrei pe teritoriul inițial al Reichului, dintr-un sfert de milion câți fuseseră la începutul războiului. Cu toate acestea, în estul Europei, Franța și Anglia rămăseseră în total 11 milioane de evrei de care trebuiau să se ocupe imediat. Condițiile de război au pus capăt politicii de emigrare dar, așa cum le-a spus Heydrich celor prezenți, „în est se aplica altă politică". S-a dezvăluit ulterior că această formulare intenționat vagă era un eufemism pentru deportări, ghetoizare și uciderи în masă de genul celor puse în practică de *Einsatzgruppen*, cu toate că procesele-verbale sugerează că Heydrich ar fi favorizat păstrarea unui grup de evrei care să fie folosiți pentru muncă silnică.

Aceasta nu putea să-l mulțumească pe *Hauptsturmführer*-ul dr. Rudolf Lange, ce fusese descris de către Heinz Höhne ca unul dintre „fanaticii Soluției Finale", care găsea „această dorință pentru punerea evreilor la muncă profund tulburătoare, întrucât amenința să pună în pericol efortul de

exterminare". Lange, după cum avea să iasă la iveală, era în cea mai bună poziție pentru a ști ce însemna de fapt „evacuare": al său *Einsatzkommando* ucisese mai mult de 35 000 de evrei și făcuse nenumărate alte victime în timpul celor șase luni de ocupație nazistă asupra Letoniei. În afară de aceasta, la câteva luni după conferința de la Wannsee, a pornit la lucru cu trei dube de gazare la o casă părăsită din pădure, aflată în apropiere de Chelmno, la 65 de km nord-vest de Lodz, Polonia. Aici, evreii erau puși să se dezbrace și urcați într-una dintre dubele special etanșate, unde li se spunea că vor face duș. Imediat ce ușa dubei se închidea în urma lor, gazul intra în interiorul dubei printr-un tub ascuns. În instrucțiunile emise de RSHA în numele lui Heydrich se specifica faptul că moartea ar fi trebuit să survină în 15 minute, dar de fapt adeseori dura ore întregi.

Eichmann, care se afla la Wannsee pe post de reprezentant al Gestapoului, a avut grijă să-și minimalizeze rolul în timpul procesului său din Israel, în 1961, dându-se drept un simplu birocrat: „Ordinele mele din partea superiorului meu, *SS-Gruppenführer* Müller, erau să am grijă ca desfășurarea ședinței să fie înregistrată în mod adecvat, așa că mi-am petrecut cea mai mare parte a timpului ascuțindu-mi creioanele de stenograf." La sfârșitul întâlnirii, Eichmann și Heydrich s-au relaxat cu câte un coniac în mână, câtă vreme ceilalți s-au folosit de ocazie pentru a intra în grațiile celor doi și a-și justifica propriul trecut. Heydrich, nerăbdător să se întoarcă la Praga, s-a strecurat afară cât mai repede.

Prizonieri din lagărul de concentrare Dachau sunt conduși la muncă. Lagărul era întreținut de voluntari SS care formau unitățile Cap de Mort, un nume bazat pe insignele cu un craniu și două oase încrucișate, purtate la chipiu.

După câteva luni, a apărut o nouă problemă. Ultima obsesie a lui Himmler era Franţa, unde el simţea că influenţa şi disciplina Gestapoului slăbiseră din cauza rivalităţii continue cu armata. A dat vina pentru aceasta pe lipsa unei personalităţi puternice în fruntea SS-ului şi s-a gândit că acest neajuns se putea remedia prin numirea în acest post a *Brigadeführerului* Karl Albrecht Oberg, un fost partener al lui Heydrich. Cel din urmă a fost încântat că asprele critici ale lui Himmler faţă de acţiunile RSHA în Franţa nu s-au reflectat şi asupra sa. Heydrich a zburat la Paris, sosind în stil mare. Hotelul Ritz fusese ales datorită faptului că găzduise cele mai şic evenimente publice ale capitalei de dinainte de război.

Într-un asemenea context, personajul central era întrucâtva nepotrivit: Oberg era rumen în obraji, binevoitor şi la fel de servil ca orice funcţionar public de nivel mediu. Era de fapt un carierist nazist tipic. Luptase pe Frontul de Vest în Primul Război Mondial şi fusese medaliat cu Crucea de Fier Clasa Întâi şi a Doua. Criza economică ce a urmat războiului a spulberat economiile clasei de mijloc, iar familia Oberg nu era o excepţie. Până în 1930, Karl şi tânăra lui soţie se chinuiau să supravieţuiască, el fiind proprietar al unei tutungerii în oraşul său natal, Hamburg. Până în luna iunie a anului următor, se alăturase naţional-socialiştilor (cu numărul matricol 575 205) şi fusese remarcat de Heydrich pentru activitatea lui în SD. Ascensiunea sa atât în cariera de

În imagine, prizonierii sosiţi în lagărul de concentrare de la Auschwitz sunt împărţiţi în două grupuri: cei consideraţi destul de puternici pentru muncă şi cei consideraţi inapţi, din cauza vârstei sau a neputinţei. Un semn al comandantului de lagăr (al doilea din dreapta), ordona împrăştierea.

LAGĂRELE DE CONCENTRARE

Lagărele de concentrare existau încă de la începuturile puterii naziste. Odată cu numirea lui Adolf Hitler în postul de cancelar al Reichului, în ianuarie 1933, Göring a fost desemnat prim-ministru al statului prusac. Avea, deci, responsabilitatea securităţii şi a poliţiei. Simpatizanţi nazişti, făcând parte atât din SS, cât şi din SA, deţineau funcţii de conducere în lagărele amenajate la repezeală. Heinrich Himmler, în calitate de şef al poliţiei din Bavaria, şi-a constituit propriul lagăr-„model" la Dachau, sub controlul SS.

Arestarea – eufemisticul *Schutzhaft* („arestarea preventivă") – era soarta oricui era considerat indezirabil, fie acesta evreu, sindicalist, comunist, ţigan, homosexual, infractor mărunt, protestant sau catolic. Frâiele de comandă se aflau în mâinile unui ofiţer SS cu rangul de *Standartenführer* sau *Sturmbannführer;* se făcea o împărţire pe companii, conduse de un *Haupsturmführer* sau un *Obersturmführer.* La fel cum se întâmpla în majoritatea lagărelor, membrii Gestapo nu erau direct implicaţi în administrare, cu toate că aveau un cuvânt important de spus cu privire la arestări şi internări.

Încă de timpuriu, existau trei lagăre principale: în afară de Dachau, mai existau Buchenwald şi Sachsenhausen. Lagărele de la Belsen şi Gross-Rosen în Germania, Mauthausen în Austria şi Theresienstadt în Cehoslovacia aveau să se înfiinţeze în curând. După un timp, lagărele şi-au construit lagăre-satelit, multe dintre acestea fiind folosite în industrie ca sursă de mână de lucru, cu precădere în Rusia unde au ajuns să existe circa 500 de asemenea lagăre.

După conferinţa de la Wannsee din ianuarie 1942, în scopul transformării exterminării evreilor într-o operaţiune sistematică şi organizată, lagărele s-au înmulţit în est, demne de menţionat fiind lagărul Belzec, cu o capacitatea maximă de 15 000 de execuţii zilnic, şi Sobibor, cu 20 000 de morţi. În plus, erau şi lagărele de la Majdanek şi Treblinka unde ajungea cea mai mare parte a evreilor din Varşovia.

Cifrele finale publicate cu privire la morţii din lagăre trebuie privite cu prudenţă, întrucât nu sunt sprijinite de documente. S-a vehiculat un număr total de unsprezece milioane, deşi istoricii contemporani înclină spre şase milioane. Această cifră, însă, nu ia în considerare morţile cauzate de boli sau maltratare.

Odată cu prăbuşirea iminentă a Germaniei, liderilor naziştii li s-a sugerat să elibereze prizonierii evrei şi să permită Crucii Roşii să aducă ajutoare. Cele mai multe încercări au fost primite cu răceală, astfel încât abia în septembrie 1944 un oficial al Crucii Roşii a ajuns la Auschwitz. În luna aprilie a anului următor, mâncare şi medicamente au ajuns la Theresienstadt, iar prizonierii aflaţi în marş forţat de la Oranienburg au primit ajutoare. Incidentul care a adus cu adevărat în atenţia lumii ororile ce se petreceau în lagărele naziste a fost aflarea veştii despre epidemia de tifos de la Belsen, unde în jur de 60 000 de prizonieri erau îngrămădiţi într-un spaţiu gândit pentru 8 000 de persoane. Lagărul a fost predat britanicilor la 15 aprilie 1945.

spionaj, cât şi în cea militară, în slujba SS-ului, a fost rapidă. Până în septembrie 1941, el a ajuns să ocupe funcţia de SD şi *Polizeiführer* în Radom, Polonia, unde a luat parte la pogromurile evreieşti. Acum, ocupând acelaşi post ca şi Rauter în Olanda, a sosit în Franţa. Represiunea avea să crească în intensitate pe tot cuprinsul Reichului cu o ferocitate înnoită, ceea ce a dus la intensificarea activităţii Rezistenţei. Întorcându-se la Praga, Heydrich avea să dea piept cu aceste forţe în foarte scurt timp.

6

Teritoriile ocupate

Mişcarea subterană din Cehia şi-a lansat contraatacul prin asasinarea lui Heydrich. Deşi a fost salutată ca o chemare la arme a Rezistenţei din întreaga Europă, a provocat o reprimare sălbatică.

UNUL DINTRE PUNCTELE IMPORTANTE ale ceremoniilor care au însoţit momentul primei sosiri a lui Reinhard Heydrich la Praga a fost expunerea bijuteriilor coroanei ce aparţinuseră conducătorilor din Boemia, la catedrala Sf. Vitus. Piesa centrală a fost coroana de aur a Sf. Wenceslas, bătută cu safire, despre care se spunea că sunt cele mai mari din lume. Heydrich, în urma unor îndrăzneţe calcule politice, accentuase faptul că Wenceslas, care a fost asasinat în secolul al X-lea printr-o intrigă a fratelui său Boleslav, fusese prieten al Germaniei şi îi atacase pe fanaticii din est. Crearea Protectoratului, înfiinţat de Hitler, îndrepta astfel un rău ancestral. Bijuteriile erau păzite în spatele a şapte încuietori atunci când nu erau expuse, o referinţă simbolică la cele şapte peceţi din Apocalipsă. Conform tradiţiei, cheile erau păstrate de şapte persoane diferite, începând cu şeful statului însuşi. Cu această ocazie, preşedintele Hácha i-a înmânat cheile lui Heydrich, care a înapoiat zâmbind trei dintre ele, spunând: „Primiţi-le ca pe o dovadă a încrederii noastre şi, în acelaşi timp, a obligaţiei voastre faţă de noi."

Dar ceea ce Heydrich preferase să ignore era faptul că paza strictă din jurul bijuteriilor îşi avea rădăcinile într-o legendă străveche. Legenda spune că oricine în afară de adevăratul moştenitor al tronului strămoşesc îşi punea coroana pe cap, avea să primească semnul morţii. Probabil lui Heydrich îi stătea în fire să ia în derâdere superstiţia şi se spune că şi-a pus coroana pe cap fără teamă.

Lăsând ceremonialul deoparte, a devenit clar că puterea Protectorului interimar şi a SS-ului avea să reziste oricărui cutremur. La prima sa apariţie publică, Heydrich s-a adresat unei adunări formate din demnitari ai armatei

Stânga: O companie de soldaţi germani intră în curtea castelului Hradçany din Praga la 15 martie 1939, înaintea sosirii lui Hitler. Membrii Rezistenţei nu au ezitat să-şi facă apariţia, dar, după cum se poate vedea în fotografie, potenţialii colaboratori erau deja pe poziţii.

şi ai partidului la Palatul Çernín, sosirea lui fiind întâmpinată de Karl-Hermann Frank printr-un energic salut nazist. Luarea de notiţe în timpul întâlnirii a fost interzisă. Cu toate acestea, secretara lui Heydrich, aşezată în afara câmpului vizual, a stenografiat discursul, iar transcrierea a supravieţuit. Heydrich a accentuat puternic faptul că SS-ul, SD-ul şi poliţia de securitate asociată erau inseparabile de guvernarea efectivă a Protectoratului şi de afacerile Partidului Nazist. SS-ul şi SD-ul aveau să fie „trupe de şoc (...) în toate chestiunile privitoare la siguranţa spaţiului nostru, din punctul de vedere al politicii interne, precum şi la siguranţa idealului naţional-socialist. Ca trupe de şoc, suntem tot timpul în avangardă, suntem înarmaţi exemplar, suntem pregătiţi pentru acţiune şi ştim cum să luptăm (...). Aşadar, ne purtăm ca un organ executant, conştient de ţelul Führerului şi al Reichului, acela care ne va purta de la Marele Reich German către Supremul Reich Germanic. Şi de atunci, Führerul mi-a spus: «Ţine minte că oriunde voi vedea unitatea Reichului pusă în pericol, voi alege un lider SS şi-l voi trimite acolo, pentru a proteja această unitate». Din acele cuvinte ale Führerului se poate extrage datoria generală a SS-ului, datoria mea specială aici."

Programul de teroare al Gestapoului a fost lansat şi extins mult prea devreme. O nouă adăugire a fost introducerea „arestării preventive", dreptul

Heydrich alături de soţia sa, Lina, care îndeplinea rolul de consoartă şi gazdă în perioada în care soţul său deţinea funcţia de Protector interimar din partea Reichului. De fapt, mariajul era compromis din cauza plecărilor frecvente ale lui Heydrich la Berlin şi numeroaselor aventuri ale acestuia.

de a reţine pe oricine fără motiv pentru o perioadă nedefinită. Atraşi de promisiunile financiare şi de favorurile lui Heydrich şi Frank, informatorii roiau. Numărul de „case conspirative" amenajate şi păzite de către Rezistenţă scădea alarmant pe măsură ce în rândurile acestora se infiltrau ori agenţii Gestapo, ori trădătorii.

Odată cu trecerea lunilor, Heydrich se bucura din ce în ce mai mult de noua sa slujbă, şi nu doar de puterea ce venea odată cu ea. Era vorba despre beneficii adiţionale considerabile, dintre care nu cel mai neimportant era achiziţia proprietăţii Panenské Brezany, o casă la ţară în apropiere de Praga, care era infinit mai atrăgătoare decât pedanteria Palatului Çernin din Hradçany, cu toate că Lina Heydrich se bucura de rolul de gazdă pentru cehii supuşi şi germanii veniţi în vizită. La început, Heydrich îşi închipuise o viaţă de navetist, cu zboruri regulate între Praga şi Berlin. Dar Lina, amintindu-şi cât de absorbit de muncă fusese soţul său şi de absenţele lungi datorate atât treburilor oficiale, cât şi numeroaselor lui aventuri, se împotrivise din răsputeri: familia, spunea ea, avea să se stabilească la Praga. Heydrich însuşi a reacţionat afişând o imagine de Protector cu faţă umană. Fotografii erau încurajaţi să portretizeze cuplul plin de fericire casnică şi relaxată: Lina în fustă şi cu o bluză înflorată şi şosete albe, până la genunchi, soţul ei în pantaloni tirolezi negri şi jachetă gri, de lână, cu nasturi de alamă. Pentru a întregi imaginea confortului în doi, copiii cuplului, cei doi fii, Klaus şi Heider, alături de sora lor cea mică, Silke, erau incluşi în multe dintre fotografii.

Lui Heydrich îi plăcea să treacă drept familistul perfect şi poza periodic alături de soţie şi cei trei copii pentru imagine. În această fotografie oarecum forţată, apare alături de fiica sa, Silke.

NUME DE COD „ANTROPOID"

Spionii cehi din Praga avertizaseră Londra că politica de „momeală" folosită de Heydrich pentru muncitorii din fabrici era neaşteptat de eficientă în subminarea Rezistenţei în faţa ocupaţiei. Însă chiar cuvântul „Protectorat" era ca un blestem pentru Hitler. Führerul dorea o intensificare a campaniei de teroare, încurajat de schimbarea favorabilă a situaţiei pe frontul rusesc, campanie despre care susţinea cu înflăcărare că avea să se încheie peste şapte

luni. În timpul unui atac asupra Moscovei, însă, teribila iarnă lăsase trupele înghețate și imobilizate. Opoziția puternică începea să iasă la iveală, poate pentru prima dată de la începutul războiului. Opoziția de orice fel trebuia înăbușită. Folosindu-se de o demonstrație, în ziua în care Heydrich trebuia să plece înspre Berlin, Himmler a trimis la Praga o telegramă-fulger prin care ordona luarea a 10 000 de ostatici dintre membrii intelectualității cehe. Următorul ordin privea execuția a o sută dintre aceștia chiar în acea seară. Tocmai acest eveniment a determinat guvernul din exil să plănuiască asasinarea lui Heydrich, o mișcare al cărei scop era de a înflăcăra din nou opoziția. Însă în subterana praghează, conștientă de eventualitatea unei răzbunări a germanilor, se stârnise groaza față de ceea ce era privit ca o măsură excesivă. Au fost nenumărate cereri adresate guvernului britanic pentru a renunța la întreaga stratagemă. Toate au fost ignorate.

Până atunci, raportul serviciului de informații al guvernului în exil nu era unul încurajator. Fuseseră purtate tratative, spre exemplu, cu Forțele Regale Aeriene (RAF) pentru a transporta un agent special în Praga cu misiunea de a întocmi un raport asupra situației din Protectorat. Agentul a rezistat doar două săptămâni înainte să fie prins de Gestapo. Responsabilitatea a trecut apoi în seama locotenent-colonelului Frantisek Moravec, care fusese unul dintre liderii de primă însemnătate ai Serviciului Ceh de Informații de dinainte de război. În luna martie, 1939, se refugiase în Marea Britanie alături de alte zece persoane, ducând cu el documente importante care au fost puse la îndemâna MI6-ului, din cadrul Serviciului Britanic de Informații. Înainte de a pleca, a lăsat cehilor nucleul unei mișcări de rezistență, *Obrana Naroda*, care avea un arsenal ascuns de 100 000 de puști și 10 000 de mitraliere, precum și un grup de sabotori, care se ocupau de ofițeri. Cea mai mare parte din acesta a ajuns în mâinile Gestapoului, astfel că antrenamentul agenților pe pământ cehesc devenise practic imposibil.

Pentru planurile de asasinare a lui Heydrich, Moravec a căutat sprijin practic din partea *Special Operations Executive* (SOE, „Direcția de Operațiuni Speciale"), care fusese înființat în 1940 pentru a încuraja, dirija și finanța mișcările de rezistență din țările aflate sub ocupație nazistă. Zece tineri, toți celibatari, erau aleși pentru a fi supuși unui antrenament dur de parașutism, supraveghere, sabotaj, folosirea armelor de foc și, mai presus de toate, supraviețuire. Pentru sarcina efectivă a uciderii lui Heydrich, ce avea numele de cod „Antropoid", Moravec i-a desemnat pe subofițerul Jan Kubis, un țăran din Moravia și pe subofițerul Josef Gabcik, un lăcătuș pe jumătate slovac. Amândoi au rămas orfani în jurul vârstei de douăzeci de ani și amândurora li s-a spus verde în față că, după îndeplinirea misiunii, șansele lor de supraviețuire erau minime. Cei doi aveau sprijinul subofițerului Josef Valcik, membru al unui alt grup, numit „Silver A", care se echipase cu un transmițător de mare putere, pentru a-i servi în activitățile de spionaj. Așa cum se întâmpla frecvent în

operațiunile de parașutare, unii dintre agenți au aterizat în alte locuri decât în cele plănuite. Gestapoul a prins unii agenți și i-a împușcat pe loc.

Supraviețuitorii, ascunzându-se în case desemnate ca fiind conspirative, au început să urmărească din umbră mișcările Protectorului Reichului. Pentru Gabcik și Kubis, dintre care nici unul nu mai văzuse Praga până atunci, pregătirile pentru misiune au fost dintre cele mai meticuloase. Posibilitatea de a avaria trenul special al lui Heydrich între Praga și granița cehă fusese exclusă, întrucât s-a descoperit că planurile lui de călătorie se schimbau mult prea des. Era evident că atentatul trebuia să vizeze drumul său casă și biroul praghez. Moravec își stabilise traseul, sugerând o curbă strânsă pe strada V Holesovice, înspre podul Trója. La acea curbă începea o pantă lângă un refugiu de tramvai; orice mașină era obligată să încetinească acolo.

Unul dintre obiceiurile lui Heydrich a ieșit atunci în evidență. Deși se afla sub pază strictă la Palatul Çernin și în interiorul proprietății sale, se lipsea de această acoperire oriunde altundeva, călătorind regulat în Mercedesul său de 3,5 litri, decapotabil, fără escortă, bazându-se pe șofer, robustul *Obersharführer* Klein, și pe pistoalele purtate de ambii bărbați. Nici măcar mașina nu era blindată, așa cum erau toate celelalte mașini folosite de liderii naziști. Hitler și-a exprimat în repetate rânduri dezaprobarea față de bravura cavalerească a lui Heydrich, dar acesta nu i-a dat nici o atenție. Agenții lui Moravec au raportat faptul că Heydrich refuza până și minima protecție de a-și schimba ruta și chiar înlocuirea mașinii cu un număr de înmatriculare foarte particular: SS-3. Acesta insista, de asemenea, să aibă două fanioane pe aripile mașinii – însemnul SS și cel al Protectorului din partea Reichului. Se poate trage, deci, concluzia că, într-o sublimă aroganță, Heydrich refuza pur și simplu să accepte ideea că cineva ar putea îndrăzni să-l atace, având în vedere repercusiunile.

Jan Kubis, fiu de țăran din Moravia, avusese rangul de sergent în armata cehă. El a fost unul dintre membrii de frunte ai echipei „Antropoid", bomba lui fiind cea care l-a ucis pe Heydrich. Pentru a nu fi prins, s-a otrăvit.

ASASINAREA LUI HEYDRICH

În dimineața zilei de 27 mai 1942, Heydrich a dat liber mai devreme escortei sale, pentru a petrece puțin timp cu soția și copiii și, înainte de a pleca spre Berlin, a făcut un drum până la birou, ca de obicei pe scaunul din dreapta lui Klein, în Mercedes. În punctul stabilit, Gabcik stătea înarmat cu

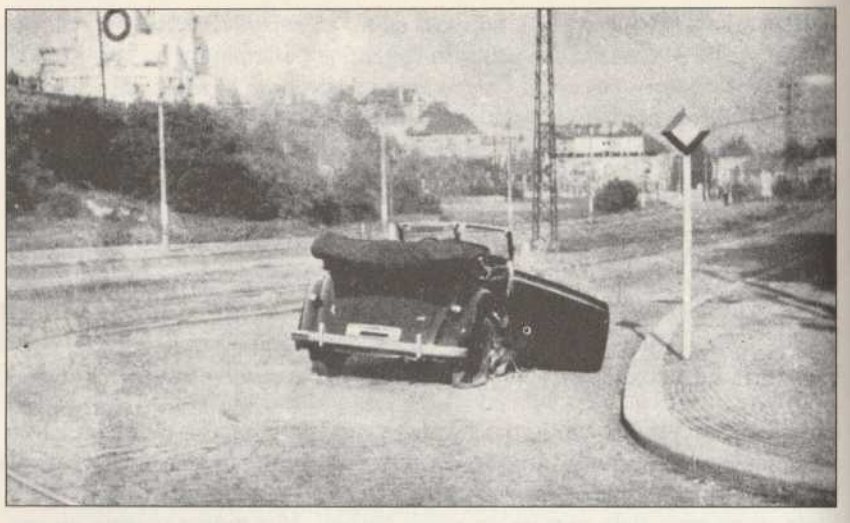

Bomba lui Kubis, concepută special de experţii în explozibili ai SOE, a lăsat în urmă o gaură în maşina lui Heydrich. Maşina nu era blindată, măsură de protecţie prevăzută pentru autovehiculele celorlalţi lideri nazişti.

o puşcă automată, iar Kubis cu o bombă artizanală. Nervii celor doi bărbaţi erau întinşi la maxim; maşina întârzia. La 10:32, Josef Valcik a dat semnalul cu o oglindă, văzând Mercedesul cum încetineşte pentru curba periculoasă. Un om care stătea singuratic pe trotuar şi-a mutat ziarul de la o subsuoară la cealaltă: un al doilea semnal. Kubis era în acel moment distras de zgomotul neaşteptat făcut de un tramvai ce se apropia, care era foarte probabil să ajungă la colţ în aceeaşi clipă cu maşina Protectorului. Abandonul era imposibil. Gabcik îşi scosese deja Stenul de fabricaţie britanică, ţintind asupra Mercedesului care ajungea la nivel. Spre groaza celor doi bărbaţi, Stenul a dat rateuri.

În acel moment, Heydrich îşi depistase posibilul asasin. Dacă i-ar fi ordonat lui Klein să plece în viteză, fără îndoială că şi-ar fi salvat viaţa. Dar simţul său înnăscut de autoconservare l-a părăsit atunci când a făcut două greşeli fatale: nu numai că i-a strigat lui Klein să oprească, dar s-a şi ridicat în picioare în interiorul decapotabilei, devenind o ţintă uşoară. În timp ce maşina se oprea scârţâind, Kubis a aruncat bomba înspre capota maşinii, dar nu a nimerit. Pasagerii tramvaiului au povestit că au văzut o lumină puternică înainte ca explozia să le spulbere geamurile. Heydrich a fugit de lângă maşina distrusă, trăgând în timp ce alerga. Kubis alerga şi el, aruncând o ultimă privire victimei sale înainte de a se strecura printre două vagoane de tramvai, urcându-se pe bicicleta pregătită din timp pentru o evadare rapidă. A zburat în josul pantei, lăsându-l în urmă pe Gabcik, care a scăpat gonind pe lângă ciorchinele de

oameni care, inevitabil, se strânsese în zonă. Apoi Heydrich s-a oprit ţeapăn, ca hipnotizat, înainte să-şi ducă mâna la şoldul drept şi să se urce înapoi în Mercedes. Klein, din cauza gabaritului său, nu reuşise să-l ajungă din urmă pe Gabcik, care a trecut ca vântul pe lângă el înainte de a dispărea. Heydrich, cu o pată întunecată întinzându-se pe uniformă, se clătina pe picioare. O femeie blondă din mulţime l-a recunoscut şi a preluat controlul, semnalizând unei furgonete care transporta soluţii pentru lustruit podele şi ordonând şoferului circumspect să meargă cât mai repede cu Heydrich la un spital. Acesta a reuşit să se târască afară din maşină, înnebunit de durere, s-a clătinat şi s-a prăbuşit la pământ.

După plecarea furgonetei, spectatorii s-au împrăştiat, cu excepţia câtorva rătăciţi. Primii care au ajuns la faţa locului au fost un pluton de infanterie german care avuseseră un exerciţiu de teren. Dinaintea lor era Mercedesul distrus şi, lângă el, nefericitul Klein care, de frică, abia putea lega două vorbe, îngăimând ceva despre împuşcarea Protectorului. Un telefon scurt dat de un doctor la biroul lui Karl-Hermann Frank a pus în mişcare SS-ul, care s-a deplasat în grabă atât în locul unde s-a petrecut ambuscada, cât şi la spitalul Bulowka. La locul atentatului, Heinz von Pannwitz, şeful secţiei antisabotaj a Gestapoului, a preluat comanda. Oamenii lui au găsit o bicicletă de damă, şapca unui bărbat, o haină de ploaie deschisă la culoare, o armă Sten şi câteva cartuşe goale. Erau, în plus, două serviete, dintre care una conţinea o bombă amorsată, identificată rapid ca fiind de origine britanică.

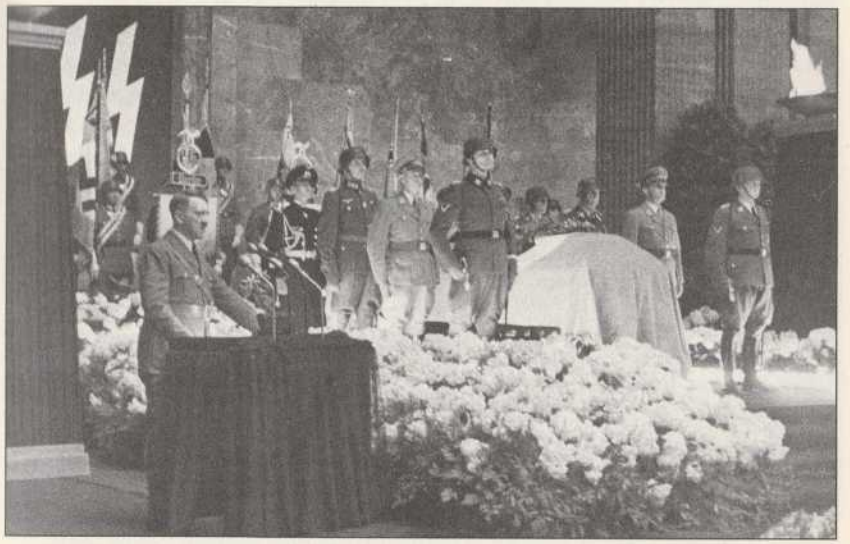

Răpus de emoţie, Hitler a avut o cuvântare scurtă la priveghiul lui Heydrich, înainte ca trupul neînsufleţit să fie purtat cu mare pompă către Cimitirul Invalizilor din Berlin.

La spital, pacienţii au fost daţi afară din paturi pentru ca Heydrich să aibă un salon izolat şi spaţiu pentru compania sa, formată din membri SS şi Gestapo. Investigaţiile preliminare asupra pacientului au scos la iveală bucăţi de sârmă, postav, piele şi sticlă, înfipte adânc în splină şi ficat. În ciuda diagnosticului sumbru, aparatul de propagandă nazist emitea la scurt timp veşti bune cu privire la starea de sănătate a lui Heydrich, care era „îmbucurătoare", acesta „răspunzând la tratament".

În Berlin, singurul om care ar fi trebuit să preia comanda, Himmler, s-a dovedit incapabil. Acesta, ca de obicei în stările de criză, a intrat mai întâi într-o stare de paralizie mentală, apoi de panică. În loc să le permită celor de la Bulowka să continue tratamentul, a luat legătura cu medici şi chirurgi de prim rang de pe teritoriul Reichului şi al ţărilor ocupate şi le-a ordonat să vină de urgenţă la Praga. Heydrich a agonizat timp de o săptămână, în decursul căreia starea lui s-a înrăutăţit. Într-un final, la 4 iunie 1942, după o ultimă întâlnire cu Himmler, a murit. Un angajat al spitalului a notat succint în registru, în dreptul numelui de Reinhard Tristan Eugen Heydrich: „Cauza decesului: plagă infectată".

Priveghiul lui Heydrich, care a durat două zile, a acaparat atenţia tuturor camerelor de filmat ale Reichului. Drapat în svastici, sicriul a fost trecut peste podul Carol şi dus la Berlin, întâi la sediul RSHA şi, de acolo, la Cancelaria Reichului, înainte de a ajunge la destinaţia finală – Cimitirul Invalizilor. Ziarul londonez *The Times* a afirmat că unul dintre cei mai periculoşi oameni ai celui de-Al Treilea Reich a avut parte de „funeraliile unui gangster".

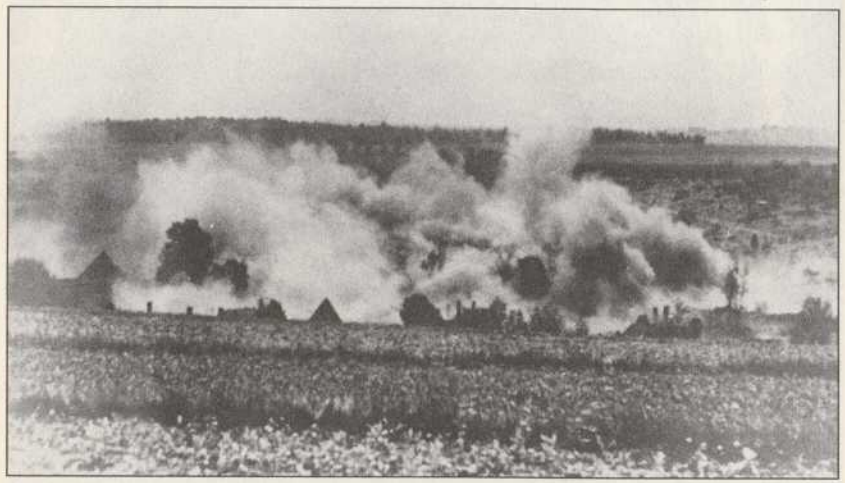

Distrugerea satului Lidice, din nord-vestul Pragăi, a fost un răspuns la cererea lui Hitler de a arăta cehilor şi restului Europei aflată sub ocupaţie consecinţele sfidării conducerii germane.

După ce majoritatea femeilor şi copiilor mici au fost luaţi de un detaşament Sipo pe 10 iunie 1942, satul Lidice a fost ars din temelii şi o echipă de exterminare a împuşcat 199 de bărbaţi şi băieţi cu vârsta de peste 15 ani.

REPRESALIILE

Imediat după asasinat, Gestapoul a făcut mai mult de 13 000 de arestări, în jur de 600 de oameni fiind executaţi pentru deţinere ilegală de arme. Au fost condamnaţi la moarte toţi cei care aduseseră până şi cele mai moderate critici la adresa regimului. Cea mai cunoscută acţiune de represalii *(Vergeltungsaktion)* a fost distrugerea satului Lidice, la nord-vest de Praga. Pretextul formulat de Frank a fost ajutorul dat de săteni paraşutiştilor. Fiecare locuitor de sex masculin a fost lichidat, în timpul unui masacru care a durat 10 ore. Femeile au fost trimise în lagărul de concentrare de la Ravensbrück. În afara câtorva a căror înfăţişare i-a făcut acceptabili din punctul de vedere „rasial", copiii au fost deportaţi pentru a fi ucişi în camerele de gazare.

După cincisprezece zile, un alt sat, Lezaky, a fost incendiat. Satul ascunsese transmiţătorul radio ce aparţinuse unui membru al grupului de paraşutişti „Silver A", care se refugiase acolo şi care ulterior a fost găsit şi ucis. Nouă case din jurul unei mori de vânt au fost încercuite, iar locuitorii lor au fost alungaţi. Toţi adulţii au fost împuşcaţi, iar cei 13 copii au fost trimişi mai întâi la Praga, unde au primit adăpost alături de minorii supravieţuitori de la Lidice, pentru a fi trimişi apoi în lagărul de concentrare Chelmno din Polonia.

Între timp, asasinii puneau în aplicare primul dintre planurile lor de evadare. Acesta presupunea ca ei să ajungă pe strada Resslova, ce traversa râul înspre Nové Mesto (Oraşul Nou), unde un pastor le-a oferit adăpost în cripta

LIDICE

Cu toate că la procesul său din 1945, Karl-Hermann Frank a fost condamnat pentru ordonarea distrugerii satului Lidice şi ulterior spânzurat în public sub privirile rudelor celor ucişi, ideea a pornit de la Karl Böhme, şef al SD-ului din Boemia-Moravia, care îşi avea reşedinţa în oraşul industrial Kladno. Zona, la aproape 16 km nord-est de Praga, era un loc preferat de paraşutişti şi, din acest motiv, supravegheat atent de Gestapo. În ceea ce priveşte satul, acesta avea 500 de locuitori, dintre care cei mai mulţi mergeau zilnic la muncă în Kladno şi aveau un interes marginal faţă de politică. Cu toate că nu existau dovezi clare, Böhme era sigur că satul era implicat. La 28 mai 1942, membri ai SS şi Gestapo, în uniforme negre, ducând cu ei liste cu nume bătute la maşină, l-au izolat cu cordoane de poliţie şi a început percheziţia, arestând opt bărbaţi şi şapte femei din familiile Stribny şi Horak; aceştia nu au mai fost văzuţi vreodată. Germanii au plecat apoi, lăsând sătenii să spere că inamicul îi lăsase în pace. Dar Böhme nu avea nici o intenţie de a lăsa astfel lucrurile.

În seara de 9 iunie, un echipaj al poliţiei de securitate sub comanda *SS-Hauptsturmführerului* Max Rostock s-a întors în Lidice. Cele ce au urmat au fost povestite autorului de către Miloslava Kalibová, crescută în Lidice, la a cincizecea aniversare a masacrului: „Satul a fost asurzit de camioanele Wehrmachtului, pline cu poliţişti militari. Lidice a fost izolat şi au fost montate filtre rutiere. Arestările au durat toată noaptea. I-au luat pe tatăl meu Jaroslav şi pe unchiul meu Antonin şi i-au împuşcat pe amândoi. Soţia lui Antonin a murit la Ravensbrück. Noi, femeile, eram târâte afară în cămăşile de noapte pe strada mare. Până atunci, satul era deja o ruină, casele întoarse pe dos, străzile împânzite din ce mai rămăsese din bunurile noastre. Ni se spusese să ne luăm câteva lucruri şi mâncare pentru trei zile."

Rostock i-a condus apoi pe bărbaţi, aproape 200 în total, către ferma Horak, unde saltelele fuseseră aşezate pe pereţii hambarului pentru a împiedicat ricoşeurile. Acolo au fost aliniaţi pentru execuţie în grupuri de câte zece. Pe măsură ce fiecare grup era executat, trupurile erau lăsate pe loc şi următorii erau aliniaţi. Cea mai mare parte a evenimentelor a fost filmată de camerele *Schutzpolizei*, iar pelicula a supravieţuit pentru a fi folosită ca probă în procesul de la Nürnberg. Un fragment din filmare este pus la dispoziţia publicului la muzeul din Lidice.

Cea mai mare minciună le-a fost spusă femeilor, care erau informate atunci când ajungeau la liceul din Kladno că fiii şi fiicele lor plecaseră deja cu autobuzele într-un lagăr unde îşi aşteptau restul familiei. De fapt, 82 dintre copii au fost duşi în camerele de gazare. Câţiva, consideraţi demni de arianizare, au fost trimişi la orfelinat. Miloslava Kalibová îşi aminteşte cum mamele îşi predau copiii, unii dintre ei spunând: „Mami, dacă mă iubeşti, nu poţi să mă laşi." „În Ravensbrück, ne-am adunat în faţa spitalului din lagăr. S-a deschis o fereastră şi o voce ne-a întrebat în cehă: «De unde sunteţi?» «Din Lidice. Copiii noştri sunt aici?» «Nu, nu e nici un copil aici. Acesta este un lagăr de concentrare.»"

Satul a fost distrus sistematic, ducându-se la îndeplinire ordinul lui Hitler ca acesta să fie ras de pe faţa pământului. A fost ars, dinamitat, apoi pământul a fost nivelat. Până şi numele i-a fost scos din cartea funciară. Comunitatea din Lidice a fost într-adevăr lichidată, dar nu şi numele. Sate din mai multe ţări au primit numele Lidice, şi mulţi copii au fost botezaţi astfel. La a treia aniversare a crimelor, în jur de 140 de femei s-au adunat ca să comemoreze tragedia. În cele din urmă, 17 copii au fost găsiţi şi readuşi lângă mamele lor, după o căutare de doi ani. În 1948, a început lucrul la primele case. Locul fostului sat s-a păstrat ca un sit memorial şi include mormântul comun al bărbaţilor care au fost împuşcaţi.

În muzeu, care face parte din noul sat Lidice construit după război, se află un tablou cu fotografiile victimelor executate sumar sau deportate.

bisericii ortodoxe de rit grecesc Sfinţii Chiril şi Metodiu. Era o axiomă pentru şefii serviciilor de informaţii ai SOE că toate grupurile de agenţi trimise în misiuni aveau aproape sigur o verigă slabă. Operaţiunea „Antropoid" nu forma nici ea o excepţie. După tentativa de asasinat şi confruntat cu inevitabila vânătoare ce a urmat, sergentul Karel Curda din grupul „Out Distance" a încălcat una dintre cele mai importante instrucţiuni de care trebuia să ţină seama cu toţii: agenţilor le era interzis să caute adăpost în casele membrilor familiei sau ale prietenilor, întrucât exista un risc mare de a fi trădaţi. Curda, cu nervii la pământ din cauza represaliilor naziste, s-a îndreptat către casa lui din sudul Boemiei, pe deplin conştient că Gestapoul îl va găsi cu siguranţă. În cele din urmă a cedat şi a pornit spre sediul Gestapo din Praga pentru a-şi mărturisi legătura şi sperând să obţină recompensa de un milion de coroane care fusese oferită. Şi-a plătit scump trădarea. La început, s-a oprit la dezvăluirea numelor lui Gabcik şi Kubis, dar anchetatorii Gestapo erau convinşi că ştia mai multe. În urma bătăilor, au smuls de la el adresa familiei Moravec (fără legătură cu Frantisek Moravec). Cuplul, împreună cu fiul lor de 21 de ani, Ata, erau membri activi ai Rezistenţei şi confraţi ai celor responsabili pentru operaţiunea „Antropoid".

Era ora patru dimineaţa când limuzinele negre s-au oprit cu un scrâşnet de roţi pe strada Biskupcova din cartierul Zizkov. Inspectorul Gestapo Oskar Fleischer era în fruntea grupului care încerca să intre pe uşa din faţă a apartamentului familiei Moravec. Târâţi pe palier, membrii familiei au fost siliţi să se aşeze cu faţa la perete, cu mâinile deasupra capului. Oamenii lui Fleischer au cotrobăit prin camere, vărsând conţinuturile dulapurilor şi sertarelor. Când

au început interogatoriile, fiecare membru al familiei ştia că era doar o chestiune de timp până ce tortura avea să fie folosită. Cât se poate de liniştită, doamna Moravec a cerut voie la toaletă, o cerere care i-a fost refuzată abrupt. Când a încercat din nou, după un timp, un gardian i-a dat voie şi a însoţit-o. Pe când mergea în faţa lui, s-a prefăcut că se joacă pur şi simplu cu medalionul pe care îl purta. Într-o fracţiune de secundă, ea a extras o capsulă micuţă cu otravă pe care a băgat-o în gură. A căzut la podea, făcând spume la gură. Orice tentativă de resuscitare s-a dovedit inutilă. Încă în pijamale, Moravec şi Ata au fost târâţi la sediul Gestapo. Fleischer s-a gândit că exercitarea presiunii asupra lui Ata, care jucase adeseori rolul de curier pentru Rezistenţă, va da cele mai bune rezultate. Bătăuşii Gestapoului, împărţiţi în mai multe schimburi, se foloseau de pumni, ameninţări şi îmbrânceli pentru a-l face să cedeze, forţându-l să înghită alcool. Pe lângă acestea, era dus să vadă cadavrul mamei sale la orice oră din zi şi din noapte, până ce a fost convins să spună Gestapoului tot ce ştia – inclusiv ascunzătoarea de la Sfinţii Chiril şi Metodiu.

ÎNCERCUIREA ASASINILOR

Nouăsprezece ofiţeri, 740 de subofiţeri şi soldaţii au fost echipaţi cu arme şi grenade şi instruiţi să scoată asasinii din vizuină, alături de ceilalţi cinci care se ascundeau în biserică. Von Pannwitz, care se afla la comandă, a ordonat ca toţi să fie prinşi în viaţă şi interogaţi. Zona a fost încercuită; von Pannwitz însuşi s-a apropiat de clădirea bisericii, a tras clopotul şi a fost primit de un paracliser pe jumătate adormit. Cu armele pregătite, echipa lui s-a apropiat de altar. În timpul luptei prelungite ce a urmat, cei ascunşi în nava superioară şi în criptă, deşi în evidentă inferioritate numerică, au refuzat să se predea, cu toate că au fost încurajaţi de Karel Curda, încătuşat: „Renunţaţi, băieţi. N-o să vă facă nimic." Au fost aruncate înăuntru bombe cu gaz lacrimogen. Atunci când s-a văzut că acestea nu aveau nici un efect, von Pannwitz a chemat pompierii, ordonându-le să inunde cripta, poziţionând furtunurile în dreptul unui grilaj aşezat deasupra găurii înguste de aerisire. În ciuda apei care curgea, trupele SS au primit ordin să coboare în criptă şi să prindă pe cine puteau. Cehii le-au răspuns cu focuri de armă, care au ucis pe câţiva dintre ei. Karl-Hermann Frank, devenit nerăbdător, a ordonat grăbirea asediului asupra bisericii şi preluând comanda de la von Pannwitz, a trimis chiar el propriul detaşament de luptă SS.

Cehii s-au luptat până la ultimul sau au întors armele asupra lor înşişi; doi dintre ei au luat otravă. Nimeni nu s-a predat. În liniştea ce a urmat, o echipă SS a primit sarcina de a pătrunde cu grijă în criptă. Nu s-a auzit nici un foc de răspuns. A răsunat curând strigătul *„Fertig"* („S-a terminat"). Cadavrele mutilate, însângerate, au fost întinse pe caldarâm lângă biserică, Gabcik aflându-se printre aceştia. Kubis luase otravă şi a fost dus cu repeziciune la spital

Asasinii lui Heydrich au fost încercuiţi în biserica pragheză Sfinţii Chiril şi Metodiu şi ucişi de un detaşament SS la ordinele lui Karl-Hermann Frank (al doilea din dreapta). După aceea, trupurile au fost târâte de lângă biserică.

unde şi-a pierdut cunoştinţa şi a murit. Identificarea trupurilor neînsufleţite a fost făcută de către Curda, care poate fi văzut clar în fotografiile rămase.

REPRESIUNEA DIN FRANŢA

Altundeva, însă, norocul nu le surâdea germanilor. Înfrângeri militare de neconceput până atunci au început să-i bântuie în 1942 pe Frontul de Răsărit, unde Wehrmachtul a pierdut mai mult de un milion de oameni. Himmler avea nevoie de noi recruţi nu doar pentru *Waffen-SS*, ci şi pentru SD şi Gestapo, care trebuiau să ţină piept forţelor de rezistenţă renăscute. În Franţa, căutarea mâinii de lucru era responsabilitatea *Gruppenführerului* Karl Albrecht Oberg, ce îşi avea cartierul general la Paris, în Boulevard Lannes nr. 57.

Acesta negociase cu reprezentanţii pronazişti ai guvernului Pétain de la Vichy, care controlau direct aşa-numita „Zonă liberă franceză" din sud. Zona a fost ocupată în noiembrie 1942, după ce Aliaţii invadaseră teritoriile Vichy-ului din nordul Africii. Gestapoul a început raidurile în Vichy, lansând

o vânătoare de mare anvergură a transmiţătoarelor radio clandestine. Celulele de rezistenţă au fost desfiinţate în Lyon, Marsilia şi Toulouse. *SS-Hauptsturmführerul* Hugo Geissler, cu sediul său Gestapo la Vichy, era la comanda *Einsatzkommando* care urma să se instaleze în scurt timp în fiecare capitală de regiune militară, cele mai semnificative fiind Limoges, Lyon, Marsilia, Montpellier şi Toulouse.

Combat, cea mai mare şi mai eficientă mişcare de rezistenţă necomunistă, nu ezita să facă zile negre celor ce îşi manifestau opoziţia fără prea multă convingere. Aceasta îşi avea baza la Universitatea din Strasbourg, care se mutase la Clermont-Ferrand, în regiunea Auvergne şi împărţea anumite clădiri cu universitatea proprie a oraşului. În prezenţa studenţilor şi a facultăţilor, zona a devenit un puternic centru de disidenţă, din care Combat trimitea scrisori, semnate „Centre Regional de Combat", ordonând magazinelor din zonă şi proprietarilor de chioşcuri de presă să oprească expunerea publicaţiilor colaboraţioniste. Refuzul atrăgea după sine un răspuns prompt: în casele şi în birourile celor suspectaţi de colaboraţionism erau plasate bombe; canistre cu gaz lacrimogen întrerupeau întâlniri la care vorbitorii aveau binecuvântarea germanilor.

Combat, cea mai mare şi mai eficientă grupare de rezistenţă necomunistă, nu ezita să facă zile negre celor ce îşi manifestau opoziţia fără prea multă convingere.

Arestările erau inevitabile, fiindcă germanii ripostau. Cel mai detestat şi temut om din Clermont-Ferrand era un şef local al Gestapoului, Paul Blumenkamp, al cărui birou se afla pe Avenue de Royat. Printre colegii săi se număra Ursula Brandt, cunoscută sub numele de „Pantera" din cauza hainei sale de blană preferate, pe care o purta neîncetat, chiar şi în timpul interogatoriilor, bătăilor şi torturilor. Una dintre cele mai mari lovituri ale Gestapoului a fost în vara anului 1943, când Hugo Geissler a capturat doi agenţi care deţineau arme şi echipament radio. Arestările ulterioare printre membrii ORA *(Organisation de la Résistance Armée)*, unul dintre grupurile de rezistenţă mai mici, au dus spre o celulă din cadrul universităţii. La 25 noiembrie, toţii membrii activi ai SD-ului şi Gestapoului au fost mobilizaţi pentru un atac asupra campusului principal, cu scopul de a obţine dosarele academicienilor de frunte. Grupa SS, condusă de Georges Mathieu, un suporter al regimului de la Vichy care se alăturase germanilor, împreună cu oamenii lui, s-a întâlnit în cale cu unul dintre profesori, Paul Collomp, care a fost răpus imediat de un glonţ. Alte focuri de armă au şuierat pe lângă ceilalţi angajaţi. Doi studenţi au fost răniţi în timp ce încercau să scape, iar Louis Blanchet, în vârstă de 15 ani, a sărit pe fereastră, nefiind iertat de gloanţele trupelor germane care înconjuraseră clădirile. Zeci de studenţi şi membri ai facultăţii au fost arestaţi, şi 86 dintre ei au fost deportaţi în lagărele de concentrare naziste. Până la sfârşitul războiului, s-a estimat că mai mult de 2 000 de persoane au fost executate în cadrul *département*-ului regional Clermont-Ferrand sau deportate, suferind de pe urma torturilor şi violurilor.

Această succesiune de fotografii arată execuţia unui luptător din Rezistenţa Franceză. Scene similare s-au repetat de nenumărate ori pe tot cuprinsul Europei aflate sub ocupaţie.

Domnia Gestapoului în Franţa a rămas neclintită până la debarcarea Aliaţilor pe coasta Normandiei, în iunie 1944. Parisul era centrul unei reţele formate din aproximativ 130 de birouri Gestapo separate. În plus, existau reţele ale Abwehrului şi ale *Geheime Feldpolizei*.

Obsesia pentru putere a lui Himmler a rămas neschimbată. În luna august 1943, acesta a devenit Ministru de Interne şi al Sănătăţii Publice, autoritatea poliţienească supremă în Germania, ce controla lagărele de concentrare din teritoriile europene ocupate, nutrind încă speranţa obţinerii unei funcţii de conducere în armată. Subalternii săi, însă, erau blocaţi în posturile lor, mulţi dintre ei fiind afectaţi de creşterea constantă a forţelor de rezistenţă.

În Paris, Oberg i-a propus *Sturmbannführerului* Horst Laube să conducă un departament, cu denumirea Secţia II Pol, cu scopul precis de a urmări cei mai periculoşi indivizi din Rezistenţa Franceză. Cei mai de seamă dintre aceştia formau o unitate de luptători de gherilă şi de partizani cunoscută sub numele de Maquis, ce denumea vegetaţia din Corsica în care nelegiuiţii se ascundeau. Când venea vorba despre cruzime, erau momente în care membrii Maquis erau la acelaşi nivel cu germanii: colaboratorii care erau capturaţi erau adeseori executaţi sumar. Familiile ce aveau în sânul lor trădători sau care închideau ochii primeau cel mai evident indiciu din partea Maquis – sicrie în miniatură, lăsate în cutiile de scrisori. Cei din SD şi Gestapo care sprijineau Rezistenţa erau, de asemenea, o problemă. Fiecare membru era supus controalelor de

Gestapoul folosea o mare varietate de metode de tortură în cadrul interogatoriilor. Legarea de mâini şi de picioare în poziţie suspendată era specialitatea Gestapoului parizian. După aproximativ 10–15 minute în această poziţie, intervenea pierderea cunoştinţei. Victima era apoi trezită şi, dacă informaţiile nu apăreau imediat, se repeta procesul.

GEHEIME FELDPOLIZEI

Unităţile în uniformă *Geheime Feldpolizei* (GFP, „Poliţia Secretă de Teren") au fost constituite în lunile de după venirea la putere a naziştilor. Făceau iniţial parte din *Reichssicherheitsdienst* (RSD), o organizaţie ce avea ca unic scop protecţia lui Adolf Hitler şi a membrilor organigramei celui de-Al Treilea Reich. RSD-ul era înaintaşul lui *Reichssicherheitshauptamt* (RSHA), al cărei scop era formarea unei singure organizaţii, Poliţia pentru Siguranţa Statului (Sipo şi Gestapoul).

Heinrich Himmler, însă, era hotărât că RSD-ul trebuia să opereze peste tot în Reich, aşa că a pus pe hârtie o listă de calităţi esenţiale ale membrilor. Aceştia trebuiau să fie „naţional-socialişti versaţi, cu experienţă şi, pe lângă aceasta, ofiţeri excelenţi, de nădejde, ai poliţiei criminaliste, de o conştiinciozitate supremă în ceea ce priveşte îndeplinirea sarcinilor primite, manieraţi şi cu o excepţională dexteritate fizică." Printre datoriile RSD se număra siguranţa personală a lui Hitler şi anchetarea eventualelor tentative de asasinat. RSD-ul putea solicita şi asistenţa celorlalte organizaţii, şi a primit dreptul de a prelua comanda aparatului de poliţie locală în circumstanţe ce vizau siguranţa personală a lui Hitler.

Ofiţerii RSD depuneau jurământul de credinţă în faţa lui Himmler şi în prezenţa lui Hitler. Toţi au depus jurământul Wehrmachtului înainte de 1936, când acesta a fost înlocuit cu jurământul SS-ului. În mai 1937, toţi membrii personalului RSD au primit statutul de membri SS, mai precis, toţi cei care şi-au putut dovedi sângele arian, spre satisfacţia lui Himmler. Au existat conflicte însemnate între SS şi Wehrmacht când venea vorba de protecţia lui Hitler în condiţiile de război, aceştia din urmă insistând ca ofiţerii RSD să fie desemnaţi membri ai Wehrmachtului. Aceştia au primit statutul de poliţie militară secretă şi numiţi *Reichssicherheitdienst Gruppe Geheime Feldpolizei*. Puterea lor era demnă de luat în seamă; puteau „solicita" ajutorul oricărei ramuri a aparatului de poliţie şi puteau purta uniforma oricăreia dintre ele.

GFP-ul s-a manifestat în mod special împotriva partizanilor greci, în iunie 1944. Într-un incident caracteristic, în timp ce încercau să scape dintr-o ambuscadă a trupelor de gherilă din apropierea satului Distomo, contingentul GFP a demarat „acţiuni de compensare", care presupuneau violuri, jafuri şi execuţii sumare asupra localnicilor. O delegaţie a Crucii Roşii care a reuşit să ajungă la Distimo a întâlnit pe drum trupuri spânzurate de copaci – un spectacol macabru.

În timpul lucrărilor Tribunalului Militar Internaţional de la Nürnberg, de după război, *Geheime Feldpolizei* nu a fost pusă laolaltă cu organizaţiile criminale întrucât nu i se potrivea descrierea criminalităţii din rechizitoriu. Tribunalul a hotărât, în schimb, că membrii GFP au comis atât crime de război, cât şi crime împotriva umanităţii „la scară largă". Cu toate acestea, nici un oficial de frunte al GFP nu a fost condamnat.

securitate, în timp ce orice transfer, schimbare de post ori promovare era urmărită îndeaproape.

OPERAŢIUNILE DIN NORVEGIA

Mişcările de rezistenţă din toate ţările aflate sub ocupaţie se bazau din ce în ce mai mult pe resursele SOE, ai cărei membri primiseră îndemnul memorabil din partea lui Winston Churchill să „dea foc Europei". Norvegienii,

care fuseseră invadaţi de naziştii pe 9 aprilie 1940 fără a declara război, primeau resursele SOE cu cea mai mare deschidere. În ceea ce îi privea pe britanici, norvegienii dispuneau de material excelent pentru Rezistenţă. A fost înfiinţat un guvern în exil la Londra, în timp ce poporul fierbea de indignare şi dispreţ. Pe vremea operaţiunilor timpurii ale germanilor, tineri norvegieni dornici de a face parte din Rezistenţă au sosit în Anglia după ce au înfruntat pericolele Mării Nordului la bordul unor nave de pescuit şi ambarcaţiuni personale, chiar sub nasul germanilor. Din rândurile lor a apărut o forţă subversivă extrem de bine antrenată: 49 de agenţi SOE fuseseră readuşi în Norvegia cu ajutorul bărcilor de pescuit până în anul 1942, alături de 154 de tone de arme şi echipamente. Dar 1942 era un an de criză. Forţele pronaziste pătrunseseră adânc în rândul membrilor Rezistenţei norvegiene, permiţând germanilor să captureze bărcile de pescuit la doar câteva minute după ce acestea părăseau portul Alesund. Ulterior, s-a aflat că informaţia fusese transmisă naziştilor de către Henry Oliver Rinnan, unul dintre cei 60 de informatori care făceau parte din celula Gestapoului numită *Sonderabteilung Lola*. Rinnan a stabilit un record incredibil, predând germanilor peste o mie de conaţionali, dintre care sute au fost ucişi sau torturaţi. Prins după război, a fost găsit vinovat pentru 13 capete de acuzare de omor şi condamnat la moarte.

Norvegianul Oliver Rinnan a stabilit un record incredibil, predând germanilor peste o mie de conaţionali, dintre care sute au fost ucişi sau torturaţi.

Era rândul grupului de rezistenţă cunoscut ca Milorg să sufere de pe urma înfrângerii Norvegiei. Scena s-a desfăşurat la Televåg, un mic sat pescăresc aflat pe insula Sotra, în apropiere de Bergen, care era considerat locul ideal întrucât era unul dintre punctele mai apropiate de insulele Shetland şi avea o populaţie hotărât probritanică. Printre aceştia se aflau, însă, informatori plasaţi de şeful poliţiei locale, care era un membru al partidului *Nasjonal Samling*, condus de cunoscutul Vidkun Quisling, un politician ratat de dinaintea războiului, care îşi formase propriul guvern în Norvegia cu o platformă progermană, antibritanică. SD-ul, aflat sub controlul suprem al *Reichskommisar*-ului Norvegiei, Joseph Terboven, a încercuit hambarul deţinut de liderul organizaţiei Milorg, despre care se ştia că adăposteşte arme, muniţii şi aparate radio. Doi ofiţeri au fost ucişi de unul dintre cei doi agenţi norvegieni ai SOE. Drept răspuns, germanii l-au ucis pe unul dintre ei, iar celălalt a fost dus la interogatoriu, împreună cu liderul Milorg. Amândoi au fost executaţi. Urmările acestui eveniment au luat forma represaliilor crunte asupra satului Televåg, ale cărui 300 de case au fost arse din temelii, vitele fiind toate ucise. Aproape toată populaţia bărbătească a fost deportată, iar restul au fost internaţi în lagăr.

Optsprezece bărbaţi din Alesund, aleşi la întâmplare, au fost arestaţi şi, sub tortură, au dezvăluit numele liderilor Milorg. În timpul lunilor mai şi iunie, aceste dezvăluiri au condus Gestapoul către principalele celule ale mişcării din Bergen, Stavanger, Oslo, Drammen şi Kongsberg. Cei cărora le-a fost cruţată

viaţa şi au reuşit să se refugieze în Anglia au mărturisit guvernului din exil ce li se întâmplase camarazilor care au fost duşi la sediul Gestapo din Oslo, de pe strada Møllergata numărul 19. Unul dintre martori a povestit despre un tovarăş de temniţă „dus în pivniţă după ce negase orice activitate de spionaj. Acolo a fost ars cu un pistol de lipit în câteva puncte mai puţin sensibile din palmă. După aceea, i s-a explicat cât de cumplită ar fi durerea dacă ar fi ars în locuri mai sensibile. Din moment ce încă refuza să mărturisească, a fost mai întâi ars pe una dintre încheieturi, apoi ars, cu acelaşi pistol, pe cealaltă parte."

Unităţile Gestapo au schimbat apoi direcţia înspre nord, făcând sute de arestări în jurul regiunii Kristiansund, urmate de execuţii în masă. Pentru Rezistenţa din Norvegia succesul avea să întârzie mult.

TRIUMFURILE DANEZE

În Danemarca, şeful Gestapoului era *SS-Obergruppenführer* Karl Heinz Hoffmann. Alături de el se aflau Gunther Panks şi Otto Bovensiepen, un protejat al lui Ernst Kaltenbrunner, care a devenit succesorul lui Heydrich la conducerea RSHA. Până la sosirea lui Hoffmann, Danemarca reuşise să-şi

În ciuda faptului că războiul se apropia de sfârşit, Gestapoul ţinea strâns frâiele în Danemarca, luându-se decizia de a desfiinţa sediul încă activ al Århus. Acesta se afla în două clădiri anexate universităţii, care au fost atacate cu o impecabilă precizie de bombardierele Mosquito ale aviaţiei britanice.

Două partizane, operatoare de radio, primesc instrucţiuni de la comandanţii Armatei Roşii în Belarus, în 1944. Partizanii sovietici au fost activi încă de la începutul invaziei germane din 1941, organizându-se într-un timp scurt în urma înaintării rapide a germanilor. Până în vara anului 1942, numeroase grupuri de partizani aveau mai mult de 1 000 de membri, atât bărbaţi, cât şi femei. Pe măsură ce germanii se retrăgeau, partizanii îşi înteţeau activităţile, iar până la sfârşitul războiului, aveau în rândurile lor aproape 200 000 de membri.

păstreze într-o anumită măsură independenţa, rămânând relativ prosperă datorită autosuficienţei industriei alimentare şi a exporturilor din agricultură către Germania. Comunitatea evreiască ce număra circa 8 000 de membri nu prezenta nici un pericol pentru ocupanţi, dar acest lucru nu avea nici o însemnătate pentru Himmler şi mai ales pentru Eichmann, care activase propriul *Sonderkommando* şi îl trimisese la Copenhaga pe unul dintre subalternii săi de încredere, Rolf Gunther, pentru a pregăti deportarea evreilor danezi. O serie întreagă de greve şi intensificarea activităţii Rezistenţei daneze au fost luate ca pretext. Acţiunea a început în timpul nopţii de 1–2 octombrie 1943, în noaptea dintre vineri şi sâmbătă a Sabatului iudaic. Spre frustrarea lui Werner Best, care fusese primul consilier legal al SD-ului şi Gestapoului, ocupând acum funcţia de plenipotenţiar al Danemarcei, lansarea acestui năvod a avut un succes parţial. Nu au fost găsiţi decât 472 de evrei; dintre ceilalţi, cea mai mare parte fusese salvată de acţiunea rapidă a lui Georg Duckwitz, unul dintre aghiotanţii cei mai apropiaţi ai lui Best şi simpatizant danez care vânduse pontul Rezistenţei. Bărcile de pescuit au fost pregătite în grabă şi evreii au fost conduşi în Suedia neutră.

Ultimele luni ale războiului au însemnat două triumfuri pentru Rezistenţa daneză, unul dintre ele însoţit de o tragedie. În ultima zi din octombrie 1944, Forţele Aeriene Regale, cu ajutorul SOE, au atacat cu succes sediul Gestapo din Århus. Cealaltă ţintă, atinsă după aproape cinci luni, era clădirea Shellhus, din centrul Copenhagăi, care fusese folosită de Gestapo pe post de comandament central în primăvara precedentă. Decizia de a distruge Shellhusul a venit într-un moment greu pentru Rezistenţă. Mulţi dintre liderii acesteia fuseseră descoperiţi şi un număr îngrijorător de mare de materiale incriminatoare era păstrat în clădire. Până în decembrie, liderii Rezistenţei contactaseră SOE-ul în Londra, dar circumstanţele nu permiteau efectuarea raidului propus decât în luna martie a anului următor. Între timp, temerile Rezistenţei au crescut încă şi mai mult, fiind trimis un mesaj radio disperat Londrei, în care se cerea grăbirea atacului.

La 8:55, în ziua de 21 martie, 20 de bombardiere Mosquito escortate de 30 de aparate Mustang Mk III au decolat din Norfolk. Deasupra unui lac din sudul insulei Zealand, formaţiunea s-a separat în trei grupuri de atac. Vizibilitatea redusă a condus la imposibilitatea fixării precise a ţintei: s-a observat ulterior că doar două dintre avioane au nimerit clădirea Shellhus. Unele dintre bombe au căzut asupra şcolii franceze din apropiere şi au ucis 123 de civili, dintre care 87 copii. Unul dintre aparatele Mosquito din primul grup, zburând la joasă înălţime, a lovit un stâlp electric şi s-a prăbuşit în apropierea şcolii. Acele bombe care au lovit clădirea Gestapoului şi-au îndeplinit scopul întrucât, fiind atinse etajele inferioare, unii dintre membrii Rezistenţei care se aflau în celule sau erau interogaţi la etajele superioare au scăpat cu viaţă. Pe lângă distrugerea clădirii şi a materialelor ce se aflau înăuntru, raidul a adus şi alte beneficii, descrise de M.R.D. Foot, unul dintre cei mai titraţi istorici ai SOE: „Un prizonier care a scăpat, simţind că ar fi păcat să plece cu mâna goală, a luat la întâmplare o fişă de cartotecă pe care a găsit-o în drumul său. S-a dovedit a fi lista completă a tuturor danezilor care au cooperat cu Gestapoul, ceea ce a reprezentat o bază pentru un şir lung de acuzaţii de trădare care au fost judecate după terminarea războiului."

REZISTENŢA DIN POLONIA

Dacă grupurile de rezistenţă din Occident au avut nevoie de mult timp pentru a se constitui şi a deveni eficiente, multe dintre cele din est, în urma ocupaţiei ţărilor lor, au funcţionat încă de la început. Polonia este cel mai grăitor exemplu. Pe 1 noiembrie 1940, la prima aniversare a izbucnirii războiului, au avut loc parade festive organizate de nazişti pe întreg teritoriul ţării. Nici un polonez şi nici un evreu nu a asistat la acestea, iar localurile de distracţii au rămas goale. Abia seara târziu şi-au făcut apariţia mulţimile de oameni, participând în tăcere la procesiuni către cimitire şi monumente

patriotice. În Varşovia, Mormântul Soldatului Necunoscut era acoperit cu flori roşii şi albe. Deşi nu putea fi considerat mai mult decât un protest temperat, a fost suficient pentru a înflăcăra Gestapoul, care a efectuat arestări în masă şi percheziţii ale caselor din capitală şi din Lodz. Publicaţiile clandestine şi tiparniţele acestora au fost confiscate: în Varşovia, de exemplu, reporterii publicaţiei *Dziennik Polski (Cotidianul Polonez)* şi aproape 200 de angajaţi clandestini ai acestuia au fost aduşi în faţa plutonului de execuţie.

La baza Rezistenţei se afla *Armia Krajowa,* Armata Teritorială Poloneză, condusă din 1943 de legendarul conte Tadeusz Komorowski, cunoscut mai ales prin numele său de cod, „Bor". Acest grup foarte bine organizat, ce cuprindea celule de sabotaj şi falsificare de documente, era temut atât de Gestapo, cât şi de membrii „Poliţiei în verde" colaboraţioniste (echivalentă cu Orpo). Apăreau multe situaţii în care era greu de făcut distincţia dintre cuceritori şi cuceriţi. De multe ori îndeplinite la ordinele transmise prin radio ale guvernului în exil din Londra, asasinările oficialilor Gestapo şi ale simpatizanţilor polonezi erau duse la îndeplinire cu eficienţă şi sânge rece. Locotenentul Roman Leon Swiecicki din Orpo era un colaboraţionist de frunte, ce prezida curţile unor tribunale întocmite la repezeală care nu erau mai mult decât simple marionete,

Himmler a cerut ca sfârşitul evreilor aflaţi în ghetourile din Varşovia să aibă loc de ziua lui Hitler, pe 20 aprilie. Sub comanda *SS-Brigadeführerului* Jurgen Stroop, în jur de 2 000 de *Waffen-SS,* sprijiniţi de 7 000 de membri în rezervă ai *Wehrmacht*-ului, au intrat în ghetou. În timpul luptelor care au durat o lună întreagă, au murit aproximativ 60 000 de evrei, opoziţia rezistând până în luna iunie. Doar 100 de evrei au supravieţuit.

MĂRTURIA LUI OTTO OHLENDORF

Probabil cel mai cunoscut membru al *Einsatzgruppen* care a ajuns în faţa justiţiei este *SS-Brigadeführerul* Otto Ohlendorf, fostul şef al *Amt III* din RSHA. Către finalul războiului, acesta a devenit un specialist în comerţul extern la Ministerul Economiei, dar comandase înainte *Einsatzgruppen D,* fiind numit personal de către Heinrich Himmler. Se estimează că, în activitatea sa din Ucraina, ca ataşat al Armatei a XI-a, *Einsatzkommando*-ul lui Ohlendorf a executat 90 000 de evrei. La procesul său, Ohlendorf a descris o crimă tipică: „Unitatea *Einsatz* intra într-un sat sau într-un oraş şi ordona cetăţenilor evrei de vază să adune toată populaţia iudaică pentru «recolonizare». Li se cerea să-şi predea bunurile de valoare şi, înainte de execuţie, toate hainele, în afara lenjeriei. Erau transportaţi la locul de execuţie, de cele mai multe ori o tranşee antitanc, în camioane – întotdeauna doar atâţia câţi puteau fi executaţi o dată. Astfel se încerca să se reducă, pe cât posibil, intervalul de timp dintre momentul în care victimele îşi dădeau seama ce urma să li se întâmple şi momentul execuţiei propriu-zise.

Apoi, îngenuncheaţi ori în picioare, erau împuşcaţi de către plutoane de execuţie, în manieră militară, iar cadavrele erau aruncate într-un şanţ. Nu permiteam niciodată execuţiile făcute de un singur individ, ci ordonam ca un număr oarecare de oameni să tragă în acelaşi timp, pentru a evita responsabilitatea directă, personală. Alţi lideri de grup le cereau victimelor să se întindă la pământ, cu faţa în jos, pentru a fi împuşcate în ceafă. Nu aprobam aceste metode [...] întrucât atât pentru ei, cât şi pentru cei care îndeplineau execuţia, ele reprezentau o povară psihologică imensă."

În primăvara anului 1942, Himmler a impus o schimbare în metodele de execuţie a femeilor şi copiilor. Din acel moment, aceştia aveau să fie ucişi în „dube de gazare" special construite, în care victimele intrau după ce li se spunea că aveau să fie transportate în altă parte. Conform spuselor unuia dintre constructorii acestor dube, trecerea la uciderea prin gazare a avut un efect psihologic asupra membrilor Gestapo şi SD care aveau sarcina de a descărca trupurile. În plus, plângerile acestora de pe urma durerilor severe de cap au încetinit procesul execuţiilor. Ohlendorf a afirmat că dubele puteau duce între 15 şi 25 de persoane odată. Cât despre victimele adulte, de sex masculin, ale plutoanelor de execuţie, printre acestea se spune că s-au numărat 16 200 de locuitori ai ghetoului din Minsk, lichidaţi într-o singură zi.

Judecătorii lui Ohlendorf de la Nürnberg l-au descris ca pe un personaj de tip „Jekyll şi Hyde", ale cărui gesturi distrugeau orice urmă de credibilitate. La 10 aprilie 1948, a fost condamnat la moarte împreună cu alţi 13. Dintre membrii acestui grup, patru (Ohlendorf şi alţi trei comandanţi de unitate) au fost executaţi la 8 iunie 1951.

cu singura autoritate de a înmâna condamnări la moarte. Membrii Armatei Teritoriale supravegheau îndeaproape mişcările zilnice ale lui Swiecicki, concentrându-se asupra drumului său de la apartamentul din Varşovia până la birou. Într-o dimineaţă, în timp ce se afla într-o staţie de tramvai, doi bărbaţi aflaţi în spatele lui au aşteptat apropierea tramvaiului pentru a-şi descărca armele în ţinta lor, dispărând apoi în mulţimea de călători.

După fiecare astfel de asasinat se urma un scenariu prestabilit. Se tipăreau pancarte şi afişe, care erau apoi plasate pe străzile din Varşovia sau oriunde avea loc răzbunarea Armatei Teritoriale, începând cu cuvintele „În numele

***SS-Brigadeführerul* Otto Ohlendorf nu a încercat în nici un fel să îşi ascundă, la procesul său din Nürnberg, rolul din cadrul *Einsatzgruppen*, descriind implicarea sa în uciderile în masă cu o detaşare clinică.**

Republicii Polone", şi semnate de „Conducerea Rezistenţei Poloneze". În cazul lui Swiecicki, se spusese că un tribunal l-a găsit vinovat de „crime deosebit de grave", condamnându-l la moarte. Se făcea referire şi la încălcarea legilor impuse de guvernul polonez de dinaintea războiului. Mesajul era clar: Armata Teritorială se folosea fără scrupule de măsuri care erau imaginea în oglindă a celor impuse de germani. Trădătorii erau executaţi fără remuşcări şi fără milă. Un membru devotat al Rezistenţei, pe nume Wojnowski (nume de cod „Motor") făcuse greşeala capitală de a-i spune mamei sale din Varşovia unde putea lua legătura cu el, oferind astfel Gestapoului un pretext pe care îl putea folosi pentru a-l şantaja pe fiul său. Intrând la bănuieli după ce a fost luată la ochi în urma unei serii de atacuri, celula sa de rezistenţă l-a considerat pe Wojnowski agent dublu. A fost judecat şi împuşcat.

Armata Teritorială, prin intermediul curierilor săi şi operatorilor de radio, a convins BBC-ul londonez să transmită ştiri despre execuţiile săvârşite de Rezistenţă pe tot cuprinsul Poloniei. Scepticii s-au plâns de faptul că astfel de măsuri nu puteau decât să încurajeze represaliile împotriva populaţiei civile. Guvernatorul general Hans Frank a înfiinţat un sistem de *Standgerichte* („tribunale extraordinare"), compus exclusiv din membri Gestapo, declarând că „din tribunalele extraordinare ale poliţiei de securitate trebuie să facă parte un *Führer-SS* din poliţia de securitate şi SD, şi doi alţi membri ai aceluiaşi serviciu." Pe lângă aceasta, execuţiile ordonate de acestea erau duse la îndeplinire „pe loc". Acest lucru nu poate duce decât la o singură concluzie: procesul de anihilare urma să fie accelerat. În 1943, sub îndrumarea lui Himmler, Gestapoul avea 60 000 de agenţi în Polonia, sprijiniţi de jumătate de milion de soldaţi. Armata Teritorială nu putea supravieţui eficient pe cont propriu; legăturile cu guvernul în exil au devenit încă şi mai strânse. Polonezii care fuseseră antrenaţi pentru a ucide în Anglia au fost paraşutaţi în Europa şi, cu ajutorul reţelelor Rezistenţei, au ajuns în Varşovia.

Polonia era, bineînţeles, departe de a fi singura victimă a ameninţării constante reprezentate de Gestapo. Mai mult de 40 000 de luptători din Rezistenţă au fost prinşi numai în Franţa în timpul anului 1943, iar cifrele continuau să urce. Până în vara lui 1944, însă, lucrurile s-au schimbat foarte mult. Europa nu mai era controlată doar de nazişti. Regimul lor de cruzime avea să mai supravieţuiască încă o vreme, dar acum apăruse o nouă dimensiune. Gestapoul avea de înfruntat mai mult decât Rezistenţa în statele vasale. Îşi făceau apariţia noi inamici, care veneau din interior.

7

Înăbuşirea Rezistenţei

În 1944, Hitler a început să simtă, treptat, ameninţarea din partea duşmanilor săi, nu doar prin înaintarea de nestăvilit a Armatei Roşii sovietice, ci şi din interiorul celor mai înalte sfere ale regimului nazist.

AMIRALUL WILHELM CANARIS, conducătorul Abwehrului, îşi desfăşura activitatea de la un birou vechi şi deteriorat dintr-un birou berlinez părăginit, în care angajaţii şi musafirii erau nevoiţi să meargă pe un covor plin de găuri, murdărit zilnic de doi teckeli cu părul scurt. Cărţi şi jurnale erau împrăştiate la întâmplare şi stăteau să cadă de pe mesele şubrede. Neimpresionanta încăpere se potrivea de minune cu bărbatul care o ocupa. Cu o înălţime de 1,60 m, Canaris era încărunţit, slab, bolnăvicios şi cu un aer de veşnică oboseală, dar un prieten îi avertizase odată pe necunoscători că „amiralul nu pare a fi cine ştie ce la prima vedere, dar mai ager ca el nici că găseşti". Acesta era cel mai priceput spion militar al Germaniei, omul care făcuse parte din spionajul de marină în Primul Război Mondial la bordul crucişătorului uşor *Dresden*, îndeplinind cu brio o misiune în insulele Falkland. Atunci când nava a fost sabordată, Canaris a ajuns înapoi în Germania după un drum periculos prin Argentina, ferindu-se de controalele britanice cu ajutorul unui paşaport fals.

Deşi a rămas în marină o perioadă după război, firea vicleană a lui Canaris, pasiunea pentru intrigi şi talentul pentru limbi străine l-au făcut să se întoarcă la spionaj. Iniţial aplaudase ascensiunea naziştilor ca pe o nouă speranţă. Activitatea sa din cadrul serviciilor de informaţii i-a atras atenţia lui Hitler, care voia ca Germania să oglindească reuşitele serviciului secret britanic. Ascensiunea lui Canaris s-a produs rapid. La 2 ianuarie 1935, la vârsta de 47 de ani, preluase funcţia de şef al Abwehrului. Un singuratic căsătorit fără să iubească, se refugia în munca lui şi era tot timpul în mişcare, călătorind în maşina lui specială de serviciu de la un capăt la altul al Reichului, lăsând

Stânga: Conducătorul Abwehrului, amiralul Canaris (în dreapta fotografiei) poate fi văzut aici alături de Göbbels şi Himmler. Canaris avea o relaţie profesională neplăcută cu şeful SS, care nu s-a jenat să spioneze Abwehrul, provocându-i în cele din urmă sfârşitul.

Opunându-se de la început scopurilor războinice ale lui Hitler, generalul Ludwig Beck a avut legături strânse cu ceilalţi adversari ai naziştilor, printre care amiralul Canaris avea un rol principal. Participarea sa la atentatul cu bombă din 1944 a fost în mare măsură doar cu numele; cu toate acestea, a fost suficientă pentru a-i pecetlui soarta.

impresia unui servitor obedient al stăpânului său. Dar exista un al doilea Canaris, bărbatul despre care se ştie că a mărturisit unui coleg că Hitler şi camarazii lui erau „o gaşcă de criminali". Fusese dezgustat de uciderea lui Ernst Röhm, de sacrificarea brutală a SA-ului şi de intrigile sordide care însoţiseră scandalul Blomberg-Fritsch. Loialitatea lui stăruitoare, pe de o parte, faţă de „noua Germanie" contrabalansa repulsia lui crescândă faţă de metodele puse în aplicare de aceasta, pe de alta.

COMPLOTUL PRINDE CONTUR

Subordonaţii aleşi de Canaris îi împărtăşeau opiniile şi aveau scopul de a transforma centrul serviciului străin de informaţii într-o unealtă de distrugere a mişcării căreia jurase să-i servească. Colonelul Hans Oster, şeful statului-major al lui Canaris şi inspector din partea acestuia, era un aristocrat saxon spilcuit şi arogant de şcoală veche, al cărui fel de a fi era într-un puternic contrast cu şeful său introvertit. Creştin convins, nu s-a străduit să-şi ascundă disprețul faţă de naţional-socialism şi, în special, faţă de SD-ul lui Reinhard Heydrich. Când un ofiţer de informaţii austriac s-a prezentat la apel la Abwehr şi a făcut salutul obligatoriu, cu braţul drept ridicat, Oster a izbucnit: „Fără saluturi naziste, te rog!"

Odată cu declaraţia de război şi mai ales din momentul în care dezastrele militare au început să apară, Oster a devenit din ce în ce mai convins că era de datoria lui morală ca Hitler să fie cumva dat jos din funcţie. Suficient de realist încât să accepte că acest scop nu putea fi atins decât prin cooperare în cadrul armatei, a încercat să atragă posibili simpatizanţi. Nu se putea face o alegere mai bună decât Ludwig Beck, care fusese *Chef des Truppenamtes*

(General adjutant) în cadrul Reichswehrului şi apoi Şef al Statului-Major General. Această funcţie îi asigura deţinătorului său un rol important în toate deciziile militare cruciale. Propunerea lui Hitler de a cuceri Cehoslovacia a fost primită negativ de Beck, care a întocmit un document care să dovedească faptul că o incursiune în Cehia, ca preludiu pentru un război mai mare, nu avea şanse de reuşită pe temeiuri tactice şi logistice – armata pur şi simplu nu avea suficiente resurse. Obiecţiile sale au fost date la o parte, iar el a demisionat ca Şef al Statului-Major la 18 august 1938.

Următoarea mutare a lui Oster a fost de a-l contacta pe Carl Friedrich Gördeler, primarul Leipzigului, un individ încăpăţânat, cu un mare talent administrativ, de care Hitler avea disperată nevoie la începuturi. Pe atunci, Gördeler fusese atras de succesele lui Hitler în ceea ce priveşte reafirmarea mândriei naţionale, ţinând în frâu specula şi corupţia şi reducând şomajul. Sprijinul său a fost recompensat prin funcţia de Comisar al preţurilor şi Controlor al comerţului extern. Hitler chiar i-a facilitat lui Gördeler transportul punându-i la dispoziţie propriul avion Ju 52. Agenţii lui Heydrich, însă, nu împărtăşeau această părere favorabilă despre Gördeler. Refuzul său de a intra în partid era suspect în sine, dar alte două incidente au fost însemnate în dosarul său SD. Ca primar al Leipzigului, fusese obligat să-i tolereze pe naziştii în consiliu. În primăvara lui 1936, aceştia au raportat la Berlin că o statuie a lui Felix Mendelssohn era amplasată în faţa sălii de concerte Gewandhaus;

Artur Nebe (în dreapta fotografiei, lângă Reinhard Heydrich) combina funcţia de şef al Kripo cu rolul de adevărată sursă de informaţii despre mişcările Gestapo pentru membrii Rezistenţei din Germania.

din moment ce acesta fusese evreu, gestul nu putea fi privit decât ca o jignire aducă național-socialiștilor. Berlinul a ordonat unei delegații să-i solicite lui Gördeler să coboare statuia. Delegația a fost respinsă de iritabilul primar prin cuvintele: „Dacă statuia pleacă, plec și eu". Următoarea lor mișcare a fost de a-i oferi un steag cu svastică, pe care să-l arboreze deasupra primăriei. Reacția lui a fost de a-i alunga pe naziști din clădire, încuind ușile după el. Poliția municipală din Leipzig a înconjurat primăria, anticipând o confruntare cu trupele de asalt. Chiar și așa, naziștii au dezmembrat statuia pe cont propriu. Gördeler și-a dat demisia din postul de primar. Conștient de pericolul la care se expunea din partea Gestapoului, a căutat imediat o acoperire folositoare, angajându-se pe post de consilier financiar la firma din Stuttgart a lui Robert Bosch, al cărei proprietar era un antinazist mascat. Principalul avantaj a fost că, sub acoperirea unor călătorii de afaceri legitime, a putut să facă vizite în Marea Britanie și Statele Unite, în timpul cărora s-a folosit de ocazie pentru a da avertizări discrete cu privire la pericolul reprezentat de Germania.

Acasă, însă, manevrele lui Gördeler deveneau din ce în ce mai riscante, nu doar pentru el, ci și pentru Oster și Beck. Riscul era chiar mai evident atunci când reușea să atragă un trădător chiar din interiorul clădirii de pe strada Prinz-Albrecht-Strasse. În calitate de șef al Kripo, Artur Nebe, care se

WILHELM CANARIS

Wilhelm Canaris era directorul Abwehr (denumirea completă fiind *Amt Ausland Abwehr*), departamentul de contraspionaj al Înaltului Comandament al Forțelor Armate. Un fost amiral de marină, el a fost unul dintre liderii conspirației din 1944 împotriva lui Hitler.

Canaris s-a născut la Aplerbeck, în apropiere de Dortmund, pe 1 ianuarie 1887. După ce a fost în serviciu activ, participând la Bătălia din Insulele Falkland, în 1915 și 1916 a dus la îndeplinire o misiune secretă în Spania pentru marina germană. Din 1924 până în 1928, a activat în marină, iar în 1935 a preluat controlul asupra Abwehrului în Ministerul de Război al Reichului. În 1938, a condus ramura externă a *Oberkommando der Wehrmacht* (OKW), Înaltul Comandament al Forțelor Armate.

A devenit treptat un adversar al național-socialismului și al politicii lui Hitler. Împreună cu generalul Ludwig Beck, șeful Statului-Major General între 1935 și 1938, Canaris a organizat celule de rezistență. A întreținut o relație socială cu Reinhard Heydrich, șeful Gestapoului, încercând să-și protejeze oamenii care i se opuneau lui Hitler. În fața criticilor puternice asupra ineficienței Abwehrului ca organizație de spionaj, Canaris a cedat din cauza presiunii adversarilor din interior și a fost scos din funcție în februarie 1944. A fost arestat alături de alți colaboratori după eșecul atentatului cu bombă împotriva lui Hitler, din iulie 1944, fiind spânzurat în lagărul de concentrare Flossenbürg la 9 aprilie 1945.

Rezistența generală în fața lui Hitler a eșuat în primul rând pentru că nu s-a extins niciodată în afara unui mic cerc de conspiratori și a venit prea târziu pentru a mai fi de vreun folos. Sprijinul din afară lăsa de dorit, întrucât Aliații insistau asupra predării necondiționate a Germaniei. Diversele propuneri de asasinare a lui Hitler au fost sortite eșecului de la bun început.

bucurase de o poziție înaltă de specialist în criminologie în vechea poliție prusacă de dinainte de 1933, era pe bună dreptate prudent față de materialele pe care era dispus să le publice. Indiferent de aceasta, ele erau de o valoare considerabilă: casele particulare aparent inofensive inventariate de el, împrăștiate prin Berlin, erau de fapt subsecții ale Gestapoului. Un alt ajutor important pentru Gördeler a fost Hans Bernd Gisevius, odinioară avocat în Ministerul de Interne prusac, care a fost martor la mare parte a epurării Röhm și care, ulterior, a semnalat tratamentul brutal al lui Gregor Strasser. Martor timpuriu al efectelor cuceririi naziste și a neregulilor procedurale ale poliției încurajate de Gestapo, Gisevius întocmea de mult timp dosare și solicita acțiuni legale împotriva celor care, în circumstanțe normale, ar fi fost puși în fața unui tribunal. Dând dovadă de un simț sănătos de autoconservare, Gisevius se muta de la o slujbă la alta, fără să petreacă suficient timp într-un singur minister pentru a i se putea deschide un dosar incriminator. Nebe și Gisevius au început să schițeze o listă a adreselor SS-ului și SD-ului de unde puteau prelua controlul, într-o încercare de a-l răsturna pe Hitler de la putere. A devenit în scurt timp clar pentru Gördeler că ajutorul armatei avea să fie esențial, mai ales atunci când venea vorba despre locuri precum cazarma SS din Lichterfelde, împreună cu centrele radio și de presă din zona Berlinului.

Unul dintre cele mai enigmatice personaje ale celui de-Al Treilea Reich, Wilhelm Canaris a îmbinat devotamentul său declarat, ca șef al spionajului, față de „noua Germanie" cu disprețul față de Himmler și SS-ul acestuia, pe care îi descria ca „o bandă de criminali".

Una dintre cele mai serioase probleme ale conspiratorilor a fost exploatarea celor mai probabile filoane din cadrul armatei, din moment ce majoritatea ofițerilor importanți își vedeau de sarcinile de serviciu, dând la o parte orice era legat de politică. O atitudine tipică era cea a lui Franz Halder, care a fost șef al Marelui Stat-Major din 1938 până în 1942: „În dicționarul soldatului german, termenii de «trădare» și «complot împotriva statului» nu există. Astfel că eu eram pus într-o situație în care aveam o datorie de soldat, dar și o datorie pe care eu o consider mai înaltă, față de steag. Aceasta este cea mai grea dilemă cu care se poate confrunta un soldat." După cum s-a dovedit, exista

Henning von Tresckow, un alt duşman de moarte al SS-ului şi Gestapoului, a fost implicat într-un număr de atentate la adresa lui Hitler, cel mai notabil fiind complotul de la Smolensk. În timp ce lupta pe frontul de est, a aflat despre eşecul atentatului cu bombă din iulie şi s-a sinucis.

o excepţie: dintre oamenii armatei, conspiratorii l-au ales pe Erwin von Witzleben, un profesionist călit care urcase pe scara ierarhică până la rangul de general-locotenent al *Wehrkres* („District militar de apărare") *III* din Berlin. Întrucât era extrem de simpatizat de trupele Diviziei a 23-a Infanterie, s-a considerat că se putea pune bază pe faptul că aceştia îl vor urma în orice circumstanţă. Gisevius a făcut portretul în scris al unui „om revigorant prin simplitatea lui (...) un general tipic de linia întâi cu inima vitează. Probabil nu foarte citit şi în mod clar fără vreun interes faţă de artele frumoase, era fără îndoială un om adânc înrădăcinat în tradiţia cavalerească a vechilor ofiţeri prusaci. Îi plăcea viaţa la ţară şi era un vânător pasionat." Prezenţa lui s-a dovedit a fi nepreţuită. Conştient că Gisevius se afla probabil în vizorul Gestapoului şi se temea de aceştia, von Witzleben i-a oferit un birou personal, lipit de al lui, în speranţa că nu avea nici un microfon instalat de Gestapo, spunându-i în treacăt aghiotantului că nou-venitul era „o rudă apropiată care se îngrijea de documentele lui von Witzleben".

În ce priveşte trădarea şi înşelăciunea, scenariul loviturii care urma să vină era atât de bizantin, încât s-ar fi potrivit până şi naziştilor. Prima etapă era dezvăluirea faptului că Himmler plănuia ca SS-ul să înlocuiască Wehrmachtul. Von Witzleben şi adepţii săi urmau să îi pună pe Hitler şi Göring sub arest preventiv sub pretextul că planurile lui Himmler aveau să îi pună în mare pericol, după care Himmler şi Heydrich aveau să fie arestaţi sub acuzaţia de trădare. În asemenea circumstanţe, unităţile Wehrmachtului din afara Berlinului puteau primi în rândurile lor restul de membri SS care sprijiniseră presupusa lovitură de stat a lui Himmler. Odată ce Wehrmachtul ar fi deţinut controlul, adevăratele motive ale preluării ar fi ieşit spectaculos la iveală.

Toate planurile au fost, însă, zădărnicite de anunţul invadării iminente a Cehoslovaciei şi a intenţiei prim-ministrului britanic Neville Chamberlain de a zbura în Germania „pentru a ajunge la o înţelegere" cu Hitler. Ştirile, ajunse în toate colţurile Europei, au fost primite cu uşurare de majoritatea germanilor, care nu se simţeau în stare de a porni un război. Conspiratorii au simţit că atmosfera din ţară se schimbase. Dacă Hitler dădea înapoi, întregul elan şi sprijin pentru o revoltă cel mai probabil că aveau să dispară. În urma întâlnirilor dintre Hitler şi Chamberlain de la Berchtesgaden, Bad Godesberg şi München, Führerul a obţinut tot ce îşi dorea de la cehi fără a trage un singur foc de armă.

În casa lui von Witzleben, conspiratorii şi-au aruncat în foc planurile. Numai Oster şi-a păstrat ciorna de trei pagini, scrisă de mână, pe care, dintr-o regretabilă gafă, a încuiat-o în seiful din biroul Abwehrului. Aşa cum se temuse, atunci când a devenit evident că existau şanse mari ca Hitler să aibă parte de victorii rapide în vest, cei mai puţin hotărâţi dintre susţinătorii de la început şi-au pierdut interesul şi au dispărut. Iniţial fusese plănuit ca Hitler să fie arestat şi judecat, dar în 1943, în timp ce războiul înainta, iar înfrângerile şi victimele de pe frontul de est deveneau din ce în ce mai numeroase, era deja evident că Hitler va duce ţara la pierzanie. Venise vremea pentru a gândi ce era de negândit: nu exista altă variantă în afară de asasinat.

OPERAŢIUNEA „FLASH"

Prima tentativă importantă a fost numită *Smolensk Attent* (denumită şi Operaţiunea „Flash"), care fusese planificată în lunile ianuarie şi februarie. Succesul acesteia depindea de efortul unui nou grup de conspiratori care se adunase în urma răsturnărilor de situaţie din Rusia. Printre aceştia se numărau generalul Friedrich Olbricht, şeful *Allgemeines Heeresamt* („Comandamentul General al Armatei"), generalul Henning von Tresckow, din Grupul de Armate Strategic ce îşi avea cartierul general la Smolensk, şi Fabian von Schlabrendorff, un ofiţer inferior din statul-major al lui von Tresckow. Canaris, conştient de schimbarea vântului, nu s-a implicat personal, dar şi-a trimis doi oameni, Hans von Dohnanyi şi generalul Erwin Lahousen, chipurile pentru o conferinţă a ofiţerilor Wehrmachtului. La Smolensk, conspiratorii s-au întâlnit şi au întocmit un plan de a-l atrage pe Hitler acolo şi a-i provoca moartea. Acest lucru va servi de preludiu unei revolte în Berlin.

Întotdeauna indecis, von Kluge, deşi spusese că avea să se alăture conspiraţiei, s-a întors obedient în tabăra lui Hitler.

Hitler, care până în acel moment devenise foarte suspicios faţă de generalii lui, era reticent cu privire la părăsirea reşedinţei sale – aşa-numitul *Wolfsschanze* („Bârlogul lupului") – din apropierea Rastenburgului (astăzi Ketrzyn). Însă după un număr de refuzuri a fost convins să vină la Smolensk pe 13 martie 1943. O încercare de a-l atrage în conspiraţie pe feldmareşalul

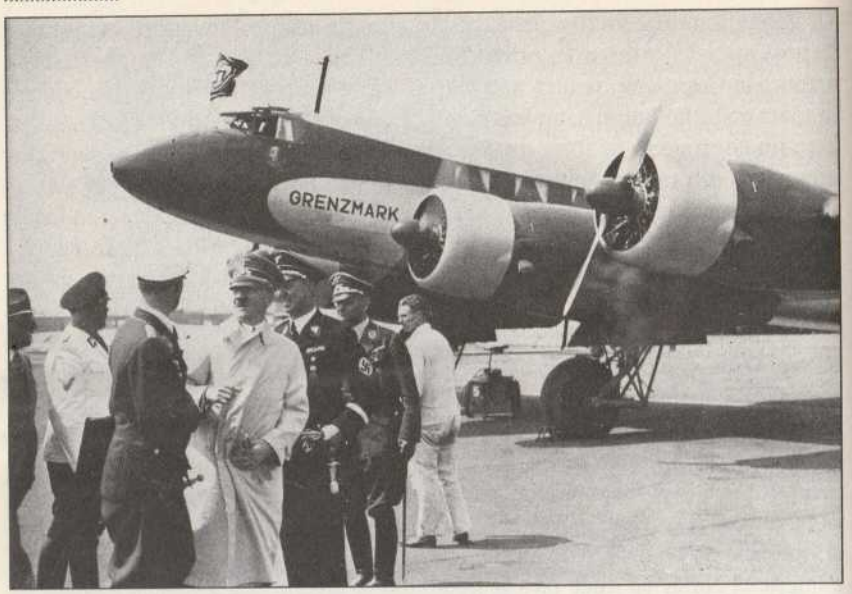

Deşi aparatul Focke-Wulf Condor cu bomba menită a-l ucide pe Hitler în timpul zborului spre Smolensk s-a dovedit a fi o excepţie, flota de avioane Condor preferată de *Führer* era supusă unor controale de securitate foarte riguroase.

Günther von Kluge, comandantul Grupului de Armate Strategic, a eşuat; totul rămăsese în sarcina lui von Tresckow şi von Schlabrendorff, ajutaţi de Lahousen, care adusese cu el câteva bombe puse la dispoziţie de Abwehr. Explozibilii germani s-au dovedit inutili deoarece fitilele lor scoteau un fâsâit care le-ar fi trădat prezenţa. În schimb, bombele britanice, un model care fusese lăsat de RAF agenţilor aliaţi, păreau ideale şi s-a intenţionat plasarea acestora în avionul lui Hitler în timpul zborului retur. Von Schlabrendorff şi-a dat seama că, închise într-o singură cutie, două pachete de explozibili seamănă cu două sticle de coniac. Sub pretextul trimiterii unor băuturi cerute de un coleg din Rastenburg, generalul Helmuth Stieff a reuşit să plaseze pachetul aparent inofensiv la bordul aeronavei lui Hitler.

Aparatul Focke-Wulf Condor, cu patru motoare, îl dusese pe Führer într-un tur al frontului rusesc. Acesta îl purtase la sediul din Ucraina al feldmareşalului Erich von Manstein, apoi în Vinnytsya, urmând să se întâlnească apoi cu Manstein ca să îi prezinte felicitările pentru distrugerea unui corp de armată rusesc. Pe durata zborului spre Smolensk, Hitler părea neobosit şi a discutat neîncetat cu generalul Alfred Jodl, şeful de operaţiuni al OKW. În cala Condorului, fitilul ce ardea încet se apropia de cutia împachetată. În câteva minute, percutorul avea să fie eliberat, lovind detonatorul şi aruncând în aer

avionul. Explozia, conform relatării de după război a lui von Schlabrendorff, ar fi trebuit să se întâmple la scurt timp după plecarea din Minsk, la vreo 30 de minute de zbor distanţă de Smolensk. Se crezuse că, după succesul atentatului, vor veni veşti de la aparatele Messerschmitt 109 din escortă. În cazul de faţă, conspiratorii au primit un mesaj abia după o agonie de o oră: Condorul aterizase în siguranţă în Rastenburg.

Von Schlabrendorff îşi amintea: „Am fost uimiţi, nu ne puteam imaginea cauzele eşecului. Am sunat imediat la Berlin şi am dat codul pentru misiune eşuată. Atunci Tresckow şi cu mine ne-am consultat asupra paşilor pe care îi aveam de urmat. Eram profund tulburaţi. Era suficient de grav faptul că atentatul a eşuat. Dar încă şi mai gravă ar fi fost descoperirea bombei, care ar fi dus fără îndoială la detectarea noastră şi la moartea unui cerc larg de colaboratori apropiaţi."

Soarta a făcut ca un telefon dat de von Tresckow de la reşedinţa lui Hitler să anunţe că sticlele de „coniac" încă nu fuseseră trimise. Li s-a explicat atunci că fuseseră încurcate sticlele iar von Schlabrendorff urma să vină a doua zi cu sticlele de coniac bun. După ce a obţinut pachetul incriminator, s-a grăbit să prindă trenul de noapte spre Berlin pentru a dezamorsa bomba în liniştea vagonului de dormit, descoperind că, în ciuda planificării atente, detonatorul nu se declanşase.

La două săptămâni după aceea, a urmat o altă tentativă. Colonelul von Gersdorff, un alt ofiţer din cercul lui von Tresckow, s-a oferit să-şi sacrifice viaţa pentru a-l ucide pe Hitler. Ideea era ca, în timp ce Führerul vernisa o expoziţie la Muzeul Militar din Berlin, von Gersdorff, cu paltonul plin de bombe cu ceas, se va arunca asupra dictatorului. De fapt, Hitler nu a stat mult la vernisaj, nici nu a venit la ora stabilită. În orice caz, von Gersdorff a observat că locul era plin de oameni ai Gestapoului. Pentru moment, rezistenţa Abwehrului, formată din complotişti de vârstă medie inhibaţi de temeri vechi şi de prejudecăţi pe care nu le puteau înfrânge, aştepta o nouă ocazie. Dar altundeva, necunoscut lor, se afla un alt grup de patrioţi care nu avea deloc asemenea inhibiţii.

FAMILIA SCHOLL

Fusese o vreme când tinerii de vârsta lui Hans şi Sophie Scholl, născuţi în anii de după Marele Război, s-ar fi uitat în urmă cu nostalgie la evenimentele din oraşul Nürnberg, dintr-o zi din luna septembrie a anului 1933, la mai puţin de nouă luni după venirea la putere a lui Hitler. Şi-ar fi amintit o mulţime în delir, aclamând triumfătoare, adunată pe magnificul stadion Zeppelinwiese, piesa de rezistenţă a oraşului vechi. Aici se sărbătorea ceea ce Rudolf Hess, acel acolit devotat, numise „Congresul Victoriei".

Ziua congresului aparţinea tineretului – pe stadion erau 60 000 de tineri, în veşminte şi cămăşi roşii, negre sau albe, ce efectuau exerciţii complexe în

Singurul supravieţuitor din grupul ofiţerilor superiori de armată ce i se opuneau lui Hitler, von Schlabrendorff (în imagine) îl recrutase pe Klaus von Stauffenberg pentru rolul crucial în atentatul cu bombă. După ce fusese arestat şi torturat, a scăpat de la execuţia sigură atunci când Tribunalul Poporului a fost distrus de bombardamentul Aliaţilor în 1945.

formaţie timp de 90 de minute nemaipomenite, desfăşurând sloganе precum „Sânge şi onoare", „Germania învie", „Tineret şi muncă". Se mişcau fără greşeală de-a lungul şi de-a latul arenei, cuvintele formându-se în roşu, negru şi alb, în cercuri pătrate şi dreptunghiuri, întotdeauna undeva în centru apărând svastica dominantă. Deasupra, reflectoarele Klieg suplimentau lumina soarelui de vară, iar pădurea de steaguri împânzea împrejurimile cu simbolul svasticii. Fiecare mişcare din acest tur de forţă era întâmpinată cu un tumult de aplauze, care ajungea la apogeu când 60 000 de cuţite de oţel erau trase ca unul şi fluturate deasupra capetelor pentru a simula efectul unui fulger orbitor în lumina soarelui de după-amiază.

Pentru Hans Scholl, care se alăturase mişcării Tineretul hitlerist *(„Hitler Jugend")* în 1934, deziluzia s-a închegat încetul cu încetul. Nu reuşise să înţeleagă de ce tatăl său, Robert Scholl, nu îi împărtăşea devotamentul faţă de noua Germanie, numindu-i pe noii ei conducători „lupi şi mincinoşi". Atacul asupra libertăţii personale sub nazism fusese treptat; una câte una, organizaţiile de tineret care deveniseră o tradiţie germană erau proscrise, membrii lor fiind luaţi cu arcanul în *Hitler Jugend*. A venit vremea când casele familiei Scholl şi ale prietenilor acestora au fost vizitate de Gestapo, care a confiscat cărţi, albume foto şi jurnale, dintre care multe erau simple însemnări de adolescenţă şi inofensive din punct de vedere politic. Hans a fost arestat şi aruncat în temniţă, apoi eliberat cu avertizări despre soarta care îi aşteaptă pe disidenţi. Mai puţin norocoşi au fost liderii organizaţiilor religioase de tineret, precum Adalbert Probs, care a fost împuşcat de Gestapo în timp ce „încerca să evadeze".

După arestarea lui Hans, Gestapoul a continuat să îşi arunce umbra asupra familiei lui. Tatăl său fusese suficient de neatent încât să îl numească pe Hitler „o năpastă" în prezenţa unui coleg de serviciu din Ulm, care nu a pierdut timpul

şi l-a denunţat la sediul local al Gestapoului. A urmat inevitabila bătaie în uşă la ora două dimineaţa şi arestarea sumară. Herr Scholl a fost ulterior eliberat cu asigurarea că până şi cea mai neînsemnată dovadă de agitaţie va fi observată de Gestapo. Felul în care a fost tratat tatăl său i-a sporit fiului indignarea şi hotărârea să ia măsuri eficiente, dar la început, nu a ştiut cum să procedeze. După ce a fost chemat să satisfacă serviciul militar, Hans a urmat studii de medicină la Universitatea din München. Unul dintre cei mai simpatizaţi şi liberali lideri de acolo a fost Dr. Kurt Huber, care a luat asupra sa apărarea cauzei bisericilor creştine persecutate. Trei preoţi din Lübeck fuseseră arestaţi pentru distribuirea unor predici care denunţau explicit războiul. Un alt critic deschis al lui Hitler a fost episcopul din Münster, Hans Clemens von Galen, care evidenţiase rolul naziştilor în coruperea tineretului prin „întemniţare ilegală, exil şi expulzare a nevinovaţilor". Huber a selectat cele mai înflăcărate fragmente din predicile episcopului şi a început să le distribuie cetăţenilor cu influenţă din München, inclusiv familiei Scholl.

În oraşul Lübeck, trei preoţi au fost arestaţi pentru distribuirea unor predici ce denunţau explicit războiul.

Nu a trecut mult timp înainte ca Hans să descopere că mulţi dintre colegii lui studenţi îi împărtăşeau zelul şi că serile, după cursuri, un grup lucra la ceea ce ei considerau propria declaraţie de credinţă în poporul german. Iniţial, manifestele lor au fost primite cu precauţie. În loc să condamne direct naţional-socialismul, acestea citau din scriitori clasici cu convingeri puternice despre libertatea persoanei şi despre caracterul ilegitim al persecuţiilor. Alături de Goethe şi de Schiller, manifestele făceau referire la statul spartan, care abandonase iubirea şi prietenia, aservind individul cerinţelor statului. Aluzia era, totuşi, evidentă, iar cu timpul tonul s-a schimbat din romantic în acid şi a fost îndreptat direct asupra naziştilor. Ceea ce fusese un simplu grup disident a ajuns o mişcare de rezistenţă. Numele acesteia, *Die Weisse Rose* („Trandafirul Alb"), fusese ales de Hans Scholl după titlul unui roman al misteriosului scriitor B. Traven, de fapt un pamfletist german, pe numele său adevărat Albert Feige, a cărui temă recurentă era lipsa de umanitate a marilor instituţii, despre care se vorbea pe fundalul unei poveşti de aventuri, dragoste şi suspans desfăşurată în Mexic. Hans îşi unise de multă vreme forţele cu dr. Kurt Huber, amândoi lucrând fără întrerupere pentru a tipări o veritabilă avalanşă de manifeste.

Nu a fost surprinzător faptul că acestea au picat în mâinile Gestapoului la câteva ore de la distribuirea lor. La început, Heinrich Müller le privea ca pur şi simplu deranjante. Nu avea nici un rost încercarea de a da de urma maşinilor de multiplicat, care se găseau peste tot în München, sau a hârtiei ieftine pe care erau tipărite manifestele. În ceea ce priveşte supravegherea, nu existau nici timpul, nici agenţii necesari pentru a face razii în locuinţele studenţilor. Dar ceea ce la început a fost doar o simplă îngrijorare s-a transformat rapid în nelinişte. Manifestele au început să apară şi în alte părţi ale Germaniei, celule

Sophie Scholl (centru) alături de fratele său, Hans, student în München, şi Christopher Probst, un coleg din mişcarea Trandafirul Alb. Organizaţia se întindea în mai mult de zece oraşe, atrăgând atenţia asupra condiţiei evreilor şi îndemnând la rezistenţă pasivă şi sabotaj al industriei de război.

de rezistenţă constituindu-se şi în oraşele universitare Hamburg, Bonn, Freiburg şi Heidelberg. Membrii mai tineri ai Gestapoului au fost trimişi pentru a se da drept studenţi. Spre furia lui Müller, agenţii de valoare erau irosiţi în căutarea unor celule de rezistenţă inexistente în cadrul universităţilor. De fapt, era vorba despre neobositul Hans, sora lui, Sophie, şi un mic grup de prieteni care făceau cea mai mare parte a împărţirii manifestelor. Cuplul a călătorit la Linz, Viena şi Frankfurt, lipind aproape 1 500 de manifeste şi împrăştiind încă şi mai multe pe străzile întunecate din München, care a ajuns să fie în fruntea mişcării.

În ianuarie 1943, pe măsură ce afişele şi sloganele de pe ziduri se înmulţeau, Himmler s-a implicat personal. A trimis instrucţiuni unui vechi coleg, *Obergruppenführer* Karl Freiherr von Eberstein, şeful poliţiei din München, spunându-i că raziile poliţiei de pe tot cuprinsul Germaniei erau o risipă de oameni. Era nevoie de supraveghere sub acoperire executată de experţi din München: „Presupun că aceia care trag sforile fac parte din cercuri catolice şi reacţionare". Sarcina clandestină de a-i anihila pe vinovaţi urma să cadă doar în sarcina SD-ului. Din punctul de vedere al naziştilor, nevoia de acţiune era primordială. La două săptămâni după mesajul lui Himmler a sosit vestea căderii Stalingradului. Se dovedise imposibil de a ascunde poporului german un asemenea dezastru major. Moralul s-a prăbuşit şi poate pentru prima oară în acest război se punea problema pierderii de vieţi în campania din Rusia.

La începuturile războiului, germanii care se considerau patrioţi nu ezitaseră să raporteze Gestapoului cazuri de ceea ce ei priveau ca răzvrătire. Un raport al SD-ului din 15 martie recunoscuse schimbarea majoră ce avea loc faţă de acele vremuri: „Conform informaţiilor noastre, zvonurile cu privire la operaţiunile cercurilor de opoziţie se răspândesc şi perturbă populaţia. Aşadar, în multe regiuni ale Reichului se vorbeşte despre «demonstraţii de proporţii ale studenţilor münchenezi». Se vorbeşte şi despre manifeste şi afişe cu conţinut marxist care îşi fac apariţia în Berlin şi în alte oraşe. Unele surse ale noastre accentuează faptul că populaţia nu mai reacţionează ca înainte, îndepărtând aceste scrieri şi manifeste instigatoare. În schimb, le citesc şi le dau mai departe."

GRUPUL TRANDAFIRUL ALB

Opoziţia faţă de Hitler şi faţă de regimul nazist a luat numeroase forme, crescând în intensitate pe măsură ce războiul avansa. Unul dintre cele mai cunoscute grupuri disidente ale tinerilor în Germania nazistă a fost *Die Weisse Rose* („Trandafirul Alb"), format din studenţi ai Universităţii din München în 1942. Acesta îşi propunea să „dărâme zidul de fier al fricii şi terorii". Printre membrii grupului vânaţi de Gestapo se numărau fraţii Hans şi Sophie Scholl. Arestaţi şi judecaţi sumar, au fost amândoi executaţi prin decapitare la 22 februarie 1943. Neclintită sub interogatoriul Gestapoului, Sophie a declarat că „mii de oameni vor fi tulburaţi şi treziţi de ceea ce am făcut."

REVOLTELE DIN CAMPUS

Schimbarea de dispoziţie a fost rapid observată de mişcarea *Die Weisse Rose,* care a reacţionat în primul rând prin tipărirea a mii de alte manifeste, ce au fost plasate în campusul Universităţii din München. Unul dintre cele mai grăitoare astfel de manifeste spunea: „Cine a numărat morţii? Hitler sau Göbbels – nici unul nu e sigur. În Rusia mii de soldaţi cad zilnic (...) Nenorocirea pătrunde în casele noastre şi nimeni nu vine să şteargă lacrimile din ochii mamelor, dar Hitler îi minte pe cei cărora le-a răpit cea mai de preţ comoară, ucigând-o fără nici un rezultat. Fiecare cuvânt ce iese din gura lui Hitler este o minciună. Dacă spune pace, înseamnă război, iar dacă foloseşte numele Atotputernicului, săvârşind astfel un sacrilegiu, vorbeşte despre puterea răului, despre îngerul căzut, Satana. Buzele lui sunt o gură fetidă de iad, iar puterea lui este perversă. Cu siguranţă, trebuie să ducem lupta împotriva regimului de teroare naţional-socialist cu toate mijloacele raţionale, dar oricine se îndoieşte astăzi de existenţa reală a puterilor demonice nu a înţeles deloc fundalul metafizic al acestui război. În spatele concretului, în spatele percepţiei materiale, în spatele tuturor consideraţiilor logice şi reale, stă iraţionalul, adică lupta împotriva demonului, împotriva trimişilor Antihristului."

Capcanele romantismului idealist erau încă prezente, dar a devenit evident în scurt timp că nu putea exista nici un înlocuitor pentru acţiunea directă.

O ocazie a fost oferită de Paul Giesler, Gauleiter al Münchenului şi Bavariei Superioare, care a descins în universitate în februarie 1943, flancat de echipaje SS. A ordonat tuturor studenţilor să se adune în aulă, unde a început să îi mustre pentru căderea moralului. Toţi studenţii de sex masculin care erau consideraţi apţi din punct de vedere fizic aveau să participe la efortul de război. În ce priveşte studentele, ele puteau îndeplini un rol util purtând un copil în pântec în fiecare an pentru binele Reichului. Cu un rânjet, Giesler a adăugat că, „dacă unele fete nu au suficient şarm pentru a-şi găsi un partener, le voi pune la dispoziţie aghiotanţii mei (...) şi promit că va fi o experienţă plăcută." Aceasta s-a dovedit a fi prea mult pentru studenţii care s-au ridicat ca unul, tăbărând asupra gărzii de corp a vorbitorului şi a celor cunoscuţi a fi agenţi Gestapo. Apoi au năvălit din aulă în stradă, care a devenit în scurt timp scena unor demonstraţii antinaziste la o scară fără precedent. Opoziţia s-a înflăcărat încă şi mai mult pe măsură ce războiul manifestelor a luat amploare, odată cu revoltele ce însufleţeau Bavaria.

La puţină vreme după răsărit, câteva zile mai târziu, cu ultimele manifeste ale lui Huber îndesate în ghiozdane, Hans şi Sophie se îndreptau entuziaşti către universitate. Ajunşi înăuntru, s-au mişcat cu repeziciune de-a lungul coridoarelor, lăsând în urmă pachete în faţa anumitor uşi şi săli de curs. Pe restul le-au împrăştiat de la etajul superior al holului principal. Conţinutul lor nu putea fi mai incendiar, îndemnându-i pe cititori la acţiuni în masă cu slogane precum „Demisionaţi din structurile de partid", „Luptaţi împotriva partidului", „Morţii de la Stalingrad vă cheamă", „Numele german va fi dezonorat pe veci dacă tineretul german nu se va răscula acum ca să se răzbune". Nevăzut, Jacob Schmidt, portar şi mecanic, unul dintre nenumăraţi

O echipă de intervenţie a infanteriei germane, în faţa sediului Gestapo Prinz-Albrecht-Strasse 8, se pregăteşte pentru un nou raid. Deşi cele mai multe din ale Gestapoului erau duse la îndeplinire de SS sau de *Geheime Feldpolizei*, Gestapo se putea folosi de personal din orice ramură a Wehrmachtului pentru a-şi îndeplini scopurile.

Judecătorul Roland Freisler (centru) prezintă salutul nazist, ca preşedinte al Tribunalului Poporului. Era cunoscut prin faptul că teroriza fără milă atât acuzaţii, cât şi martorii. A fost ucis în timpul unui bombardament american asupra Berlinului, în februarie 1945.

...cuarte care nu se fereau să vândă ponturi Gestapoului, i-a privit pe Hans ...Sophie la treabă. A fugit pentru a da alarma şi toate ieşirile universităţii ...fost blocate. Arestarea s-a efectuat rapid. Cei doi fraţi au fost prinşi, ...duşi într-o limuzină neagră şi conduşi în viteză la sediul Gestapoului, ...au fost închişi în celule separate.

...a început s-au ţinut tare în faţa interogatoriilor, negând orice legătură cu ...ele şi cu sloganele vopsite, dar le-au fost arătate pensule, şabloane ...mente de multiplicare care au fost găsite în casele lor. Hans, simţind ...nu le va face nici un bine, şi-a recunoscut în sfârşit activitatea, dar ...să-i convingă pe anchetatori că el purta întreaga vină. În cazul lui ...metoda de interogare folosită de funcţionarul Gestapo Egon Mohe ...exemplar cât de sofisticate deveniseră tehnicile SD-ului. În loc să o ...unei avalanşe de întrebări, i-a oferit cafea şi ţigări. Tonul pe care îl ...faţă de faţă era unul rezonabil, chiar amiabil. Cu siguranţă, îi spunea ...acesta îşi dăduse probabil seama că nu făcuse nici un serviciu ...germani care luptau pe frontul rusesc şi care aveau nevoie disperată ...ei. N-au fost cumva faptele ei mai degrabă rodul prostiei decât ...? Sophie nu a muşcat momeala, spunând clar că ar fi urmat ...dacă i s-ar fi dat o nouă şansă.

...Christoph Probst, un alt student la Conservatorul universităţii ...al mişcării *Die Weisse Rose*, a fost arestat şi el. Alături de fraţii

Scholl, a fost acuzat de înaltă trădare. Nici unul din ei nu îşi făcea vreo iluzie cu privire la rezultatul procesului, în ciuda faptului că formalităţile erau îndeplinite sub observaţia unui avocat al apărării care, la fel ca toţi avocaţii care practicau pe teritoriul Reichului, făcea parte din Uniunea Barourilor Naziste. Cât despre judecător, acesta era unul dintre cele mai infame personaje ale celui de-Al Treilea Reich, înfricoşătorul Roland Freisler, un fost comunist a cărui tehnică preferată era intimidarea şi hărţuirea prizonierilor. Ca secretar de stat în Ministerul de Justiţie al Reichului, era alegerea ideală pentru postul de preşedinte al *Volksgerichtshof,* Tribunalul Poporului, ale cărui proceduri frizau farsa şi al cărui unic scop era de a da verdicte formale, hotărâte dinainte.

În mod previzibil, apărarea nu a contestat sentinţa. Într-adevăr, ar fi fost dificil, din moment ce toţi cei trei acuzaţi nu au făcut nici o încercare de a nega acuzaţiile aduse şi au rămas imuni la vorbele lui Freisler, care foarte curând a intonat sentinţele:

„Hans Fritz Scholl, *Tod* (moarte)."

„Sophie Magdelene Scholl, *Tod*."

„Christoph Hermann Probst, *Tod*."

Condamnaţii au fost îmbrânciţi în maşini de către Gestapo şi duşi la închisoarea Stadelheim, la periferia sudică a Münchenului, unde au fost aşezaţi în celule separate şi li s-a spus să-şi scrie ultimele scrisori. Hans şi Sophie au primit câteva clipe vizita sfâşietoare a părinţilor. Sophie, prima care urma să moară, a fost dusă în sala de execuţie, unde mâinile i-au fost încătuşate rapid şi a fost întinsă sub ghilotină. S-a calculat că între momentul intrării victimei în încăpere şi cel al căderii masivei lame, au trecut şapte secunde. Gardienii aveau să-şi amintească faptul că Hans Scholl a strigat „Trăiască libertatea!" În acea după-amiază, o relatare a procesului şi execuţiei a fost publicată în ziarul münchenez *Neueste Nachrichten*; textul fusese dat la tipar în timp ce procesul era încă în desfăşurare. Gestapoul nu a abandonat căutarea celorlalţi membri ai *Die Weisse Rose*; Kurt Huber a fost printre cei găsiţi şi decapitaţi în luna aprilie a anului viitor. Soarta mişcărilor studenţeşti antinaziste nu avea cum să fie mai rea.

CĂDEREA ABWEHRULUI

Perspectivele Abwehrului nu erau cu nimic mai luminoase în urma eşecului Operaţiunii „Flash". Următorul obstacol întâmpinat de conspiratori a avut de-a face cu Wilhelm Schmidhuber, un berar prosper şi agent al Abwehrului cu jumătate de normă care s-a alăturat pentru prima oară opoziţiei faţă de Hitler în 1940. Una dintre activităţile sub acoperire desfăşurate de suporterii lui Canaris fusese ajutorul acordat evreilor (adesea familii întregi) prin scoaterea din Germania pe post de agenţi de contraspionaj. Au fost deblocate fonduri

din bugetul Abwehrului pentru a-i despăgubi pentru felul în care au fost trataţi de nazişti, din vina cărora şi-au pierdut chiar locuinţele şi bunurile. Practica avea acordul tacit al lui Canaris; organizaţia era în mâinile lui Hans Oster şi a adjunctului său, Hans von Dohnanyi, un antinazist cu vechime care, din moment ce una dintre bunicile lui era înregistrată ca „neariană", era deja în atenţia Gestapoului.

Stratagema a avut un succes considerabil, dar a fost ameninţată serios de încarcerarea în Cehoslovacia a unui evreu care susţinea că este agent al Abwehrului şi asupra căruia s-a descoperit neobişnuita sumă de 400 de dolari americani. Vestea deţinerii a ajuns la Heinrich Müller, care a decis să se ocupe personal de această problemă. Suspectul şi-a revendicat prompt drepturile de agent al Abwehrului, dar Müller a ignorat această chestiune, continuându-şi interogatoriul, aflând printre altele despre faptul că banii veneau direct de la Herr Schmidhuber. Implicaţiile erau prea serioase pentru a se mai pierde timp, aşa că Schmidhuber a fost arestat de urgenţă. Acesta s-a dovedit prea slab pentru ancheta insistentă presărată cu ameninţări, Müller descoperind în câteva ore implicarea şi activităţile lui Hans von Dohnanyi.

ROTE KAPELLE

Una dintre principalele reuşite ale Abwehrului a fost dezvăluirea unui număr mare de germani care activau ca spioni în serviciul sovieticilor. Agenţii amiralului Canaris au depistat în jur de 100 de transmiţătoare radio clandestine, operând în afara Reichului şi a teritoriilor ocupate. Iniţiativele lor au primit numele de cod *Rote Kapelle* („Orchestra roşie").

Un organizator important era Leopold Trepper, un evreu polonez comunist, antrenat de serviciul de informaţii sovietic, care se afla în contact cu cercurile influente dintr-o bază belgiană. Operatorul său principal era Harold Schulze-Boysen, un angajat cu orientări de stânga al Ministerului Aviaţiei cu acces la biroul de „cercetare" al lui Göring, *Forschungamt*, specializat în ascultarea telefoanelor. Schulze-Boysen şi alţii au reuşit în anul 1942 să trimită informaţii vitale Uniunii Sovietice cu privire la proviziile şi planurile militare germane, printre care se număra mult-dorita cucerire a Stalingradului.

Abwehrul a dezlănţuit atacul, arestând 46 de persoane, printre care Schulze-Boysen. Din acel moment, SD-ul şi Gestapoul au preluat comanda. Echipamentele au fost confiscate, iar operatorii interogaţi şi torturaţi, apoi executaţi în masă. Trepper a reuşit să supravieţuiască, dar nu a primit nici o dovadă de recunoştinţă din partea ruşilor. Ajungând cu avionul în zbor la Moscova, către sfârşitul războiului, a fost acuzat de colaborare cu Gestapoul şi întemniţat. După arestare, a emigrat în Israel.

Puterea indiscutabilă a lui Müller în cadrul Gestapoului nu se întindea şi asupra Abwehrului, care îşi păzea cu gelozie poziţia în cadrul armatei. Se cerea aşadar o autoritate adecvată, iar Müller l-a solicitat pe Manfred Röder, procuror al Curţii Marţiale din Reich. Rolul lui Röder în cadrul Abwehrului era impresionant. Se infiltrase cu succes într-un grup de peste 100 de germani prosovietici care, sub numele de cod *Rote Kapelle* („Orchestra Roşie"), pusese în funcţiune un sistem de spionaj care opera în serviciul Moscovei,

Contele Claus von Stauffenberg (primul din stânga), în poziţie de gardă în prezenţa lui Hitler şi a lui Keitel în afara buncărului „Bârlogul lupului", la 15 iulie 1944, la câteva zile înainte de tentativa eşuată de asasinat.

pe teritoriul Reichului. Müller, însă, şi-a păstrat influenţa convingându-l pe Röder să includă un membru Gestapo în grupul de oficiali care aveau să sosească la Abwehr pe 5 aprilie 1943. Röder a anunţat tăios că avea atât un mandat pentru percheziţionarea biroului, cât şi unul de arestare pe numele *Sonderführer* von Dohnanyi. Canaris, care considera că orice document incriminatoriu trebuia pus la păstrare, a aprobat, dar a insistat să fie de faţă şi la percheziţie, şi la arestare. Oster a protestat atunci că el ar trebui să fie cel arestat, întrucât activităţile subalternilor săi erau duse la îndeplinire la ordinele lui. Röder, însă, anticipase asemenea piedici. A atras atenţia asupra faptului că acuzaţiile aduse lui von Dohnanyi nu erau de natură militară, ci reprezentau o încălcare a reglementărilor monetare. Atunci, fără nici o întârziere, a păşit în biroul lui von Dohnanyi şi a cerut cheia de la seiful verde, de mari dimensiuni. Acesta conţinea un teanc gros de dosare, pe unul dintre ele fiind scris „*Z Grau*" („Z Gri"). Von Dohnanyi a încercat să scoată trei foi de hârtie care ieşeau din dosar; dar Röder i-a ordonat să se oprească.

Dar când cel din urmă era întors cu spatele, Oster a reuşit să pună mâna pe ele. Raportul lui Röder, al cărui text a supravieţuit, descrie întâmplările care au urmat: „General-maiorul Oster stătea cu faţa la conducătorul anchetei, cu mâna stângă la spate; a scos hârtiile menţionate şi le-a ascuns sub jacheta costumului său civil. Fiind observat de *Kriminalsekretär* Sonderegger, care era de asemenea prezent şi conducea ancheta, a fost somat prompt şi convins să înapoieze hârtiile." Lui Oster i s-a ordonat să iasă din cameră. Una dintre cele trei hârtii conţinea un memorandum care spunea că grupuri militare din Germania şi anumiţi indivizi din cler erau implicaţi în tentative de răsturnare a naţional-socialismului. Prima propoziţie a memorandumului era suficientă în sine pentru a sprijini o acuzaţie de trădare: „ De ceva vreme încoace, un cerc restrâns de clerici importanţi din cadrul Bisericii Protestante germane se

întreabă cum poate ajuta ca acest război să aducă o pace dreaptă şi de durată şi să construiască un sistem social pe temelii creştine". Ca şi cum aceasta nu era de ajuns, un alt document sublinia structura teritorială a Germaniei posthitleriste.

Declaraţia era suficientă pentru a duce la un lanţ de arestări. Von Dohnanyi a fost azvârlit în temniţă, alături de Josef Müller, omul Abwehrului la Roma şi pastorul Dietrich Bonhöffer, un preot protestant care era de asemenea profund implicat. Hans Oster a fost scos din funcţie şi destituit de OKW, fiindu-i interzisă orice colaborare viitoare cu Abwehrul. Pentru o vreme, Oster a putut să se retragă în Leipzig, dar Gestapoul deja îi însemnase fişa; a fost arestat în luna decembrie a anului următor. Până atunci, Himmler considerase că nu existau suficiente dovezi pentru a-l reţine pe Canaris, dar Abwehrul era deja pe moarte.

CERCUL DE LA KREISAU

Cercul de la Kreisau *(Kreisau Kreis)* era un grup restrâns format în 1933, cu scopul de a opune rezistenţă împotriva lui Hitler şi a mişcării naziste, ai cărui membri aveau rădăcini diverse, în rândurile lor numărându-se ofiţeri din armată, academicieni, conservatori, liberali, socialişti, catolici şi protestanţi. Condus de Helmuth James conte de Moltke şi Peter Yorck, conte de Wartenburg, acesta se reunea la proprietatea familiei Moltke în Kreisau, Silezia (astăzi Krzyzowa, Polonia). Membrii săi îl vedeau pe Hitler ca pe o catastrofă pentru patrie, căzând de acord că era necesară o întoarcere naţională la valorile creştine prin răsturnarea regimului nazist şi instituirea unei etici social-politice în locul acestuia. Grupul a fost însă infiltrat de agenţi Gestapo. Mulţi dintre membrii săi au fost arestaţi şi ulterior executaţi după atentatul cu bombă împotriva lui Hitler de pe 20 iulie 1944.

Vestea desfiinţării a ajuns şi în afara Berlinului. Luptând pe frontul rusesc, Henning von Tresckow nu era nici pe departe cel mai puţin alarmat dintre complotişti; acesta i-a cerut lui von Kluge o permisie pe caz de boală. Una dintre primele sale acţiuni la Berlin a fost să-l contacteze pe general-locotenentul Friedrich Olbricht, şeful secţiei de aprovizionare a Armatei de Rezervă şi un personaj-cheie al opoziţiei. Ambii bărbaţi au început să caute un înlocuitor potrivit pentru Oster. Situaţia s-a dovedit a fi urgentă. Un decret emis la 14 februarie 1944 ordona dizolvarea Abwehrului şi a celor două subsecţii ale sale, *Amtsgruppe Ausland* şi *Abwehr Amt*. Prima a fost anexată Wehrmachts *Führungsstab* (statul-major pentru operaţiuni) al OKW, în timp ce RSHA-ul a înghiţit *Abwehr Amt* sub titlul de *Militärische Amt* („Biroul militar"). Puterea deplină asupra operaţiunilor de peste ocean a fost acordată lui Walter Schellenberg. Pentru conspiratori, acesta era un dezastru. Paravanul reprezentat de Abwehr, sursă de alibiuri false, documente falsificate şi explozibili, nu mai exista. Aşa cum nu mai exista nici o cale de a-i trece peste graniţă în Elveţia pe conspiratorii compromişi.

OPERAŢIUNEA WALKIRIA

Pe măsură ce Hitler adâncea Germania în haos, chiar şi acei membri ai Wehrmachtului care păstraseră o loialitate încăpăţânată treceau printr-o criză de încredere. Printre aceştia se număra şi Claus Phillip Maria Schenk, conte de Stauffenberg, un şvab cu un arbore genealogic ce începea în 1298. Stră-străbunicul său, Franz Ludwig Freiherr von Stauffenberg, fusese consilier pentru genealogie al regelui Bavariei şi fusese ridicat la rangul de conte de către Ludwig al II-lea în 1874. Cu toată viţa lui nobilă, von Stauffenberg i-a scandalizat pe unii dintre camarazii săi ofiţeri când, în ziua în care Hitler a preluat puterea, s-a prezentat în uniforma de locotenent în fruntea unei mulţimi fericite şi agitate care mărşăluia prin Bamberg. Spre deosebire de majoritatea contemporanilor săi, nu vedea nimic deplasat în a purta uniforma completă la slujba de duminică, fiind un romano-catolic devotat.

Un incident din 1938, când a primit ordin, pe post de tânăr soldat, de a reprezenta Regimentul al 7-lea Cavalerie la o demonstraţie de Ziua Partidului, în Bamberg, a declanşat o schimbare radicală de atitudine. Principalul vorbitor era Julius Streicher, *Gauleiter* de Nürnberg şi antisemit convins, care a lansat

Cercul de la Kreisau se reunea pe proprietatea familiei contelui Helmuth von Moltke, unul dintre fondatorii acestuia. Ceea ce a fost privit ca trădarea lui a avut loc aproape de începutul războiului, când acesta a contactat un ambasador al SUA la Berlin, fiindu-i atrasă atenţia cu privire la mişcarea de opoziţie. Von Moltke a fost arestat pentru trădare şi spânzurat la începutul anului 1944.

Benito Mussolini priveşte stricăciunile din sala de conferinţe a buncărului din Rastenburg, distrusă în urma unui atentat la viaţa lui Hitler. În timpul ultimei întâlniri dintre cei doi dictatori, Hitler a declarat că salvarea lui s-a datorat unei intervenţii providenţiale a lui Dumnezeu.

invective sălbatice şi obscenităţi la adresa evreilor. Discursul s-a dovedit a fi prea mult pentru von Stauffenberg, fie că era vorba sau nu de datorie militară; el şi un alt ofiţer au părăsit parada. Până la urmă, aderenţa la nazism s-a dovedit imposibilă: conform lui von Schabrendorff, „dispreţul lui von Staufenberg faţă de Hitler avea o bază spirituală (...). Izvora direct din credinţa sa creştină şi din convingerile sale morale." Devenise un candidat perfect pentru Rezistenţă. Schimbarea lui de dispoziţie nu a trecut neobservată de ceilalţi ofiţeri ce aveau opinii similare. Pentru o vreme, a fost atras de o altă celulă de opoziţie cunoscută cu numele de Cercul de la Kreisau, un mic grup de ofiţeri şi civili numiţi astfel după numele moşiei contelui Helmut von Moltke, consilier legal al OKW. Dar pacifismul inerent al Cercului i-a sporit nerăbdarea şi l-a făcut să-l vadă ca pe o simplă şezătoare.

Cariera militară a lui von Stauffenberg l-a condus întâi în Polonia, pentru a se ocupa de logistica Diviziei a 6-a Panzer, apoi în Înaltul Comandament al Forţelor Armate, unde a rămas, implicat în planuri pe termen lung, până în februarie 1943. A urmat transferul la cererea sa în serviciul activ şi o detaşare în nordul Africii, cu Divizia a 10-a Panzer, care în luna aprilie a anului următor a avut de suferit de pe urma puternicelor atacuri ale aviaţiei americane. Forţele diviziei erau extenuate şi vulnerabile, întrucât echipajele de pe tancuri încercau

să riposteze cu mitraliere uşoare. Caroseria subţire a camionului Volkswagen condus de von Stauffenberg nu a putut ţine piept gloanţelor de calibru 50. Rănile primite au fost îngrozitoare, pierzându-şi braţul drept, al treilea şi al patrulea deget de la mâna stângă şi ochiul stâng.

A fost o dovadă a curajului său faptul că a refuzat să părăsească armata şi, în plus, s-a oferit cu entuziasm să plaseze o bombă menită să-l ucidă pe Hitler în timpul unei conferinţe militare la sediul Führerului din Rastenburg. Acest lucru a fost posibil deoarece el era singurul membru al Rezistenţei interne care avea acces la conferinţele Statului-Major al lui Hitler. Un alt avantaj era acela că i se permitea să stea aproape de Hitler, întrucât incidentul din Africa îi slăbise auzul. Pe lângă planificarea asasinatului efectiv, von Stauffenberg şi von Tresckow au adus ultimele îmbunătăţiri „Operaţiunii Walkiria". Aceasta a reprezentat o remodelare a planului deja existent pe care Olbricht şi Canaris i-l prezentaseră lui Hitler cu doi ani în urmă, ca pe o metodă de stăvilire a împotrivirilor interne. I se explicase Führerului faptul că, în 1944, erau circa opt milioane de muncitori şi prizonieri de război pe teritoriul Reichului şi oricare dintre ei putea porni o răscoală. Olbricht şi Canaris prezentaseră necesitatea unui plan care să împiedice această eventualitate. Hitler îşi dăduse binecuvântarea pentru stratagemă şi acum venise vremea ca ea să fie pusă în practică.

EXPLOZIA

Rastenburg era un complex de clădiri neprimitor, împrejmuit de lacuri, zone mlăştinoase şi păduri dese. Clădirile erau acoperite cu plase de camuflaj, copaci artificiali şi muşchi fals. Toate cele trei zone de securitate interne erau împânzite de centre de supraveghere şi gardieni mereu în alertă. Un muncitor polonez care se îndrepta spre casă a încercat odată să-şi scurteze drumul şi a sfârşit împuşcat; au fost amplasate mii de mine pe un perimetru de peste 50 de metri pătraţi. Valeţii lui Hitler umblau tot timpul înarmaţi; fiecare firimitură de mâncare era degustată pentru a preveni otrăvirea. Percheziţiile personale erau frecvente.

Dar zarurile fuseseră aruncate. Von Stauffenberg, însoţit de locotenentul Werner von Haeften, aghiotantul său, a zburat de la Berlin la Rastenburg cu o bombă cu ceas în servietă. Pe drumul spre cabana de conferinţe, după sosirea von Stauffenberg s-a folosit de pretextul că şi-a uitat chipiul şi centura lui şi anticameră ca să amorseze fitilul subţire. Apoi, la 12:36 după amiază, a amplasat servieta deschisă la culoare lângă unul dintre picioarele groase ale mesei. Susţinând că trebuie să dea un telefon, s-a retras discret din cameră spre vădita enervare a feldmareşalului Wilhelm Keitel, care în poziţia sa de şef al Statului-Major al OKW, era ofiţerul cu cel mai înalt rang prezent şi era conştient că von Stauffenberg era la rând ca să dea raportul. Keitel a ieşit

încercând să-l găsească, pentru a afla de la telefonist că von Stauffenberg plecase. Keitel s-a întors la conferinţă contrariat, în timp util pentru a asculta raportul generalului Adolf Heusinger despre situaţia gravă de pe frontul estic. Colonelul Heinz Brandt, şeful Statului-Major al generalului, studia concentrat imensa hartă militară întinsă înaintea lui, dar s-a lovit cu piciorul de servieta burduşită a lui von Stauffenberg şi s-a aplecat pentru a o împinge spre partea din exterior a piciorului mesei.

Heusinger tocmai spunea: „La vest de Dvina, trupele ruseşti puternice se îndreaptă înspre nord. Capetele de lance sunt deja la sud-vest de Dvinsk. Dacă nu retragem, în sfârşit, de pe ţărmul lacului Peipus, grupul de armate, o catastrofă va (...)" În acel moment, bomba a explodat. Fumul negru şi flăcările ieşeau fără oprire din cabană, masa era făcută fărâme, tavanul se prăbuşise iar ferestrele deschise fuseseră spulberate. Pentru o clipă s-a presupus că a fost vorba despre un raid aerian. Patru dintre cei care au participat la conferinţă

Olbricht, în trecut un ofiţer militar de carieră, a fost iniţiatorul Operaţiunii [illegible] gestionarea militară a centrului administrativ berlinez în urma morţii lui Hitler. [illegible] atentatului cu bombă, Olbricht a fost condamnat fără ezitare de Curtea [illegible] şi apoi împuşcat.

au fost uciși. Dar Hitler a supraviețuit: rănile sale au fost niște vânătăi pe spate, timpanele sparte și câteva aschii înfipte în piciorul stâng.

Puțin după 1.00 p.m., aeronava lui von Stauffenberg a decolat din Rastenburg spre Berlin. Din moment ce nu avea echipament radio cu rază mare de acțiune, nu a fost la curent cu desfășurarea întâmplărilor de la *Wolfsschanze*, cu toate că el nu putea concepe că Hitler a supraviețuit exploziei, pe care apucase să o vadă înainte de a fugi spre aeroport. Spera doar ca Olbricht, ca șef al Statului-Major și comandant adjunct al *Ersatzheer* („Armata de Rezervă"), să fi întreprins acțiunea hotărâtă, preluând controlul asupra clădirilor și punând trupele în mișcare. Spre consternarea lui, însă, von Stauffenberg a aflat că Olbrich nu făcuse absolut nimic cât timp aștepta confirmarea morții lui Hitler. Încă refuzând să accepte că Führerul putea fi în viață și conștient că pierdea timp prețios, von Stauffenberg a ordonat demararea imediată a operațiunii Walkiria. Olbricht l-a contactat în scurt timp pe generalul Friedrich Fromm, care avea sub comanda sa toate forțele Wehrmachtului din Berlin, din clădirea veche a Ministerului de Război și care făcea parte din conspirație. Fromm a refuzat însă vreo mișcare până ce nu avea dovada clară a morții lui Hitler. Privit de multă vreme de către ceilalți conspiratori ca un prieten de vreme bună, simțise acum primejdia și amenințarea

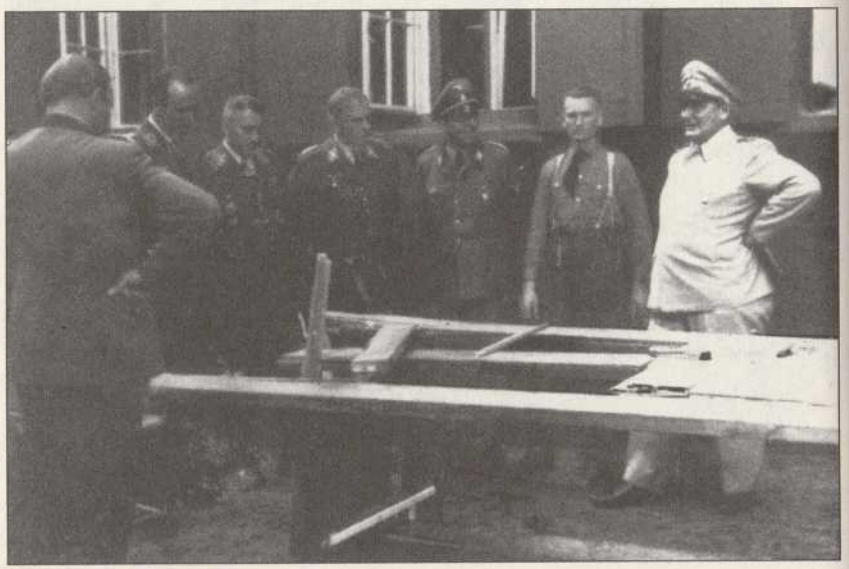

Hermann Göring (dreapta) se află împreună cu Julius Schaub (al treilea din dreapta), camaradul lui Hitler încă de pe vremea puciului eșuat, în buncărul nimicit din Rastenburg. Imaginea îl înfățișează și pe *SS-Gruppenführer* Hermann Fegelein (al patrulea din stânga), care a fost împușcat pentru tentativă de dezertare în aprilie 1945.

pentru propria supraviețuire. Într-adevăr, dubiile asupra loialității lui Fromm au condus la numirea general-locotenentului Erich Höppner ca potențial înlocuitor, în cazul în care Fromm s-ar fi întors împotriva conspiratorilor.

Prima confirmare de la Rastenburg a venit atunci când Keitel i-a telefonat lui Fromm pentru a-i da vestea că atentatul la viața Führerului eșuase. Reacția lui von Stauffenberg atunci când a sosit la Ministerul de Război a fost să declare cu tărie că lovitura putea continua și să ceară sprijinul lui Fromm. Când cel de-al doilea a refuzat, conspiratorii l-au capturat și l-au închis în camera aghiotantului său, tăind firele de telefon din precauție. După ceva timp, Fromm a cerut să fie primit înapoi în biroul său, dându-și cuvântul de onoare ca ofițer că nu va încerca să scape. În mod inexplicabil, a fost crezut și i s-a dat drumul. Conspiratorii au fost puși apoi în dificultate de sosirea neașteptată a trei generali din statul-major al acestuia, care au refuzat cu vehemență să fie asociați cu puciul și au cerut o convorbire cu șeful lor. Fromm a indicat scurt o ieșire puțin folosită prin spatele clădirii, ordonându-le să cheme ajutoare, care să dea buzna în clădire și să înăbușe revolta.

EXECUȚIILE

Evenimentele care au urmat au reprezentat, pentru conspiratori, o serie întreagă de dezastre. Un grup de ofițeri inferiori, până atunci loiali lui Olbricht, au simțit că lovitura era pe cale de a deveni un răsunător eșec și, temându-se de arestul inevitabil, au introdus pe ascuns arme în sediul din Bendlerstrasse. O delegație a sosit pentru a-l chestiona pe Olbricht despre ce se întâmpla. Von Stauffenberg, chinuindu-se să intervină, a fost arestat. În timp ce încerca să scape, a fost împușcat în brațul sănătos. Fromm a luat acum problema pe cont propriu. A înființat o curte marțială ad-hoc, declarând că generalul Olbricht, șeful statului-major, colonelul Albrecht Ritter Mertz von Quirnheim, „colonelul al cărui nume nu-l voi rosti" (von Stauffenberg) și aghiotantul său, locotenentul Werner von Haeften au fost condamnați la moarte. Ludwig Beck a ratat o încercare de a se împușca și a fost în cele din urmă lichidat cu un glonț în ceafă.

Puțin înainte de 12:30, complotiștii au fost aduși în fața unui maldăr de pământ nisipos excavat în timpul lucrărilor de construcție din curte. Șoferilor li s-a spus să își îndrepte vechiculele cu farurile aprinse spre ei. Olbricht a fost împușcat primul, urmat de von Stauffenberg, care a strigat „Trăiască sfânta noastră Germanie." Apoi a fost rândul lui Mertz von Quirnheim. Semnalul trimis de Fromm i-a ascuns complicitatea: „Tentativa de puci a generalilor iresponsabili a fost înăbușită fără milă. Toți conducătorii au fost împușcați. Ordinele emise de feldmareșalul von Witzleben, general-colonelul Höppner, nu trebuie urmate. Am preluat din nou comanda după arestarea mea cu forța."

În decursul zilei de 20 iulie, Heinrich Himmler lucrase, în trenul său personal, lung de 14 vagoane, la aproape 40 de km de Rastenburg. Prima lui

Bestseller

INTEROGATORIUL

În eventualitatea în care un prizonier nu mărturisea, torturile începeau așa cum s-a întâmplat și în cazul lui von Schlabrendorff: „Întâi, îmi legau mâinile la spate cu lanțuri, iar un dispozitiv care îmi strângea fiecare deget în parte îmi era prins de mâini. Interiorul acestui mecanism era plin de ace care îmi înțepau degetele. Când călăul răsucea un șurub, instrumentul se contracta, iar vârfurile acelor se înfigeau în degete. Când această metodă nu ajuta la obținerea mărturisirii dorite, se trecea la etapa a doua. Eram legat de un cadru ce semăna cu un pat, iar capul îmi era acoperit cu o pătură. Cilindri asemănători unor burlane prevăzute în interior cu niște cuie îmi erau așezate în jurul picioarelor. La fel și aici, rotirea unui șurub făcea mecanismul să se strângă în jurul picioarelor, împlântând cuiele în carne de la gleznă până la pulpe. Pentru cea de-a treia etapă a torturii, «patul» însuși era instrumentul principal. Eram legat la fel ca înainte, cu pătura așezată din nou pe cap. Cu ajutorul unui mecanism special, această masă de tortură medievală era întinsă – cu smulgeri bruște sau gradual –, trăgând de corpul meu încătușat. În a patra etapă, ultima, eram legat într-o poziție aplecată, din care nu mă puteam mișca nici măcar puțin spre spate sau lateral."

Torționarii se aruncau asupra lui cu o serie de lovituri de bâtă, fiecare dintre acestea izbindu-l în cădere cu fața de podea. După fiecare astfel de ședință, prizonierul era aruncat înapoi în celulă. Dar nu le-a spus nimic anchetatorilor, în ciuda acestui tratament inuman. A fost în cele din urmă livrat ca un pachet, pe jumătate mort, lagărului de concentrare de la Sachshausen, pentru a-și aștepta înfățișarea înaintea Tribunalului Poporului.

reacție la aflarea veștii despre tentativa de asasinat a fost de a intra în panică, înțelegând că zilele în care se bucurase el însuși de putere ar putea fi numărate. Maseurul lui, Felix Kersten, și-a întâmpinat angajatorul într-o mare agitație, nerăbdător să plece la Berlin pentru a se ocupa de „primejdia reacționară". Înainte de orice, însă, Himmler a mers să-l felicite pe Hitler pentru supraviețuire, luându-și la revedere prin cuvintele *„Mein Führer*, lăsați treburile în seama mea".

Unul dintre primele gesturi ale lui Himmler a fost ordinul opririi execuțiilor. Cei implicați aveau să fie interogați prin toate metodele de care dispunea Gestapoul, prelungind tortura atât cât era necesar. Abia pe urmă vor urma execuțiile. Un tratament aparte era rezervat lui von Stauffenberg și colegilor acestuia, după cum povestea Himmler: „Au fost băgați în pământ atât de repede, încât au fost îngropați cu decorațiile pe piept. Au fost deshumați a doua zi pentru a li se confirma identitatea. Am ordonat atunci ca trupurile să fie arse și cenușa împrăștiată pe câmp. Nu vrem să rămână nici cea mai mică urmă a acestor oameni."

Un grup de funcționari Gestapo din RSHA *Amt IVE* (Contraspionaj) a primit ordine urgente să se prezinte la sediul din Bendlerstrasse. La conducere se afla *SS-Standartenführer* Walther Huppenkothen, membru Sipo și SD, cunoscut ca un anchetator perseverent și extrem de brutal. Interogatoriile erau făcute și de Josef Göbbels, pe care conspiratorii intenționau să-l aresteze.

Bestseller

Conform unuia dintre ofițerii de presă, anchetat după război, principalul suspect al lui Göbbels era Fritz Fromm, care era deja foarte speriat. Göbbels s-a răstit: „Pari a te grăbi foarte tare să-i bagi în pământ pe martorii incomozi." Fromm, care flirtase cu complotiștii, proclamându-și în același timp loialitatea față de Führer, mai avea puțin de trăit; în martie anul următor avea să fie judecat și executat.

CONSPIRAȚIA DIN FRANȚA

La prima vedere, părea că cei implicați în conspirația ce fusese organizată în Franța și-au dus la îndeplinire planurile. La ordinele general-locotenentului Hans Freiherr von Boineburg-Lengsfeld, comandantul Parisului lărgit, detașamente din batalionul al doilea al Regimentului Întâi de Gardă ocupase clădirile SS-ului, inclusiv reședința particulară a *SS-Gruppenführer* Karl Albrecht Oberg. Cel din urmă, alături de Helmuth Knochen, a fost reținut fără împotrivire. Mai mult, peste 1 200 de ofițeri SS și Gestapo au fost închiși în temnițele Wehrmachtului din Fresnes și în cazematele de piatră ale vechiului Fort de l'Est din Saint-Denis. Din păcate, singurul telex al SD-ului lăsat în funcțiune a trimis Berlinului un mesaj. Sprijinul acordat complotiștilor nu s-a arătat atât de solid pe cât se sperase; amiralul Theodor Krancke, comandantul de marină parizian, refuzase ideea unei conspirații. Acesta și-a înarmat o mie dintre oameni și i-a constituit în companii, pregătite pentru asaltul asupra închisorilor și eliberarea prizonierilor. Exista și temerea că o divizie blindată avea să fie retrasă de pe frontul Normandiei, unde trupele Aliate își consolidau poziția, pentru a ataca Parisul.

Generalul Carl Heinrich von Stülpnagel, comandantul militar al Franței, a avut la început un mare succes pe post de instigator al loviturii de stat propuse în Franța de Rezistența germană, dar nu a reușit să îl coopteze pe feldmareșalul von Kluge pentru poziția de comandant suprem în vest. Izolat și fără nici o speranță, a încercat să se sinucidă, dar a fost arestat și, în urma înfățișării înaintea Tribunalului Poporului, executat.

Cu toate acestea, un efect benefic, fie el și temporar, al acțiunii din Paris fusese întreruperea comunicațiilor dintre Franța și Germania. Cel care s-a ocupat de organizare a fost

general-colonelul Carl Heinrich von Stülpnagel, guvernator militar al Franţei începând cu anul 1942, care se declarase de la început împotriva planurilor de război ale lui Hitler şi se implicase de mult în conspiraţie. Dar a urmat lovitura dezertării feldmareşalului von Kluge, comandantul suprem în vest, al cărui devotament faţă de puci fusese dintotdeauna îndoielnic şi care afirmase clar că participarea sa activă nu va veni decât „în eventualitatea succesului acestui atentat."

În orele de după moartea lui von Stauffenberg şi a celorlalţi, von Stülpnagel şi ceilalţi conspiratori din Franţa s-au adunat în jurul aparatelor de radio, ascultând denunţarea puciului şi a iniţiatorilor acestuia, făcută de către Hitler, Göring şi amiralul Dönitz. Pur şi simplu nu mai era mare lucru de făcut în Paris. Vorr Stülpnagel a ordonat ca toţi cei 1200 de prizonieri să fie eliberaţi şi readuşi la posturi. O maşină a fost trimisă pentru a-l aduce pe Karl Albrecht Oberg, care a fost, de asemenea, eliberat. Cel din urmă gest de răzgândire al lui von Kluge a fost denunţarea lui von Stülpnagel, căruia i s-a ordonat să se întoarcă la Berlin. Întrucât Himmler era acum instalat în locul lui Fromm, aceasta ar fi însemnat arestarea imediată, la sosire. Fără să mai stea pe gânduri, von Stülpnagel, însoţit de doi sergenţi, şi-a pregătit o maşină pentru călătorie, îndreptându-se spre Verdunul părăsit, unde luptase în 1916, cu rangul de căpitan al Grenadierilor din Darmstadt. La un moment dat, i-a spus şoferului să oprească, spunându-i că vrea să facă o scurtă plimbare. S-au auzit la scurt timp focuri de armă. Sergenţii l-au găsit plutind într-un şanţ din apropiere, cu un ochi spulberat. O operaţie şi o transfuzie de sânge la un spital din apropiere i-au salvat viaţa, dar nu şi vederea.

Von Stülpnagel i-a ordonat şoferului să oprească, spunându-i că va face o scurtă plimbare. Pe urmă s-au auzit focuri de armă.

Heinrich Himmler deţinea acum prerogative la care nici nu visase. A fost numit comandant suprem al Armatei de Rezervă şi pus în fruntea Ministerului de Interne al Reichului, obţinând controlul asupra a 38 de divizii *Waffen-SS*, în care au fost infiltraţi un număr considerabil de spioni SD şi Gestapo. Între timp, Ernst Kaltenbrunner îşi punea în aplicare „Mandatul special 20.7.44", în urma căruia 400 dintre oamenii săi conduceau interogatorii fără întrerupere. Unui anume *SS-Obersturmführer* Kielpinski i-a revenit sarcina de a pune la punct rapoarte de 24 de ore, care erau trimise mai întâi secretarului de partid Martin Bormann şi apoi lui Hitler.

Obiectivul Gestapoului în acel moment nu era pur şi simplu doar de a obţine dovezi împotriva colaboraţioniştilor; Himmler a mers mult mai departe. Fiind un cititor obsedat de mituri şi legende despre un tărâm mult prea îndepărtat în negura vremii pentru a mai putea fi măcar numit Germania, a reînviat ceea ce el considera a fi o lege antică binevenită în acele zile. La o conferinţă ţinută la Posen (astăzi Poznan) pe 3 august 1944, le-a spus *Gauleiter*-ilor prezenţi: „Tot ce trebuie să faceţi este să citiţi vechile saga germane. Când alungau o familie şi declarau că membrii ei erau proscrişi, sau

când se răzbunau, mergeau până la capăt. Nu aveau milă. Dacă o familie era considerată nelegiuită, se spunea: «Acest om este un trădător, sângele este rău, au sânge rău, vor fi şterşi de pe faţa pământului». Iar în cazul unei duşmănii strămoşeşti, erau omorâţi până la unul."

Chiar şi aici, însă, vechile obiceiuri mureau greu. Convenţia vorbirii pe ocolite masca intenţiile reale: Himmler a inventat un nou termen – *Sippenhaft* (răspundere a tribului) – pentru a descrie această formă reînviată de răzbunare. Dar resursele Gestapoului erau aproape epuizate atunci când aveau de-a face direct cu complotiştii. Închiderea familiilor acestora s-a dovedit a fi imposibilă, dar s-au făcut eforturi în acest sens. Soţia şi copilul nou-născut al lui von Stauffenberg au fost arestaţi, iar ceilalţi copii ai săi au fost smulşi de lângă mamă şi duşi în orfelinate. Funcţionarii Gestapoului erau de multe ori dezorientaţi cu privire la ţinta legii privitoare la *Sippenhaft*. Unii dintre cei luaţi din casele lor, uimiţi şi îngroziţi, nici măcar nu aveau habar că exista ideea de implicare în vreo conspiraţie.

TRIBUNALUL POPORULUI

Toate secţiile Gestapoului erau pe deplin conştiente de faptul că Hitler privea peste umărul lor, cerând obsesiv accelerarea procedurilor. Tribunalul Poporului s-a deschis într-un final pe 7 august. Göbbels, ca ministru al Propagandei, a aranjat o acoperire cuprinzătoare a evenimentului de către

Hărţuit şi umilit de Roland Freisler, Erwin von Witzleben este adus în faţa Tribunalului Poporului. Nu a avut nici o şansă, până şi propriul avocat numindu-l „criminal". Fără nici un fel de remuşcări pentru rolul său în atentatul cu bombă, a fost executat prin strangulare în august 1944.

presa scrisă şi vorbită, fiind făcută şi o înregistrare fonografică. Un film complet al întâmplărilor a fost capturat de forţele britanice şi americane după terminarea războiului, fragmente din acesta fiind folosite pe post de dovezi la procesele de la Nürnberg.

În boxă se afla feldmareşalul von Witzleben alături de alte şapte persoane legate într-un fel sau altul de von Stauffenberg. Toţi fuseseră bătuţi şi înfometaţi în beciurile Gestapoului. Chinul lor a fost descris sec de Sir John Wheeler Bennett în cartea sa *The Nemesis of Power* („Pedeapsa puterii"): „Neraşi, fără gulere şi neîngrijiţi, arătau ca şi cum cedaseră fizic şi psihic (nu fuseseră ei în grija lui Walther Huppenkothen?), bărbaţi care ştiau că soarta le era pecetluită, care se simţeau în pragul morţii şi a căror singură rugăciune cerea îndurarea unui sfârşit rapid (...) Acei opt bărbaţi nu îşi făceau nici o iluzie cu privire la viitorul lor. Ştiau încă de la intrarea în sala de judecată că sunt condamnaţi la moarte."

ERNST KALTENBRUNNER

SS-Obergruppenführer Ernst Kaltenbrunner, uriaşul plin de cicatrici, i-a urmat lui Reinhard Heydrich la conducerea RSHA-ului („Biroul Principal de Securitate al Reichului") – rol pe care şi l-a asumat cu o brutalitate rar întâlnită. S-a născut la Ried, Austria, în 1903, obţinând titlul de doctor în drept şi cel de economist politic la vârsta de 20 de ani. S-a alăturat Partidului Nazist Austriac în 1932, în postul de consilier legal. În anul următor, a fost implicat într-o campanie teroristă, sprijinită de Germania, a naziştilor austrieci împotriva statului. Atunci când a fost închis alături de ceilalţi naziştii în urma tentativei de puci din 1934, în care cancelarul austriac Englebert Dollfus a fost ucis, Kaltenbrunner a organizat o grevă, asigurând atât eliberarea sa, cât şi pe cea a partenerilor săi politici. În momentul *Anschluss*-ului, Kaltenbrunner a format, împreună cu oamenii săi din SS, o „poliţie auxiliară", conducând o campanie violentă împotriva evreilor şi austriecilor de vază. Succesul său i-a adus funcţia de Ministru de Stat şi comanda SS-ului din Austria.

Un tip cu relaţii, de o tenacitate ce friza obsesia şi cu o înzestrare deosebită pentru eliminarea potenţialilor rivali, Kaltenbrunner îi curta de multă vreme pe Himmler şi pe cercul său. *Reichsführerul-SS* fusese impresionat de consecvenţa lui ideologică. Până în 1943, devenise, prin puterea lui Himmler, şeful RSHA, Biroul de Securitate al Reichului. În următorul an a venit căderea organizaţiei de spionaj extern a amiralului Canaris, Abwehrul, în acel moment Kaltenbrunner mutându-şi subtil adulaţia de la Himmler spre Hitler. Cel din urmă i-a lăsat practic mână liberă pentru a comite atrocităţi la scară mare, mai ales în ceea ce priveşte lichidarea evreilor.

Mulţi dintre cei care au venit în contact cu acest om mătăhălos, grosolan, înclinat spre beţie, l-au găsit respingător. Canaris a remarcat ochii săi reci şi „labele ucigaşe". Aflat la comanda investigaţiilor ce au urmat atentatului asupra vieţii lui Hitler, Kaltenbrunner a decretat multe dintre execuţii. La sfârşitul războiului, a fost în final capturat în Austria în casa unei amante. În timpul procesului de la Nürnberg, era evident că nu poate exista vreo apărare eficientă, dat fiind trecutul său îngrozitor. În noaptea de 15 spre 16 octombrie, a urcat pe eşafod. Cadavrul a fost, se pare, transportat cu trenul la München, unde a fost incinerat.

Lui von Witzleben i s-au scos protezele dentare şi nu i s-a permis să se bărbierească. Adus la judecată în haine rufoase, de vagabond, a dat dovadă de toată demnitatea de care era în stare, sub ploaia de injurii a lui Firesler. Având în fundal busturile lui Hitler şi Frederic cel Mare, judecătorul îmbrăcat în roşu a urmat firul unei conversaţii pe care von Witzleben a avut-o cu Beck în anul precedent. Ambii bărbaţi criticau tendinţa lui Hitler de a-şi alege comandanţii principali pe criteriul încrederii politice, mai degrabă decât al calităţilor militare. Freisler, teatral, a răcnit: „Te-ai gândit în acel moment cine ar fi putut s-o facă mai bine?" Von Witzleben a răspuns fără să se clintească, „Da!" „Cine putea s-o facă mai bine?" „Oricare dintre noi doi", a răspuns celălalt. Freisler părea că are o criză de isterie: „Oricare dintre voi! O asemenea jignire n-a mai fost niciodată debitată aici. Un feldmareşal şi un general-colonel declară că puteau face lucrurile mai bine decât cel care este Führerul fiecăruia dintre noi (...). Mărturiseşti că ai spus asta?" A venit din nou replica: „Da!". Atitudinea apărării era absolut previzibilă, avocatul lui von Witzleben afirmând calm: „Este clar că nici cel mai bun avocat n-ar mai putea găsi nimic de spus în apărarea acuzatului." Toţi cei din boxă au fost condamnaţi la moarte.

Imediat după explozia bombei de la Rastenburg, Ernst Kaltenbrunner, un om dominat în mod egal de brutalitate excesivă şi alcoolism, a primit ordin din partea lui Hitler să pună mâna pe toţi cei implicaţi în complot, ordin pe care l-a dus la îndeplinire cu mare zel.

EXECUŢIA DE LA PLÖTZENSEE

Nu se punea problema procedurii militare fireşti, a plutonului de execuţie. Hitler dăduse ordin: „Vor fi spânzuraţi ca nişte vite." Şi aşa s-a întâmplat. Hans Hoffmann, gardianul care s-a ocupat de von Witzleben la închisoarea Plötzensee şi a cărui mărturie a fost întărită de un alt gardian şi de cameramanul prezent, a descris scena de pe 8 august: „Imaginaţi-vă o cameră cu un tavan jos şi pereţi văruiţi. Sub tavan era fixată o şină. Pe aceasta erau plasate şase cârlige mari, precum cele folosite de măcelari pentru a-şi atârna cărnurile. Într-un colţ se afla o cameră de filmare. Reflectoarele aruncau o lumină orbitoare, precum cea dintr-un studio. În această încăpere mică şi

Ca fost ambasador la Moscova, Friedrich Graf von der Schulenburg urma să deţină un rol important în noua direcţie a politicii externe în regimul posthitlerist, militând pentru o pace separată cu Aliaţii occidentali concomitent cu ducerea mai departe a războiului cu Rusia. Dar din postura lui de fost diplomat ce întreţinea legături ascunse cu Aliaţii, şi-a dat seama rapid că aşa ceva nu era posibil.

ciudată se aflau procurorul general al Reichului, călăul şi cei doi operatori, în afară de mine şi un al doilea gardian din închisoare. La perete era aşezată o măsuţă cu o sticlă de coniac şi pahare pentru toţi martorii execuţiei. Condamnaţii au fost conduşi înăuntru. Îşi purtau toţi uniforma de prizonieri şi erau încătuşaţi. Erau aşezaţi în şir indian. Făcând glume şi uitându-se chiorâş, călăul s-a pus pe treabă. Era cunoscut în anturajul lui pentru «umor». Fără vreo declaraţie, fără preoţi şi fără jurnalişti. Unul după altul, şi-au urmat soarta. Toţi dădeau dovadă de acelaşi curaj. A durat, în total, 25 de minute. Călăul a avut în ochi aceeaşi privire strâmbă, glumind fără încetare. Camera a rulat neîntrerupt, întrucât Hitler voia să vadă şi să audă cum au murit duşmanii săi. A putut să privească întâmplările în aceeaşi seară, la Cancelariei Reichului (...).

I s-a legat o funie înnodată în jurul gâtului (...). Prizonierul a căzut apoi cu mare viteză, astfel că nodul s-a strâns imediat în jurul gâtului său.

Acuzatul a mers până în capătul încăperii cu capul sus, deşi călăul îl soma să se mişte mai repede. Odată ajuns acolo, a trebuit să facă stânga-mprejur. I s-a legat o funie înnodată în jurul gâtului. Apoi, a fost prins de cârligul din tavan. Prizonierul a căzut apoi cu mare viteză, astfel că nodul s-a strâns imediat în jurul gâtului său. După părerea mea, a murit foarte repede. După ce a fost executată prima sentinţă, s-a tras o cortină neagră peste omul spânzurat, pentru ca următorul bărbat ce avea să fie executat să nu-şi dea seama de prezenţa celui de dinainte. Execuţiile s-au succedat foarte rapid. Fiecare condamnat şi-a făcut ultimii paşi drept, falnic şi bărbăteşte, fără nici o plângere."

Câţiva dintre conspiratorii condamnaţi au supravieţuit încă o vreme. Dintre aceştia, demn de menţionat este von Kluge, a cărui dezertare din rândurile complotiştilor nu i-a făcut până la urmă nici un bine. Eliberat din funcţie de neîncrezătorul Hitler, a luat otravă după ce a fost chemat la Berlin. Conţinutul scrisorii lăsate în urmă dovedeşte că nu crezuse niciodată în conspiraţie: „*Mein Führer,* ţi-am admirat întotdeauna măreţia (...) voinţa de fier cu care te-ai controlat pe tine şi naţional-socialismul (...). Ai dus o luptă onorabilă şi colosală (...). Plec de lângă tine, *Mein Führer,* ca unul dintre cei care ţi-au fost mai apropiaţi decât ai crezut."

Tribunalul Poporului a rămas activ până în anul 1945 inclusiv. Von Stülpnagel, care îşi pierduse vederea, a fost dus de mână la eşafod pe 30 august. Sub tortură, aghiotantul acestuia, colonelul Cäsar von Hofacker, a lăsat să-i scape numele eroului naţional, feldmareşalul Erwin Rommel. Cu toate că fusese de acord cu eliminarea lui Hitler, Rommel s-a opus asasinatului pentru că nu dorea să-l facă martir. Sugerase în schimb să-l aducă pe Hitler în faţa justiţiei pentru a-i da în vileag crimele. Implicarea lui în atentatul cu bombă a fost minim, dar Hitler, auzind afirmaţia lui von Hofacker, a trimis doi ofiţeri la casa lui Rommel pe 14 octombrie, alături de trupe SS şi contingente ale SD-ului. Rommel a avut de ales între a fi arestat şi apoi adus în faţa Tribunalului Poporului, şi a se sinucide. A luat otravă şi, în urma morţii sale de pe urma unui „atac de cord", a avut parte de funeralii naţionale.

În acest moment, perspectiva unei înfrângeri sigure se întrevedea la orizont, dar răzbunarea şi învinuirile continuau. În închisoarea berlineză Tegel, Hans von Dohnanyi, ştiind că nu va mai fi capabil să reziste multă vreme torturii, şi-a jucat cu măiestrie inchizitorii pe degete, încurcându-i cu o serie de afirmaţii înşelătoare şi de piste false. Dar a venit momentul în care a înţeles că torţionarii nu vor mai putea fi ţinuţi în loc multă vreme. Ca tactică radicală pentru câştigarea timpului, a înghiţit bacili de difterie introduşi în închisoare de soţia sa, Christine. Aceştia i-au distrus intestinele şi i-au provocat paralizie parţială, dar pe termen lung, nu a avut nici un efect. La ordinele lui Kaltenbrunner, a fost condamnat la moarte pe 6 aprilie 1945. Adus în sala de judecată pe targă, nu era nici pe departe în stare să se apere. După trei zile, a fost dus la spânzurătoare.

CĂDEREA LUI CANARIS

În ce priveşte cariera, cele mai multe beneficii de pe urma căderii amiralului Canaris le-a avut Walter Schellenberg, care a dobândit încă şi mai multă putere după lichidarea Abwehrului, inclusiv responsabilitatea asupra

Soldaţii se apropie de garnitura de tun care va transporta sicriul eroului german, feldmareşalul Erwin Rommel în oraşul său natal, Ulm. Rommel a avut parte de funeralii naţionale în urma meritelor sale deosebite din timpul războiului.

serviciului german de informaţii militare şi, pe lângă aceasta, asupra unui serviciu de informaţii extern, unitar, deşi fără viaţă lungă. Schellenberg a primit ordin de la *SS-Gruppenführer* Müller să-l aresteze pe Canaris. La început, fostul şef al Abwehrului a fost tratat ca „prizonier de onoare", fiindu-i permis să-şi păstreze uniforma şi unul dintre câinii lui mult-iubiţi, dar lucrurile s-au schimbat odată cu transferul său la Flossenbürg. A fost pus în lanţuri şi izolat într-o celulă. Încă mai spera că va scăpa cumva de răzbunarea Gestapoului, dar dovezile erau prea puternice, mai ales după descoperirea unui seif în subsolul sediului Abwehrului din Zossen. Printre dovezile acuzatoare se numărau teancuri întregi de dosare, procese-verbale şi rapoarte de negocieri cu Vaticanul, ciorne pentru discursuri ale lui Ludwig Beck şi file smulse din caietele în care Dohnanyi şi-a schiţat metodele de a duce la îndeplinire lovitura. S-a adăugat şi dezvăluirea faptului că Oster trădase planuri ale invaziei germane în Franţa şi în Ţările de Jos. Canaris a fost acuzat în cele din urmă că era pe deplin conştient de planurile pentru o lovitură de stat şi nu s-a dat înapoi de la nimic pentru a ascunde existenţa unui grup subversiv în cadrul Abwehrului.

La răsăritul soarelui, în ziua de 9 aprilie 1945, Canaris şi Oster erau purtaţi prin curte spre spânzurătoare, unde fuseseră montate două scărite care au fost împinse la o parte. Moartea, conform mărturiilor postume, nu a fost deloc una

rapidă – conform unui martor din partea SS-ului, „micului amiral i-a luat ceva timp – a fost smucit în sus şi-n jos o dată sau de două ori." Cadavrele au fost puse în grabă pe rug şi arse.

SUPRAVIEŢUITORII

Lui von Schlabrendorff îi venise rândul să compară înaintea Tribunalului Poporului în luna decembrie a anului precedent când, alături de alte cinci persoane, fusese târât în faţa lui Freisler. Din cauza numărului mare de acuzaţi, procedurile s-au lungit până la începutul lunii februarie 1945, când a fost supus din nou şuvoiului de insulte al judecătorului. Dar a intervenit o întrerupere dramatică. Sirenele vuiau în timp ce bombele de la avioanele B-17 americane se prăbuşeau peste capitala deja în ruine. Sala de judecată a fost făcută fărâme, iar cei ce se aflau în ea şi-au găsit adăpost la subsol. Mulţi nu au supravieţuit, printre ei numărându-se şi Freisler – o grindă i-a pătruns în craniu; într-o mână, ţinea dosarul lui von Schlabrendorff.

Spre deosebire de alţi nazişti care au cochetat cu Aliaţii occidentali, Hans Bernd Gisevius, un funcţionar public de carieră care a făcut parte şi din Gestapo, şi din Abwehr, câştigase încrederea spionilor americani, dar cu costul suspiciunii din partea britanicilor. În 1948, el a scris *Bis Zum bitteren Ende* („Până la cruntul sfârşit"), o descriere plină de culoare a Rezistenţei germane.

Cel din urmă a supravieţuit, dar peripeţiile sale aveau să continue. A fost dus în faţa unui alt tribunal unde, spre surprinderea sa, Wilhelm Krohne, succesorul lui Freisler, i-a permis să vorbească în apărarea lui. A comentat faptul că acuzaţiile care i s-au adus erau ilegale întrucât mărturiile i-au fost smulse sub tortură, o practică abandonată de Frederic cel Mare cu două secole în urmă. Singurul rezultat a fost o asigurare din partea lui Krohne că va fi adus înaintea plutonului de execuţie şi nu pus în ştreang; după aceea a fost trimis la Flossenbürg, unde Gestapoul deţinea controlul. Pe măsură ce Aliaţii avansau înăuntrul Reichului, însă, SS-ul s-a retras din lagărele de concentrare, adeseori purtându-şi după ei prizonierii. În vacarmul armelor americane ce se auzeau până în Flossenbürg, von Schlabrendorff a fost transferat, laolaltă cu alţi deţinuţi, la Dachau. Pe 4 mai, făcea parte dintr-un grup de prizonieri abandonaţi de SS în satul Niedernhausen din apropierea pasului Brenner, unde au fost găsiţi de o echipă de recunoaştere a trupelor americane.

SALVAREA LUI GISEVIUS

În ceea ce îl priveşte pe vicleanul Hans Bernd Gisevius, care intrase în Gestapo pe vremea lui Göring, trecând mai apoi în rândurile Abwehrului, conştientizarea direcţiei în care se îndrepta războiul pentru germani l-a împins spre tratative cu serviciul de informaţii britanic, în Elveţia, care l-a primit la început cu mult scepticism, crezându-l multă vreme agent dublu. Şi-a îndreptat atenţia înspre americani, unde i-a raportat lui Allen Dulles din Biroul Serviciilor Strategice (OSS) cu privire la o mişcare reală de rezistenţă din interiorul Reichului. L-a convins pe Dulles de adevărul spuselor sale, dar nu şi-a făcut iluzii că va putea scăpa de Gestapo prea multă vreme. Valoarea rapoartelor sale pentru Aliaţi, mai ales când venea vorba despre situaţia internă a Germaniei, era considerată atât de mare, încât Dulles era hotărât să îl scoată din Germania pentru a-l adăposti în Elveţia.

Falsificatorii s-au pus pe treabă pentru a face copii perfecte ale documentelor de care Gisevius ar fi avut nevoie pentru călătorie: un paşaport al Reichului cu fotografia necesară, un set de ordine de la sediul Gestapo, inclusiv o scrisoare de autorizare pentru „Dr. Hoffman" cu semnătura falsificată a lui Hitler, şi obligatoria legitimaţie sub formă de medalion argintiu a Gestapoului.

În memoriile sale, Gisevius a descris ulterior călătoria din Stuttgart – unde totul era adâncit în haos deoarece Kaltenbrunner trebuia să se îmbarce în expresul de Viena – spre Austria sa natală. „Doctorul Hoffman", care sosise la mica vamă dintre Konstanz şi Kreuzlingen două zile mai târziu, pe 23 ianuarie 1945, era îmbrăcat în aceleaşi haine de vară pe care le purtase pe 20 iulie şi avea o figură ce trăda epuizarea. Vameşii germani obosiţi nu au găsit forţa să-i inspecteze atent hârtiile şi i-au făcut pur şi simplu cu mâna. Gisevius a răspuns cu un salut nazist obosit înainte de a pătrunde în Elveţia.

Ca martor la procesele din Nürnberg, nu a avut prea multă răbdare cu cei care susţineau că nu fusese posibil ca germanii să se opună deschis actelor criminale. Conform declaraţiilor sale, se putea coagula o opoziţie mai puternică, el insistând că „Orice era posibil în cel de-Al Treilea Reich."

O cifră finală a celor executaţi în urma atentatului cu bombă nu a fost vreodată stabilită, deşi un minim de 10 000 a fost avansat de multe ori. Cert este însă faptul că foarte puţini dintre instigatori au scăpat. Carl Gördeler, menţionat pentru funcţia de cancelar al noului regim, se ascunsese deja înaintea derulării evenimentelor din Rastenburg. Timp de trei săptămâni a bântuit prin Prusia, bazându-se pe prieteni şi rude pentru a-l adăposti. Cunoştea pericolul care-l păştea dacă rămâne într-un singur loc, aşa că era mereu în mişcare. La mijlocul lui august, epuizat şi înfometat, s-a oprit la un han dintr-un sat în apropiere de Marienwerder, locul vechii sale locuinţe. Aici a observat că era urmărit de un ofiţer *Luftwaffe* şi a încercat să se strecoare repede afară, dar a fost arestat şi, în luna februarie a anului următor, executat.

8

Sfârşitul Reichului

Odată cu distrugerea regimului nazist, membrii de frunte ai Gestapoului au încercat să scape – unii peste hotare, alţii luându-şi viaţa. Câţiva au fost aduşi în faţa justiţiei, la Nürnberg.

ÎN TIMP CE GERMANIA ÎNCEPEA SĂ PIARDĂ RĂZBOIUL, puterea lui Himmler se lărgea; în urma atentatului eşuat cu bombă, a devenit al doilea cel mai puternic om din Reich. În postul de comandant suprem al Armatei de Rezervă, i-a umilit cu totul pe membrii vechiului Stat-Major General şi ai organizaţiilor de conducere al acestuia. Acestea au devenit subordonate complet SS-ului, care a preluat controlul asupra dezvoltării, echipării şi antrenării a 38 de divizii *Waffen-SS* sub comanda lui Himmler. Aflat în căutare disperată de forţe combatante, *Reichsführer*-ul a strâns 15 divizii de *Volksgrenadier* pentru a duce „un război secret al poporului". Încercând să insufle curaj, Himmler a rostit într-o cuvântare: „Vă dau autoritatea de a sechestra orice om care dă înapoi, dacă este necesar chiar să îl legaţi şi să-l aruncaţi într-un vagon de provizii (...) Puneţi la comandă pe cei mai energici şi brutali ofiţeri ai Diviziei. Ei vor aduna în scurt timp gloatele. Oricine se împotriveşte va fi pus la zid."

Adevărata neputinţă a Marelui Stat-Major a ieşit în evidenţă atunci când „Bor" Komorowski, în fruntea a 35 000 de partizani polonezi, înfrunta forţele germane care ocupaseră Varşovia. Aceştia nu erau însă Wehrmachtul, ci se aflau sub comanda unuia dintre cei mai brutali membri ai SS-ului lui Himmler, *Gruppenführer* Erich von dem Bach-Zelewski, bine pregătit de serviciul său în *Einsatzgruppen*. Atrocităţile comise din ordinul său de 4 000 de oameni ai brigadei de deţinuţi Dirlewanger şi de 6 000 de dezertori ruşi şi prizonieri au atras protestele general-colonelului Heinz Guderian, ultimul comandant suprem al Wehrmachtului. Revolta din Varşovia a fost înăbuşită cu sălbăticia SS-ului şi, la 2 octombrie 1944, Armata Teritorială poloneză s-a predat.

Atrocităţile comise din ordinul lui von dem Bach-Zelewski de 4 000 de oameni ai brigadei de deţinuţi Dirlewanger şi de 6 000 de dezertori ruşi au atras protestele lui Guderian.

Himmler a avut curând alte griji, printre care revoltele din mica republică-marionetă Slovacia, unde o parte a cabinetului şi a armatei din Banská

Până la începutul lui august 1944, insurgenţii polonezi au strâns toţi partizanii disponibili pentru a lupta împotriva germanilor pe străzile Varşoviei. Riposta a venit din partea celei mai brutale secţii a SS-ului, infamele trupe ale *SS-Oberführer* Oskar Dirlewanger. Acestea erau formate din braconieri, criminali condamnaţi şi diverse cadre de poliţie non-germane – *Schutzmannschaften* („forţe de apărare") – constituite la ordinele lui Himmler.

Bystrica s-a declarat împotriva guvernului. Revolta nu a durat mai mult de patru săptămâni şi a fost sufocată de *Einsatzgruppe H* şi de elementele din Gestapo, aflate la ordinele lui *SS-Obersturmführer* dr. Josef Witiska. Dar Himmler, în ciuda încrâncenării cu care se agăţa de putere şi de titlurile grandioase ce o însoţeau (un exemplu tipic fiind Comisar al Reichului pentru Întărirea Etnicităţii Germane), era de multă vreme un personaj divizat, ce s-a pus cât de mult a putut la adăpostul iluziei.

La fel de îndrăgostit de trecut era şi Hitler. În luna noiembrie 1944, de exemplu, a ţinut să aniverseze Puciul de la berărie invitându-l pe Himmler să ţină un discurs de comemorare în locul lui. Asemenea preocupări irelevante erau scoase în evidenţă de totala necunoaştere de către Himmler a situaţiei militare reale. Când i s-a spus că nu sunt disponibile forţe suficiente pentru a întâmpina o ofensivă rusă iminentă, Himmler i-a replicat lui Guderian, spre groaza celui din urmă: „Ştiţi, general-colonele, eu nici nu cred că ruşii

Stânga: Doi soldaţi ai Armatei Roşii arborează steagul sovietic pe o coloană de pe acoperişul clădirii Reischstagului, urmat de tragerea unei salve de triumf. A doua zi, steagul a fost mutat pentru a flutura mândru deasupra cupolei spulberate.

vor ataca. E doar e enormă cacealma." Acesta era omul care urma să fie numit în postul de comandant suprem din zona Rinului Superior în scopul plasării unui grup de armată între Karlsruhe şi frontiera elveţiană, unde forţele britanice şi americane ameninţau să deschidă o breşă spre Rin.

SPERANŢE DE SUPRAVIEŢUIRE

Cât despre Himmler, sănătatea sa avea de suferit de pe urma stresului conducerii unui corp de armată, împreună cu multe alte responsabilităţi. Plângându-se de un atac de anghină şi de crampe stomacale puternice, s-a retras în sanatoriul său preferat, Hohenlychen, la circa 110 km nord de Berlin. Aici se afla în grija maseurului său, Felix Kersten, care îşi luase în primire rolul de duhovnic – Himmler îl numea „propriul său Buddha". Göbbels i-a făcut o vizită pe 7 martie, scriind în jurnalul său: „Îmi lasă impresia de slăbiciune (...) Foloseşte cuvinte grele la adresa lui Göring şi Ribbentrop, pe care îi consideră cele două mari surse de eroare pentru purtarea noastră generală în război, şi are perfectă dreptate în această privinţă (...) Himmler rezumă situaţia corect atunci când spune că avem şanse mici să câştigăm războiul prin mijloace militare, dar instinctul îi spune că, mai devreme sau mai târziu, o posibilă

APROPIERI SECRETE

Temeri şi îndoieli ascunse îl năpădiseră pe Himmler imediat după complotul cu bombă din luna iulie. A început să sondeze terenul după informatori care ar fi putut să depisteze celulele de rezistenţă rămase. Un personaj ce s-ar fi putut dovedi folositor era Carl Langbehn, un avocat berlinez pe care Himmler îl cunoscuse în societate înaintea războiului, prin fiicele lor care mergeau la aceeaşi şcoală. Suspectat de a fi simpatizant de stânga, era cunoscut de Gestapo drept o persoană nu foarte dedicată nazismului, acest lucru transformându-l într-o acoperire perfectă pentru Himmler.

Un alt membru-cheie al Rezistenţei, cunoscut lui Himmler şi Langbehn, era profesorul Johannes Popitz, care nutrea ambiţia de a deveni Ministru de Finanţe într-un guvern interimar în cazul în care Hitler ar fi fost răsturnat. Deja din 1943, Popitz comenta că războiul nu va fi câştigat de Germania şi că cea mai bună manevră era convingerea Marii Britanii şi a Statelor Unite să negocieze, pentru a împiedica o eventuală preluare a controlului de către bolşevici. Himmler fusese neutru în acel moment, dar Popitz a simţit o urmă de simpatie. I-a raportat aceste impresii lui Langbehn, care nu a întârziat să-şi informeze contactele occidentale din Elveţia.

Gestapoul a fost şi el pus în alertă; conform spuselor lui Schellenberg, acesta interceptase un mesaj radio despre activităţile lui Langbehn, care îl implicau în acelaşi timp şi pe Popitz. Temându-se să nu fie detectat de Müller, Himmler a ordonat în grabă arestarea lor. Judecarea de către Gestapo era evident imposibilă. Langbehn a fost închis într-un lagăr de concentrare departe de privirile lui Kaltenbrunner şi Müller şi executat la 12 noiembrie 1944. Popitz a supravieţuit până în luna februarie a anului următor, când a avut aceeaşi soartă.

Carl Oberg (stânga) şi Helmuth Knochen au fost arestaţi de poliţia militară americană şi predaţi francezilor în 1945. Dar haosul din Europa fărâmiţată impunea o întârziere a proceselor acestora. Tribunalul militar aflat la închisoarea Cherche Midi la începutul lui 1954 a primit un dosar de 250 de pagini, în timp ce Oberg a fost supus la 400 de interogatorii. Abia în octombrie 1954 atât el, cât şi Knochen au fost condamnaţi la moarte, sentinţă redusă apoi la muncă silnică pe viaţă în aprilie 1958.

deschidere va apărea în favoarea noastră. Himmler crede că acest lucru este mai probabil în vest decât în est (...) de la est nu mai aşteaptă absolut nimic."

Hitler, care empatiza prea puţin cu starea de sănătate a lui Himmler, l-a chemat la Berlin pe 15 martie pentru a-l supune unei tirade şi unui monolog despre „traiectoria" războiului şi despre faptul că, de la armata sa, nu se mai aştepta o luptă pe viaţă şi pe moarte. Descurajat de această experienţă, Himmler nu era în dispoziţia necesară pentru a-l refuza pe Guderian când acesta l-a îndemnat, în folosul sănătăţii sale, să renunţe la comanda Grupului de Armată Vistula, deşi cu numele a rămas la comanda Armatei de Rezervă şi a *Waffen-SS*. Înlocuitorul avea tot îi lipsea lui Himmler. General-colonelul Gotthard Heinrici era un profesionist călit, cu o experienţă bogată. Acest veteran cu părul cărunt, lipsit de răbdare faţă de tot ceea ce implica fantezia, a fost la fel de scârbit ca şi Guderian de ignoranţa militară a lui Himmler, declarând că nu reuşise să-şi însuşească nici măcar noţiunile de bază ale datoriei de general.

De fapt, Himmler fusese demis pentru ineficienţă, o manevră care l-a bucurat pe rivalul său Martin Bormann, care a profitat de ocazie pentru a-l umili pe Himmler atunci când divizii de elită ale SS-ului au eşuat în contraatacul

asupra forţelor sovietice din Ungaria, din ordinul lui Hitler. Divizia SS *Leibstandarte* şi-a pierdut banderolele de trupe de elită SS, o degradare care i-a subminat încă şi mai mult autoritatea lui Himmler. Puterea i-a fost predată lui Ernst Kaltenbrunner, ca şef al RSHA.

HIMMLER CAUTĂ O CALE DE SCĂPARE

Himmler, atât cât a fost în stare, s-a îmbărbătat pentru a da piept cu realitatea: făcuse personal paşi înspre negocierea păcii direct cu Aliaţii occidentali. Printre musafirii săi la Hohenlychen s-a numărat contele Folke Bernadotte, care fusese vicepreşedintele Consiliului de Administraţie al Crucii Roşii Suedeze. În plus, se luase legătura cu Congresul Mondial Evreiesc şi cu Karl Wolff, fost ofiţer de legătură al lui Himmler cu cartierul general al lui Hitler, ulterior guvernator militar în nordul Italiei. Wolff ducea acum tratative deschise cu Allen Dulles, trimisul lui Roosevelt în Elveţia, fiind gata să predea armatele germane din Italia. Himmler fusese, de asemenea, convins să semneze un acord ca lagărele de concentrare să fie predate intacte, cu prizonierii în viaţă, iar oraşele olandeze şi digul ce împiedica revărsarea celui mai mare lac al acelei ţări să fie ferite de atacurile cu rachete V-2.

Cel mai de încredere membru al anturajului lui Hitler, Martin Bormann, a avut a ascensiune de nestăvilit. În octombrie 1944, a fost numit comandant al *Volkssturm* („Armata populară"), strânsă în timp ce Aliaţii invadau Reichul. Întrucât trupul său nu a fost identificat cu certitudine până în 1998, ani de zile s-a zvonit că Bormann ar fi supravieţuit războiului după fuga din buncărul berlinez. A fost supus judecăţii la Nürnberg *in absentia* şi condamnat la moarte. În 1973, guvernul Germaniei de Est l-a declarat mort.

Apoi a căutat să ia legătura cu generalul Dwight D. Eisenhower, comandant suprem al Forţelor Aliate în Europa, sperând să se folosească de postul lui de comandant al Armatei de Rezervă pentru a demara negocierile de pace, avându-l pe contele Bernadotte ca intermediar. Winston Churchill şi Roosevelt au refuzat, însă, propunerea lui Himmler şi au cerut predarea necondiţionată a Germaniei. Faptul că era, alături de Hitler, cel mai detestat om din cel de-Al Treilea Reich, cu care negocierile la acel nivel nici nu intrau în discuţie, nu i-a trecut prin minte lui Himmler. Era, de asemenea, o dovadă

a naivităţii lui faptul că se confesase înainte lui Schellenberg, spunându-i că războiul Germaniei cu Uniunea Sovietică „va continua, bineînţeles".

În timp ce Himmler încă nu reuşea să surprindă întreaga realitate sumbră, ceilalţi se pregăteau pentru inevitabil. La mijlocul lui august 1944, Karl Albrecht Oberg, care se asigurase deja că documentele acuzatoare fuseseră scoase din Paris, punea la punct plecarea alături de Helmut Knochen. Pornind spre Vittel, în Munţii Vosgi, împreună cu membrii Gestapoului pe care reuşiseră să-i adune, au înfiinţat un cartier general temporar într-o zonă desemnată de OKW la acel moment ca graniţa stabilă a estului Franţei. Mutarea a primit o dezaprobare furioasă din partea lui Himmler, care purta o puternică ranchiună celor doi pentru comportamentul de după atentatul cu bombă când, după părerea lui, nu arătaseră suficientă rezistenţă în faţa conspiratorilor. Oberg şi statul său major, forţaţi să rămână în mişcare, au trecut într-un final Rinul, unde Himmler îl convocase ca să intre în rândurile *Waffen-SS*-ului. Cât despre Knochen, acesta a primit ordinul imperativ din partea lui Kaltenbrunner de a se prezenta la Berlin pentru a da explicaţii cu privire la atitudinea sa în urma evenimentelor de la Rastenburg. Critica lui Kaltenbrunner s-a dovedit a fi relativ blândă: Knochen şi-a pierdut gradele şi a fost încorporat ca soldat în *Waffen-SS*. Himmler, însă, nerăbdător până şi în acest stadiu al războiului să-şi exploateze bruma lui de autoritate, a contramandat ordinul lui Kaltenbrunner, oferindu-i lui Knochen un post în SD, în cadrul RSHA, unde acesta a rămas până la capăt.

TRĂDAREA

Hitler se întorsese pe 16 ianuarie în Berlinul cu străzile sufocate de 800 000 de metri cubi de dărâmături, cu clădirile făcute una cu pământul. Bombardamentele în plină zi ale USAAF şi ale RAF, pe timp de noapte, erau nemiloase. Pe măsură ce raidurile se înteţeau, Hitler a luat decizia de a se muta sub pământ, în ceea ce a devenit al treisprezecelea şi cel din urmă cartier general al Führerului. Era un buncăr cu două etaje, îngropat la 17 metri sub nivelul solului, cu pereţii exteriori groşi de doi metri şi cu un tavan de beton gros de doi metri şi jumătate, sub un strat de nouă metri de pământ. Camerele înghesuite, cu tavane joase, erau rânduite de ambele părţi ale unui culoar central unde se ţineau conferinţele zilnice. Legăturile cu exteriorul se limitau la o modestă centrală telefonică, un singur transmiţător radio şi o legătură radiotelefonică la sediul OKW din Zossen, la 24 de kilometri sud de Berlin.

În acest sarcofag infect din beton, Führerul a suferit ultima dintre cele două lovituri devastatoare. Prima fusese o comunicare din partea lui Hermann Göring de pe 23 aprilie din Berchtesgaden. *Reichsmarshall*-ul nu uitase că decretele în vigoare ale Führerului îl desemnau pe el ca înlocuitor al lui Hitler în eventualitatea în care cel din urmă ar fi devenit incapabil de a-şi exercita funcţia sau ar fi murit. Convins că războiul era pierdut şi satisfăcut de

Un soldat american în încăperea devastată a buncărului berlinez unde Hitler şi Eva Braun s-au sinucis. Camera fusese folosită de Hitler ca birou, de unde singurul contact cu lumea de afară era asigurat prin intermediul unei legături radiotelefonice cu sediul armatei din Zossen.

perspectiva îmbucurătoare a acestor decrete, Göring a trimis o telegramă: „*Mein Führer*, având în vedere decizia domniei voastre de a rămâne în fortăreaţa din Berlin, sunteţi de acord să preiau imediat conducerea Reichului ca locţiitor al domniei voastre, conform decretului din 29 iunie 1944, dispunând de libertate completă de acţiune în ţară şi peste hotare? Dacă nu primesc un răspuns înainte de ora 22, voi presupune că v-aţi pierdut libertatea de acţiune. Voi considera atunci cerinţele specificate în decret îndeplinite şi voi acţiona în interesul poporului şi al patriei. Cunoaşteţi sentimentele pe care le nutresc pentru domnia voastră, chiar şi în clipele cele mai rele ale vieţii. Nu le pot exprima cum se cuvine. Dumnezeu să vă apere, pentru a vă putea întoarce aici cât de repede, în ciuda tuturor lucrurilor. Al dumneavoastră, Hermann Göring."

De fapt Göring, la fel ca şi Himmler, dorea să-l contacteze pe Eisenhower pentru semnarea păcii. Dar, cu privire la asumarea conducerii, însă, făcuse o mare greşeală de calcul. Hitler a replicat furios: „Faptele tale te fac pasibil de pedeapsa cu moartea, dar datorită serviciilor tale valoroase din trecut, nu voi recurge la această procedură dacă renunţi voluntar la toate funcţiile şi titlurile. În caz contrar, se vor lua măsuri." Göring s-a supus grăbit şi a fost arestat la domiciliu de câţiva oameni stingheriţi din SS. Chiar şi aşa, a reuşit să-şi trimită mesageri din partea sa la cele mai apropiate trupe americane. Adoptând

o atitudine jovială care a păcălit pentru o vreme un grup de soldaţi, s-a predat americanilor, dar tentativa lui de a se vârî pe sub pielea lui Eisenhower şi a discuta cu acesta ca de la soldat la soldat a fost, după cum era de aşteptat, un eşec total.

Hitler a primit pe urmă un al doilea şoc. Uneltirile lui Himmler pentru a obţine o înlesnire din partea Aliaţilor au fost dezvăluite cumva de agenţia de presă Reuters din Washington, ştirea fiind preluată apoi de Radio Stockholm şi, în cele din urmă, de Reich. Martin Bormann, cu talentul său neştirbit pentru intrigi, s-a asigurat că ştirea avea să ajungă la Hitler. Unul dintre martorii principali ai reacţiei sale a fost renumita aviatoare Hanna Reitsch, care s-a dovedit a fi un martor nepreţuit după război întrucât, ca nazistă fanatică, a fost printre ultimele persoane care au vizitat buncărul. Într-o scenă demnă de un balet grotesc, schijele bombelor ruseşti distrugeau pereţii Cancelariei de deasupra, viciind aerul din buncărul de dedesubt. Într-un decor devenit atroce din cauza transpiraţiei omeneşti şi a lipsei aerului, Hitler a izbucnit, cerând răzbunare, vârând textul mesajului lui Bormann în mâinile tuturor pe care îi întâlnea, înnebunit că cel mai credincios camarad al său – *der treue Heinrich* – îl trădase.

SINUCIDEREA

Pentru cei care se aflau în serviciul său în acel moment, Hitler, adus de spate şi cu mersul împleticit, era un spectacol înfiorător. Faţa îi era trasă, avea părul încărunţit şi mustaţa înspicată cu fire albe. În acea vreme, nu mai era în stare să scrie, semnătura sa fiind falsificată de un asistent. Cu toate că numirea se putea face la fel de uşor şi prin telefon, i-a ordonat feldmareşalului Robert Ritter von Greim să se deplaseze cu avionul, în condiţii foarte primejdioase, la buncărul lui pentru a prelua funcţia de comandant suprem al *Luftwaffe*, înlocuindu-l pe Göring. Rănit grav şi blocat încă din seara de 24 aprilie, von Greim a primit ordin să plece în zbor din Berlin, împreună cu Hanna Reitsch, pentru a-l aresta pe Himmler.

În primele ore ale zilei de 29 aprilie, Hitler s-a căsătorit cu loiala Eva Braun. După ce şi-a dictat testamentul, a ordonat arestarea lui Himmler şi Göring ca trădători. Incapabil să se abţină de la a da o ultimă lovitură armatei, care îl abandonase, după părerea lui, intenţionat, Hitler a ordonat să-i fie trimis un mesaj feldmareşalului Keitel: „(...) încrederea mea a fost abuzată de mulţi oameni. Lipsa de loialitate şi trădarea au subminat rezistenţa în timpul războiului. Iată de ce nu mi-a fost scris mie să conduc poporul spre victorie. Statul-Major General al Armatei nu poate fi comparat cu Marele Stat-Major din Primul Război Mondial. Reuşitele sale au fost cu mult inferioare celor de pe front." L-a numit apoi pe marele amiral Karl Dönitz în funcţia de preşedinte, Ministru de Război şi comandant suprem al Forţelor Armate. Într-un gest

grotesc, însurăţeii au improvizat o petrecere de nuntă în timpul căreia, printre clinchetele paharelor de şampanie, Hitler perora despre gloria trecutului. După ce şi-au luat adio, cei doi s-au retras. La câteva momente după aceea, s-a auzit un foc de revolver. Corpul însângerat al lui Adolf Hitler a fost găsit pe o canapea, în timp ce Eva Braun se otrăvise. În timp ce bombele ruseşti explodau în grădinile Cancelariei, cadavrele au fost duse afară şi incinerate.

FUGA LUI HIMMLER

Stabilit la sediul său din Plön, între Lübeck şi Kiel, Dönitz chiar credea că Himmler era succesorul ales de Hitler. Aşa crezuse şi Himmler însuşi. Abia în după-amiaza zilei de 30 aprilie a primit Dönitz semnalul de la Berlin prin care i se comunica numirea – nu s-a menţionat sub nici o formă moartea lui Hitler, întrucât acea informaţie trebuia să-i fi parvenit lui Dönitz printr-un mesaj care nu a mai sosit. Himmler, un personaj din ce în ce mai stânjenitor şi irelevant, bântuia prin Plön, ţinându-se cu dinţii de Mercedesul lui şi de escortele SS care menţineau iluzia puterii. Josef Göbbels a fost cel care, în cele din urmă, a pus capăt îndoielilor trimiţându-i lui Dönitz un mesaj fără echivoc, la 15:15 la 1 mai, în care îl anunţa că Hitler era mort, după care anunţa membrii principali ai unui nou guvern, inclusiv funcţia de *Reichsführer-SS* oferit lui Karl Hanke, *Gauleiter* de Breslau.

În aceeaşi zi, a avut loc un eveniment de o ironie amară. Himmler a fost contactat de liderul fasciştilor belgieni, Leon Degrelle, care fusese membru *Waffen-SS* şi venea acum cu o propunere ca oamenii săi să-şi unească forţele cu Himmler pentru a organiza un fel de grup de rezistenţă. A fost aranjată o întâlnire la Malente, la 10 km vest de Plön. Himmler, conducând el însuşi cu casca de protecţie trasă pe cap şi urmat de membrii dezorientaţi ai echipei sale, l-a prins din urmă pe Degrelle, care se afla la volanul unui Volkswagen alimentat cu şnaps din cartofi. Întâlnirea a fost una fără rost: Degrelle nu avea nici un fel de forţe demne de oferit, iar scursorile din SS-ul belgian îl părăsiseră de mult. Pe când cei doi oameni îşi jucau pantomima, avioanele Aliate măturau pământul în direcţia coloanei, trimiţându-i pe amândoi într-un şanţ, după adăpost. În mod vădit lipsit de orice hotărâre şi interes, Degrelle s-a făcut nevăzut.

Stânga: După ce au fost arestaţi la Flensburg, trei nazişti din eşaloanele înalte ale puterii au fost purtaţi prin faţa reporterilor. Albert Speer (stânga), fostul Ministru al Armelor şi Muniţiilor; amiralul Karl Dönitz (centru), pe rând comandantul diviziei de submarine germane, comandantul suprem al marinei germane şi ultimul prim-ministru german; şi general-colonelul Alfred Jodl (dreapta), şef de operaţiuni al OKW. Toţi au fost condamnaţi în Nürnberg. Speer şi Dönitz au primit condamnări la închisoare, în timp ce Jodl, condamnat pentru semnarea ordinelor de execuţie pentru prizonierii de război, a fost spânzurat.

Odată cu comunicatul lui Göbbels, Himmler a fost terminat. Ziua de 1 Mai a însemnat începutul predării Germaniei; după două zile, fără a se consulta cu Himmler, Dönitz a început pregătirile pentru capitularea în faţa lui Montgomery. Himmler, însă, se ţinea strâns de iluziile sale grandioase, dintre care ultima era înfiinţarea unei administraţii naziste „reformate" în Schleswig-Holstein, care avea să negocieze cu Aliaţii din postura de guvern suveran. A început apoi să împartă titlurile celor care aveau să-l servească, o procedură grotescă privită cu gurile căscate de uimire. La 6 mai, Dönitz a pus punctul pe i printr-o scrisoare adresată lui Himmler: „Herr Ministru al Reichului, dată fiind situaţia curentă, am decis să mă dispensez de asistenţa domniei voastre în calitate de Ministru de Interne al Reichului şi membru al guvernului Reichului, de comandant suprem al Armatei de Rezervă şi de şef al poliţiei. Toate funcţiile domniei voastre sunt, începând de astăzi, abrogate. Vă mulţumesc pentru serviciile aduse Reichului." Nu se ştie dacă Himmler a primit sau nu mesajul; o copie nesemnată a fost găsită pe biroul lui Dönitz, în urma arestării şi încarcerării guvernului său la 23 mai 1945.

Ziua de 1 Mai a însemnat începutul predării Germaniei; după două zile, fără a se consulta cu Himmler, Dönitz a capitulat în faţa lui Montgomery.

În orice caz, cei care făceau parte din suita lui Himmler s-au evaporat unul câte unul, în afară de doi camarazi loiali. Din acel moment, puterea de decizie l-a părăsit cu totul. Văzându-şi escorta redusă la doar patru maşini, a început să circule pe drumurile de ţară din jur fără nici un plan sau obiectiv în afară de direcţia vagă a sudului şi ideea de a lua legătura cu americanii. În cele din urmă, mijloacele de transport au fost abandonate cu totul, iar oamenii au pornit pe jos la drum, dând peste un punct de control britanic în apropiere de Bremervörde, la jumătatea drumului între Hamburg şi Bremen. La început, Himmler nu a fost recunoscut, întrucât s-a deghizat renunţând la mustaţă, punându-şi un petec pe ochi şi purtând uniforma unui sergent din *Geheime Feldpolizei* – o eroare fatală, din întâmplare, întrucât această organizaţie, iniţial parte a Abwehrului şi ulterior încorporată în Gestapo, era pe lista neagră a Aliaţilor.

Împreună cu alte persoane suspectate de britanici, Himmler a fost transportat în lagărul 031 de Interogare a Civililor din Lüneburg. Acolo, a fost adus în faţa ofiţerului superior, căpitanul Selvester, care a preluat cazul: „Primul care a intrat în biroul meu a fost un bărbat scund şi îmbrăcat sărăcăcios, urmat la foarte scurt timp de doi alţi bărbaţi, amândoi înalţi şi cu înfăţişare de soldaţi, unul zvelt, celălalt bine făcut. Cel mai solid mergea şchiopătat. Am simţit ceva neobişnuit şi am ordonat unuia dintre sergenţii mei să îi ia pe cei trei în custodie şi să nu permită nimănui să discute cu ei fără autorizaţia mea. Au fost apoi scoşi din biroul meu, moment în care cel mai scund, purtând un petec pe ochiul stâng, şi-a dezvăluit ambii ochi şi şi-a pus o pereche de ochelari. Identitatea sa a devenit deodată evidentă. A spus «Heinrich Himmler», foarte şoptit."

HIMMLER REŢINUT

Himmler s-a ghemuit într-o pătură după ce a refuzat o uniformă curată britanică în locul hainelor lui prăfuite şi murdare, după drum. A fost desfăşurată o percheziţie corporală, după cum relatează căpitanul Selvester: „Această sarcină am îndeplinit-o chiar eu, trecând fiecare piesă de îmbrăcăminte sergentului meu, pe măsură ce era scoasă, pentru reexaminare. Himmler avea asupra sa documente pe numele Heinrich Hitzinger, din care, dacă îmi amintesc bine, mai reieşea că era poştaş. În haina lui, s-a găsit o cutiuţă din alamă, asemănătoare cu un cartuş, care conţinea o mică fiolă din sticlă. Mi-am dat seama ce era, dar l-am întrebat pe Himmler ce este, iar el mi-a răspuns: «Este tratamentul meu. Pentru crampele la stomac.»" Am mai găsit o cutie de alamă similară, dar fără fiolă, şi mi-am dat seama că o ascunsese undeva asupra propriei persoane. După ce toate hainele lui Himmler au fost scoase şi examinate, toate orificiile corpului său cercetate, părul pieptănat şi toate celelalte ascunzişuri probabile examinate, nu s-a găsit nici urmă de fiolă. În acest moment, nu i s-a cerut să-şi deschidă gura, întrucât ne-am gândit că, dacă fiola ar fi ascunsă în gura lui, iar noi am încerca să o scoatem, am precipita o acţiune pe care ulterior am regreta-o. Am cerut în schimb sandviciuri mari cu pâine

Arestat de trupele Armatei a Doua britanice la Bremenvörde pe 21 mai 1945, Heinrich Himmler, fostul *Reichsführer-SS*, în ciuda percheziţiilor minuţioase în căutarea vreunei doze de otravă, a reuşit să muşte o mică fiolă de cianură de potasiu pe care o ascunsese. A murit în 15 minute.

şi brânză şi ceai, pe care i le-am oferit lui Himmler, sperând să văd dacă va scoate ceva din gură. L-am privit atent cum mânca, dar nu am observat nimic neobişnuit." Selvester era încă îngrijorat, fiindcă ştia că liderii nazişti aveau obiceiul să poarte cu ei otravă, pentru cazul în care erau capturaţi; avusese deja loc un incident penibil în care un ofiţer superior SS a spart între dinţi o capsulă cu cianură, nefiind suficient de atent supravegheat de autorităţi.

Considerat deja o captură de prim rang în rândul prizonierilor nazişti, Himmler a fost predat colonelului Michael Murphy, şeful serviciului de informaţii din statul-major al generalului Montgomery, care credea şi el că, în ciuda căutărilor precedente, fostul *Reichsführer* putea avea asupra sa otravă. La un centru special de interogatoriu, Himmler i-a fost predat lui Edwin Austin, un sergent-major britanic tipic, neimpresionat de nimeni, care i-a ordonat dintr-odată prizonierului să se dezbrace. Colonelul Murphy şi căpitanul C.J.L. Wells, doctor militar, au dus la îndeplinire percheziţia, după care doctorul i-a ordonat lui Himmler să-şi deschidă gura şi a descoperit imediat „o sferă mică, neagră, înfiptă în spaţiul dintre dinţii de jos, din partea dreaptă." La lumina unei lanterne, Wells şi-a vârât degetele în gura deţinutului, moment în care Himmler şi-a smucit capul într-o parte şi a muşcat cu putere degetele doctorului.

Informatori ai Gestapoului stau înghesuiţi într-o celulă, după căderea oraşului Liege, Belgia, în mâinile Aliaţilor, în octombrie 1944. S-a estimat că, până la sfârşitul războiului, în jur de 24 000 de evrei belgieni au fost arestaţi, deportaţi şi ucişi.

Principalele procese de la Nürnberg au fost urmate de puneri sub acuzaţie pe numele foştilor membri SS. În stânga fotografiei este Otto Ohlendorff, poate cel mai cunoscut dintre aceştia, care a susţinut după aceea că a fost „recrutat" în *Einsatzgruppen;* aici, acesta îşi primeşte dosarul de acuzare.

În timp ce doctorul striga „s-a otrăvit", Murphy, Austin şi maiorul N. Whitaker, de faţă şi el, au sărit pe Himmler şi l-au întors pe burtă pentru a-l împiedica să înghită. Un ac cu fir de bumbac i-a străpuns limba, firul ţinându-i limba afară. Himmler a fost apoi răsturnat cu capul în jos, iar faţa i-a fost scufundată într-un vas cu apă, în încercarea de a curăţa otrava. Dar, după spusele lui Whitaker, „duceam o bătălie gata pierdută, iar acea fiinţă malefică şi-a dat ultima suflare la 23:14. L-am întors pe spate, l-am acoperit cu o pătură şi am părăsit încăperea." O cerere a unui dentist de armată de a scoate doi dintre dinţii lui Himmler ca suvenir a fost refuzată.

Întreaga zi care a urmat, cadavrul a rămas neatins, în timp ce jurnalişti şi fotografi roiau în jurul lui, alături de zeci de soldaţi britanici. Câţiva dintre ofiţerii lui Montgomery dezbăteau dacă mortul trebuia să fie îngropat ca un soldat sau creştineşte. Decizia finală – asupra căreia, se spune, ar fi insistat Montgomery însuşi – nu a fost nici una dintre variante. În schimb, cadavrul lui Himmler, îmbrăcat în pantaloni de uniformă britanică, în cămaşă militară şi ciorapi militari germani, a fost înfăşurat într-o pătură de cazarmă şi legat cu plasă de camuflaj şi cabluri telefonice. A fost apoi aruncat în fundul unei camionete şi dus la un mormânt nemarcat, săpat de trei sergenţi, pe câmpia Lüneburg.

SOCOTEALA FINALĂ

Pentru cele două personaje-cheie din istoria Gestapoului care au supravieţuit, pedeapsa şi răzbunarea aveau să mai aştepte încă puţin. La ora 10, pe 20 noiembrie 1945, judecători în robe negre şi-au ocupat locurile în faţa drapelurilor a patru naţiuni. Tribunalul Internaţional de la Nürnberg, autorizat de un statut întocmit de procurorii din partea celor patru naţiuni aliate, a intrat în şedinţă, scoţând din celulele lor 21 de deţinuţi; Ernst Kaltenbrunner, însă, a fost reţinut la spital cu o hemoragie la cap. Consemnarea seacă a crimelor naziste a fost făcută într-un document de 24 000 de cuvinte. Au fost patru capete de acuzare: „Participarea la un plan comun sau a unei conspiraţii pentru comiterea de crime împotriva păcii", „crime împotriva păcii", „crime de război" şi „crime împotriva umanităţii". În rechizitoriu se declara că acuzaţii plănuiseră şi purtaseră războaie de agresiune, încălcând tratate internaţionale, împotriva ţărilor şi popoarelor, precum şi a regulilor şi convenţiilor de război.

Acuzaţiile aduse celor ce avuseseră legătură cu Gestapoul şi SD-ul se refereau la „persecuţia şi exterminarea evreilor, brutalităţi şi crime în lagărele

PROCESELE DE LA NÜRNBERG

Se spunea atunci că alegerea Nürnbergului ca localitate pentru judecarea principalilor criminali de război a fost o decizie motivată din punct de vedere simbolic, menită să scoată în evidenţă căderea unui oraş care găzduise adunările festive din zilele ascensiunii naziste. Realitatea era mai degrabă prozaică: cu toate că Nürnberg suferise mult de pe urma bombardamentelor, încă avea o închisoare funcţională şi un tribunal suficient de încăpător pentru a găzdui un proces major.

Încă de la început, procesele au fost controversate, mulţi susţinând că nu erau decât o răzbunare barbară. S-a atras atenţia şi asupra faptului că o hotărâre din 1927 a Ligii Naţiunilor, deşi condamna „războaiele de agresiune", nu stabilise pedeapsa sau vinovăţia individuală. Cu toate acestea, cei care sprijineau ideea procesului spuneau că enormitatea fără precedent a crimelor de război germane cerea o pedeapsă exemplară. Legalitatea proceselor a fost afirmată la o conferinţă la Londra a juriştilor din cele patru state victorioase, semnându-se un statut la 8 august 1945.

Cei 21 de acuzaţi reprezentau Statul-Major General german, guvernul şi partidul nazist. Încă trei fuseseră acuzaţi, dar Martin Bormann, secretarul lui Hitler, nu fusese capturat; Robert Ley, liderul Frontului German al Muncii, îşi luase viaţa, iar magnatul industriei de armament Gustav Krupp fusese desemnat incapabil de a participa la proces.

Acuzaţiile au fost împărţite în patru categorii principale: crime împotriva păcii, crime de război, crime împotriva umanităţii şi conspiraţie. Procesul a ţinut, cu câteva pauze, din noiembrie 1945 până în luna august a anului următor. Hotărârile judecătorilor au fost trimise la 30 septembrie 1946, iar sentinţele au fost declarate a doua zi. La primele ore ale zilei de 16 octombrie, 10 persoane au fost spânzurate în gimnaziul oraşului Nürnberg. Unii dintre cei care au scăpat de ştreang au fost puşi, după îndepărtarea cadavrelor, să cureţe resturile din gimnaziu.

Fostul ofiţer SS Ernst Kaltenbrunner, ultimul şef al RSHA şi al Gestapoului, se ridică în picioare pentru a citi o declaraţie la tribunalul din Nürnberg. Printre acuzaţii incluşi în fotografie se numără, de la stânga la dreapta, Hermann Göring, Rudolph Hess, Joachim von Ribbentrop şi Wilhelm Keitel. În timpul procesului, Gestapoul a fost condamnat ca organizaţie criminală, iar legăturile dintre acesta, SD şi Kripo au fost scoase la iveală.

de concentrare, excese în administraţia teritoriilor ocupate, impunerea unui program de muncă silnică şi maltratarea şi uciderea prizonierilor de război.". Rechizitoriul acoperea un spectru larg, având ca ţintă principală membrii-cheie ai *Amt IV* din RSHA, inclusiv Gestapoul şi toate subsecţiile care se ocupaseră de grupurile subversive religioase şi politice. Erau vizate şi „Amturile *III, VI şi VII* ale RSHA şi toţi membrii SD-ului, inclusiv agenţi şi reprezentanţii locali, onorifici sau nu, indiferent dacă erau efectiv membri SD sau nu." Aceste secţii acopereau zone precum serviciul de securitate intern şi internaţional şi reprezentau un cap de acuzare suficient pentru responsabilii acestora.

Conştient că era principalul acuzat, Göring s-a folosit de ocazie din boxa martorilor pentru a domina desfăşurarea procesului, căutând cu încântare în memoria lui formidabilă orice oportunitate de a zăpăci avocaţii acuzării, mai ales când aceştia erau prost informaţi. Căinţa nu îi stătea însă în fire, şi a declarat fără ezitare că fusese nevoie de eliminarea partidelor politice ostile şi de stabilirea unei poliţii secrete de stat. Fără îndoială cea mai nimicitoare întrebare care i-a fost pusă lui Göring a fost dacă au avut loc tratamente

nepotrivite aplicate prizonierilor în perioada în care s-a aflat la conducerea Gestapoului. Replica a fost evazivă: „Pe vremea când aveam încă legături directe cu Gestapoul, astfel de excese se întâmplau, după cum am afirmat deschis. Pentru a le pedepsi, trebuia bineînţeles să afli de ele. Funcţionarii ştiau că, dacă făceau aşa ceva, riscau să fie pedepsiţi. Multora dintre ei li s-au aplicat corecţii. Nu pot să spun cum s-au întâmplat lucrurile după aceea." În ceea ce priveşte lagărele de concentrare, ele erau responsabilitatea lui Himmler, iar acesta nu ştia nimic despre atrocităţile comise acolo pe ascuns. Ceea ce Göring nu putea nega era ordinul său din 31 iulie 1941, prin care îl însărcina pe Reinhard Heydrich cu „organizarea soluţiei finale pentru chestiunea evreiască în interiorul sferei de influenţă europeană a Germaniei". Condamnarea sa, care fusese dintotdeauna foarte probabilă, a devenit o certitudine.

„Pe vremea când aveam încă legături directe cu Gestapoul, astfel de excese se întâmplau, după cum am afirmat deschis."
Hermann Göring, Nürnberg

Un personaj mult mai dezagreabil era, însă, Ernst Kaltenbrunner, ofiţerul SS cu cel mai înalt rang care a supravieţuit războiului. Sarcinile sale îl legau direct de Gestapo, de SD, de *Einsatzgruppen* din Uniunea Sovietică şi de ororile din lagărele de concentrare. Provenit dintr-o familie de avocaţi, ucenicia sa în tabăra naziştilor şi a SS-ului a început în Austria sa natală, când, aliat cu Arthur Seyss-Inquart, cancelarul austriac de după *Anschluss*, a ajuns la rangul de *Gruppenführer*. Airey Neave, un viitor parlamentar britanic, care pe vremea când era un tânăr maior, a înaintat acuzaţiile inculpaţilor de la Nürnberg, a scris despre Kaltenbrunner: „(...) un uriaş cu mâini gigantice puternice (...). Avea o faţă prelungă, cu o cicatrice adâncă ce se întindea de la colţul din stânga al gurii până la nas. Dantura sa înnegrită era plină de carii şi avea nişte urechi imense." A fost descris de scriitorul britanic Evelyn Waugh, care a participat la o parte din desfăşurarea procesului, ca fiind singurul acuzat care „chiar arăta ca un criminal".

Încercarea lui Kaltenbrunner de a dobândi favoruri din partea Aliaţilor prin predarea către americani a infamului lagăr Mauthausen s-a dovedit un insucces. Punctele esenţiale din apărarea lui Kaltenbrunner au fost previzibile: faptul că fusese numit şef al RSHA pur şi simplu pentru a reorganiza serviciul de informaţii politice al Reichului şi a-l uni cu fostul Abwehr. Controlul, după cum spunea el, rămăsese în mâinile lui Himmler şi Müller. Faţă de Airey Neave, acesta a protestat: „Mi-am făcut doar datoria ca instrument al serviciului de informaţii. Refuz să fiu o tratat ca o imitaţie a lui Hitler". O altă pledoarie a fost adresată lui Gustav Gilbert, psihologul închisorii din Nürnberg, spunându-i că nu avea nimic de-a face cu crimele în masă, că nici nu dăduse ordine, nici nu le dusese la îndeplinire. I-a spus lui Gilbert: „Nu vă daţi seama cât de bine păstrate erau aceste secrete, chiar şi faţă de mine." În sala de judecată, a fost contrazis prin decrete pe care el însuşi le semnase, dar pe care ori le-a renegat, ori le-a denunţat ca purtând semnături falsificate.

MÜLLER DISPARE

Cu ajutorul simţului său înnăscut de autoconservare, dublat de o lipsă totală de scrupule, Heinrich Müller a reuşit să supravieţuiască prăbuşirii celui de-Al Treilea Reich. Într-adevăr, a reuşit să evite aducerea în faţa judecăţii pentru crimele sale de război.

Schellenberg, care lucrase îndeaproape cu Müller şi cu care avusese o relaţie periculos de apropiată, a afirmat că ştia motivul. În memoriile sale, el descrie o întâlnire ciudată din primăvara lui 1943. În timpul unei băute zdravene, şeful Gestapoului, a cărui muncă a fost în mare parte dedicată contracarării opoziţiei comuniste, a început să-şi bată joc de propriile crezuri cu o francheţe de necrezut. A continuat prin critici atât la adresa „anarhiei spirituale" a culturii occidentale, cât şi a naţional-socialismului, definit ca „un soi de balegă în deşertul ăsta spiritual", comparându-l cu superioritatea morală a comunismului şi a Uniunii Sovietice. Toate acestea veneau de la omul care se aflase în fruntea biroului anticomunist în cadrul secţiei politice a poliţiei müncheneze în timpul ultimelor zile ale Republicii de la Weimar, şi care fusese cu adevărat lăudat de Hitler pentru inspirarea unui număr de metode ale Gestapoului dintre cele preferate de Uniunea Sovietică, pe care o vizitase pentru a desfăşura un astfel de studiu.

Fără ca acesta să lase în urmă vreo posibilă pistă, Schellenberg a fost de părere că Müller fusese agent sub acoperire, posibil chiar de la sfârşitul anilor '20, când Partidul Comunist din Germania atinsese numărul maxim de membri. Oricare ar fi adevărul, Müller a dispărut în 1945. După spusele lui Schellenberg, un ofiţer german i-ar fi povestit că Müller a fost zărit în Moscova trei ani mai târziu şi că a murit la scurt timp după aceea. Un dosar de 135 de pagini pe numele lui Heinrich Müller, păstrat în Arhiva Naţională a SUA din Washington, conţine o serie de rapoarte şi zvonuri cum că ar fi lucrat după război pentru guvernele ceh, argentinian, rus şi cubanez. Au existat şi versiuni potrivit cărora ar fi fost ucis în ultimele zile ale războiului sau că s-a sinucis împreună cu familia în 1946.

Müller nu a fost singurul funcţionar al naziştilor care a eludat justiţia, în faţa căreia au răspuns ceilalţi.

Una dintre cele mai cunoscute acţiuni ale lui Kaltenbrunner fusese legătura lui cu Adolf Eichmann în vederea lichidării prizonierilor evrei din închisorile ungureşti. Se cunoşteau de mulţi ani, amândoi fiind membri ai partidului nazist în ilegalitate, înainte de *Anschluss*. Relaţiile au devenit mai strânse în urma numirii lui Kaltenbrunner în postul de şef al RSHA. La 15 octombrie 1944, Kaltenbrunner a ordonat trimiterea lui Eichmann la Budapesta cu sugestia ca 50 000 de evrei să fie deportaţi imediat. Bombardamentele Aliaţilor şi înaintarea trupelor sovietice îngreunau transportul cu trenul. Din moment ce lagărul de la Auschwitz era şi el sub ameninţare rusească, Eichmann a sugerat ca evreii să meargă pe jos mai mult de 193 de kilometri până la centrul de detenţie Strasshof din apropierea Vienei. Kaltenbrunner a dat ordinele necesare. Începând cu 20 octombrie, în jur de 30 000 de evrei, fără mâncare, îmbrăcăminte şi încălţăminte adecvată, au fost purtaţi din Budapesta la Strasshof şi în alte locuri pe o vreme îngrozitoare. Mulţi dintre ei au fost ulterior abandonaţi sau împuşcaţi. Kaltenbrunner a rămas la negarea monotonă

Călăul John Wood din armata americană se află pe eşafodul ridicat la închisoarea Nürnberg pentru execuţiile din 16 octombrie 1946. Von Ribbentrop a fost primul executat, urmat de alţi nouă condamnaţi pe parcursul procesului.

a responsabilităţii, poziţie desfiinţată de unul dintre colegii săi, *SS-Hauptsturmführer* Dieter Wisliceny, care a declarat că „toate măsurile luate cu privire la problema evreiască erau trimise lui Kaltenbrunner în vederea unor decizii esenţiale: mai întâi lui Heydrich, apoi lui Kaltenbrunner."

La 1 octombrie 1946, Tribunalul Internaţional l-a găsit pe Kaltenbrunner vinovat de crime de război şi crime împotriva umanităţii. După optsprezece zile, însoţit de un capelan catolic, a fost condus la ştreang. Întrebat dacă mai avea ceva de spus, a răspuns: „Mi-am iubit din toată inima neamul german. Şi patria. Mi-am făcut datoria după legea poporului meu şi regret că poporul meu a fost condus, de data aceasta, de oameni care nu erau soldaţi şi că s-au comis crime despre care eu nu am avut cunoştinţă." Se spune că i-a luat cincisprezece minute să moară, la capătul funiei, nebucurându-se de simpatia nimănui. Peter R. Black, istoric al Biroului de Investigaţii Speciale, din cadrul Ministerului de Justiţie al SUA, a făcut referire la „absenţa oricărui sentiment de vinovăţie, a remuşcărilor sau măcar a reflecţiei cu privire la milioanele de oameni nevinovaţi care au fost ucişi de regimul pe care el îl slujise, sau care au murit în urma politicilor sale. Dimpotrivă, pare a fi convins că a făcut întotdeauna ce era mai bine, că faptele sale au fost necesare şi că «istoria» va dovedi acest lucru într-o zi."

Ribbentrop a fost primul dintre acuzaţi care a fost executat, urmat de nouă alte asemenea execuţii – nu şi a lui Hermann Göring. La fel ca şi Himmler, a reuşit să-şi ascundă otrava, care i-a oferit ultimul cuvânt înaintea călăilor săi. Modul în care a reuşit să facă acest lucru într-o închisoare de maximă securitate nu a fost descoperit. Când cadavrele spânzuraţilor au fost arătate, s-a descoperit că trupul lui Göring, din cauza otrăvii, se făcuse de un verde intens. Toate trupurile au fost incinerate.

Alţii au fost mai norocoşi; printre ei, Walter Schellenberg, care şi-a găsit refugiu la contele Bernadotte, în Suedia, şi s-a ocupat cu pregătirea unui raport detaliat al negocierilor în care fusese implicat în ultimele luni din război. Extrădarea sa a fost însă la scurt timp cerută de Aliaţi, iar acesta s-a întors în Germania în iunie 1945, pentru a fi adus în faţa justiţiei, înfăţişându-se mai întâi doar ca martor în timpul lucrărilor principale, de la Nürnberg. Ca membru al SS, SD şi al propriului departament, *Amt VI*, Schellenberg a fost găsit vinovat şi condamnat la şase ani de închisoare, îngăduinţa fiind influenţată de eforturile sale de la finalul războiului de a ajuta deţinuţii din lagărele de concentrare, indiferent de scopuri. După eliberare, s-a stabilit în orăşelul Pallanza de pe malul lacului Maggiore, unde şi-a început lucrul la memoriile sale. Starea de sănătate i s-a deteriorat rapid, însă, şi a murit în martie 1952.

DUPĂ NÜRNBERG

Odată cu prăbuşirea Berlinului, sediul Gestapoului a fost spulberat, iar Prinz-Albrecht-Strasse şi-a schimbat denumirea în Niederkirchnerstrasse, în onoarea unui luptător din Rezistenţa comunistă ucis de către SS. Distrugerea clădirii şi schimbarea numelui nu au fost totuşi de ajuns pentru ştergerea amintirilor amare şi dorinţei de dreptate, mai ales din teritoriile care s-au aflat sub ocupaţie.

La 25 martie 1949, *SS-Brigadeführer* Hans Albin Rauter, condamnat în urma trecutului său înfiorător de persecuţii asupra evreilor din Olanda, a fost trimis la spânzurătoare, motiv de satisfacţie pentru organizaţia olandeză de rezistenţă Binnenlandse Strijdkrachten. Dar amintirea evenimentelor desfăşurate cu patru ani în urmă era încă vie.

În noaptea de 6 spre 7 martie 1945, Rauter fusese împuşcat şi rănit grav de membri ai Rezistenţei în apropiere de Apeldoorn. Fusese un atac neintenţionat. La auzul apropierii unui vehicul de mare tonaj, oamenii din Rezistenţă, îmbrăcaţi în uniforme germane furate, se aşezaseră în mijlocul drumului, în faţa farurilor ce străpungeau întunericul. Crezuseră că au de a face cu un camion care transportă mâncare pentru Wehrmacht, pe care intenţionau să-l deturneze, dar de fapt, opriseră BMW-ul decapotabil cu şase cilindri al lui Rauter. Toţi ca unul au deschis focul, ucigându-l pe şofer şi rănindu-l grav pe Rauter la mandibulă, plămâni şi o vertebră a gâtului, dar acesta a supravieţuit. În câteva ore, echipajele locale ale SD-ului şi Gestapoului au preluat comanda. La ordinele lui Rauter, membri ai Rezistenţei, ostatici şi deţinuţi dintr-un lagăr de concentrare din apropiere au fost strânşi laolaltă şi împuşcaţi de către cei din *Ordnungspolizei*. Pe o hârtie lăsată lângă trupurile abandonate stătea scris: „Aşa pedepsim noi teroriştii şi sabotorii."

Cu trecerea timpului, diferiţi membri ai Gestapoului, din SS şi RSHA care au scăpat de condamnări au crezut că pot respira uşuraţi. Pentru cel puţin doi

dintre aceştia, asemenea încredere era neîntemeiată. A fost oarecum ironic că după război, Adolf Eichmann a căzut de două ori în mâinile americanilor, folosind pe rând numele de Otto Eckmann şi Adolf Barth. Întrucât aceste nume nu se găseau pe nici o listă neagră, americanii nu i-au arătat prea mult interes, iar condiţiile haotice din acea perioadă nu au făcut din evadarea lui Eichmann din lagărul de prizonieri o sarcină dificilă. În martie 1946, un bărbat care s-a identificat ca Otto Heniger a apărut în micul sat Eversen, în apropiere de câmpia Lüneburg, la acel moment aflat în zona britanică a Germaniei. Aceasta a fost doar una dintre multele deghizări folosite de Eichmann de-a lungul timpului. A explicat că locuinţa lui era în Breslau, iar el fusese nerăbdător să se alăture celorlalţi refugiaţi din est. Documentele sale erau în ordine, ceea ce nu era prea surprinzător, întrucât la acea vreme, piaţa neagră a documentelor falsificate înflorea. I-a fost permis să împartă o cocioabă cu câţiva foşti soldaţi şi a izbutit să-şi găsească de lucru pentru o firmă de cherestea.

Deşi măsura completă a trecutului său din Gestapo nu ieşise încă la iveală, numele lui Eichmann a fost menţionat în timpul proceselor din Nürnberg, atunci când Rudolf Höss, comandantul de la Auschwitz, l-a caracterizat drept birocratul care se ocupase de uciderea în masă a evreilor, depoziţie

Corpul îmbrăcat în pijamale al lui Hermann Göring este aşezat pe un sicriu negeluit din lemn. Această fotografie oficială a fost făcută după sinuciderea lui în închisoarea din Nürnberg, în timpul nopţii de 15 spre 16 octombrie 1946. Cum a reuşit să introducă cianură în celula sa va rămâne un mister numai de el ştiut. Alături de ceilalţi care urmau să fie executaţi, cadavrul său a fost incinerat, iar cenuşa împrăştiată.

Întruchiparea birocraţiei rigide, Adolf Eichmann, descris de un observator al procesului său ca „înfricoşător de normal", stă în boxa protejată cu geam din sala de judecată din Ierusalim. Ca şi cum s-ar fi simţit nevoit să pună punct unor afaceri neîncheiate, a făcut o mărturisire directă şi completă, ajutându-i pe acuzatorii săi ca şi cum ar fi fost un martor al acuzării la propriul său proces. A fost spânzurat la închisoarea Ramleh pe 21 mai 1962.

coroborată, printre alţii, şi de Dieter Wisliceny. Cel din urmă a mărturisit că, în timpul lunilor iulie şi august din 1942, fusese în Berlin pentru a discuta despre suferinţele evreilor din Slovacia. Acolo l-a întâlnit pe Eichmann, care propunea un document strict secret, încadrat cu roşu. Era un ordin semnat de Himmler în luna aprilie a anului precedent, în care se cerea aplicarea imediată a soluţiei finale în legătură cu problema evreiască. Wisliceny a afirmat în mărturia sa: „Eichmann mi-a spus că expresia «soluţia finală» însemna exterminarea biologică a rasei evreieşti, dar că până atunci, evreii apţi de muncă aveau să fie cruţaţi şi angajaţi în industrie pentru a îndeplini cererile din acel moment. Am fost atât de impresionat de acest act care îi oferea lui Eichmann autoritatea de a ucide milioane de oameni, încât am spus în acel moment: «Ferească Dumnezeu ca duşmanii noştri să facă vreodată aşa ceva poporului german.» El mi-a răspuns: «Nu fi sentimental – vorbim despre un ordin din partea Führerului.» Am realizat atunci că acel ordin era o condamnare la moarte pentru milioane de oameni şi că puterea de a executa acest ordin era în mâinile lui Eichmann, supus aprobării lui Heydrich şi, mai apoi, Kaltenbrunner."

Eichmann era pe deplin conştient de riscurile deloc neglijabile la care se expunea dacă rămânea în Europa. În 1950, a fugit în America de Sud.

Părea că Argentina devenise unul dintre principalele centre ale subteranei naziste şi că dictatorul acesteia, Juan Perón, era dispus să găzduiască personaje importante ale regimului nazist. Acolo, aceştia au primit sprijinul unei organizaţii numite ODESSA *(Organisation des SS-Angehörigen)*[1], care facilita dispariţia foştilor nazişti şi a simpatizanţilor acestora. În 1952, Eichmann se afla în posesia unei cărţi de identitate emisă de poliţia argentiniană pe numele Ricardo Klement. Conform buletinului, „Klement" era născut în Bozen (cunoscut după 1918 sub numele de Bolzano), în nordul Italiei. Agenţii israelieni, activi în Argentina, au ajuns în cele din urmă la o casă primitivă din cărămidă, dintr-o suburbie săracă a Buenos Airesului. La 11 mai 1960, Eichmann a fost capturat pe când se întorcea de la slujba sa de birou în Mercedes-Benzul personal şi dus la Ierusalim ca acuzat în primul proces televizat din istorie.

În boxa sălii de judecată din Ierusalim, purtarea lui Eichmann era marcată de aceeaşi pedanterie şi ordine administrativă care caracterizase conducerea genocidului său birocratic. Mărturisirea din timpul interogatoriilor intense a fost completă şi bazată pe fapte – a ajuns la aproximativ 3 500 de pagini. Eichmann a afirmat că nu a ucis personal nici măcar o singură persoană şi că doar urmase ordinele. Aceste refrene cunoscute au fost respinse. Când a susţinut că Rudolf Höss luase decizia de a se folosi de Zyklon B la Auschwitz pentru a ucide evrei în ritmul accelerat de 9 000 de persoane pe zi, avocaţii acuzării au fost de acord – dar aceştia nu au întârziat să atragă atenţia că decizia lui Höss era puţin posibil să fie pusă în practică fără livrarea mâinii de lucru necesare, ceea ce intra în sfera de responsabilitate a lui Eichmann.

În boxă, purtarea lui Eichmann era marcată de aceeaşi pedanterie administrativă care caracterizase săvârşirea genocidului prin metode birocratice.

Apelul lui Adolf Eichmann împotriva condamnării la moarte a fost respins de Curtea Supremă israeliană, fiind spânzurat la închisoarea Ramleh la 21 mai 1962. Nu a dat vreun semn de căinţă în timp ce a fost însoţit spre camera de execuţie de către pastorul Misiunii Creştine a Muntelui Sion din Ierusalim, care a spus: „Este cel mai dur om pe care l-am văzut. Nu pare conştient că ar fi făcut vreun rău. Pare să considere că, în acele timpuri, se ocupa de lichidarea unui popor care trebuia lichidat. Dacă un proces ţinut de oameni a fost vreodată justificat, atunci acesta a fost." La cererea lui Eichmann, trupul său a fost incinerat, iar rămăşiţele împrăştiate în mare.

PROCESUL FINAL

Descoperirea lui Eichmann şi procesul ce a urmat au făcut valuri la acel moment, dar ele nu au fost nimic în comparaţie cu drama supremă care a condus la condamnarea la închisoare pe viaţă a lui Klaus Barbie, „Măcelarul

[1] Organizaţia Membrilor SS (n.red.)

din Lyon", în 1987. Amintirile terorii Gestapoului s-au întipărit adânc în acest colţ estic al Franţei, şi dacă cei care au suferit se grăbeau să uite, nu li se permitea acest lucru.

Jean Moulin, unul dintre marii eroi ai Rezistenţei franceze, a fost capturat de Gestapo în Lyon şi torturat la ordinele lui Klaus Barbie. În timpul transferului său la Berlin, a suferit un atac de cord fatal, la începutul lui iulie 1943. Numeroase ipoteze au fost formulate de-a lungul anilor cu privire la cine a fost trădătorul, dar nu s-a găsit nici o dovadă în acest sens.

În dimineaţa de 11 noiembrie 1942, o procesiune interminabilă de maşini germane şi coloane de soldaţi în uniformă făceau să răsune suburbiile şi bulevardele principale din Lyon, asigurând paza oraşului. Se punea în aplicare ordinul lui Hitler, cu numele de cod Attila, de a ocupa Franţa liberă (Vichy), ca răspuns la invazia Aliaţilor asupra zonelor franceze din nordul Africii, care ar fi asigurat Aliaţilor o poziţie favorabilă de control asupra Mediteranei. După câteva zile, *SS-Obersturmführer* Klaus Barbie intrase în Lyon. În vârstă de 29 de ani, şi încă mărunt în rang, îşi asigurase un post de mare răspundere – era şeful Gestapoului din Lyon, al treilea cel mai mare oraş al Franţei. Îşi făcuse bine temele. Ca vorbitor fluent de limbă franceză, aproape fără accent, vizitase înainte Lyonul îmbrăcat în civil şi, amestecându-se uşor printre locuitorii oraşului strânşi în cafenele şi baruri, şi-a făcut o părere lucidă cu privire la localnici. Ordinul din partea lui Helmut Knochen era de a se infiltra şi de a distruge mişcările de rezistenţă, cunoscute ca fiind deosebit de puternice. I s-a cerut în plus să pună la punct un *Einsatzkommando* cu 40 de membri, un echipaj care avea să fie detestat şi temut în tot Lyonul şi în împrejurimi.

De-a lungul regimului de teroare şi intimidare al lui Barbie, două evenimente au intrat în mod special în atenţia publică. Pe 2 iunie 1943, liniştea de după-amiază a suburbiei nordice Caluire a fost zdruncinată de un grup de Citroënuri negre, care intrau cu huruit de motoare în Place Castellane, purtând un grup de membri Gestapo. În urma unui pont, a cărui sursă nu avea să fie confirmată, Barbie a aflat că vila de trei etaje a dr. Frédéric Dugoujon era un

loc de întâlnire pentru membrii de bază ai Rezistenţei, mai cunoscut fiind un anume Monsieur Martel, care era presupus a fi un pacient ce suferea de reumatism. Gestapoul a început prin a-l lovi cu bocancii în stomac pe Dugoujon, lovindu-l apoi pe un alt bărbat cu piciorul desprins al unei mese de epocă valoroase. Dar ei erau în primul rând interesaţi de Martel – cu un motiv bine întemeiat, întrucât cel capturat era de fapt Jean Moulin (cu numele de agent „Max"), care se refugiase acolo şi care avea să devină unul dintre marile nume ale Rezistenţei franceze.

De la sfârşitul anului 1940, Moulin hălăduise prin sudul Franţei, punând în legătură grupurile de rezistenţă pentru a forma mişcarea Combat. În 1942, după o vizită făcută generalului Charles de Gaulle la Londra, a fost paraşutat înapoi în Franţa pentru a stabili, la ordinele lui de Gaulle, *Conseil National de la Résistance* (CNR), la nivel naţional. Prima sa întrunire a avut loc în Paris, în luna mai 1943 şi a fost printre ultimele iniţiative ale lui Moulin cu câteva săptămâni înaintea arestării sale. Deşi a fost oribil torturat de Gestapo, a păstrat tăcerea şi a fost dus legat cu un tren în Germania, murind în timpul călătoriei; certificatul de deces primit de familie din partea notarului Gestapoului parizian a dat drept cauză a decesului un atac de cord.

Torturile şi crimele săvârşite la Paris sub supravegherea Gestapoului erau un aspect macabru al ocupaţiei. Acesta a fost dezvăluit în septembrie 1944, când trupurile victimelor, dintre care multe au fost arse de vii sau împuşcate, au fost descoperite în clădirea Ministerului Aviaţiei, unde germanii fuseseră încartiruiţi. În imagine, unui german capturat i se arată fâşiile de pânză folosite pentru a-i lega la ochi pe cei care urmau să fie împuşcaţi.

Reputaţia lui Jean Moulin de membru eficient al Rezistenţei şi identitatea probabilă a trădătorilor săi a stârnit controverse de-a lungul anilor; cu toate acestea, în ceea ce privea oraşul Lyon, un eveniment ulterior avea să lase amintiri mult mai durabile. O informare trimisă de Barbie la Berlin pe 6 aprilie 1944 conţinea următoarele: „Azi-dimineaţă, la prima oră, s-a efectuat o razie în căminul de copii evreiesc «Colonie d'enfants» de la Izieu-Ain. În total 41 de copii de la 3 la 13 ani au fost luaţi. În plus, toţi cei zece membri ai personalului evreiesc, dintre care cinci femei, au fost arestaţi. Nu s-au confiscat bani sau alte bunuri. Transportul la Drancy urmează pe 7.4.44 – Barbie." Copiii fuseseră trimişi la şcoală de către părinţi cuprinşi de panică de pe tot cuprinsul Franţei, după ce înţeleseseră pericolul în care se aflau toţi evreii. Un convoi de camioane şi dube a pătruns în curtea şcolii. Membrii personalului au fost apoi ţinuţi în bătaia puştilor în timp ce SS-ul şi *Milice*, forţele armate ale Vichy-ului colaboraţionist, cercetau casa şi trimiteau copiii spre a fi transportaţi la Paris. Pe 30 iunie 1944, copiii au fost încărcaţi în vagoane de tren şi trimişi la Auschwitz pentru a fi ucişi în camerele de gazare. Atrocităţile de la Izieu au fost, înainte de orice, motivaţia celebrilor vânători de nazişti, avocatul evreu francez Serge Klarsfeld, al cărui tată a pierit la Auschwitz, şi soţia sa protestantă, născută în Germania, Beate, pentru a-i lua urma lui Barbie şi a duce lunga campanie pentru întoarcerea lui forţată în Lyon.

La sfârşitul războiului, „Măcelarul din Lyon" a primit loc de muncă şi protecţie din partea Serviciului American de Contraspionaj (CIC), care dorea să profite de pe urma calităţilor sale de poliţist şi a zelului său anticomunist, privite ca valori utile în scopul protejării Germaniei de Vest în timpul Războiului Rece. În cele din urmă, sub scutul CIC-ului, Barbie a fugit în America Latină, împreună cu soţia şi copiii, stabilindu-se în Bolivia şi obţinând cetăţenia în 1957. A locuit acolo într-un oarecare confort sub pseudonimul Klaus Altmann, lucrând pentru dictatorii din Peru şi Bolivia. Identitatea sa a fost demascată de familia Klarsfeld în 1971, dar guvernul bolivian a refuzat să extrădeze un om pe care îl considera ca pe unul dintre cetăţenii săi. Nici Franţa nu era prea entuziasmată de ideea primirii acestui important ex-nazist, care putea cu uşurinţă identifica foşti colaboraţionişti de la Vichy, dintre care unii deţineau posturi respectabile. Dar familia Klarsfeld a insistat şi Barbie a fost în cele din urmă extrădat pentru a fi supus judecăţii în 1983.

Decizia de a ţine un proces a fost criticată de cei care spuneau că, din moment ce grosul arhivelor Gestapo fuseseră împrăştiate sau distruse, nu mai avea nici un rost să aduci un bărbat îmbătrânit în faţa justiţiei după atâţia ani. Klaus Barbie nu era nici Eichmann, nici arhitectul Soluţiei Finale, ci doar un subaltern al lui Himmler care nu se ridicase vreodată la un rang mai mare de *SS-Obersturmführer*. Mii şi mii de oameni ca el de pe tot cuprinsul Europei nu fuseseră prinşi şi judecaţi, aşa că de ce să îl scoatem pe acesta în faţă? Îndoielile au fost contrazise de cei care sprijineau procesul şi care au evidenţiat

Klaus Barbie în tinereţe, fotografiat în uniforma sa de membru al Wehrmachtului; a luptat ca ofiţer inferior în timpul invaziei Franţei înainte de a se alătura SD-ului. Sarcina sa în Lyon a fost clară: infiltrarea şi distrugerea mişcărilor de rezistenţă. Printre cei care au contribuit la condamnarea lui s-au numărat, pe lângă victime ale sale, foşti colaboratori, speriaţi inutil de o posibilă expunere.

faptul că în Lyon, cel puţin, se putea face dreptate amintirii copiilor ucişi la Izieu şi legendei lui Jean Moulin.

Aşa cum se intenţionase, intrarea în sala de judecată a fostelor victime, dintre care unele încă purtau semnele fizice şi psihice ale interogatoriilor Gestapoului, s-a dovedit infinit mai edificatoare decât orice documente. Unii martori, însă, au descris întreaga experienţă ca tulburătoare încă de când l-au văzut pe Barbie în boxă. Figura sa purta aceeaşi privire îndepărtată şi zâmbet schiţat pe care îl adoptase în timpul interogatoriilor sale cu 40 de ani în urmă. În mod evident conştient că ajunsese la capăt de drum şi părând să nu-i pese de nimic, abia dacă a încercat să se apere. Uşurarea că procedurile legale s-au încheiat cu o sentinţă la închisoare pe viaţă pentru crime împotriva umanităţii nu a aparţinut numai victimelor. În timpul războiului, Lyon a oferit partea sa de colaboraţionişti în cadrul Vichy-ului, dar aceia care au suferit de pe urma conştiinţei încărcate pe durata procesului nu au avut de ce să-şi facă griji: Barbie nu a dat nici un nume. Nimeni, de exemplu, nu poate şti cu siguranţă cine l-a trădat pe Jean Moulin, deşi de-a lungul anilor au existat tot felul de suspiciuni.

Klaus Barbie a murit în închisoare la 23 septembrie 1991. Este puţin probabil să mai existe vreodată un proces pentru crime de război care să se compare cu al lui. Chiar şi în primele zile ale Europei divizate şi ale Războiului Rece, amintirile începuseră să se estompeze. Pentru Gestapo, nu mai putea fi vorba de supravieţuire, dar pentru evrei, inclusiv pentru urmaşii de astăzi ai victimelor Holocaustului, vinovăţia naziştilor nu poate fi uitată. Pentru cei dornici să urmărească activitatea şi carierele unor oameni precum Eichmann,

Müller sau Barbie, există cărţi şi documente în muzee şi arhive peste tot în lume. Valoarea lor este cu siguranţă aceea că oferă dovezi consistente ale ameninţării diabolice a dictaturii, mai ales dacă aceasta dispune de forţa represivă a poliţiei secrete, menită să o sprijine. Avertismentele sunt la fel de puternice ca întotdeauna.

Anexe

DECRETUL „NOAPTE ŞI CEAŢĂ"

FAIMOSUL *NACHT UND NEBEL ERLAS* – Decretul „Noapte şi ceaţă" – a fost un ordin dat în numele Führerului de feldmareşalul Wilhelm Keitel SD-ului, Gestapoului şi Kripo pe 7 decembrie 1941. Purtând semnătura lui Keitel, acest *Führer Befehl* (Ordinul din partea lui Hitler) era îndreptat împotriva locuitorilor teritoriilor ocupate din Europa occidentală. Scopul acestuia era să captureze persoanele care erau considerate a fi „un pericol pentru siguranţa germană". Soarta lor era să dispară în beznă, de unde şi numele decretului. Nici o confirmare sau negare a locului unde erau trimişi nu avea să fie oferită rudelor.

Decretul s-a născut din iritarea profundă a lui Hitler faţă de politica de luare de ostatici a forţelor de securitate – îndreptată iniţial asupra luptătorilor din rezistenţa comunistă şi a familiilor acestora – pe care o considera contraproductivă întrucât încuraja apariţia mişcărilor de rezistenţă. Keitel, făcând o mutare ce avea să-i pecetluiască soarta de criminal de război la procesul de la Nürnberg, a emis o directivă explicând ordinul lui Hitler. Documentul, unul dintre numeroasele acte de acest fel scoase la lumină la tribunalul din Nürnberg sub titlul general „Complot şi agresiune nazistă", declara: „În principiu, pedeapsa pentru infracţiunile comise împotriva statului german este condamnarea la moarte. Dacă aceste infracţiuni sunt pedepsite cu închisoarea, fie şi prin muncă silnică pe viaţă, acest gest va fi privit ca un semn de slăbiciune. Intimidarea eficientă nu poate fi atinsă decât prin pedeapsa capitală sau prin luarea unor măsuri prin care rudele vinovatului şi populaţia să nu afle nimic despre soarta acestuia."

Keitel a mers chiar mai departe, declarând că, dacă pedeapsa cu moartea nu va fi executată în decurs de opt zile de la arestare, „prizonierii vor fi transportaţi în secret în Germania". Alte documente, eliberate ulterior, au format bazele proceselor pentru crime de război, scoţând la iveală nenumărate ordine pentru „NN" (aşa cum avea să fie denumit ordinul), inclusiv autorizarea torturii şi decapitării prizonierilor de sex masculin. În boxă, Keitel a oferit o scuză neconvingătoare pentru *Nacht und Nebel,* explicând că „era voinţa Führerului după îndelungi consideraţii." A continuat prin a afirma că el nu emisese ordinul decât cu reticenţă, protestând că era cea mai mare ticăloşie care i se cerea s-o îndeplinească. Interogat atent cu privire la motivele pentru care nu refuzase îndeplinirea ordinului, a susţinut că ceruse în repetate rânduri să fie scos din funcţiile sale de la OKW, dar că nu refuzase niciodată executarea unui ordin întrucât toţi soldaţii şi ofiţerii germani erau legaţi prin „jurământul sacru faţă de Führer".

Bărbatul numit dispreţuitor de unii dintre colegii săi „Lakeitel" („Lacheul Keitel") şi „Nickesel", după un măgar de jucărie care dădea fără încetare din cap, a rămas loial cu îndârjire. Keitel a fost găsit vinovat de sprijinirea lui Hitler în purtarea războiului de agresiune şi de sprijinirea crimelor de război şi a crimelor împotriva umanităţii. Cererea lui de a fi executat de un pluton de tragere a fost refuzată. A fost spânzurat în octombrie 1946.

UNIFORMELE

Imaginea tradiţională a personalului Gestapo îmbrăcaţi în haine lungi de piele neagră şi pălării cu boruri largi, făcând arestări la răsăritul soarelui, urmate de interogatorii şi torturi oribile, spune doar o parte din poveste. Nu toţi membrii Gestapo umblau în civil, nici sarcinile lor nu erau deloc clar delimitate.

Grenzzolldienst (Serviciul Poliţiei de frontieră), fondat în octombrie 1933 pentru a păzi hotarele Germaniei, a primit în curând sprijinul încă tânărului SS. Patru ani mai târziu, Reinhard Heydrich a primit întreaga răspundere pentru problemele poliţieneşti de frontieră, în timp ce autoritatea executivă a fost delegată Gestapoului. În timp ce-şi îndeplineau datoriile de la graniţă, cei din urmă erau obligaţi să poarte uniforme de culoare cenuşie şi să afişeze banderola de *Grenz-polizei*. Frontiera Germaniei cu Polonia sub ocupaţie sovietică era controlată exclusiv de Gestapo.

Intrarea rapidă a trupelor germane în vestul Poloniei, în 1939, a atras după sine înfiinţarea *Selbstschutz* (Unităţi de Autoapărare), care aveau sarcina de a apăra proprietăţile germane şi locuitorii germani ai Poloniei, păstrarea în custodie a prizonierilor de război şi paza echipamentelor şi utilajelor. Heinrich Himmler, pururea sensibil în ceea ce privea autoritatea sa, ţinea sub control strict ceea ce el accentua că era o organizaţie de poliţie. În rândurile *Selbstschutz* se aflau membri de bază ai Gestapoului îmbrăcaţi iniţial în civil, pentru ca ulterior să treacă treptat la uniforme compuse dintr-o şapcă neagră cu o insignă albă de metal în faţă şi emblema naţională a SS-ului pe lateral.

Pătrunderea în Uniunea Sovietică a adus Gestapoului noi sarcini. Toţi membrii *Sicherheitspolizei* (Sipo), unitatea de poliţie compusă din Gestapo şi *Kriminalpolizei* (Kripo), erau obligaţi să poarte uniforme SD. Statutul lor special era indicat de tresele de pe marginea banderolelor pe care le aveau pe braţ.

În momentul invadării Poloniei, Germania dispunea de şase *Einsatzgruppen* (Grupurile de intervenţie). *Einsatzgruppe* A dispunea de un efectiv de 1100 de membri, inclusiv membri ai Gestapoului münchenez. Aceştia erau responsabili pentru măsurile împotriva Rezistenţei, care însemnau de multe ori execuţii în masă. La început, trebuia să poarte haine obişnuite, trecând ulterior la uniformele cenuşii şi epoleţi militari. Acest lucru a condus la conflicte cu *Waffen-SS,* care se considerau a fi o elită privilegiată şi nu apreciau ceea ce ei considerau o violare a teritoriului. Ca urmare, membrii SD şi Gestapo nu aveau voie să poarte epoleţi *Waffen-SS* decât dacă le erau adăugate tresele verzi ale unităţilor de poliţie.

Mai târziu, au fost introduse modele de epoleţi specifice poliţiei. Membrii SD şi Gestapo purtau mantale SS obişnuite, cenuşii, tivite cu şnur împletit conform rangului. Cu toate acestea, la începutul lui 1943, când războiul începuse să se

Bestseller

întoarcă împotriva Germaniei şi materialul nu mai era la fel de uşor de obţinut, însemnele la rever şi tresele împletite au fost eliminate. Aşadar, decoraţiunile pentru uniforme deveneau din ce în ce mai mult un lux, iar până în vara lui 1944, uniforma şi echipamentul ofiţerilor, subofiţerilor şi trupeţilor Sipo şi SD au devenit din ce în ce mai standardizate. În 1945, uniformele au dispărut cu totul, aruncate în grabă de oameni care se înarmau cu documente false şi se ascundeau până şi în gaură de şarpe pentru a scăpa de dreptatea Aliaţilor.

GRADE MILITARE

SS şi Gestapo	**Corespondente militare**
Anwarter	soldat
Sturmann-Mann	soldat fruntaş
Rottenführer	caporal
Unterscharführer	sergent
Scharführer	sergent-major
Oberscharführer	plutonier
Hauptscharführer	plutonier-major
Sturmscharführer	plutonier-adjunct
Untersturmführer	sublocotenent
Obersturmführer	locotenent
Hauptsturmführer	căpitan
Sturmbannführer	maior
Obersturmbannführer	locotenent-colonel
Standartenführer	colonel
Oberführer	general de brigadă (cu o stea)
Brigadeführer	general-maior (cu două stele)
Gruppenführer	general-locotenent (cu trei stele)
Obergruppenführer	general (cu patru stele)
Oberstgruppenführer	general de armată (cu cinci stele)
Reichsführer-SS	–

Bestseller

Glosar

Abwehr: Principalul serviciu militar de informaţii german, condus de amiralul Wilhelm Canaris, unul dintre liderii conspiraţiei ce viza atentatul cu bombă împotriva lui Hitler din 1944.

Einsatzgruppen: Unităţi mobile, înarmate, de poliţie din care făceau parte membri Sipo, SD, SS şi Gestapo, utilizate pentru arestarea şi executarea inamicilor în teritoriile ocupate din est. Ţinta lor principală erau evreii, oficialii comunişti – precum comisarii –, dar şi ţiganii, liderii politici şi intelectualii. Fiecare unitate era compusă dintr-un număr de companii cunoscute ca *Einsatzkommando*.

Gauleiter: Conducătorul teritorial suprem din partea Partidului Nazist, învestit în Germania şi în teritoriile anexate din Polonia, Austria şi Cehoslovacia.

Geheime Feldpolizei (GFP): Înfiinţată în 1939 la cererea feldmareşalului Wilhelm Keitel, comandantul suprem al OKW, „Poliţia secretă de teren" era compusă practic din poliţişti militari îmbrăcaţi în civil. Obiectul activităţii *Geheime Feldpolizei* includea contraspionajul, combaterea sabotajului, detectarea activităţilor subversive şi contrapropaganda. Asistau, de asemenea, sistemul juridic militar în investigaţiile curţilor marţiale.

Kriminalpolizei (Kripo): „Poliţia criminalistă" avea datoria de a lupta împotriva infracţiunilor de natură nonpolitică. La fel ca Orpo şi Sipo, erau separate de Gestapo şi SD, deşi în realitate personalul se afla din ce în ce mai mult sub controlul lui Heydrich şi era însărcinat cu treburi ale Gestapoului.

Oberkommando der Wehrmacht (OKW): Înaltul Comandament al Forţelor Armate a fost constituit de Hitler în 1938 pentru a înlocui fostul Minister de Război din perioada Republicii de la Weimar. Condus de feldmareşalul Wilhelm Keitel, era divizat în trei secţii, care controlau toate ramurile forţelor armate şi ale serviciilor militare de informaţii, inclusiv Abwehrul. OKW era răspunzător de supravegherea serviciilor militare individuale şi se asigura că cerinţele conducerii politice erau îndeplinite. În esenţă, OKW era privit de Hitler ca un stat-major responsabil de transmiterea ordinelor sale către diversele servicii.

Ordnungspolizei (Orpo): Orpo era separat de Gestapo şi Sipo, ocupându-se de probleme civile precum controlul traficului, patrularea şi sarcinile de rutină ale poliţiei. În teritoriile ocupate, însă, Orpo se implica frecvent în activitatea *Einsatzgruppen*.

Reichsführer-SS: Rangul lui Heinrich Himmler de comandant suprem al SS-ului şi Gestapoului

Reichsleiter: Membru al comitetului executiv al Partidului Nazist. Martin Bormann era cel mai cunoscut.

Reichssicherheitshauptamt (RSHA): Biroul Central de Securitate al Reichului a fost creat în 1939 ca o organizaţie-paravan pentru toate agenţiile de informaţii non-militare, inclusiv SD, Kripo şi Gestapo. Organizaţia a fost iniţial condusă de Reinhard Heydrich, dar, după asasinarea acestuia, a fost preluată de Ernst Kaltenbrunner.

Schutzstaffel (SS): Tradus prin „Eşalonul de protecţie", SS-ul era la origine garda de corp a lui Adolf Hitler. Himmler l-a transformat într-o armată în cadrul armatei. Până la 40 de divizii SS au fost create, mai ales după accelerarea războiului din est.

Sicherheitsdienst (SD): Tradus prin „Serviciul de Securitate", SD-ul era serviciul de informaţii al Partidului Nazist, în timp ce Gestapoul era „Poliţia Secretă de Stat". În realitate, cele două colaborau atât de strâns, încât practic nu se mai puteau distinge una de alta.

Sicherheitpolizei (Sipo): Deşi, cu numele, făcea mai degrabă parte din guvern decât din SS, în realitate „Poliţia de securitate" lucra alături de SD şi Gestapo, contopind forţele poliţiei politice şi de stat.

Sturmabteilung (SA): Cunoscut şi sub numele de „Cămăşile brune", susţinătorii în uniformă ai lui Hitler au fost recrutaţi încă din 1921 în München de către Ernst Röhm pentru a proteja oratorii nazişti, furnizând forţa brută la adunările politice. SA-ul a fost lichidat ca forţă eficientă în 1934, după moartea lui Röhm, în urma epurării cunoscută ca „Noaptea cuţitelor lungi".

Bibliografie

ARONSON, SHLOMO. *Beginnings of the Gestapo System.* Jerusalem: Israel Universities Press, 1969.

BLACK, PETER R. *Ernst Kaltenbrunner: Ideological Soldier of the Third Reich.* Princeton, New Jersey: Princeton University Press, 1984.

BOWER, TOM. *Klaus Barbie: Butcher of Lyon.* London: Michael Joseph, 1984.

CALIC, EDOUARD. *Reinhard Heydrich.* London: Military Heritage Press, 1982.

DELARUE, JACQUES. *The History of the Gestapo.* London: Macdonald, 1964.

DAWIDOWICZ, LUCY. *The War Against The Jews, 1933-1945.* London: Bantam Books, 1975.

DESCHNER, GUNTHER. *Heydrich: The Pursuit of Total Power.* London: Orbis, 1978.

GALLO, MAX. *The Night of the Long Knives.* London: Harper & Row, 1972.

GISEVIUS, HANS BERND. *To The Bitter End.* London: Jonathan Cape, 1948.

GILBERT, MARTIN. *The Holocaust: The Jewish Tragedy.* London: Collins, 1986.

GRABER, G S. *History of the SS.* New York: D. McKay, 1981.

HEADLAND, RONALD. *Messages of Murder: a Study of the Reports of the Einsatzgruppen of the Security Police and the Security Service, 1941-1943.* Rutherford, New Jersey: Fairleigh Dickinson University Press, 1992.

HOHNE, HEINZE. *Canaris.* London: Seeker & Warburg, 1979.

HOFFMANN, PETER. *Hitler's Personal Security.* London: Macmillan, 1979.

JOHNSON, ERIC A. *Nazi Terror: the Gestapo, Jews and Ordinary Germans.* New York: Basic Books, 1999.

MCDONALD, CALLUM. *The Killing of SS Obergruppenführer Reinhard Heydrich.* London: Macmillan, 1989.

MANVELL, ROGER AND HEINRICH FRANKEL. *The July Plot.* London: Bodley Head, 1964.

MASON, HERBERT MOLLOY. *To Kill Hitler: The Attempts on the Life of Adolf Hitler.* London: Michael Joseph, 1978.

NEAVE, AIREY. *Nuremberg: A Personal Record of the Trial of the Major War Criminals.* London: Coronet Books, 1978.

PADFIELD, PETER. *Himmler: Reichsfuhrer-SS.* London: Macmillan, 1990.

REITLINGER, GERALD. *The Final Solution: the Attempt to Exterminate the Jews of Europe, 1939-1945.* Northvale, New Jersey: J. Aronson, 1987.

REITLINGER, GERALD. *The SS: Alibi of a Nation, 1922-1945.* New York: Da Capo Press, 1981.

RITCHIE, ALEXANDRA. *Faust's Metropolis: A History of Berlin.* London: Harper Collins, 1998.

SACHS, RUTH. *Adolf Eichmann: Engineer of Death.* New York: The Rosen Publishing Group, Inc., 2001.

SCHELLENBERG, WALTER. *The Schellenberg Memoirs.* London: Andre Deutsch, 1956.
SHIRER, WILLIAM. *Rise and Fall of the Third Reich.* London: Seeker & Warburg, 1960.
SWEETS, JOHN F. *Choices in Vichy France: The French under Nazi Occupation.* Oxford: Oxford University Press, 1986.
WHEELER BENNETT, SIR JOHN. *The Nemesis of Power: the German Army in Politics, 1918-1945.* London: Macmillan, 1953.
WIGHTON, CHARLES. *Eichmann: His Career and Crimes.* London: Odhams Press Ltd., 1961.

SITE-URI UTILE

www.einsatzgruppenarchives.com
O introducere detaliată în crimele unităţilor mobile de execuţie, care au apărut în urma invadării Poloniei şi Uniunii Sovietice de către Wehrmacht. Include rapoarte oficiale, directive şi statistici, precum şi mărturii oculare şi fotografii.

www.ghil.co.uk
The German Historical Institute London (GHIL, Institutul Londonez de Istorie Germană) este o instituţie academică independentă care promovează cercetarea istoriei moderne a Germaniei.

www.lidicememorial.cz
Site-ul oficial dedicat victimelor masacrului de la Lidice, Cehoslovacia, din 1942.

www.topographie.de
Site-ul oficial al Fundaţiei Topografia Terorii. Această organizaţie oferă informaţii istorice cu privire la naţional-socialism şi la crimele acestuia, organizând expoziţii şi evenimente speciale atât la sediul său principal din Berlin (pe locul fostei străzi Prinz-Albrecht-Strasse), cât şi în alte oraşe germane.

www.wienerlibrary.co.uk
O sursă bogată de informaţii despre istoria germană modernă, Biblioteca Wiener este specializată în istorie evreiască şi în ascensiunea şi prăbuşirea celui de-Al Treilea Reich. Include şi colecţii cuprinzătoare pe tema antisemitismului şi a Germaniei postbelice. Colecţia cuprinde cărţi, publicaţii periodice, memorii nepublicate, documente originale, mărturii oculare, fragmente din presă, fotografii, filmări şi resurse multimedia.

Mulţumiri

AUTORUL DOREŞTE SĂ-I MULŢUMEASCĂ lui Peter Padfield pentru că i-a acordat permisiunea de a folosi un fragment din cartea sa, *Himmler Reichsführer-SS* (Macmillan Ltd., 1990). De asemenea, mulţumeşte instituţiei Evangelischen Akademie din Berlin pentru că i-a pus la dispoziţie materialul despre Prinz-Albrecht-Strasse 8. Alte instituţii care au fost de un nepreţuit ajutor: London Library, Institute of Contemporary History, Wiener Library, The Imperial War Museum, German Historical Institute. Mulţumiri şi lui John Coughlin pentru munca de cercetare şi asistenţă.

Credite foto

AKG-Images: 46, 67, 73, 74, 105, 108, 136, 185;
Corbis: 68, 84, 176, 178, 184;
Photos12.com – KEYSTONE Pressedienst: 19, 23, 88, 149, 154, 166, 190;
Oasis: 43, 64, 158;
Hachedé: 92;
Bertelsmann Lexikon Verlag: 139, 155;
POPPERFOTO.COM: 30, 38, 58, 63, 70, 71, 95, 132, 161, 175, 193, 196;
Süddeutscher Verlag: 16, 17, 22, 26, 27, 31, 36, 45, 48, 52, 59, 77, 82, 86, 91, 115, 121, 134, 140, 144, 146, 152, 157, 165, 169;
Topham Picturepoint: 10, 35, 41, 42, 56, 114, 148, 172, 180, 195, 198;
TRH Pictures: 6, 8, 13, 15, 17, 20, 28, 32, 40, 44, 53, 62, 80, 82, 85, 96, 98, 101, 102, 103, 106, 110, 111, 113, 116, 117, 119, 123, 124, 130, 137, 142, 163, 168, 173, 183, 187, 192;
Arhiva Ucraineană de Stat: 128.

Index

A
Abwehr 60, 61, 90, 123, 135, 136, 138, 141, 142, 143, 150, 151, 152, 153, 167, 168, 169, 188, 203
Abwehr Amt 153
Al Doilea Război Mondial 7, 8
Alquen, Gunther d' 58
Amsterdam 86, 87, 88, 89
Amtsgruppe Ausland 153
Anschluss 70, 188, 189
arestare preventivă *vezi Schutzhaft*
Armia Krajowa 130
Auschwitz 88, 91, 95, 106, 107, 189, 192, 194, 197
Austria 18, 46, 48, 55, 64, 70, 72, 73, 74, 75, 84, 107, 164, 170, 188, 203

B
Bach-Zelewski, Erich von dem 171
Barbie, Klaus 194, 195, 197, 198, 199, 205
„Batalioanele de asalt" *vezi* SA
Bavaria 12, 13, 14, 17, 18, 30, 31, 32, 34, 35, 76, 107, 148, 154
Beck, Ludwig 136, 137, 138, 159, 165, 168
Belgia 84, 86, 88, 93, 184
Belsen 88, 89, 107
Belzec 107
Berlin 7, 9, 10, 11, 12, 14, 15, 17, 20, 21, 22, 24, 25, 30, 32, 34, 35, 36, 37, 41, 42, 43, 45, 46, 48, 49, 51, 53, 55, 58, 63, 65, 69, 76, 99, 100, 110, 111, 112, 113, 115, 116, 137, 139, 140, 141, 143, 147, 153, 154, 156, 158, 160, 162, 167, 174, 175, 177, 178, 179, 181, 193, 195, 197, 205, 206
Best, Werner 128
Biroul Central de Securitate al Reichului *vezi Reichssicherheitshauptamt*
Blomberg, Werner von 39, 41, 44, 46, 47, 48, 136
Blumencamp, Paul 122
Bock, Fedor von 73, 79
Boemia-Moravia 118
Böhme, Karl 99, 118
Boineburg-Lengsfeld, Hans, Freiherr von 161
Bömelberg, Carl 90
Bonhöffer, Dietrich 153
Bormann, Martin 99, 162, 175, 176, 179, 186, 204
Bovensiepen, Otto 127
Brandt, Heinz 157
Brandt, Ursula 122
Brauchitsch, Walther von 48
Braun, Eva 178, 179, 181
Brigăzile de asalt *vezi Stosstrupp*
Bühler, Joseph 84

C
Canaris, Wilhelm 60, 61, 135, 136, 138, 139, 141, 150, 151, 152, 153, 156, 164, 167, 168, 203, 205
cămăşile brune *vezi Sturmabteilung*
Cehoslovacia 37, 46, 48, 49, 55, 70, 72, 75, 77, 78, 100, 107, 137, 141, 151, 203, 206
Cercul de la Kreisau (Kreisauer Kreis) 153, 154, 155
Chamberlain, Neville 76, 141
Collomp, Paul 122
complotul cu bombă (1944) 174
comunişti 8, 10, 11, 12, 14, 16, 33, 35, 97, 203
Conseil National de la Résistance (CNR) 196
Curda, Karel 119, 120, 121

D
Dachau 31, 33, 52, 60, 71, 74, 75, 105, 107, 169
Daluege, Kurt 28, 34

Danemarca 127, 128
Dannecker, Theo 92
Danzig 51, 79
Degrelle, Leon 181
Diels, Rudolf 21, 22, 32, 34, 36, 37, 45, 67
Dietrich, Josef („Sepp") Distomo 28, 33
Dohnanyi, Hans von 141, 151, 152, 153, 167, 168
Dollfuss, Engelbert 72
Dönitz, Karl 162, 179, 181, 182
Drancy 197
Duckwitz, Geörg 128

E
Ebert, Friedrich 17
Eichmann, Adolf 55, 70, 71, 72, 73, 74, 92, 93, 94, 105, 128, 189, 192, 193, 194, 197, 198, 205, 206
Eicke, Theodor 82
Einsatzgruppen („Grupele de intervenţie" ale SS-ului) 39, 78, 79, 82, 85, 90, 96, 97, 103, 104, 131, 132, 171, 185, 188, 201, 203, 205
Einsatzkommando 90, 97, 98, 105, 122, 195, 203
Eisenhower, Dwight D. 176, 178, 179
Eliás, Alois 100
Elser, Johann Georg 51, 52, 54
Epp, Franz Xaver, Ritter von 14, 31, 32
Ernst, Karl 42
„Eşalonul de protecţie" *vezi Schutzstaffel*
evrei 18, 30, 31, 33, 55, 58, 59, 61, 63, 64, 65, 66, 70, 71, 72, 74, 75, 78, 79, 83, 84, 87, 88, 89, 90, 92, 93, 94, 95, 98, 101, 103, 104, 105, 107, 128, 150, 155, 186, 188, 189, 190, 191, 192, 193, 194, 197, 198, 203, 206

F
Fegelein, Hermann 158
Feldgendarmerie 91
Flash, Operaţiunea 141, 150
Fleischer, Oskar 119, 120
Formis, Rudolf 49
Franţa 9, 76, 84, 90, 92, 93, 94, 95, 104, 106, 107, 121, 123, 133, 161, 162, 168, 177, 195, 196, 197, 198
Frank, Anne 88, 89
Frank, Hans 33, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 111, 132
Frank, Karl-Hermann 77, 99, 110, 115, 117, 118, 120, 121
Freikorps 12, 14, 15, 31, 34, 81
Freisler, Roland 149, 150, 163, 165, 169
Frick, Wilhelm 23
Fritsch, Werner, Freiherr von 41, 44, 46, 47, 48, 136
Fromm, Friedrich 158, 159, 161, 162
„Frontul Negru" *vezi Schwarze Front*
Führer 16, 20, 33, 35, 36, 37, 39, 44, 45, 46, 51, 59, 72, 77, 79, 86, 96, 99, 107, 110, 111, 141, 142, 143, 156, 158, 159, 160, 161, 165, 167, 177, 178, 190, 193, 200

G
Gabcik, Josef 112, 113, 114, 115, 119, 120
Galen, Hans Clemens von 145
Garda Cartierului General *vezi Stabswache*
Geheime Feldpolizei 90, 123, 125, 148, 182, 203
Geissler, Hugo 122
GFP *vezi Geheime Feldpolizei*
Giesler, Paul 148
Gilbert, Gustav 188
Gisevius, Hans Bernd 43, 44, 139, 140, 169, 170
Gleiwitz, raidul de la 49, 50, 51, 78
Göbbels, (Paul) Joseph 7, 33, 44, 64, 135, 147, 160, 161, 163, 174, 181, 182
Gördeler, Carl Friedrich 137, 138, 139, 170
Göring, Hermann 7, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 24, 25, 27, 30, 32, 34, 36, 37, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 53, 81, 93, 95, 103, 107, 140, 151, 158, 162, 170, 174, 177, 178, 179, 187, 188, 190, 192
Graf, Otto 59
Grecia, partizani 125
Greim, Robert Ritter von 179
Grothe, Gert 49
Grupele de intervenţie ale SS *vezi Einsatzgruppen*
Guderian, Heinz 171, 173, 175

H
Haeften, Werner von 156, 159
Henlein, Konrad 76, 77
Hess, Rudolf 7, 19, 20, 33, 76, 143, 187
Heydrich, Lina 27, 102, 110, 111
Heydrich, Reinhard 5, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 59, 60, 61, 72, 73, 74, 78, 79, 85, 90, 91, 92, 93, 96, 97, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 110, 111, 112, 113, 114, 115, 116, 121, 127, 136, 137, 138, 140, 164, 188, 190, 193, 201, 203, 204, 205
Himmler, Heinrich 19, 22, 25, 27, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 41, 42, 45, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 58, 63, 64, 70, 73, 75, 79, 81, 83, 84, 90, 92, 93, 96, 97, 100, 101, 102, 104, 106, 107, 112, 116, 121, 124, 125, 128, 130, 131, 132, 135, 139, 140, 146, 153, 159, 160, 162, 163, 164, 171, 173, 174, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 182, 183, 184, 185, 188, 190, 193, 197, 201, 204, 205
Hindenburg, Paul von Beneckendorf und von 8, 9, 11, 20, 21, 37, 40, 45
Hinkler, Paul 37
Hitler, Adolf 1, 3, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 27, 30, 31, 33, 34, 35, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 48, 49, 51, 52, 53, 54, 55, 57, 59, 60, 61, 67, 69, 70, 72, 73, 75, 76, 77, 79, 81, 85, 87, 90, 93, 94, 96, 98, 99, 107, 109, 111, 113, 135, 136, 137, 139, 140, 141, 142, 143, 144, 145, 147, 150, 154, 155, 156, 158, 160, 162, 163, 165, 166, 167, 173, 175, 176, 177, 178, 179, 181, 188, 195, 200, 201, 203, 204, 205
Hoffmann, Hans 165
Hoffmann, Karl Heinz 127
Höppner, Erich 159
Höss, Rudolf 192, 194
Hradçany, castelul 75, 99, 101, 109, 111
Huber, Kurt 145, 148, 150
Huppenkothen, Walther 160, 164

I
Izieu-Ain, copii ucişi 197

Î
Înaltul Comandament al Forţelor Armate *vezi Oberkommando der Wehrmacht* (OKW)

J
Jodl, Alfred 142, 181
Judenräte (consilii evreieşti) 83
Jung, Edgar 40

K
Kahr, Gustav, Ritter von 17
Kaltenbrunner, Ernst 70, 127, 162, 164, 165, 167, 170, 174, 176, 177, 186, 187, 188, 189, 190, 193, 204, 205
Karl-Liebknecht-Haus, raidul de la 10, 11
Keitel, Wilhelm 48, 72, 81, 152, 156, 157, 159, 179, 187, 200, 201, 203
KGB 8
Klarsfeld, Serge şi Beate 197
Kluge, Gunther von 141, 142, 153, 161, 162, 167
Knochen, Helmut 53, 90, 91, 92, 161, 175, 177, 195
Komorowski, Tadeusz „Bor" 130, 171
Krancke, Theodor 161
Krebs, Albert 25
Kreisauer Kreis vezi Cercul de la Kreisau
Krenzki, Kurt von 95
Kripo (Poliţia criminalistă) 55, 57, 87, 97, 137, 138, 187, 201, 203, 204
Kristallnacht vezi Noaptea de Cristal
Kubis, Jan 112, 113, 114, 119, 120

L
lagăre de concentrare 30, 31, 32, 33, 35, 51, 60, 66, 67, 71, 74, 75, 82, 83, 87, 89, 98, 105, 106, 107, 117, 118, 122, 124, 138, 160, 169, 174, 176, 187, 188, 191
Lahousen, Erwin 141, 142
Landespolizeigruppe General Göring 40
Langbehn, Carl 174
Lange, Rudolf 104, 105
Laube, Horst 124
Laval, Pierre 94
Lezaky 117

Lidice 116, 117, 118, 119, 206
Lossow, Otto von 17, 18
Lubbe, Marinus van der 11, 12
Ludendorf, Erich 17, 18

M
Madagascar 93
Maquis 124
Mathieu, Georges 122
„Măcelarul din Lyon" *vezi* Barbie, Klaus
Mein Kampf (Hitler) 20, 72, 76
Milorg 126
Mohe, Egon 149
Moltke, Helmuth James, Graf von 153, 154, 155
Moravec, Frantisek 112, 113, 119, 120
Moulin, Jean 195, 196, 197, 198
Mouvement Social Révolutionnaire (MSR) 91
Müller, Heinrich 34, 35, 50, 55, 57, 58, 65, 90, 92, 105, 145, 146, 151, 152, 168, 174, 188, 189, 199
Müller, Josef 153
München 13, 14, 16, 19, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 42, 51, 52, 54, 61, 76, 141, 145, 146, 147, 164, 204
Mussolini, Benito 37, 155

N
Naujocks, Alfred 48, 49, 50, 51, 53, 54
naziști, ascensiunea la putere 7, 10
Neave, Airey şi Kaltenbrunner 188, 205
Nebe, Artur 47, 137, 138, 139
Neurath, Konstantin Freiherr von 77, 99, 100
Niemöller, Martin 59, 60
Noaptea Cuţitelor Lungi 41, 42
Noaptea de cristal (*Kristallnacht*) 63, 64, 65
Norvegia 125, 126, 127
Novemberverbrecher („criminalii din noiembrie") 13
NSDAP *vezi* Partidul Naţional-Socialist al Muncitorilor din Germania
Nürnberg 13, 43, 48, 49, 50, 57, 86, 97, 118, 125, 131, 132, 143, 154, 164, 170, 171, 176, 181, 185, 186, 187, 188, 190, 191, 192, 200

O
Oberg, Karl Albrecht 106, 121, 124, 161, 162, 175, 177
Oberkommando der Wehrmacht (OKW) (Înaltul Comandament al Forţelor Armate) 48, 72, 138, 203
Obrana Naroda 112
OGPU (Serviciul Sovietic de Informaţii Militare) 8, 96
Ohlendorf, Otto 131, 132
OKW *vezi Oberkommando der Wehrmacht*
Olanda 11, 51, 66, 84, 86, 87, 88, 89, 107, 191
Olbricht, Friedrich 141, 153, 156, 157, 158, 159
Orchestra Roşie *vezi Rote Kapelle*
Oster, Hans 136, 137, 138, 141, 151, 152, 153, 168

P
Panks, Gunther 127
Pannwitz, Heinz von 115, 120
Papen, Franz von 20, 21, 36, 40
Paris 64, 90, 91, 92, 106, 121, 123, 124, 161, 162, 177, 196, 197
Partidul Naţional-Socialist al Muncitorilor din Germania (NSDAP) 9, 13, 14, 15, 18, 27, 33
partizani 14, 83, 124, 125, 128, 171, 173
Payne Best, S. 53, 54
Pétain, Henri Philippe 90, 94, 95, 121
Poliţia criminalistă *vezi* Kripo
Polonia 46, 48, 49, 50, 51, 78, 79, 81, 82, 83, 84, 85, 90, 94, 97, 105, 107, 117, 129, 132, 133, 153, 155, 201, 203, 206
Popitz, Johannes 174
Prinz-Albrecht-Strasse 37, 43, 44, 48, 55, 66, 67, 68, 69, 73, 138, 148, 191, 206
Probst, Christoph Hermann 149, 150
Protector din partea Reichului 99, 103, 113
Protectorat 21, 34, 77, 98, 99, 101, 103, 110, 111
Puciul de la berărie 14, 16, 19, 20, 25, 72, 76, 173

Q
Quisling, Vidkun 126

R
Rastenburg, complotul de asasinare 99, 142, 143, 155, 156, 158, 159, 165, 170, 177
Rauter, Hanns Albin 87, 88, 107, 191
Reichssicherheitsdienst (RSD) 125
Reichssicherheitshauptamt (RSHA, „Biroul Central de Securitate al Reichului") 55, 84, 91, 92, 93, 103, 105, 106, 125, 204
Reichstag 10, 11, 12, 21, 22, 23, 33, 41, 45, 53, 67, 75
Reichswehr 14, 20, 21, 36, 39, 41, 137
Reitsch, Hanna 179
religie 29, 59, 74, 91, 99, 144, 187
Rezistenţă 48, 74, 96, 99, 100, 103, 107, 109, 111, 119, 120, 123, 124, 126, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 135, 137, 138, 155, 156, 169, 174, 191, 195, 196, 197, 201
Ribbentrop, Joachim von 47, 81, 174, 187, 190
Rinnan, Henry Oliver 126
Röder, Manfred 151, 152
Röhm, Ernst 12, 16, 17, 18, 19, 21, 24, 32, 39, 40, 41, 42, 43, 45, 136, 139, 204
Rommel, Erwin 167, 168
Rosenberg, Alfred 103
Rostock, Max 118
Rote Kapelle (Orchestra Roşie) 151
RSD *vezi Reichssicherheitsdienst*
RSHA *vezi Reichssicherheitshauptamt*
Rundstedt, Gerd von 79
Rusia 21, 97, 98, 107, 141, 146, 147, 166

S
SA (*Sturmabteilung*) 9, 11, 12, 13, 14, 15, 17, 18, 19, 21, 22, 23, 27, 28, 29, 32, 33, 34, 36, 37, 39, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 47, 48, 55, 57, 59, 60, 64, 67, 70, 72, 73, 76, 77, 86, 88, 93, 94, 96, 106, 107, 109, 110, 111, 116, 131, 132, 135, 136, 145, 155, 156, 158, 162, 164, 167, 169, 170, 174, 175, 177, 178, 179, 182, 183, 184, 188, 191, 192, 193, 194, 196, 197, 198, 201, 204
Schact-Isserlis, Kurt 100, 101
Schaub, Julius 158
Schellenberg, Walter 52, 53, 54, 69, 75, 153, 167, 168, 174, 177, 189, 191, 205
Schlabrendorff, Fabian von 141, 142, 143, 144, 160, 169
Schleicher, Kurt von 21, 27, 42, 43, 44
Schmidhuber, Wilhelm 150, 151
Scholl, Hans şi Sophie 143, 144, 145, 146, 147, 150
Schulenburg, Friedrich, Graf von der 166
Schulze-Boysen, Harold 151
Schuschnigg, Kurt 72, 73, 74
Schutzhaft („arestare preventivă") 107
Schutzstaffel (SS, „Eşalonul de protecţie") 10, 16, 25, 27, 28, 29, 30, 32, 34, 35, 36, 37, 44, 45, 49, 54, 60, 66, 67, 70, 76, 85, 96, 99, 110, 113, 204
Schwarze Front („Frontul Negru") 49
Schwarze Korps, Das (ziar) 58, 64
SD (*Sicherheitsdienst des Reichsfuhrers SS*) 28, 30, 33, 37, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 53, 54, 57, 60, 71, 78, 85, 90, 97, 99, 106, 107, 121, 124, 131, 132, 137, 160, 162, 177, 187, 188, 191, 201, 202, 203, 204
SDP *vezi Sudetendeutsche Partei*
Seisser, colonel Hans von 17
Serviciul Sovietic de Informaţii Militare *vezi* OGPU
Seyss-Inquart, Arthur 73, 84, 86, 188
Sicherheitsdienst des Reichsfuhrers SS vezi SD
Sippenhaft (răspundere a tribului) 163
Slovacia 94, 171, 193
Smolensk Attent vezi Operaţiunea Flash
Sobibor 91, 107
„soluţia finală" 70, 93, 104, 188, 193, 197
Sommer, Hans 91, 92
Speer, Albert 181
SS *vezi Schutzstaffel*
Staatssicherheit, Ministerium fur (Stasi) 7
Stabswache (Garda Cartierului General) 16
Stahlecker, Franz Walter 77
Stahlhelm (Casca de oţel) 24
Standgerichte („tribunale extraordinare") 132

Stasi *vezi Staatssicherheit, Ministerium fur*
Stauffenberg, Claus von 144, 152, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 162, 163, 164
Stevens, R.H. 53, 54
Stieber, Karl 8
Stosstrupp (Brigăzile de asalt) 16
Strasser, Gregor 43, 44, 45, 49, 139
Strechenbach, Bruno 84
Streicher, Julius 154
Stresemann, Gustav 16
Stroop, Jurgen 130
Stülpnagel, Otto von 90, 91, 92, 161, 162, 167
Sturmabteilung („Batalioanele de asalt") *vezi* SA
Sudetendeutsche Partei (SDP) 76
Swiecicki, Leon 130, 131, 132

T
Trandafirul Alb *vezi Weisse Rose, Die*
Treblinka 83, 84, 107
Trepper, Leopold 151
Tresckow, Henning von 140, 141, 142, 143, 153, 156

Ţ
Ţările de Jos 54, 168

U
Ucraina, uciderea evreilor de către Ohlendorf 131
Ungaria, prizonieri evrei din 189
Uniunea Sovietică 35, 39, 93, 97, 151, 177, 188, 189, 201, 206

V
Valcik, Josef 112, 114
Varşovia 79, 81, 83, 84, 107, 130, 131, 132, 133, 171
Venlo, incidentul de la 52, 53, 54, 90

W
Wagner, Adolf 32, 33
Wagner, Eduard 79
Walkiria, operaţiunea 156, 157, 158
Wannsee, conferinţa de la 79, 103, 105
Weimar, Republica de la 7, 9, 15, 22, 23, 42, 189, 203
Weisse Rose, Die (Trandafirul Alb) 145, 147, 149, 150
Wenceslas, St, coroana 109
Wessel, Horst 13
Wett, Oloff De 74, 75
Wisliceny, Dieter 94, 190, 193
Witiska, Josef 173
Witzleben, Erwin von 140, 141, 159, 163, 164, 165
Wolff, Karl 57, 176
Wood, John 190